

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

साप्ताहिक बुलेटिनका संग्रह पुस्तिका (२०७२ असार-चैत्र)

नेपाल सरकार

नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्

कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा

जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना

(कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)

खुमलटार, ललितपुर, नेपाल

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

साप्ताहिक बुलेटिन संग्रह पुस्तिका (२०७२ असार-चैत्र)

संग्रहकर्ता

डा. दीपक भण्डारी

श्री संजय विष्ट

श्री मनोज कुमार ठाकुर

डा. कालिका प्रसाद उपाध्याय

डा. टेक प्रसाद गोतामे

श्री रामेश्वर रिमाल

श्री ऋषिराम अधिकारी

श्री घनश्याम मल्ल

डा. अमित प्रसाद तिमिल्सिना

नेपाल सरकार

नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्

कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा

जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना

(कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)

खुमलटार, ललितपुर, नेपाल

प्रकाशकः

नेपाल सरकार

नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्

कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा

खुमलटार, ललितपुर

फोन नं.-०१-५५३५९८१, ०१-५५३०६२५

फ्याक्स: ०१-५५५०८९१

पो.ब.नं. - ५४५९

इमेल: env.narc@gmail.com; env@narc.gov.np

वेभसाइट: www.narc-env.gov.np

जेठ, २०७५

© सर्वाधिकार प्रकाशकमा निहित

प्रकाशित संख्या: ३०० प्रति

मुद्रणः पिण्डेश्वरी प्रेस, फोन नं. ०१-५१९३६६८

मन्तव्य

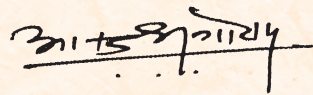
नेपालको समग्र कृषि विकासको लागि आधुनिक कृषि अनुसन्धानबाट प्राप्त प्रविधिको व्यापक विस्तार र प्रयोग गर्दै हालको निर्वाहमुखी कृषि प्रणालीबाट व्यवसायिक कृषि प्रणालीमा रुपान्तरण गर्नु आजको आवश्यकता र राज्यको प्राथमिकता समेत रहेको वर्तमान अवस्थामा वर्षभरि साप्ताहिक रुपमा प्रकाशन गरिएको “कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन” लाई सम्पादन गरी एउटा पुस्तकको रुपमा प्रकाशन हुन लागेकोमा नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् अन्तर्गत कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखाको समस्त टिमलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

मौसम परिवर्तनले गर्दा कृषि र पशु उत्पादन प्रणालीमा बेला-बखत कृषकहरूले ठूलो हानी नोक्सानी बेहोर्नुपरेको अवस्थामा मौसमी पूर्वानुमानबाट प्राप्त जानकारीलाई उपयोग गर्दै बालीनाली र पशुपंक्षीमा आइपर्ने जोखिम व्यवस्थापन गर्न कृषकहरूलाई वर्षभरि साप्ताहिक रुपमा प्रकाशित भएका बुलेटिनको सम्पादित यो पुस्तकले सहज हुने कुरामा दुई मत नहोला ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिनको ३९ वटा सप्ताहको सम्पादित अंकले कृषक, कृषि प्राविधिक, कृषि उद्यमी लगायत अन्य सरोकारवालाहरूलाई यस प्रकाशनको उपयोगबाट आवश्यक कृषि-मौसम र प्रविधि सम्बन्धि जानकारी प्राप्त गरी कृषकहरूले दिइएका उपायहरू अपनाएको खण्डमा कृषि उत्पादनको लागत घटाउन, उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्न सकारात्मक योगदान पुग्नेछ भन्ने कुरामा मलाई विश्वास छ ।

अन्तमा बुलेटिन तयार गर्ने तथा प्रकाशनमा योगदान दिने सम्पूर्ण विज्ञ तथा सहयोगीहरूलाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

धन्यवाद

डा. आनन्द कुमार गौतम

निर्देशक

योजना तथा समन्वय

भूमिका

जलवायु परिवर्तनले विश्वव्यापी रूपमा कृषि क्षेत्रमा प्रत्यक्ष असर पारिरहेका तथ्य हामी सामु छर्लङ्ग छ । जलवायु परिवर्तनका नकारात्मक असरहरूले नेपालको कृषि उत्पादनमा अल्पकालीन र दिर्घकालिन प्रभाव पारि सम्पूर्ण राष्ट्रको अर्थतन्त्रमा नै गम्भीर व्यवधान पार्ने देखिन्छ । जलवायु परिवर्तनबाट कृषि क्षेत्रमा पर्ने नकारात्मक असरहरूलाई न्यूनिकरण गर्दै कृषि क्षेत्रको उत्पादन र उत्पादकत्वमा बृद्धि गराई ग्रामिण कृषकहरूको आयस्तर उकास्ने उद्देश्यले २०७२ साल असार २५ गतेबाट साप्ताहिक रूपमा “कृषि मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन” प्रकाशन शुरु गरिएको थियो ।

कृषि विकास मन्त्रालय अन्तर्गतको जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना / कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली मार्फत विश्वबैंकको सहयोगमा नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् अन्तर्गतको कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखाले साप्ताहिक रूपमा यो बुलेटिन प्रकाशित गर्दै आईरहेको छ । जल तथा मौसम बिज्ञान बिभागबाट प्राप्त विगत हप्ताको मौसमी स्थिति तथा आगामी हप्ताको मौसमी प्रक्षेपण र तोकिएका जिल्लाका कृषकहरूको बाली-नालीमा आईपरेका समस्याहरूको साप्ताहिक रूपमा प्राप्त हुने प्रतिवेदनहरूलाई विविध बिषयका १५ जना भन्दा बढी बिज्ञहरूसँग सामुहिक र बिस्तृत रूपमा छलफल गरेर निष्कर्षका रूपमा आएका आगामी हप्ता अपनाउनु पर्ने दिनानुदिनका कृषि कर्महरू, बिशेष रूपमा ध्यान दिनु पर्ने कृषि सम्बन्धि बिबिध कर्महरू तथा अत्याधुनिक कृषि प्रविधिहरू सम्बन्धि प्राविधिक सल्लाहहरू यस बुलेटिनमा समावेश गरिन्छ ।

२०७२ सालमा साप्ताहिक रूपमा प्रकाशन गरिएका ३९ वटा बुलेटिनहरू समेटेर सम्पादित यो प्रकाशन कृषि क्षेत्रमा संलग्न कृषक, कृषि उद्यमी, कृषि प्राविधिक, विकास कार्यकर्ता, कृषि बिज्ञ लगायत अन्य सरोकारवालाहरूलाई अत्यन्त उपयोगी हुने ठान्दछु । छरिएर रहेका बुलेटिनहरूलाई एकीकृत रूपमा बार्षिक कृषि मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिनको रूपमा सम्पादन गर्न दत्तचित्त भै कार्य गर्नु भएका बिज्ञहरू श्री संजय बिष्ट, श्री मनोज कुमार ठाकुर, डा. कालिका प्रसाद उपाध्याय, डा. टेक प्रसाद गोतामे, श्री रामेश्वर रिमाल र श्री ऋषिराम अधिकारी लाई बिशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु । त्यसै गरी नार्कको आयोजना व्यवस्थापन समिति, आयोजना कार्यन्वयन इकाई, विश्व बैंक, आयोजना व्यवस्थापन इकाई तथा जल तथा मौसम बिज्ञान बिभाग लगायत यस कार्यमा संलग्न अन्य सम्पूर्ण बिज्ञहरू तथा कार्यालयका सहयोगी हातहरूलाई हृदय देखि धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्तमा, यो सम्पादित बुलेटिनले पाठकहरूको जलवायु परिवर्तनका कारणले कृषिकर्ममा पर्ने समस्याहरू र तिनको व्यवस्थापन सम्बन्धी प्राविधिक ज्ञान अत्यावधिक गर्नुका साथै समग्र कृषि क्षेत्रको बिकासमा सहयोग पुर्याउनेछ भन्ने विश्वास गर्दै आगामी दिनमा प्रकाशन र सम्पादन गरिने बुलेटिनहरू अझ उत्कृष्ट बनाउन यहाँहरूको सल्लाह र सुझावको अपेक्षा राख्दछु । धन्यवाद

डा. दीपक भण्डारी
मुख्य बैज्ञानिक तथा प्रमुख
कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
खुमलटार, ललितपुर

विषय सूची

विषय	वर्ष	अङ्क	जारी मिति	अवधि	पेज नं.
मन्तव्य					क
भूमिका					ख
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	१	२५ असार २०७२	२५-३१ असार २०७२	१
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	२	०१ श्रावण २०७२	०१-०७ श्रावण २०७२	३
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	३	१० श्रावण २०७२	०८-१४ श्रावण २०७२	६
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	४	१५ श्रावण २०७२	१५-२१ श्रावण २०७२	१०
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	५	२२ श्रावण २०७२	२२-२८ श्रावण २०७२	१४
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	६	२९ श्रावण २०७२	२९ श्रावण-०३ भाद्र २०७२	१८
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	७	०४ भाद्र २०७२	०४-१० भाद्र २०७२	२३
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	८	११ भाद्र २०७२	११-१७ भाद्र २०७२	२८
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	९	१८ भाद्र २०७२	१८-२४ भाद्र २०७२	३४
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	१०	२५ भाद्र २०७२	२५-३१ भाद्र २०७२	४०
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	११	०१ असोज २०७२	०१-०७ असोज २०७२	४७
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	१२	११ असोज २०७२	०८-१४ असोज २०७२	५४
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	१३	१५ असोज २०७२	१५-२१ असोज २०७२	६१
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	१४	२२ असोज २०७२	२२-२८ असोज २०७२	६८
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	१५	२९ असोज २०७२	२९ असोज - ०५ कार्तिक २०७२	७५
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	१६	१३ कार्तिक २०७२	१३-१९ कार्तिक २०७२	८०
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	१७	२० कार्तिक २०७२	२०-२६ कार्तिक २०७२	८५
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	१८	२९ कार्तिक २०७२	२७ कार्तिक - ०३ मंसिर २०७२	९०
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	१९	०४ मंसिर २०७२	०४-१० मंसिर २०७२	९५
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	२०	११ मंसिर २०७२	११-१७ मंसिर २०७२	९९
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	२१	१८ मंसिर २०७२	१८-२४ मंसिर २०७२	१०३
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	२२	२५ मंसिर २०७२	२५ मंसिर - ०२ पुष २०७२	१०७
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	२३	०३ पुष २०७२	०३-०९ पुष २०७२	११२

विषय	वर्ष	अङ्क	जारी मिति	अवधि	पेज नं.
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	२४	१२ पुष २०७२	१०-१६ पुष २०७२	११७
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	२५	१७ पुष २०७२	१७-२३ पुष २०७२	१२२
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	२६	२४ पुष २०७२	२४-३० पुष २०७२	१२६
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	२७	०३ माघ २०७२	०१-०७ माघ २०७२	१३०
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	२८	०८ माघ २०७२	०८-१४ माघ २०७२	१३४
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	२९	१५ माघ २०७२	१५-२१ माघ २०७२	१३९
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	३०	२२ माघ २०७२	२२-२८ माघ २०७२	१४४
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	३१	२९ माघ २०७२	२९ माघ - ०६ फाल्गुन २०७२	१४८
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	३२	०९ फाल्गुन २०७२	०७-१३ फाल्गुन २०७२	१५२
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	३३	१४ फाल्गुन २०७२	१४-२० फाल्गुन २०७२	१५६
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	३४	२१ फाल्गुन २०७२	२१-२७ फाल्गुन २०७२	१६०
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	३५	२८ फाल्गुन २०७२	२८ फाल्गुन - ०४ चैत्र २०७२	१६५
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	३६	०५ चैत्र २०७२	०५-११ चैत्र २०७२	१६९
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	३७	१२ चैत्र २०७२	१२-१८ चैत्र २०७२	१७४
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	३८	१९ चैत्र २०७२	१९-२५ चैत्र २०७२	१७९
कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन	१	३९	२६ चैत्र २०७२	२६ चैत्र २०७२ - ०२ बैशाख २०७३	१८५
विज्ञ समूह					१९१

वर्ष : १ अंक : १

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : २५ असार २०७२

अवधि : २५-३१ असार २०७२

जिल्ला: बाँके

(जारी गर्ने: PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met division, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

११ - १७ असार २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	१८५.८
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२६.६-३५.७
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२४.४-२६.१
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	१००-१००
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	५९-१००
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	१.४-१.८
हावाको दिशाको दायरा	दक्षिण-पूर्व देखि दक्षिण-पश्चिम

१८ - २४ असार २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	१८ असार	१९ असार	२० असार	२१ असार	२२ असार	२३ असार	२४ असार
वर्षा (मि.मी.)	१.६	०.२	३१.६	११०	०.२	११.४	२.८
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	३५.१	३५.३	३४.१	२८.६	३४.५	३५.२	३५.०
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	२७.६	२७.७	२४.२	२४.५	२६.४	२४.९	२५.१
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	१००	१००	१००	१००	९८	१००	९६
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	६४.६	६७.६६	९०	१००	६०.५	६७.१	५८.१
हावाको गति (मि./से.)	१.५	२.१	१.३	१.०	२.०	१.५	१.६
हावाको दिशा	दक्षिण-पश्चिम	दक्षिण-पश्चिम	दक्षिण-पूर्व	दक्षिण-पूर्व	दक्षिण-पश्चिम	दक्षिण	दक्षिण-पूर्व

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

आगामी हप्तामा पनि वर्षा निरन्तर रहने सम्भावना छ । साथै सापेक्षिक आर्द्रता औसतमा ६०% भन्दा माथि रहने तथा तापक्रम गत हप्ताकै जस्तै रहने सम्भावना छ ।

ख. बालीनाली

१. धान बाली

- सिंचित क्षेत्रमा लगाउने उन्नत जातको धानको लागि खेत हिल्याउने बेलामा आवश्यक पर्ने सम्पूर्ण मल (डि.ए.पि.-२.१७ के.जी., युरिया-३.५ के.जी., र म्युरेट अफ पोटास-१.८५ के.जी.) प्रति कठ्ठाको दरले हाल्नुहोस् ।
- असिंचित क्षेत्रमा लगाउने उन्नत जातको धानको लागि खेत हिल्याउने बेलामा आवश्यक पर्ने सम्पूर्ण मल (डि.ए.पि.-२.१७ के.जी., युरिया-२.८१ के.जी. र म्युरेट अफ पोटास-१.६७ के.जी.) प्रति कठ्ठाको दरले हाल्नुहोस् ।
- धानको उन्नत जातमा सिफारिस गरिएको मलको मात्रा प्रयोग गरी रोग, कीराको प्रकोप बाट बचाउनुहोस् ।
- धानमा झारपात नियन्त्रण गर्न दानादार ब्युटाक्लोर ८००-९०० ग्राम प्रति कठ्ठाको दरले सुख्खा बालुवा वा बलैटे माटोसँग मिसाएर धान रोपेको ३-४ दिनभित्र छर्नुहोस् ।

२. मकै बाली

- वर्षा निरन्तर रहने देखिएकोले मकै खेतमा उकेरा लगाउने तथा पानी निकासको व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- रामपुर कम्पोजिट मकै लगाउदा सिफारिस मात्रामा मलखाद राखेको खण्डमा युरिया ३.७ के.जी. प्रति कठ्ठाको दरले टपड्रेस गर्नुहोस् ।

३. अन्य

- केरा लगायत अन्य तरकारी बारीमा पानी जम्न नदिन पानी निकासको व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- पानी परिरहने तथा सापेक्षित आर्द्रता पनि बढि नै रहने सम्भावना भएकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरूलाई कीराबाट बचाउन समय-समयमा हेरचाह गर्नुहोस् ।

ग. पशुपालन

- भारी वर्षाले गर्दा हुने बाढीमा मुसाको मूत्रबाट सने लेप्टोस्पाइरोसिस नामक जुनोटिक रोगको प्रकोप बढि हुने भएकाले धान/खेतबारीमा खाली खुट्टा नजानुहोस् ।
- तापक्रम र सापेक्षिक आर्द्रता बढी भएकाले कुखुरा र गाई-भैंसीको गोठमा पंखा तथा कूलरको व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- गाई-गोरुमा साउने रोगको प्रकोप हुन नदिन लामखुट्टे र भुसुनाको टोकाई बाट बचाई राख्न झ्याल ढोकामा तार जालीको व्यवस्था गर्नुहोस् । लामखुट्टे र भुसुनाको चहल पहल कम हुने बखत (बिहान) मा चराउन लैजानुहोस् ।

वर्ष : १ अंक: २

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : १ श्रावण २०७२

अवधि : १-७ श्रावण २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने: PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

१८-२४ असार २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	२६६.८
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२८.६-३५.३
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२४.२-२७.७
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	९६-१००
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	५८.१-१००
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	१-२.१
हावाको दिशाको दायरा	दक्षिण-पूर्व देखि दक्षिण-पश्चिम

२५-३१ असार २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	२५ असार	२६ असार	२७ असार	२८ असार	२९ असार	३० असार	३१ असार
वर्षा (मि.मी.)	१२.०	२.६	२.२	०.०	०.०	६.०	२४४.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	३३.६	३२.२	३४.४	३४.५	३५.२	३४.६	२७.१
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	२५.५	२६.५	२६.०	२७.०	२७.७	२७.८	२४.७
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	९५.४	९५.४	९६.१	९७.७	९९.३	९४.८	१००
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	६८.७	५७.४	६५.५	६९.७	६७.०	७०.७	७२.१
हावाको गति (मि./से.)	१.६	२.३	१.६	१.२	१.९	२.४	२.३
हावाको दिशा	दक्षिण-पूर्व	दक्षिण-पूर्व	दक्षिण-पूर्व	दक्षिण-पश्चिम	उत्तर-पश्चिम	दक्षिण-पश्चिम	दक्षिण-पश्चिम

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

- आगामी हप्ता आइतवार देखि वर्षा निरन्तर रहने सम्भावना छ । साथै सापेक्षिक आर्द्रता औसतमा ६०% भन्दा माथि रहने तथा तापक्रम गत हप्ताकै जस्तै रहने सम्भावना छ ।

ख. बालीनाली

१. धान बाली

- सिंचित क्षेत्रमा लगाउने उन्नत जातको धानको लागी खेत हिल्याउने बेलामा आवश्यक पर्ने सम्पूर्ण मल (डि.ए.पि.-२.१७ के.जी., युरिया-३.५ के.जी. र म्युरेट अफ पोटास-१.८५ के.जी.) प्रति कठ्ठाको दरले हाल्नुहोस् ।
- अंसिंचित क्षेत्रमा लगाउने उन्नत जातको धानको लागी खेत हिल्याउने बेलामा आवश्यक पर्ने सम्पूर्ण मल (डि.ए.पि.-२.१७ के.जी., युरिया-२.८१ के.जी. र म्युरेट अफ पोटास-१.६७ के.जी.) प्रति कठ्ठाको दरले हाल्नुहोस् ।
- धानको उन्नत जातमा सिफारिस गरिएको मलको मात्रा प्रयोग गर्नाले बोट स्वस्थ रही रोग, कीराको प्रकोपबाट बच्न सकिन्छ ।
- धानमा झारपात नियन्त्रण गर्न दानादार ब्युटाक्लोर ८००-९०० ग्राम प्रति कठ्ठाको दरले सुख्खा बालुवा वा बलैटे माटोसँग मिसाएर धान रोपेको ३-४ दिनभित्र छर्नुहोस् ।
- धान रोपेको २-३ हप्ता भएको खेतमा गुबो मर्ने समस्याबाट बच्न समय समयमा खेतको निरीक्षण गर्नुहोस् ।
- धान रोपेको ३ हप्ता भैसकेको खेतमा गोडमेल गरेपछि मात्र सिंचित क्षेत्रमा ४.३५ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले र अंसिंचित क्षेत्रमा ३.६५ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले युरिया टपड्रेस गर्नुहोस् ।

२. मकै बाली

- वर्षा निरन्तर रहने देखिएकोले मकै खेतमा उकेरा लगाउने तथा पानी निकासको व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- घुँडाको उचाइसम्म भएको अवस्थाको मकैमा युरिया ३.७ के.जी. प्रति कठ्ठाको दरले टपड्रेस गर्नुहोस् ।

३. अरहर

- अरहरका उन्नत जातहरू- बागेश्वरी, रामपुर अरहर-१ आदि लगाउनुहोस् ।

४. बदाम (मुम्फली)

- बदामका उन्नत जातहरू राजर्षि, वैदेही आदि लगाउनुहोस् ।

५. अन्य बाली

- केरा तथा तरकारी बारीमा पानी जम्न नदिन पानी निकासको व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- पानी परिरहने तथा सापेक्षिक आर्द्रता पनि बढि नै रहने सम्भावना भएकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरूलाई कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस् ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन् । तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगर्नुहोस् । मित्रजीव कीराहरू जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र संबर्द्धन गर्नुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।

ग. रोग/कीरा

१. फल कुहाउने औंसा

- कपासको टुक्रामा एक थोपा क्यु ल्यूर, एक थोपा मिथाइल युजिनोल र मालाथियन ५० इ.सी. मिसाई जमीनदेखि करिब ३ फिट उचाइमा पासो बनाएर खेत बारीमा राख्नुहोस् ।
- २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले मालाथियन ५० इ.सी. र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर खेतबारीको चार कुनामा छर्नुहोस् ।

२. लाही (एफिड)

- गाईको गहुँत र पानी १:४ को अनुपातमा मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि भोलीपल्ट छर्नुहोस् ।
- २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले मालाथियन ५० इ.सी. लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि साँझपख छर्नुहोस् ।

घ. तरकारी

- तरकारी बालीको नर्सरी ब्याड तयार गर्न कम्तीमा ३ हप्ता अगाडी सौर्य निर्मलीकरण विधिद्वारा माटोको उपचार गर्नुहोस् । यस बारे थप जानकारीको लागि सम्बन्धित जिल्ला कृषि विकास कार्यालयमा सम्पर्क गर्नुहोस् ।
- ब्याड राख्ने जग्गाको माटोको उपचार गर्नु परेमा बेभिष्टीन ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बीउ राख्नु ३-४ दिन अगाडी छर्नुहोस् ।

ङ. पशुपालन

- भारी वर्षाले गर्दा हुने बाढीमा मुसाको मूत्रबाट सने लेप्टोस्पाइरोसिस नामक जुनोटिक रोगको प्रकोप बढि हुने भएकाले धान/खेतबारीमा खाली खुट्टा नजानुहोस् र बुट लगाउनुहोस् ।
- तापक्रम र सापेक्षिक आर्द्रता बढी भएकाले कुखुरा र गाई-भैंसीको गोठमा पंखा तथा कूलरको व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- गाई-गोरुमा साउने रोगको प्रकोप हुन नदिन लामखुट्टे र भुसुनाको टोकाईबाट बचाई राख्न झ्यालढोकामा तारजालीको व्यवस्था गर्नुहोस् । लामखुट्टे र भुसुनाको चहल पहल कम हुने बखत (बिहान) मा चराउन लैजानुहोस् ।
- बाख्रामा देखिने कुम्री (ढकेरी) रोगको रोगथाम गर्न श्रावण देखि कात्तिक सम्म मासिक एक चक्की डाईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी.) -१०० एम.जी. खुवाउनुहोस् । ढकेरी लागेका बाख्राको हकमा दैनिक एक चक्की सात दिनसम्म खुवाउनुहोस् र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिनसम्म लगाउनुहोस् ।
- गाईवस्तुमा छेर्ने रोग भएमा ओभानो घाँस खुवाउनुहोस् । साथै, भेटेरनरी प्राविधिकको सल्लाहमा छेर्ने रोग रोक्ने औषधी खुवाउनुहोस् ।

-\$-

वर्ष : १ अंक: ३

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : १० श्रावण २०७२

अवधि : ८-१४ श्रावण २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने: PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

२५ - ३१ असार २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	२६६.८
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२७.१-३५.२
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२४.७-२७.८
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	९४.८-१००
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	५७.४-७२.१
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	१.२-१.४
हावाको दिशाको दायरा	दक्षिण-पूर्व देखि उत्तर-पश्चिम

१ - ७ श्रावण २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	१ श्रावण	२ श्रावण	३ श्रावण	४ श्रावण	५ श्रावण	६ श्रावण	७ श्रावण
वर्षा (मि.मी.)	१.०	१.०	१६.७	०.०	४.५	२.३	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	३२.३	३३.९	३५.४	३४.३	३३.९	३३.५	३३.५
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	२५.९	२६.७	२६.४	२६.२	२७.१	२५.५	२६.१
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	९९.२	९८.४	९७.७	९६.९	९७.७	९२.४	९८.५
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	७३.८	७१.६	५८.८	६८.६	६७.८	६९.८	६६.८
हावाको गति (मि./से.)	२.०	१.६	१.५	२.०	१.६	२.८	५.५
हावाको दिशा	दक्षिण-पूर्व	दक्षिण-पूर्व	पूर्व	दक्षिण-पूर्व	पूर्व	दक्षिण-पश्चिम	दक्षिण-पश्चिम

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

आगामी हप्तामा आइतवार, सोमवार अपरान्ह तिर क्षणिक वर्षा हुने तथा मंगलवार देखि हल्का वर्षा हुने सम्भावना छ । साथै सापेक्षिक आर्द्रता औसतमा ६०% भन्दा माथि रहने तथा तापक्रम गत हप्ताकै जस्तै रहने सम्भावना छ ।

ख. बालीनाली

१. धान बाली

- सिंचित क्षेत्रमा लगाउने उन्नत जातको धानको लागि खेत हिल्याउने बेलामा आवश्यक पर्ने सम्पूर्ण मल (डि.ए.पि. – २.१७ के.जी., युरिया – ३.५ के.जी. र म्युरेट अफ पोटास – १.८५ के.जी.) प्रति कठ्ठाको दरले हाल्नुहोस् ।
- असिंचित क्षेत्रमा लगाउने उन्नत जातको धानको लागि खेत हिल्याउने बेलामा आवश्यक पर्ने सम्पूर्ण मल (डि.ए.पि. – २.१७ के.जी., युरिया – २.८१ के.जी. र म्युरेट अफ पोटास – १.६७ के.जी.) प्रति कठ्ठाको दरले हाल्नुहोस् ।
- धानको उन्नत जातमा सिफारिस गरिएको मलको मात्रा प्रयोग गर्नाले बोट स्वस्थ रहि रोग, कीराको प्रकोप बाट बच्न सकिन्छ ।
- धानमा झारपात नियन्त्रण गर्न दानादार ब्युटाक्लोर ८००-९०० ग्राम प्रति कठ्ठाको दरले सुख्खा बालुवा वा बलौटे माटोसँग मिसाएर धान रोपेको ३-४ दिनभित्र छर्नुहोस् ।
- धान रोपेको २-३ हप्ता भएको खेतमा गुबो मर्ने समस्याबाट बच्न समय समयमा खेतको निरीक्षण गर्नुहोस् ।
- धान रोपेको ३ हप्ता भैसकेको खेतमा गोडमेल गरेपछि मात्र सिंचित क्षेत्रमा ४.३५ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले र असिंचित क्षेत्रमा ३.६५ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले युरिया टपड्रेस गर्नुहोस् ।

मरुवा रोग

- यो रोग धानको गाँज लाग्ने अवस्थामा पातमा लाग्ने रोग हो । पातको दुबै छेउतिर चुच्चिएका अण्डाकार खैरा थोप्लाहरु देखिनु यसको लक्षण हो । यी थोप्लाको बिचमा सेतो विन्दु हुन्छ र बिस्तारै बढ्दै गई पातहरु डढ्दै जान्छ ।

रोकथाम: वीम वा अन्य कुनै ट्राइसाइक्लोजोल युक्त विषादी १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिलाई छर्नुहोस् वा कासु वी २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको अन्तरालमा २ पटक छर्नुहोस् ।

२. मकै बाली

- वर्षा निरन्तर रहने देखिएकोले मकै खेतमा उकेरा लगाउने तथा पानी निकासको व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- घुँडाको उचाइसम्म भएको अवस्थाको मकैमा युरिया ३.७ के.जी. प्रति कठ्ठाको दरले टपड्रेस गर्नुहोस् ।

३. अरहर

- अरहरका उन्नत जातहरु बागेश्वरी, रामपुर अरहर-१ आदि लगाउनुहोस् ।

४. बदाम (मुम्फली)

- बदामका उन्नत जातहरु राजर्षि, वैदेही आदि लगाउनुहोस् ।

ग. फलफूल बाली

- केरा लगायत अन्य फलफूलहरू जस्तै- आँप, लिची, अनार, अंगुर, भुईँकटहर आदिमा पानी जम्न नदिन पानी निकासको व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- यस मौसममा केराको घारीमा प्रशस्त कोथाहरू आउने भएकोले माउ बोटसँग २ वटा कोथा मात्र रहने गरि बाँकी कोथाहरू हटाउनुहोस् । कोथा हटाउन यसलाई फेदैदेखि उखेलनुहोस् ।
- व्यवसायिक रूपले आँपको नर्सरी स्थापना गरी ग्राफटेड विरुवा बिक्री वितरण गर्नुहुने कृषकहरूले स्थानीय आँपको कोयामा उन्नत जातको साइन ग्राफिटिङ्ग गर्नुहोस् ।

घ. तरकारी बालीहरू

- काउली, बन्दा जस्ता तरकारी बालीहरूको अगोटे जातहरूको नर्सरी राख्ने उपयुक्त समय यही हो ।
- तरकारी बालीको नर्सरी ब्याड तयार गर्न कम्तीमा ३ हप्ता अगाडी सौर्य निर्मलीकरण विधि द्वारा माटोको उपचार गर्नुहोस् । यस बारे थप जानकारीको लागि सम्बन्धित जिल्ला कृषि विकास कार्यालयमा सम्पर्क गर्नुहोस् ।
- ब्याड राख्ने जग्गाको माटोको उपचार गर्नु परेमा बेभिथीन ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बीउ राख्नु ३-४ दिन अगाडी छर्कनुहोस् ।
- नर्सरी राख्दा १ विक्ता (१५-२० से.मी.) अग्लो व्याड बनाई दूरी मिलाएर बीउ लाइनमा रोप्नुहोस् र छाप्रो राख्नुहोस् ।

अन्य

- पानी परिरहने तथा सापेक्षिक आर्द्रता पनि बढि नै रहने सम्भावना भएकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरूलाई कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस् ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन् । तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगर्नुहोस् । मित्रजीव कीराहरू जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र संबर्द्धन गर्नुहोस् ।
- मौरीको लागि चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस् ।
- मौरीको घर राखेको सबै खुट्टाहरूमा कचौरा/प्लास्टिकको बट्टामा पानी राख्नुहोस् ।

ड. पशुपालन

- भारी वर्षाले गर्दा हुने बाढीमा मुसाको मूत्रबाट सर्ने लेप्टोस्पाइरोसिस नामक जुनोटिक रोगको प्रकोप बढि हुने भएकाले धान/खेतबारीमा खाली खुट्टा नजानुहोस् र बूट लगाउनुहोस् ।
- तापक्रम र सापेक्षिक आर्द्रता बढी भएकाले कुखुरा र गाई-भैंसीको गोठमा पंखा तथा कूलरको व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- गाई-गोरुमा साउने रोगको प्रकोप हुन नदिन लामखुट्टे र भुसुनाको टोकाई बाट बचाई राख्न झ्याल ढोकामा तार जालीको व्यवस्था गर्नुहोस् । लामखुट्टे र भुसुनाको चहल पहल कम हुने बखत (बिहान) मा चराउन लैजानु होस् ।
- छेर्ने रोग भएका गाईवस्तुलाई सल्फा बोलस ट्याबलेट दाना वा सखरमा ४ ट्याबलेट राखेर बिहान र बेलुका ३ दिनसम्म खुवाउनुहोस् ।
- बाख्रामा देखिने कुम्री (ढकेरी) रोगको रोक थाम गर्न श्रावण देखि कात्तिक सम्म मासिक एक चक्की डाइईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी.)-१०० एम.जी. खुवाउनुहोस् । ढकेरी लागेका बाख्राको हकमा दैनिक एक चक्की सात दिनसम्म खुवाउनुहोस् र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिनसम्म लगाउनुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।

वर्ष : १ अंक: ४

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : १५ श्रावण २०७२

अवधि : १५-२१ श्रावण २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने: PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

१ - ७ श्रावण २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	२५.५
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	३२.३-३५.४
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२५.५-२७.१
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	९२.४-९९.२
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	५८.८-७३.८
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	१.५-५.५
हावाको दिशाको दायरा	पूर्व देखि दक्षिण-पश्चिम

८ - १४ श्रावण २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	८ श्रावण	९ श्रावण	१० श्रावण	११ श्रावण	१२ श्रावण	१३ श्रावण	१४ श्रावण
वर्षा (मि.मी.)	०.००	०.४	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	३५.१	३४.४	३५.३	३५.३	३५	३५	३५
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	२६.५	२६.३	२६	२७.७	२७.४	२७	२७.१
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	९६.२	९६.९	९१	९०.४	८८.२	८८.९	९४.७
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	६३.०	६६.२	६३.९	६०.७	६१.३	५९.९	६०.६
हावाको गति (मि./से.)	२.०	४.८	२.८	५.०	७.३	६.५	३.५
हावाको दिशा	दक्षिण-पूर्व	दक्षिण-पूर्व	पूर्व	पश्चिम	उत्तर-पश्चिम	दक्षिण-पश्चिम	दक्षिण-पश्चिम

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

आगामी मंगलबारसम्म हल्का वर्षा हुन सक्ने तर बुधबार अपरान्ह वा बिहिबारदेखि वर्षाको मात्रा बढ्न सक्ने पूर्वानुमान गरिएको छ साथै, सापेक्षिक आर्द्रता औसतमा ७०% भन्दा माथि रहने तथा तापक्रम यस हप्ताकै जस्तै रहने सम्भावना छ ।

ख. बालीनाली

१. धान बाली

- धान खेतमा पात वेरुवा कीराको प्रकोप २५-३०% सम्म देखिएमा विषादीको प्रयोग नगर्नुहोस् । (धान खेतमा भएका मित्रजीव कीराहरु नष्ट हुनाले) तर ३०% भन्दा बढी क्षती देखिएमा मात्र अल्फाम्याथ्रिन १०% इ.सी; १.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर २० लिटर प्रति कठ्ठाको दरमा धानको पात भिज्नेगरि साँझपख छर्नुहोस् ।
- असिंचित क्षेत्रमा लगाउने उन्नत जातको धानको लागी खेत हिल्याउने बेलामा आवश्यक पर्ने सम्पूर्ण मल (डि.ए.पि. – २.१७ के.जी., युरिया – २.८१ के.जी. र म्युरेट अफ पोटास – १.६७ के.जी.) प्रति कठ्ठाको दरले हाल्नुहोस् ।
- धानको उन्नत जातमा सिफारिस गरिएको मलको मात्रा प्रयोग गर्नाले बोट स्वस्थ रहि रोग, कीराको प्रकोप बाट बच्न सकिन्छ ।
- धानमा झारपात नियन्त्रण गर्न दानादार ब्युटाक्लोर ८००-९०० ग्राम प्रति कठ्ठाको दरले सुख्खा बालुवा वा बलौटे माटोसँग मिसाएर धान रोपेको ३-४ दिनभित्र छर्नुहोस् ।
- धान रोपेको २-३ हप्ता भएको खेतमा गुबो मर्ने समस्याबाट बच्न समय समयमा खेतको निरीक्षण गर्नुहोस् ।
- धान रोपेको ३ हप्ता भैसकेको खेतमा कृषकहरुले गोडमेल गरेपछि मात्र सिंचित क्षेत्रमा ४.३५ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले र असिंचित क्षेत्रमा ३.६५ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले युरिया टपड्रेस गर्नुहोस् ।

मरुवा रोग

यो रोग धानको गाँज लाग्ने अवस्थामा पातमा लाग्ने रोग हो । पातको दुबै छेउतिर चुच्चिएका अण्डाकार खैरा थोप्लाहरु देखिनु यसको लक्षण हो । यी थोप्लाको बिचमा सेतो विन्दु हुन्छ र बिस्तारै बढ्दै गई पातहरु डढ्दै जान्छ ।

रोकथाम: वीम वा अन्य कुनै ट्राइसाइक्ल्याजोल युक्त विषादी १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिलाई छर्नुहोस् । वा कासु वी २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको अन्तरालमा २ पटक छर्नुहोस् ।

२. मकै बाली

- वर्षातको समय भएकोले पानी निकासको व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- मकैको बोट ४०-५० से.मी. वा घुँडाको उचाइसम्म अग्लो भएपछि गोडमेल गरी युरिया ३.७ के.जी. प्रति कठ्ठाको दरले टपड्रेस गर्नुहोस् ।

३. अरहर

- वर्षातको समय भएकोले पानी निकासको व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- अरहरका उन्नत जातहरू बागेश्वरी, रामपुर अरहर-१ आदि लगाउनुहोस् ।

४. बदाम (मुम्फली)

- वर्षातको समय भएकोले पानी निकासको व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- बदामका उन्नत जातहरू राजर्षि, वैदेही आदि लगाउनुहोस् ।

ग. फलफूल बाली

- केरा लगायत अन्य फलफूलहरू जस्तै- आँप, लिची, अनार, अंगुर, भुईँकटहर आदिमा पानी जम्न नदिन पानी निकासको व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- यस मौसममा केराको घरीमा प्रशस्त कोथाहरू आउने भएकोले माउबोट सँग २ वटा कोथा मात्र रहने गरि बाँकी कोथाहरू हटाउनुहोस् । कोथा हटाउन यसलाई फेदैदेखि उखेलनुहोस् ।
- व्यवसायिक रूपले आँपको नर्सरी स्थापना गरी ग्राफ्टेड विरुवा बिक्री वितरण गर्नुहुने कृषकहरूले स्थानीय आँपको कोयामा उन्नत जातको साइन ग्राफिटिङ्ग गर्नुहोस् ।

घ. तरकारी बालीहरू

- काउली, बन्दा जस्ता तरकारी बालीहरूको अगौटे जातहरूको नर्सरी राख्ने उपयुक्त समय यही हो ।
- ब्याड राख्ने जग्गाको माटोको उपचार गर्नु परेमा बेभिष्टीन ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बीउ राख्नु ३-४ दिन अगाडी छर्कनुहोस् ।
- नर्सरी राख्दा १ विक्ता (१५-२० से.मी.) अग्लो ब्याड बनाई ४ अँगुलको फरकमा लाइन कोरेर पातलो गरी बीउ राख्नुहोस् र हल्का माटोले पुरेपछि छापो राख्नुहोस् ।
- भिन्डी (रामतोरिया) मा सेतो झिंगा बाट सर्ने भाईरस रोग व्यवस्थापनको लागि एसिटामाइप्रिड २०% एस.पि. (इक्का, माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्कनुहोस् ।
- रामतोरियामा भाइरस रोग लागेको भएमा भिकोर्न एच झोल ०.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्कनुहोस् ।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारो व्यवस्थापनको लागी गवारोको कारण ओईलएको मुन्टा, पात तथा फल टिपी करीव १ फिट गहिरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस् । क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि. ०.२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस् ।

अन्य

- पानी परिरहने तथा सापेक्षिक आर्द्रता पनि बढि नै रहने सम्भावना भएकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरूलाई कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस् ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन् । तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगर्नुहोस् । मित्रजीव कीराहरू जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र संबर्द्धन गर्नुहोस् ।
- मौरीलाई वर्षामा चरन नहुनाले चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस् ।

- मौरीको घर राखेको सबै खुट्टाहरुमा कचौरा/प्लास्टिकको बट्टामा पानी राख्नुहोस् ।
- मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस् ।

ड. रोग/कीरा

१. फल कुहाउने औंसा

- थोरै कपासमा १-२ थोपा क्या ल्युर, १-२ थोपा मिथाइल युजिनोल र मालाथियन ५० इ.सी. १ लिटर पानीमा मिसाएर बनाएको झोलको १-२ थोपा मिसाई जमीनदेखि करिब ३ फिट उचाइमा पासो बनाएर खेत बारीमा राख्नुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर खेतबारीको चार कुनामा छर्नुहोस् ।

२. लाही (एफिड)

- गाईको गहुँत र पानी १:४ को अनुपातमा मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिजेगरि भोलीपल्ट छर्नुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी.; २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिजेगरि छर्नुहोस् ।

च. पशुपालन

- भारी वर्षाले गर्दा आउने बाढीमा मुसाको मूत्रबाट सर्ने लेप्टोस्पाइरोसिस नामक जुनोटिक रोगको प्रकोप बढि हुने भएकाले धान/खेतबारीमा खाली खुट्टा नजानुहोस् र बुट लगाउनुहोस् ।
- तापक्रम र सापेक्षिक आर्द्रता बढी भएकाले कुखुरा र गाई-भैंसीको गोठमा पंखा वा पानीको फोहरा वा स्प्रिङ्कल पदती वा कूलरको व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- गाई-गोरुमा साउने रोगको प्रकोप हुन नदिन लामखुट्टे र भुसुनाको टोकाईबाट बचाई राख्न झ्याल ढोकामा तार जालीको व्यवस्था गर्नुहोस् । लामखुट्टे र भुसुनाको चहल पहल कम हुने बखत (बिहान) मा चराउन लैजानुहोस् ।
- बाख्रामा देखिने कुम्री (ढकेरी) रोगको रोकथाम गर्न श्रावण देखि कात्तिक सम्म मासिक एक चक्की डाईईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी.)-१०० एम.जी. खुवाउनुहोस् । ढकेरी लागेका बाख्राको हकमा दैनिक एक चक्की सात दिनसम्म खुवाउनुहोस् र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिनसम्म लगाउनुहोस् ।
- छेर्ने रोग भएका गाईवस्तुलाई सल्फा बोलस (चक्की) दाना वा सख्खरमा ४ चक्की राखेर बिहान र बेलुका ३ दिनसम्म खुवाउनुहोस् र ओभानो घाँस खुवाउनुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।

-§§§§§§§§§§§§§§§§-

वर्ष : १ अंक: ५

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : २२ श्रावण २०७२

अवधि : २२-२८ श्रावण २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने: PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

८ - १४ श्रावण २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	०.४
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	३४.४-३५.३
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२६-२७.७
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	८८.२-९६.९
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	५९.९-६६.२
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	२.०-७.३
हावाको दिशाको दायरा	पूर्व देखि उत्तर-पश्चिम

१५ - २१ श्रावण २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	१५ श्रावण	१६ श्रावण	१७ श्रावण	१८ श्रावण	१९ श्रावण	२० श्रावण	२१ श्रावण
वर्षा (मि.मी.)	१२.७	२.२	६.०	०.०	०.०	०.०	१.४
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	२९.४	३२.२	३४.२	३५.३	३३.७	३४.५	२९.३
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	२५.५	२४.८	२५.३	२६.०	२६.६	२५.५	२६.३
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	९८.४	९६.८	९५.३	९०.९	९५.५	८८.९	९७.६
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	८५.८	७३.७	६६.९	६६.३	६६.६	६८.५	८०.०
हावाको गति (मि./से.)	२.५	४.५	३.५	४.५	५.०	५.५	३.५
हावाको दिशा	दक्षिण-पूर्व	दक्षिण-पूर्व	दक्षिण-पश्चिम	दक्षिण-पश्चिम	दक्षिण-पश्चिम	दक्षिण-पश्चिम	दक्षिण-पश्चिम

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

आगामी मंगलबारसम्म हल्का वर्षा हुनसक्ने तर बुधबार अपरान्ह वा बिहिवारदेखि वर्षाको मात्रा बढ्न सक्ने पूर्वानुमान गरिको छ साथै सापेक्षिक आर्द्रता औसतमा ७०% भन्दा माथि रहने तथा तापक्रम गत हप्ताकै जस्तै रहने सम्भावना छ ।

ख. बालीनाली

१. धान बाली

- धान खेतमा पात वेरुवा कीराको प्रकोप २५-३०% सम्म देखिएमा विषादीको प्रयोग नगर्नुहोस् । (धान खेतमा भएका मित्रजीव कीराहरु नष्ट हुनाले) तर ३०% भन्दा बढी क्षती देखिएमा मात्र अल्फाम्याथ्रिन १०% इ.सी; १.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर २० लिटर प्रति कठ्ठाको दरमा धानको पात भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- असिंचित क्षेत्रमा लगाउने उन्नत जातको धानको लागि खेत हिल्याउने बेलामा आवश्यक पर्ने सम्पूर्ण मल (डि.ए.पि. – २.१७ के.जी., युरिया – २.८१ के.जी. र म्युरेट अफ पोटास – १.६७ के.जी.) प्रति कठ्ठाको दरले हाल्नुहोस् ।
- धानको उन्नत जातमा सिफारिस गरिएको मलको मात्रा प्रयोग गर्नाले बोट स्वस्थ रही रोग, कीराको प्रकोपबाट बच्न सकिन्छ ।
- धानमा झारपात नियन्त्रण गर्न दानादार ब्युटाक्लोर ८००-९०० ग्राम प्रति कठ्ठाको दरले सुख्खा बालुवा वा बलौटे माटोसँग मिसाएर धान रोपेको ३-४ दिनभित्र छर्नुहोस् ।
- धान रोपेको २-३ हप्ता भएको खेतमा गुबो मर्ने समस्याबाट बच्न समय समयमा खेतको निरीक्षण गर्नुहोस् ।
- धान रोपेको ३ हप्ता भैसकेको खेतमा कृषकहरुले गोडमेल गरेपछि मात्र सिंचित क्षेत्रमा ४.३५ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले र असिंचित क्षेत्रमा ३.६५ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले युरिया टपड्रेस गर्नुहोस् ।

मरुवा रोग (ब्लाष्ट)

व्यवस्थापन:-

वीम वा अन्य कुनै ट्राइसाइक्लोजोल युक्त विषादी १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिलाई छर्नुहोस् । वा कासु वी २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको अन्तरालमा २ पटक छर्नुहोस् ।

तस्बिर:- धानमा लाग्ने मरुवा रोग

लक्षण :-

यो रोग धानको गाँज लाग्ने अवस्थामा पातमा लाग्ने रोग हो । पातको दुबै छेउतिर चुच्चएका अण्डाकार खैरा थोप्लाहरु देखिनु यसको लक्षण हो । यी थोप्लाको बिचमा सेतो विन्दु हुन्छ र बिस्तारै बढ्दै गई पातहरु डढ्दै जान्छ ।

खैरा रोग

यो रोग कुनै खास जीवाणुबाट हुने नभई जस्ता (जिंक) नामक खनिज तत्वको कमीले गर्दा हुन्छ ।

लक्षण: धान रोपेको १०-१५ दिनपछि नै देखा पर्दछ । शुरूमा बोटको तल्लो अर्थात् पुरानो पात पहुँलो भई पातको नशाको बिचमा बढि पहुँलोपन देखिन्छ । यसरी पहुँलोपन बढी हुनुको साथै पातमा खैरो रंगको अति साना साना थोप्लाहरूको धब्बा विकास भई पात पुरै बदामी खैरो रंगको हुन जान्छ । यस्ता विरूवाको वृद्धि अति कम हुन्छ, बोट होचो हुन्छ, गाँज कम लाग्छ र पुरै बोट मरेर जान पनि सक्छ ।

रोकथाम: खेतमा निकासको राम्रो प्रबन्ध मिलाउनुहोस् । लगाई सकेको धान बालीमा यो रोग देखा परेमा १७० ग्राम जिंक सल्फेट र ८५ ग्राम कृषि चून प्रति ३२ लिटर पानीमा मिलाई प्रति कठ्ठाका दरले आवश्यकता हेरी २-३ पटक १०-१२ दिनको फरकमा छर्नुहोस् । वा बजारमा पाईने जिंक तत्व भएको बजारमा पाईने सुक्ष्म मलखाद्यको प्रयोग गर्नुहोस् ।

२. मकै बाली

- वर्षातको समय भएकोले पानी निकासको व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- मकैको बोट ४०-५० से.मी. वा घुँडाको उचाइसम्म अग्लो भएपछि गोडमेल गरी युरिया ३.७ के.जी. प्रति कठ्ठाको दरले टपट्रेस गर्नुहोस् ।

३. अरहर/बदाम(मुम्फली)/भटमास

- अरहर, बदाम र भटमास लगाईएको जग्गामा पानी निकासको व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- अरहर, बदाम र भटमास लगाईएको जग्गामा गोडमेल गरी उकेरा लगाउनुहोस् ।
- अरहरका उन्नत जातहरू बागेश्वरी, रामपुर अरहर -१ आदि लगाउनुहोस् ।
- बदामका उन्नत जातहरू राजर्षि, वैदेही आदि लगाउनुहोस् ।

ग. फलफूल बाली

- केरा लगायत अन्य फलफूलहरू जस्तै- आँप, लिची, अनार, अंगुर, भुईँकटहर आदिमा पानी निकासको व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- यस मौसममा केराको घरीमा प्रशस्त कोथाहरू आउने भएकोले माउबोटसँग २ वटा कोथा मात्र रहने गरि बाँकी कोथाहरू हटाउनुहोस् । कोथा हटाउन यसलाई फेदैदेखि उखेलनुहोस् ।
- व्यवसायिक रूपले आँपको नर्सरी स्थापना गरी ग्राफ्टेड विरूवा बिक्री वितरण गर्नुहुने कृषकहरूले स्थानीय आँपको कोयामा उन्नत जातको साइन ग्राफिटिङ्ग गर्नुहोस् ।

घ. तरकारी बालीहरू

- काउली, बन्दा जस्ता तरकारी बालीहरूको अगौटे जातहरूको नर्सरी राख्ने उपयुक्त समय यही हो ।
- ब्याड राख्ने जग्गाको माटोको उपचार गर्नु परेमा बेभिष्टीन ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बीउ राख्नु ३-४ दिन अगाडी छर्नुहोस् ।
- नर्सरी राख्दा १ विन्ता (१५-२० से.मी.) अग्लो ब्याड बनाई ४ अँगुलको फरकमा लाइन कोरेर पातलो गरी बीउ राख्नुहोस् र हल्का माटोले पुरेपछि छापो राख्नुहोस् ।
- भिन्डी (रामतोरिया) मा भाईरस रोग सेतो झिंगाले सार्ने भएकोले सो को व्यवस्थापनको लागि एसिटामाइप्रिड २०% एस.पि. (इक्का, माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस् ।
- रामतोरियामा भाईरस रोग लागेको भएमा भिकोर्न एच झोल ०.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस् ।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारो व्यवस्थापनको लागी गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपी करीव १ फिट गहिरा खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस् । क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि. ०.२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस् ।

- नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उप्रिन थालेको भए छापो हटाउनुहोस् । यो अवस्थामा फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोग लाग्नसक्ने भएकोले नर्सरी ब्याडको नियमित निरीक्षण गर्नुहोस् । फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न क्लोरपाइरिफस २०% ई.सी. को ०.५ एम.एल. र कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयर बाट नर्सरी ब्याड भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।

अन्य

- पानी परिरहने तथा सापेक्षिक आर्द्रता पनि बढि नै रहने सम्भावना भएकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरूलाई कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस् ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन् । तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगर्नुहोस् । मित्रजीव कीराहरू जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र संबर्द्धन गर्नुहोस् ।
- मौरीलाई वर्षामा चरन नहुनाले चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस् ।
- मौरीको घर राखेको सबै खुट्टाहरूमा कचौरा/प्लास्टिकको बड्यामा पानी राख्नुहोस् ।
- मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस् ।

ड. रोग/कीरा

१. फल कुहाउने औंसा

- थोरै कपासमा १-२ थोपा क्यु ल्युर, १-२ थोपा मिथाइल युजिनोल र मालाथियन ५० इ.सी. १ लिटर पानीमा मिसाएर बनाएको झोलको १-२ थोपा मिसाई जमीनदेखि करिब ३ फिट उचाइमा पासो बनाएर खेत बारीमा राख्नुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर खेतबारीको चार कुनामा छर्नुहोस् ।

२. लाही (एफिड)

- गाईको गहुँत र पानी १:४ को अनुपातमा मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि भोलीपल्ट छर्नुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी.; २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।

च. पशुपालन

- भारी वर्षाले गर्दा हुने बाढीमा मुसाको मूत्रबाट सर्ने लेप्टोस्पाइरोसिस नामक जुनोटिक रोगको प्रकोप बढि हुने भएकाले धान/खेतबारीमा खाली खुट्टा नजानुहोस्, बुट लगाउनुहोस् ।
- तापक्रम र सापेक्षिक आर्द्रता बढी भएकाले कुखुरा र गाई-भैंसीको गोठमा पंखा वा पानीको फोहरा वा स्प्रिङ्कल पद्दती वा कूलरको व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- गाई-गोरुमा साउने रोगको प्रकोप हुन नदिन लामखुट्टे र भुसुनाको टोकाई बाट बचाई राख्न झ्याल ढोकामा तार जालीको व्यवस्था गर्नुहोस् । लामखुट्टे र भुसुनाको चहल पहल कम हुने बखत (बिहान) मा चराउन लैजानुहोस् ।
- बाख्रामा देखिने कुम्री (ढकेरी) रोगको रोकथाम गर्न श्रावण देखि कात्तिक सम्म मासिक एक चक्की डाइईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी.)-१०० एम.जी. खुवाउनुहोस् । ढकेरी लागेका बाख्राको हकमा दैनिक एक चक्की सात दिनसम्म खुवाउनुहोस् । र साथमा भिटामिन बी कम्पलेक्सको सुई २-३ दिनसम्म लगाउनुहोस् ।
- छेर्ने रोग भएका गाईवस्तुलाई सल्फा बोलस (चक्की) दाना वा सख्खरमा ४ चक्की राखेर बिहान र बेलुका ३ दिनसम्म खुवाउनुहोस् र ओभानो घाँस खुवाउनुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।

-§§§§§§§§§§§§§§§§-

वर्ष : १ अंक: ६

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : २९ श्रावण २०७२

अवधि : २९ श्रावण- ३ भाद्र २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने: PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

१५ - २१ श्रावण २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	२२.३
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२९.३-३५.३
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२४.८-२६.६
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	८८.१-९७.६
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	६६.३-८५.८
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	२.५-५.५
हावाको दिशाको दायरा	दक्षिण पूर्व देखि उत्तर-पश्चिम

२२ - २८ श्रावण २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	२२ श्रावण	२३ श्रावण	२४ श्रावण	२५ श्रावण	२६ श्रावण	२७ श्रावण	२८ श्रावण
वर्षा (मि.मी.)							
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)							
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)							
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)							
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)							
हावाको गति (मि./से.)							
हावाको दिशा							

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

- आगामी हप्ता हल्का वर्षा हुने तर शनिबार अपरान्ह तथा मंगलबार देखि वर्षाको मात्रा केहि बढ्न सक्ने पूर्वानुमान गरिएको छ । साथै सापेक्षिक आर्द्रता औसतमा ६५% भन्दा माथि रहने तथा तापक्रम यस हप्ताकै जस्तै रहने सम्भावना छ ।

ख. बालीनाली

१. धान बाली

- असिंचित क्षेत्रमा अझै धान लगाउनुपरेमा चाँडै पाक्ने (११०-१२० दिनमा पाक्ने) जातको धान लगाउनुहोस् ।
- धान खेतमा पात वेरुवा कीराको प्रकोप २५-३०% सम्म देखिएमा विषादीको प्रयोग नगर्नुहोस् । (धान खेतमा भएका मित्रजीव कीराहरु नष्ट हुनाले) तर ३०% भन्दा बढी क्षती देखिएमा मात्र अल्फाम्याथ्रिन १०% इ.सी; १.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर २० लिटर प्रति कठ्ठाको दरमा धानको पात भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- धानको उन्नत जातमा सिफारिस गरिएको मलको मात्रा प्रयोग गर्नाले बोट स्वस्थ रही रोग, कीराको प्रकोपबाट बच्न सकिन्छ ।
- धानमा झारपात नियन्त्रण गर्न दानादार ब्युटाक्लोर ८००-९०० ग्राम प्रति कठ्ठाको दरले सुख्खा बालुवा वा बलौटे माटोसँग मिसाएर धान रोपेको ३-४ दिनभित्र छर्नुहोस् ।
- धान रोपेको २-३ हप्ता भएको खेतमा गुबो मर्ने समस्याबाट बच्न समय समयमा खेतको निरीक्षण गर्नुहोस् ।
- धान रोपेको ३ हप्ता भैसकेको खेतमा कृषकहरुले गोडमेल गरेपछि मात्र सिंचित क्षेत्रमा ४.३५ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले र असिंचित क्षेत्रमा ३.६५ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले युरिया टपट्रेस गर्नुहोस् ।

मरुवा रोग (ब्लाष्ट)

व्यवस्थापन :

वीम वा अन्य कुनै ट्राइसाइक्ल्याजोल युक्त विषादी १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिलाई छर्नुहोस् । वा कासु वी २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको अन्तरालमा २ पटक छर्नुहोस् ।

लक्षण:

यो रोग धानको गाँज लाग्ने अवस्थामा पातमा लाग्ने रोग हो । पातको दुबै छेउतिर चुच्चएका अण्डाकार खैरा थोप्लाहरु देखिनु यसको लक्षण हो । यी थोप्लाको बिचमा सेतो विन्दु हुन्छ र बिस्तारै बढ्दै गई पातहरु डढ्दै जान्छ ।

तस्बिर:- धानमा लाग्ने मरुवा रोग

खैरा रोग

यो रोग कुनै खास जीवाणुबाट हुने नभई जस्ता (जिंक) नामक खनिज तत्वको कमीले गर्दा हुन्छ ।

लक्षण: धान रोपेको १०-१५ दिनपछि नै देखा पर्दछ । शुरूमा बोटको तल्लो अर्थात् पुरानो पात पहेंलो भई पातको नशाको बिचमा बढि पहेंलो पन देखिन्छ । यसरी पहेंलोपन बढी हुनुको साथै पातमा खैरो रंगको अति साना साना थोप्लाहरूको धब्बा विकास भई पात पुरै बदामी खैरो रंगको हुन जान्छ । यस्ता विरूवाको वृद्धि अति कम हुन्छ, बोट होचो हुन्छ, गाँज कम लाग्छ र पुरै बोट मरेर जान पनि सक्छ ।

रोकथाम: खेतमा निकासको राम्रो प्रबन्ध मिलाउनुहोस् । लगाई सकेको धान बालीमा यो रोग देखा परेमा १७० ग्राम जिंक सल्फेट र ८५ ग्राम कृषि चून प्रति ३२ लिटर पानीमा मिलाई प्रति कठ्ठाका दरले आवश्यकता हेरी २-३ पटक १०-१२ दिनको फरकमा छर्नुहोस् । वा बजारमा पाईने जिंक तत्व भएको बजारमा पाईने सुक्ष्म मलखाद्यको प्रयोग गर्नुहोस् ।

२. मकै बाली

- वर्षातको समय भएकोले पानी निकासको व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- मकैको बोट ४०-५० से.मी. वा घुँडाको उचाइसम्म अग्लो भएपछि गोडमेल गरी युरिया ३.७ के.जी. प्रति कठ्ठाको दरले टपट्रेस गर्नुहोस् ।

३. अरहर/बदाम(मुम्फली)/भटमास

- अरहर, बदाम र भटमास लगाईएको जग्गामा पानी निकासको व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- अरहर, बदाम र भटमास लगाईएको जग्गामा गोडमेल गरी उकेरा लगाउनुहोस् ।

ग. फलफूल बाली

- केरा लगायत अन्य फलफूलहरू जस्तै- आँप, लिची, अनार, अंगुर, भुईँकटहर आदिमा पानी जम्न नदिन पानी निकासको व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- यस मौसममा केराको घरीमा प्रशस्त कोथाहरू आउने भएकोले माउबोट सँग २ वटा कोथा मात्र रहनेगरि बाँकी कोथाहरू हटाउनुहोस् । कोथा हटाउन यसलाई फेदैदेखि उखेलनुहोस् ।
- व्यवसायिक रूपले आँपको नर्सरी स्थापना गरी ग्राफ्टिङ विरूवा बिक्री वितरण गर्नुहुने कृषकहरूले स्थानीय आँपको कोयामा उन्नत जातको साइन ग्राफ्टिङ्ग गर्नुहोस् ।
- आँपमा ग्राफ्टिङ्ग गर्दा प्लाष्टिक टेपले ग्राफ्टिङ्ग गरेको भागमा राम्ररी बाध्नु र मैन लगाउनुहोस् । यसरी मैन दल्दा वर्षातको पानीबाट ग्राफ्टिङ्ग गरेको घाउमा दुसीको विकास/प्रकोप रोक्न सकिन्छ ।

घ. तरकारी बालीहरू

- काउली, बन्दा जस्ता तरकारी बालीहरूको अगौटे जातहरूको नर्सरी राख्ने उपयुक्त समय यही हो ।
- ब्याड राख्ने जग्गाको माटोको उपचार गर्नु परेमा बेभिष्टीन ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बीउ राख्नु ३-४ दिन अगाडी छर्नुहोस् ।
- नर्सरी राख्दा १ वित्ता (१५-२० से.मी.) अग्लो व्याड बनाई ४ अँगुलको फरकमा लाइन कोरेर पातलो गरी बीउ राख्नुहोस् र हल्का माटोले पुरेपछि छापो राख्नुहोस् ।
- भिन्डी (रामतोरिया) मा भाईरस रोग सेतो झिंगाले सार्ने भएकोले सो को व्यवस्थापनको लागि एसिटामाइप्रिड २०% एस.पि. (इक्का, माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस् ।
- रामतोरियामा भाईरस रोग लागेको भएमा भिकोर्न एच झोल ०.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस् ।

- भण्टाको डाँट तथा फलको गबारो व्यवस्थापनको लागी गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपी करीव १ फिट गहिरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस् । क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सी. ०.२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस् ।
- नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उम्रिन थालेको भए छापो हटाउनुहोस् । यो अवस्थामा फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोग लाग्नसक्ने भएकोले नर्सरी ब्याडको नियमित निरीक्षण गर्नुहोस् । फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न क्लोरपाइरिफस २०% ई.सी. को ०.५ एम.एल. र कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयर बाट नर्सरी ब्याड भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- खुर्सानाको फल लागिसकेको अवस्थामा पात तथा फलमा लाग्ने थोप्ले रोग (सर्कास्पोरा र एन्थ्राकनोज रोग) लाग्नसक्ने हुनाले बेभिष्टिन ५०% डब्लु.पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- अत्यधिक तापक्रमका कारण खुर्सानामा फल झर्न सक्ने हुनाले स्पिडकल वा हजारिले पानी दिनुहोस् र तल-तलका पात चुडनुहोस् ।

अन्य

- पानी परिरहने तथा सापेक्षिक आर्द्रता पनि बढि नै रहने सम्भावना भएकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरूलाई कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस् ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन् । तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगर्नुहोस् । मित्रजीव कीराहरू जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र संबर्द्धन गर्नुहोस् ।
- मौरीलाई वर्षामा चरन नहुनाले चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस् ।
- मौरीको घर राखेको सबै खुट्टाहरूमा कचौरा/प्लास्टिकको बट्टामा पानी राख्नुहोस् ।
- मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस् ।

ड रोग/कीरा

१. फल कुहाउने औँसा

- काँक्रा, फर्सी, करेला समूहका बालीमा औँसा देखिएमा थोरै कपासमा १-२ थोपा क्यु ल्युर, १-२ थोपा मिथाइल युजिनोलेर मालाथियन ५० इ.सी. १ लिटर पानीमा मिसाएर बनाएको झोलको १-२ थोपा मिसाई जमीनदेखि करिब ३ फिट उचाइमा पासो बनाएर खेत बारीमा राख्नुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर खेतबारीको चार कुनामा छर्नुहोस् ।

२. लाही (एफिड)

- गाईको गहुँत र पानी १:४ को अनुपातमा मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि भोलीपल्ट छर्नुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी.; २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।

च. पशुपालन

- भारी वर्षाले गर्दा हुने बाढीमा मुसाको मूत्रबाट सने लेप्टोस्पाइरोसिस नामक जुनोटिक रोगको प्रकोप बढि हुने भएकाले धान/खेतबारीमा खाली खुट्टा नजानुहोस् र बुट लगाउनुहोस् ।
- तापक्रम र सापेक्षिक आर्द्रता बढी भएकाले कुखुरा र गाई-भैंसीको गोठमा पंखा वा पानीको फोहरा वा स्पिडकल पदती वा कूलरको व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- गाई-गोरुमा साउने रोगको प्रकोप हुन नदिन लामखुट्टे र भुसुनाको टोकाई बाट बचाई राख्न झ्याल ढोकामा तार जालीको व्यवस्था

गर्नुहोस् । लामखुट्टे र भुसुनाको चहल पहल कम हुने बखत (बिहान) मा चराउन लैजानुहोस् ।

- बाख्रामा देखिने कुम्री (ढकेरी) रोगको रोकथाम गर्न श्रावण देखि कात्तिक सम्म मासिक एक चक्की डाईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी.)-१०० एम.जी. खुवाउनुहोस् । ढकेरी लागेका बाख्राको हकमा दैनिक एक चक्की सात दिनसम्म खुवाउनुहोस् । र साथमा भिटामिन बी कम्पलेक्सको सुई २-३ दिनसम्म लगाउनुहोस् ।
- छेर्ने रोग भएका गाईवस्तुलाई सल्फा बोलस (चक्की) दाना वा सख्खरमा ४ चक्की राखेर बिहान र बेलुका ३ दिनसम्म खुवाउनुहोस् । र ओभानो घाँस खुवाउनुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।

वर्ष : १ अंक : ०७

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : ४ भाद्र २०७२

अवधि : ४ भाद्र २०७२ - १० भाद्र २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने: PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

२२ - २८ श्रावण २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	१०९.९
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२८.० – ३६.५
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२३.७ – २६.१
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	९४.६ – ९९.२
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	६१.७ – ९२.४
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	०.७५ – २.७५
हावाको दिशाको दायरा	उत्तर पुर्व देखि दक्षिण-पूर्व

२९ श्रावण – ३ भाद्र २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	२९ श्रावण	३० श्रावण	३१ श्रावण	३२ श्रावण	१ भाद्र	२ भाद्र	३ भाद्र
वर्षा (मि.मी.)	२०.५	३.१	३.२	१०.५	८२.९	१४.७	०.३
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	३३.०	३५.०	३१.६	२७.७	२७.७	३३.०	३२.६
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	२५.३	२६.१	२५.०	२५.५	२५.५	२६.०	२६.५
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	९३.१	९२.४	९९.२	१००	१००	९९.२	९६.२
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	७३.७	६७.८	७९.९	९३.९	८५.८	७८.५	७४.४
हावाको गति (मि./से.)	१.७५	३.५	०.५	२.०	१.५	०.७५	२.५
हावाको दिशा	उत्तर-पूर्व	दक्षिण-पश्चिम	उत्तर-पूर्व	दक्षिण-पूर्व	उत्तर-पूर्व	उत्तर-पूर्व	दक्षिण-पश्चिम

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

आगामी हप्ता हल्का वर्षा हुने तर सोमबारदेखि मौसममा सुधार भई क्षणिक मात्रामा वर्षा हुनसक्ने पूर्वानुमान गरिएको छ साथै सापेक्षिक आर्द्रता औसतमा ७०% भन्दा माथि रहने तथा तापक्रम गत हप्ताकै जस्तै रहने सम्भावना छ ।

ख. बालीनाली

१. धान बाली

- असिंचित क्षेत्रमा अझै धान लगाउनुपरेमा चाँडै पाक्ने (११०-१२० दिनमा पाक्ने) जातको धान लगाउनुहोस् ।
- धान खेतमा पात वेरुवा कीराको प्रकोप २५-३०% सम्म देखिएमा विषादीको प्रयोग नगर्नुहोस् । (धान खेतमा भएका मित्रजीव कीराहरू नष्ट हुनाले) तर ३०% भन्दा बढी क्षती देखिएमा मात्र अल्फाम्याथ्रिन १०% इ.सी; १.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर २० लिटर प्रति कठ्ठाको दरमा धानको पात भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- धानको उन्नत जातमा सिफारिस गरिएको मलको मात्रा प्रयोग गर्नाले बोट स्वस्थ रही रोग, कीराको प्रकोपबाट बच्न सकिन्छ ।
- धानमा झारपात नियन्त्रण गर्न दानादार ब्युटाक्लोर ८००-९०० ग्राम प्रति कठ्ठाको दरले सुख्खा बालुवा वा बलौटे माटोसँग मिसाएर धान रोपेको ३-४ दिनभित्र छर्नुहोस् ।
- धान रोपेको २-३ हप्ता भएको खेतमा गुबो मर्ने समस्याबाट बच्न समय समयमा खेतको निरीक्षण गर्नुहोस् ।
- धान रोपेको ३ हप्ता भैसकेको खेतमा कृषकहरूले गोडमेल गरेपछि मात्र सिंचित क्षेत्रमा ४.३५ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले र असिंचित क्षेत्रमा ३.६५ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले युरिया टपड्रेस गर्नुहोस् ।

मरुवा रोग (ब्लाष्ट)

रोग व्यवस्थापन :

वीम वा अन्य कुनै ट्राइसाइक्ल्याजोल युक्त विषादी १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिलाई छर्नुहोस् । वा कासु वी २ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको अन्तरालमा २ पटक छर्नुहोस् ।

तस्बिर:- धानमा लाग्ने मरुवा रोग

लक्षण:

यो रोग धानको गाँज लाग्ने अवस्थामा पातमा लाग्ने रोग हो । पातको दुबै छेउतिर चुच्चिएका अण्डाकार खैरा थोप्लाहरू देखिनु यसको लक्षण हो । यी थोप्लाको बिचमा सेतो विन्दु हुन्छ र बिस्तारै बढ्दै गई पातहरू डढ्दै जान्छ ।

खैरा रोग

यो रोग कुनै खास जीवाणुबाट हुने नभई जिंक नामक सुक्ष्म खाद्य तत्वको कमीले गर्दा हुन्छ ।

लक्षण : धान रोपेको १०-१५ दिनपछि नै देखा पर्दछ । शुरूमा बोटको तल्लो अर्थात् पुरानो पात पहेँलो भई पातको नशाको बिचमा बढी पहेँलोपन देखिन्छ । यसरी पहेँलोपन बढी हुनुको साथै पातमा खैरो रंगको अति साना साना थोप्लाहरूको धब्बा विकास भई पात पुरै बदामी खैरो रंगको हुन जान्छ । यस्ता विरूवाको वृद्धि अति कम हुन्छ, बोट होचो हुन्छ, गाँज कम लाग्छ र पुरै बोट मेरै जान पनि सक्छ ।

रोग व्यवस्थापन : खेतमा निकासको राम्रो प्रबन्ध मिलाउनुहोस् । लगाई सकेको धान बालीमा यो रोग देखा परेमा १७० ग्राम जिंक सल्फेट र ८५ ग्राम कृषि चून ३२ लिटर पानीमा मिलाई प्रति कठ्ठाका दरले आवश्यकता हेरी २-३ पटक १०-१२ दिनको फरकमा छर्नुहोस् । वा बजारमा पाईने जिंक तत्व सुक्ष्म मलखाद्यको प्रयोग गर्नुहोस् ।

पातको फेद डढुवा (सीथ ब्लाइट) रोग

लक्षण : धान रोपाई गरेको ३ हप्ता पछि यस रोगको लक्षण देखा पर्नसक्छ । राम्रोसंग गाजिएको धानको गाँजलाई हातले उज्यालो तर्फ पल्टाएर/ढल्काएर राम्रोसंग धानको फेददेखि माथिसम्म हेरेमा पातको फेदमा अण्डाकार खैरो-खैरो हरियो रंगका थोप्लाहरु देखिन्छन् । पछि यी थोप्लाहरुको आकारमा बृद्धि हुन्छ । प्रकोप बढी भएमा यी थोप्लाहरु पातमा समेत पुग्छन् र पुरा पातमा फैलिन्छ । फलस्वरूप पुरै बोट डढेको जस्तो देखिन्छ ।

रोगको व्यवस्थापन : रोगको प्रकोप बढेमा भ्यालिडामाईसिन २ एम्.एल. प्रति लिटर पानीको दरले सफा मौसम भएको समयमा छर्नुहोस् । नाइट्रोजन मल मात्र बढी प्रयोग नगरी फोस्फोरस र पोट्यास मल प्रयोग गर्नुहोस् ।

२. मकै बाली

- वर्षातको समय भएकोले पानी निकासको राम्रो व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- मकैको बोट ४०-५० से.मी. वा घुँडाको उचाइसम्म अग्लो भएपछि गोडमेल गरी युरिया ३.७ के.जी. प्रति कडाको दरले टपड्रेस गर्नुहोस् ।

३. अरहर/बदाम(मुम्फली)/भटमास

- अरहर, बदाम र भटमास लगाईएको जग्गामा पानी निकासको राम्रो व्यवस्था गर्नुपर्दछ ।
- अरहर, बदाम र भटमास लगाईएको जग्गामा गोडमेल गरी उकेरा लगाउनुहोस् ।

ग. फलफूल बाली

- केरा लगायत अन्य फलफूलहरु जस्तै- अनार, अंगुर, भुईँकटहर आदिमा पानी जम्न नदिन पानी निकासको राम्रो व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- यस मौसममा केराको घारीमा प्रशस्त कोथाहरु आउने भएकोले माउबोटसँग २ वटा कोथा मात्र रहने गरि बाँकी कोथाहरु हटाउनुहोस् । कोथा हटाउन यसलाई फेदैदेखि उखेलनुहोस् ।
- व्यवसायिक रुपले आँपको नर्सरी स्थापना गरी ग्राफटेड विरुवा बिक्री वितरण गर्नुहुने कृषकहरुले स्थानीय आँपको कोयामा उन्नत जातको साइन ग्राफिटङ्ग गर्नुहोस् ।
- आँपमा ग्राफिटङ्ग गर्दा प्लाष्टिक टेपले ग्राफिटङ्ग गरेको भागमा राम्ररी बाध्नु र मैन लगाउनुहोस् । यसरी मैन दल्दा वर्षातको पानीबाट ग्राफिटङ्ग गरेको घाउमा दुसीको विकास/प्रकोप रोक्न सकिन्छ ।

घ. तरकारी बालीहरु

- काउली, बन्दा जस्ता तरकारी बालीहरुको अगौटे जातहरुको नर्सरी राख्ने उपयुक्त समय यही हो ।
- ब्याड राख्ने जग्गाको माटोको उपचार गर्नु परेमा बेभिष्टीन ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बीउ राख्नु ३-४ दिन अगाडी छर्नुहोस् ।
- नर्सरी राख्दा १ विन्ता (१५-२० से.मी.) अग्लो ब्याड बनाई ४ अँगुलको फरकमा लाइन कोरेर पातलो गरी बीउ राख्नुहोस् र हल्का माटोले पुरेपछि छापो राख्नुहोस् ।
- भिन्डी (रामतोरिया) मा भाईरस रोग सेतो झिंगाले सार्ने भएकोले सोको व्यवस्थापनको लागि एसिटामाइप्रिड (इक्का) २०% एस्. पि. (इक्का, माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- रामतोरियामा भाइरस रोग लागेको भएमा भिकोर्न एच झोल ०.५ एम्.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारो व्यवस्थापनको लागी गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपी करीव १ फिट गहिरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस् । क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस्.सी. ०.२ एम्.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।

- नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उम्रिन थालेको भए छापो हटाउनुहोस् । यो अवस्थामा फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोग लाग्नसक्ने भएकोले नर्सरी ब्याडको नियमित निरीक्षण गर्नुहोस् । फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न क्लोरपाइरिफस २०% इ.सि. को ०.५ एम.एल. र कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयर बाट नर्सरी ब्याड भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- खुर्सानीको फल लागिसकेको अवस्थामा पात तथा फलमा लाग्ने थोप्ले रोग (सर्कास्पोरा र एन्थ्राकनोज रोग) लाग्नसक्ने हुनाले बेभिष्टिन ५०% डब्लु.पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- अत्याधिक तापक्रमको कारण सुख्खा भएमा खुर्सानीमा फल झर्न सक्ने सम्भावना हुनाले स्प्रिङ्कल वा हजारीले पानी दिनुहोस् र तल-तलका पात चुड्नुहोस् ।
- ओइलाउने रोग:- गोलभेंडा, खुर्सानी, भन्टा बालीमा २४ घण्टा भन्दा बढी समय सम्म पानी जम्न गएमा बोटहरु ओइलाउने भएकोले पानीको राम्रो निकास दिनुहोस् । गोलभेंडा खेती गर्ने कृषकले ओइलाउने रोग अवरोधक जात (सृजना) लगाउनुहोस् ।
- प्याजको सेट:- वर्षातको समय भएको कारण १ मिटर चौडाई, १५-२० से.मी. उचाइ र लम्बाई आफुलाई चाहिए अनुसारको राखी नर्सरी ब्याड बनाउनुहोस् । उक्त सेटको लागी प्याजको जात नासिक ५३ वा नासिक रेड ४ अंगुलको फरकमा १ इन्च जति गहिरो लाइन कोरी ४५-५० ग्राम प्रति मिटरमा बाक्लो गरी छर्नुहोस् र फुक्का माटोले हल्का पुरिदिनुहोस् । वर्षातको समय भएकोले प्लाष्टिकको गुमोज पनि बनाउनुहोस् ।

अन्य

- पानी परिरहने तथा सापेक्षिक आर्द्रता पनि बढि नै रहने सम्भावना भएकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरुलाई रोग तथा कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस् ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरु हानिकारक हुदैनन् । तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगर्नुहोस् । मित्रजीव कीराहरु जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेड्ङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरुको संरक्षण र संबर्द्धन गर्नुहोस् ।
- मौरीलाई वर्षातको समयमा चरन कम हुनाले मौरी घरमा अवलोकन गरी चाकामा खानेकुराको कमी छ भने चिनी चास्नी दिनुहोस् । चिनी चास्नीको मात्रा चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस् ।
- मौरीको घर राखेको सबै खुट्टाहरुमा कचौरा/प्लास्टिकको बट्टामा पानी राख्नुहोस् ।
- मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस् ।

ड. पशुपालन

- भारी वर्षाले गर्दा हुने बाढीमा मुसाको मूत्रबाट सर्ने लेप्टोस्पाइरोसिस नामक जुनोतिक रोगको प्रकोप बढि हुने भएकाले धान/खेतबारीमा खाली खुट्टा नजानुहोस् र बुट लगाउनुहोस् ।
- तापक्रम र सापेक्षिक आर्द्रता बढी भएकाले कुखुरा र गाई-भैंसीको गोठमा पंखा वा पानीको फोहरा वा स्प्रिङ्कल पद्धती वा कूलरको व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- गाई-गोरुमा साउने रोगको प्रकोप हुन नदिन लामखुट्टे र भुसुनाको टोकाई बाट बचाई राख्न झ्याल ढोकामा तार जालीको व्यवस्था गर्नुहोस् । लामखुट्टे र भुसुनाको चहल पहल कम हुने बखत (बिहान) मा चराउन लैजानुहोस् ।
- बाख्रामा देखिने कुम्भी (ढकेरी) रोगको रोकथाम गर्न श्रावण देखि कात्तिक सम्म मासिक एक चक्की डाईईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी.)-१०० एम.जी.खुवाउनुहोस् । ढकेरी लागेका बाख्राको हकमा दैनिक एक चक्की सात दिनसम्म खुवाउनुहोस् । र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिनसम्म लगाउनुहोस् ।
- छेर्ने रोग भएका गाईवस्तुलाई सल्फा बोलस (चक्की) दाना वा सख्खरमा ४ चक्की राखेर बिहान र बेलुका ३ दिनसम्म खुवाउनुहोस् । र ओभानो घाँस खुवाउनुहोस् । यसो गर्दा पनि रोकिएन भने गोवर जाँच गर्ने र परजीवि देखिएमा अल्बेन्डाजोल १० एम.जी. प्रति के जी शारीरिक तौलको दरले खुवाउनुहोस् ।

- बाख्राको मोओलाको लागि ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोट्यासको घोलले मुख सफा गर्नुहोस् । मोओलाको भाइरस घाउ, चोटपटक लागेको वा काटेको ठाँउबाट मानिसमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बाख्रालाई घाउ चोटपटक नलागेको मान्छे वा पन्जा लगाएर स्याहार सुसार गर्नुहोस् ।
- भैंसी झोक्राइ घाँस खान छोडेमा दैनिक ३-४ चक्की रुमिनोटोरिक बोलस ३-४ दिनसम्म खुवाउनुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।

च. रोग/कीरा

१. फल कुहाउने औँसा

- काँक्रा, फर्सी, करेला समूहका बालीमा औँसा देखिएमा थोरै कपासमा १-२ थोपा क्यु ल्युर, १-२ थोपा मिथाइल युजिनोलेर मालाथियन ५० इ.सी. १ लिटर पानीमा मिसाएर बनाएको झोलको १-२ थोपा मिसाई जमीनदेखि करिब ३ फिट उचाइमा पासो बनाएर खेत बारीमा राख्नुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर खेतबारीको चार कुनामा छर्नुहोस् ।

२. लाही (एफिड)

- गाईको गहुँत र पानी १:४ को अनुपातमा मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिजेगरि भोलीपल्ट साँझपख छर्नुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी.; २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिजेगरि साँझपख छर्नुहोस् ।

~\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$~

वर्ष : १ अंक: ८

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : ११ भाद्र २०७२

अवधि : ११ भाद्र २०७२ - १७ भाद्र २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने: PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

२९ श्रावण – ३ भाद्र २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	१३५.२
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२७.७ — ३५.०
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२५.० — २६.५
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	९२.४ — १००
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	७४.४ — ९३.९
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	०.५ — १.७५
हावाको दिशाको दायरा	उत्तर पूर्व देखि दक्षिण-पश्चिम

४ भाद्र – १० भाद्र २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	४ भाद्र	५ भाद्र	६ भाद्र	७ भाद्र	८ भाद्र	९ भाद्र	१० भाद्र
वर्षा (मि.मी.)	३८.८	२३.५	७.३	९.९	२७.५	०.३	७६.८
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	३२.७	३०.३	३३.७	३४.०	३४.०	३४.६	३२.८
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	२४.४	२४.४	२४.८	२५.५	२५.०	२६.५	२४.५
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	१००	१००	१००	९८.४	९९.२	९८.५	१००
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	७४.६	८४.३	७०.९	७१.४	७३.८	७४.२	७४.३
हावाको गति (मि./से.)	१.५	३.२५	३.५	२.७५	०	१.७५	२.५
हावाको दिशा	उत्तर-पूर्व	दक्षिण-पूर्व	दक्षिण-पूर्व	उत्तर-पूर्व	उत्तर	उत्तर-पूर्व	उत्तर-पूर्व

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

आगामी हप्ता पनि सामान्यरूपमा बदली भई हल्का वर्षाको सम्भावना रहेको पूर्वानुमान गरिएको छ साथै सापेक्षिक आर्द्रता औसतमा ७०% भन्दा माथि रहने तथा तापक्रम गत हप्ताकै जस्तै रहने सम्भावना छ ।

ख. बालीनाली

१. धान बाली

- असिंचित क्षेत्रमा अझै धान लगाउनुपरेमा चाँडै पाक्ने (११०-१२० दिनमा पाक्ने) जातको धान लगाउनुहोस् ।
- धान खेतमा पात वेरुवा कीराको प्रकोप २५-३०% सम्म देखिएमा विषादीको प्रयोग नगर्नुहोस् । (धान खेतमा भएका मित्रजीव कीराहरु नष्ट हुनाले) । तर ३०% भन्दा बढी क्षती देखिएमा मात्र अल्फाम्याथ्रिन १०% इ.सी; १.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर २० लिटर प्रति कठ्ठाको दरमा धानको पात भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- धानको उन्नत जातमा सिफारिस गरिएको मलको मात्रा प्रयोग गर्नाले बोट स्वस्थ रही रोग, कीराको प्रकोपबाट बच्न सकिन्छ ।
- धानमा झारपात नियन्त्रण गर्न दानादार ब्युटाक्लोर ८००-९०० ग्राम प्रति कठ्ठाको दरले सुख्खा बालुवा वा बलौटे माटोसँग मिसाएर धान रोपेको ३-४ दिनभित्र छर्नुहोस् ।
- धान रोपेको २-३ हप्ता भएको खेतमा गुबो मर्ने समस्याबाट बच्न समय समयमा खेतको निरीक्षण गर्नुहोस् ।
- धान रोपेको ३ हप्ता भैसकेको खेतमा कृषकहरुले गोडमेल गरेपछि मात्र सिंचित क्षेत्रमा ४.३५ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले र असिंचित क्षेत्रमा ३.६५ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले युरिया टपड्रेस गर्नुहोस् ।

मरुवा रोग (ब्लाष्ट)

रोग व्यवस्थापन :

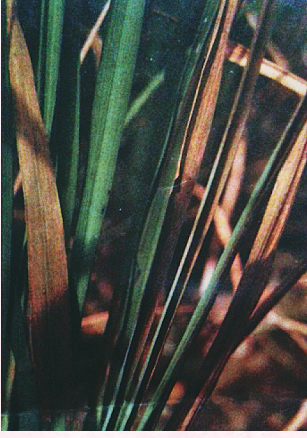
वीम वा अन्य कुनै ट्राइसाइक्लियाजोल युक्त विषादी १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिलाई छर्नुहोस् । वा कासु वी २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको अन्तरालमा २ पटक छर्नुहोस् ।

तस्बिर:- धानमा लाग्ने मरुवा रोग

लक्षण :

यो रोग धानको गाँज लाग्ने अवस्थामा पातमा लाग्ने रोग हो । पातको दुबै छेउतिर चुच्चिएका अण्डाकार खैरा थोप्लाहरु देखिनु यसको लक्षण हो । यी थोप्लाको बिचमा सेतो विन्दु हुन्छ र बिस्तारै बढ्दै गई पातहरु डढ्दै जान्छ ।

खैरा रोग

यो रोग कुनै खास जीवाणुबाट हुने नभई जिंक नामक सुक्ष्म खाद्य तत्वको कमीले गर्दा हुन्छ ।

लक्षण : धान रोपेको १०-१५ दिनपछि नै देखा पर्दछ । शुरूमा बोटको तल्लो अर्थात् पुरानो पात पहेंलो भई पातको नशाको बिचमा बढी पहेंलो- पन देखिन्छ । यसरी पहेंलोपन बढी हुनुको साथै पातमा खैरो रंगको अति साना साना थोप्लाहरूको धब्बा विकास भई पात पुरै बदामी खैरो रंगको हुन जान्छ । यस्ता विरूवाको वृद्धि अति कम हुन्छ, बोट होचो हुन्छ, गाँज कम लाग्छ र पुरै बोट मरेर जान पनि सक्छ ।

रोग व्यवस्थापन : खेतमा पानी निकासको राम्रो प्रबन्ध मिलाउनुहोस् । लगाई सकेको धान बालीमा यो रोग देखा परेमा १७० ग्राम जिंक सल्फेट र ८५ ग्राम कृषि चून ३२ लिटर पानीमा मिलाई प्रति कठ्ठाका दरले आवश्यकता हेरी २-३ पटक १०-१२ दिनको फरकमा छर्नुहोस् । वा बजारमा पाईने जिंक तत्व सुक्ष्म मलखाद्यको प्रयोग गर्नुहोस् ।

डुवुवा रोग(व्याक्टेरियल ब्लाइट)

रोगको लक्षण : अक्सर पातको किनाराबाट पानीले भिजेको जस्तो लामा नागवेली धर्साहरू देखिन्छन् । पछि गएर यो भाग पराले रंगमा परिणत हुन्छ । रोगी पातलाई काटेर पानीमा भरेको सिसाको ग्लास वा टेष्ट ट्यूबमा नचलाई राखेमा काटिएको भागबाट शाकाणु पानीमा झरेको प्रष्ट देखिन्छ । धान रोपेको २-५ हप्ता पछि बोट ओइलाउछ । रोगको शाकाणु बोटको पुरै भागमा फैलिन्छ र गाँज ओइलाई मर्न थाल्छ यसलाई केसेक भनिन्छ । रोग ग्रस्त बोटको डाँठलाई काटी निचोर्दा हल्का पहेंलो रंगको द्रव्य निस्कन्छ ।

रोगको व्यवस्थापन : बोटलाई सकभर घाउचोट लाग्नबाट वचाउने र धानको टुप्पा काट्ने चलनलाई हटाउने जसले गर्दा रोगका शाकाणु सजिलैसँग बोटभित्र पस्न सक्दैन । एग्रीमासीन-१००- २ ग्राम प्रति ३ लिटर पानीका दरले मिलाई छर्नुहोस् । गाईको ताजा गोबर ५० ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले घोल बनाई त्यसलाई छानेर छर्दा यो रोग केही हदसम्म नियन्त्रण हुन्छ ।

खैरो थोप्ले (ब्राउन लिफ स्पट)

लक्षण : नदी किनार वा पानी नजम्ने ठाउँमा जहाँ धान लगाइएको धानको पातमा तिलको दाना आकारका अण्डाकार खैरा थोप्लाहरू निस्कन्छन् थोप्लाको केन्द्र भाग खरानी रंगको हुन्छ ।

रोगको व्यवस्थापन : यो रोग खासगरी मलजल नपुगेको अवस्थामा लाग्ने हुँदा उचित मात्रामा मलको प्रयोग गर्नुहोस् । डाइथेन एम्-४५ (मेन्कोजेव) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिलाई छर्नुहोस् । एक कठ्ठा जग्गाको लागि १८-२० लिटर पानीको आवश्यकता पर्दछ । मौसम राम्रो भएको समयमा छर्नुहोस् ।

पातको फेद डुवुवा (सीथ ब्लाइट) रोग

लक्षण:- धान रोपाई गरेको ३ हप्ता पछि यस रोगको लक्षण देखा पर्नसक्छ । राम्रोसँग गाजिएको धानको गाँजलाई हातले उज्यालो तर्फ पल्टाएर/ढल्काएर राम्रोसँग धानको फेददेखि माथिसम्म हेरेमा पातको फेदमा अण्डाकार खैरो-खैरो हरियो रँगका थोप्लाहरू देखिन्छन् । पछि यी थोप्लाहरूको आकारमा बृद्धि हुन्छ । प्रकोप बढी भएमा यी थोप्लाहरू पातमा समेत पुग्छन् र पुरा पातमा फैलिन्छ । फलस्वरुप पुरै बोट डढेको जस्तो देखिन्छ ।

रोगको व्यवस्थापन:- रोगको प्रकोप बढेमा भ्यालिडामाइसिन २ एम्.एल. प्रति लिटर पानीको दरले सफा मौसम भएको समयमा छर्नुहोस् । नाइट्रोजन मल मात्र बढी प्रयोग नगरी सिफारिस मात्रामा फोस्फोरस र पोटास मल प्रयोग गर्नुहोस् ।

२. मकै बाली

- वर्षातको समय भएकोले पानी निकासको राम्रो व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- मकैको बोट ४०-५० से.मी. वा घुँडाको उचाइसम्म अग्लो भएपछि गोडमेल गरी युरिया ३.७ के.जी. प्रति कठ्ठाको दरले टपड्रेस गर्नुहोस् ।

३. अरहर/बदाम(मुम्फली)/भटमास

- अरहर, बदाम र भटमास लगाईएको जग्गामा पानी निकासको राम्रो व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- अरहर, बदाम र भटमास लगाईएको जग्गामा गोडमेल गरी उकेरा लगाउनुहोस् ।

ग. फलफूल बाली

- केरा लगायत अन्य फलफूलहरू जस्तै- अनार, अंगुर भुईँकटहर आदिमा पानी जम्न नदिन पानी निकासको राम्रो व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- यस मौसममा केराको घारीमा प्रशस्त कोथाहरू आउने भएकोले माउबोट सँग २ वटा कोथा मात्र रहने गरि बाँकी कोथाहरू हटाउनुहोस् । कोथा हटाउन यसलाई फेदैदेखि उखेलनुहोस् ।
- व्यवसायिक रूपले आँपको नर्सरी स्थापना गरी ग्राफ्टेड विरुवा उत्पादन गर्नुहुने कृषकहरूले स्थानीय आँपको कोयामा उन्नत जातको साइन ग्राफ्टिङ्ग गर्नुहोस् ।
- आँपमा ग्राफ्टिङ्ग गर्दा प्लाष्टिक टेपले ग्राफ्टिङ्ग गरेको भागमा राम्ररी बाँध्नु र मैन लगाउनुहोस् । यसरी मैन दल्दा वर्षातको पानीबाट ग्राफ्टिङ्ग गरेको घाउमा दुसीको विकास/प्रकोप रोक्न सकिन्छ ।

घ. तरकारी बालीहरू

- काउली, बन्दा जस्ता तरकारी बालीहरूको अगोटे जातहरूको नर्सरी राख्ने उपयुक्त समय यही हो ।
- ब्याड राख्ने जग्गाको माटोको उपचार गर्नु परेमा बेभिष्टिन ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बीउ राख्नु ३-४ दिन अगाडी छर्कनुहोस् ।
- नर्सरी राख्दा १ विक्ता (१५-२० से.मी.) अग्लो ब्याड बनाई ४ अँगुलको फरकमा लाइन कोरेर पातलो गरी बीउ राख्नुहोस् र हल्का माटोले पुरेपछि छापो राख्नुहोस् ।
- रामतोरियामा भाइरस रोग लागेको भएमा भिकोन एच झोल ०.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्कनुहोस् ।
- भिन्डी (रामतोरिया) मा भाइरस रोग सेतो झिंगाले सार्ने भएकोले सोको व्यवस्थापनको लागि एसिटामाइप्रिड (इक्का) २०% एस.पि. (इक्का, माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्कनुहोस् ।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारो व्यवस्थापनको लागी गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपी करीव १ फिट गहिरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस् । क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सी., ०.२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उम्रिन थालेको भए छापो हटाउनुहोस् । यो अवस्थामा फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोग लाग्नसक्ने भएकोले नर्सरी ब्याडको नियमित निरीक्षण गर्नुहोस् । फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न क्लोरपाइरिफस २०% ई.सी. को ०.५ एम.एल. र कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयर बाट नर्सरी ब्याड भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- खुर्सानीको फल लागिसकेको अवस्थामा पात तथा फलमा लाग्ने थोप्ले रोग (सर्कास्पोरा र एन्थ्राकनोज रोग) लाग्नसक्ने हुनाले बेभिष्टिन ५०% डब्लु.पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- वर्षायाममा पानी धेरै जम्न सक्ने हुनाले जरा कुहिने रोगले विरुवा मर्दछ । यसको व्यवस्थापनको लागि पानी निकासको उचित व्यावस्था गरेर कार्बेन्डाजिम ५०% डब्लु.पि. (बेभिष्टिन) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर विरुवाको पुरै भाग र जरासम्म पुग्ने गरि छर्नुहोस् ।
- अत्याधिक तापक्रमको कारण सुख्खा भएमा खुर्सानीमा फल झर्न सक्ने सम्भावना हुनाले स्पिडकल वा हजारिले पानी दिनुहोस् र तल-तलका पात चुड्नुहोस् ।
- ओइलाउने रोग:- गोलभेंडा, खुर्सानी, भन्टा बालीमा २४ घण्टा भन्दा बढी समय सम्म पानी जम्न गएमा बोटहरू ओइलाउने भएकोले पानीको राम्रो निकास दिनुहोस् । गोलभेंडा खेती गर्ने कृषकले ओइलाउने रोग अवरोधक जात (सृजना) लगाउनुहोस् ।

- प्याजको सेट:- वर्षातको समय भएको कारण १ मिटर चौडाई, १५-२० से.मी. उचाइ र आफुलाई चाहिए अनुसारको लम्बाईमा नर्सरी ब्याड बनाउनुहोस् । उक्त सेटको लागी प्याजको जात नासिक ५३ वा नासिक रेड ४ अंगुलको फरकमा १ इन्च जति गहिरो लाइन कोरी ४५-५० ग्राम प्रति मिटरमा बाक्लो गरी छर्नुहोस् र फुक्का माटोले हल्का पुरिदिनुहोस् । वर्षातको समय भएकोले प्लाष्टिकको सेड (छाप्रो) पनि बनाउनुहोस् ।

अन्य

- पानी पर्न सक्ने तथा सापेक्षिक आर्द्रता पनि बढि नै रहने सम्भावना भएकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरूलाई रोग तथा कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस् ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन् । तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगर्नुहोस् । मित्रजीव कीराहरू जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेड्ङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र संबर्द्धन गर्नुहोस् ।
- मौरीलाई वर्षातको समयमा चरन कम हुनाले मौरी घरमा अवलोकन गरी चाकामा खानेकुराको कमी छ भने चिनी चास्नी दिनुहोस् ।
- मौरीको घर राखेको सबै खुट्टाहरूमा कचौरा/प्लास्टिकको बट्टामा पानी राख्नुहोस् ।
- मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमीत अवलोकन गर्नुहोस् ।

ड. पशुपालन

- भारी वर्षाले गर्दा हुने बाढीमा मुसाको मूत्रबाट सर्ने लेप्टोस्पाइरोसिस नामक जुनोटिक रोगको प्रकोप बढि हुने भएकाले धान/खेतबारीमा खाली खुट्टा नजानुहोस् र बुट लगाउनुहोस् ।
- तापक्रम र सापेक्षिक आर्द्रता बढी भएकाले कुखुरा र गाई-भैंसीको गोठमा पंखा वा पानीको फोहरा वा स्प्रिङ्कल पदती वा कूलरको व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- गाई-गोरुमा साउने रोगको प्रकोप हुन नदिन लामखुट्टे र भुसुनाको टोकाई बाट बचाई राख्न झ्याल ढोकामा तार जालीको व्यवस्था गर्नुहोस् । लामखुट्टे र भुसुनाको चहल पहल कम हुने बखत (बिहान) मा चराउन लैजानुहोस् ।
- बढ्दो सापेक्षिक आर्द्रता लाई मध्यनजर राख्दै कुखुरामा हुनसक्ने कक्सीडियोसीस जस्ता रोगको जोखिम कम गर्न कुखुराको खोर लाई सकेसम्म सुख्खा राख्ने प्रयास गर्नुपर्दछ । यसका लागि पानी परेको समयमा बाच्छिटो पानी छिर्नसक्ने पाटोमा प्लास्टिक वा त्रिपालको पर्दा लगाउनुपर्छ । साथै, सोतरको चिस्यान/ओसीलोपना हेरी प्रत्येक दिन वा एक दिन बिराई भुस छर्नुहोस् ।
- बाख्राको देखिने कुम्भी (ढकेरी) रोगको रोकथाम गर्न श्रावण देखि कात्तिक सम्म मासिक एक चक्की डाईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी.)-१०० एम.जी.खुवाउनुहोस् । ढकेरी लागेका बाख्राको हकमा दैनिक एक चक्की सात दिनसम्म खुवाउनुहोस् । र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिनसम्म लगाउनुहोस् ।
- छेर्ने रोग भएका गाईवस्तुलाई सल्फा बोलस (चक्की) दाना वा सख्खरमा ४ चक्की राखेर बिहान र बेलुका ३ दिनसम्म खुवाउनुहोस् । र ओभानो घाँस खुवाउनुहोस् । यसो गर्दा पनि रोकिएन भने गोबर जाँच गर्ने र परजीवि देखिएमा अल्बेन्डाजोल १० एम.जी. प्रति के जी शारीरिक तैलको दरले खुवाउनुहोस् ।
- बाख्राको मोओलाको लागी ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटासको घोलले मुख सफा गर्नुहोस् । मोओलाको भाइस घाउ, चोटपटक लागेको वा काटेको ठाँउबाट मानिसमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बाख्रालाई घाउ चोटपटक नलागेको मान्छे वा पन्जा लगाएर स्याहार सुसार गर्नुहोस् ।
- भैंसी झोक्राइ घाँस खान छोडेमा दैनिक ३-४ चक्की रुमिनोटोरिक बोलस ३-४ दिनसम्म खुवाउनुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।

च. रोग/कीरा

१. फल कुहाउने औंसा

- काँक्रा, फर्सी, करेला समूहका बालीमा औंसा देखिएमा थोरै कपासमा १-२ थोपा क्या ल्युर, १-२ थोपा मिथाइल युजिनोलर मालाथियन ५० इ.सी. १ लिटर पानीमा मिसाएर बनाएको झोलको १-२ थोपा मिसाई जमीनदेखि करिब ३ फिट उचाइमा पासो बनाएर खेत बारीमा राख्नुहोस्। यसरी राखिएको पासो भित्र प्रयोग भएको पुरानो कपासलाई प्रत्येक ३ हप्तामा फेरनुहोस्।
- मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर खेतबारीको चार कुनामा छर्नुहोस्।

२. लाही (एफिड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि भोलीपल्ट साँझपख छर्नुहोस्।
- मालाथियन ५० इ.सी.; २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि साँझपख छर्नुहोस्।

~§§§§§§§§§§§§§§§§~

वर्ष : १ अंक : ९

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : १८ भाद्र २०७२

अवधि : १८ भाद्र २०७२ - २४ भाद्र २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने: PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

४ भाद्र – १० भाद्र २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	१८४.१
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	३०.३ – ३४.६
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२४.४ – २६.५
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	९८.४ – १००
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	७०.९ – ८४.३
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	०.० – ३.५
हावाको दिशाको दायरा	उत्तर-पुर्व

११ भाद्र – १७ भाद्र २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	११ भाद्र	१२ भाद्र	१३ भाद्र	१४ भाद्र	१५ भाद्र	१६ भाद्र	१७ भाद्र
वर्षा (मि.मी.)	१.२	४.५	०.०	०.०	१३.८	०.०	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	३४.२	३४.४	३४.८	३३.८	३३.७	३४.५	३४.६
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	२५.६	२५.३	२५.३	२५.४	२५.८	२६.७	२५.८
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	९८.४	९६.१	९५.३	९८.४	९९.२	९४.७	९२.३
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	६९.५	६६.६	६७.७	७२.७	७०.५	६८.६	६६.५
हावाको गति (मि./से.)	२.२५	२.५	०.७५	१.५	५.०	४.५	०.७५
हावाको दिशा	उत्तर-पूर्व	दक्षिण-पश्चिम	उत्तर-पुर्व	उत्तर-पुर्व	दक्षिण-पश्चिम	दक्षिण-पश्चिम	उत्तर-पुर्व

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

- आगामी हप्ता सामान्यरूपमा बदली हुने, वर्षाको सम्भावना न्युन रहेको तर आइतबार अपरान्ह वा सोमबारतिर क्षणिक हल्का वर्षाको पूर्वानुमान गरिएको छ साथै सापेक्षिक आर्द्रता औसतमा ७०% भन्दा माथि रहने तथा तापक्रम यस हप्ताकै जस्तै रहने सम्भावना छ।

ख. बालीनाली

१. धान बाली

- धान खेतमा पात वेरुवा कीराको प्रकोप २५-३०% सम्म देखिएमा विषादीको प्रयोग नगर्नुहोस् (धान खेतमा भएका मित्रजीव कीराहरु नष्ट हुनाले)। तर ३०% भन्दा बढी क्षती देखिएमा मात्र अल्फाम्याथ्रिन १०% इ.सी; १.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर २० लिटर प्रति कठ्ठाको दरमा धानको पात भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- धानको उन्नत जातमा सिफारिस गरिएको मलको मात्रा प्रयोग गर्नाले बोट स्वस्थ रही रोग, कीराको प्रकोपबाट बच्न सकिन्छ।
- धान खेतमा गुबो मर्ने समस्याबाट बच्न समय समयमा खेतको निरीक्षण गर्नुहोस्।
- धान रोपेको ३ हप्ता भैसकेको खेतमा कृषकहरुले गोडमेल गरेपछि मात्र सिंचित क्षेत्रमा ४ के.जी. ३५० ग्राम प्रति कठ्ठाका दरले र असिंचित क्षेत्रमा ३ के.जी. ६५० ग्राम प्रति कठ्ठाका दरले युरिया टपड्रेस गर्नुहोस्।
- धान खेतमा ५ देखि १० से.मी. सम्म पानी जमाई राख्नुहोस्।

मरुवा रोग (ब्लाष्ट)

रोगको व्यवस्थापन :

वीम वा अन्य कुनै ट्राइसाइक्लियाजोल युक्त विषादी १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिलाई छर्नुहोस्। वा कासु वी २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको अन्तरालमा २ पटक छर्नुहोस्।

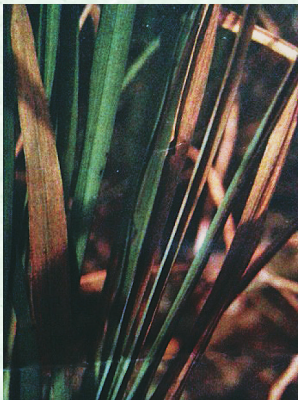

चित्र: धानमा लाग्ने मरुवा रोग

लक्षण :

यो रोग धानको गाँज लाग्ने अवस्थामा पातमा लाग्ने रोग हो। पातको दुबै छेउतिर चुच्चिएका अण्डाकार खैरा थोप्लाहरु देखिनु यसको लक्षण हो। यी थोप्लाको बिचमा सेतो विन्दु हुन्छ र बिस्तारै बढ्दै गई पातहरु डढ्दै जान्छ।

खैरा रोग

यो रोग कुनै खास जीवाणुबाट हुने नभई जिंक नामक सुक्ष्म खाद्य तत्वको कमीले गर्दा हुन्छ।

लक्षण : धान रोपेको १०-१५ दिनपछि नै देखा पर्दछ। शुरुमा बोटको तल्लो अर्थात् पुरानो पात पहेँलो भई पातको नशाको बिचमा बढी पहेँलोपन देखिन्छ। यसरी पहेँलोपन बढी हुनुको साथै पातमा खैरो रंगको अति साना साना थोप्लाहरुको धब्बा विकास भई पात पुरै बदामी खैरो रंगको हुन जान्छ। यस्ता विरूवाको वृद्धि अति कम हुन्छ, बोट होचो हुन्छ, गाँज कम लाग्छ र पुरै बोट मरेर जान पनि सक्छ।

रोग व्यवस्थापन : खेतमा पानी निकासको राम्रो प्रबन्ध मिलाउनुहोस्। लगाईसकेको धान बालीमा यो रोग देखा परेमा १७० ग्राम जिंक सल्फेट र ८५ ग्राम कृषि चून ३२ लिटर पानीमा मिलाई प्रति कठ्ठाका दरले आवश्यकता हेरी २-३ पटक १०-१२ दिनको फरकमा छर्नुहोस् वा बजारमा पाईने जिंक तत्व सुक्ष्म मलखाद्यको प्रयोग गर्नुहोस्।

डुवा रोग (व्याक्टेरियल ब्लाइट)

रोगको लक्षण:- अक्सर पातको किनाराबाट पानीले भिजेको जस्तो लामा नागवेली धर्साहरु देखिन्छन् । पछि गएर यो भाग पराले रंगमा परिणत हुन्छ । रोगी पातलाई काटेर पानीमा भरेको सिसाको ग्लास वा टेष्ट ट्यूबमा नचलाई राखेमा काटिएको भागबाट पानीमा शाकाणु झरेको प्रष्ट देखिन्छ । धान रोपेको २-५ हप्ता पछि बोट ओइलाउन थाल्नेछ । रोगको शाकाणु बोटको पुरै भागमा फैलिन्छ र गाँज ओइलाई मर्न थाल्छ यसलाई केसेक भनिन्छ । रोग प्रस्त बोटको डाँठलाई काटी निचोर्दा हल्का पहेँलो रंगको द्रव्य निस्कन्छ ।

रोगको व्यवस्थापन:- बोटलाई सकभर घाउचोट लाग्नबाट वचाउने र धानको टुप्पा काट्ने चलनलाई हटाउने जसले गर्दा रोगका शाकाणु सजिलैसँग बोटभित्र पस्न सक्दैन । एग्रीमासीन-१००- २ ग्राम प्रति ३ लिटर पानीका दरले मिलाई छर्नुहोस् । गाईको ताजा गोबर ५० ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले घोल बनाई त्यसलाई छानेर छर्दा यो रोग केही हदसम्म नियन्त्रण हुन्छ ।

खैरो थोप्ले (ब्राउन लिफ स्पट)

लक्षण:- नदी किनार वा पानी नजम्ने ठाउँमा जहाँ धान लगाइएको धानको पातमा तिलको दाना आकारका अण्डाकार खैरा थोप्लाहरु निस्कन्छन् थोप्लाको केन्द्र भाग खरानी रंगको हुन्छ ।

रोगको व्यवस्थापन:- यो रोग खासगरी मलजल नपुगेको अवस्थामा लाग्ने हुँदा उचित मात्रामा मलको प्रयोग गर्नुहोस् । डाइथेन एम्-४५ (मेन्कोजेव) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिलाई छर्नुहोस् । एक कठ्ठा जग्गाको लागि १८-२० लिटर पानीको आवश्यकता पर्दछ । मौसम राम्रो भएको समयमा छर्नुहोस् ।

पातको फेद डुवा (सीथ ब्लाइट) रोग

लक्षण:- धान रोपाई गरेको ३ हप्ता पछि यस रोगको लक्षण देखा पर्नसक्छ । राम्रोसँग गाजिएको धानको गाँजलाई हातले उज्यालो तर्फ पल्टाएर/ढल्काएर राम्रोसँग धानको फेददेखि माथिसम्म हेरेमा पातको फेदमा अण्डाकार खैरो-खैरो हरियो रंगका थोप्लाहरु देखिन्छन् । पछि यी थोप्लाहरुको आकारमा बृद्धि हुन्छ । प्रकोप बढी भएमा यी थोप्लाहरु पातमा समेत पुग्छन् र पुरा पातमा फैलिन्छ । फलस्वरुप पुरै बोट डढेको जस्तो देखिन्छ ।

रोगको व्यवस्थापन:- रोगको प्रकोप बढेमा भ्यालिडामाइसिन २ एम्.एल. प्रति लिटर पानीको दरले सफा मौसम भएको समयमा छर्नुहोस् । नाइट्रोजन मल मात्र बढी प्रयोग नगरी फोस्फोरस र पोटास मल प्रयोग गर्नुहोस् ।

३. मकै बाली

- वर्षातको समय भएकोले पानी निकासको राम्रो व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- मकैको बोट ४०-५० से.मी. वा घुँडाको उचाइसम्म अग्लो भएपछि गोडमेल गरी युरिया ३.७ के.जी. प्रति कठ्ठाको दरले टपट्रेस गर्नुहोस् ।

३. अरहर/बदाम(मुम्फली)/भटमास

- अरहर, बदाम र भटमास लगाईएको जग्गामा पानी निकासको राम्रो व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- अरहर, बदाम र भटमास लगाईएको जग्गामा गोडमेल गरी उकेरा लगाउनुहोस् ।

भटमासमा लाग्ने झुसिलकीरा

- यो कीराले भटमासको पुर्ण विकसित नयाँ पातको तल्लोपट्टि हल्का हरियो रंगको गोलाकार फुलहरू थुप्रो-थुप्रोमा पार्दछ । यसबाट निस्कने लार्भाहरूको शरीर रातो र कालो झुसले भरिएको हुन्छ । शुरुको अवस्थामा एकै ठाउँमा समूह बनाई पातको हरियो भाग खान्छ र टुलो भएपछि लार्भाहरू यत्र तत्र छरिएर खान थाल्छ ।

कीराको व्यवस्थापन

- झुसिलकीराका फुल वा लार्भाहरू भएका पातहरू टिपेर मट्टितेल पानीमा डुवाउनुहोस् । यसको प्रकोप बढी देखिएमा मात्र अल्फाम्याथ्रिन १०% इ.सी; १.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर २० लिटर प्रति कट्टाको दरले पात भिजेगरि छर्नुहोस् ।

बदामको टिक्का (थोप्ले) रोग

बदाम रोपेको डेढ-दुई महिनापछि यो जीवाणुको आक्रमणबाट पातमा गोला, लाम्चीला आकारका खैरा थोप्लाहरू देखिन्छन् । यी थोप्लाहरू पात, डाँठ लगायत पुरै बोटमा सडै जान्छन् र अन्तमा पुरै बोटलाई नष्ट पार्दछन् ।

रोगको व्यवस्थापन

हेक्जाकोनाजोल २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिलाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक मौसम राम्रो भएको बेलामा छर्नुहोस् अथवा कारवेन्डाजिम १ ग्राम र मेन्कोजेव २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस् ।

ग. फलफूल बाली

- केरा लगायत अन्य फलफूलहरू जस्तै- अनार, अंगुर भुईँकटहर आदिमा पानी जम्न नदिन पानी निकासको राम्रो व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- यस मौसममा केराको घारीमा प्रशस्त कोथाहरू आउने भएकोले माउबोट सँग २ वटा कोथा मात्र रहने गरि बाँकी कोथाहरू हटाउनुहोस् । कोथा हटाउन यसलाई फेदैदेखि उखेलनुहोस् ।
- व्यवसायिक रूपले आँपको नर्सरी स्थापना गरी ग्राफ्टेड विरुवा उत्पादन गर्नुहुने कृषकहरूले स्थानीय आँपको कोयामा उन्नत जातको साइन ग्राफिटिङ्ग गर्नुहोस् ।
- आँपमा ग्राफिटिङ्ग गर्दा प्लाष्टिक टेपले ग्राफिटिङ्ग गरेको भागमा राम्ररी बाध्नु र मैन लगाउनुहोस् । यसरी मैन दल्दा वर्षातको पानीबाट ग्राफिटिङ्ग गरेको घाउमा दुसीको विकास/प्रकोप रोक्न सकिन्छ ।
- जीवाणुको संक्रमणबाट कागतीको पात, डाँठ र फलको बाहिरी भागमा साना साना सेता थोप्लाहरूको आकार बढ्दै गई खैरो रंगका खटिरा जस्ता थोप्लाहरू देखिन्छन् यस्तो संक्रमणलाई क्याङ्कर भनिन्छ । कागती बगैँचामा क्याङ्कर रोगको व्यवस्थापनको लागि जीवाणुको संक्रमणबाट ग्रस्त सबै हाँगा, पातहरू हटाई मट्टितेलको प्रयोग गरी जलाइदिनुहोस् । बाँकी बोटलाई कपर आक्सिक्लोराईड ३ ग्राम र कासु वी (कासुगामाइसिन) १ ग्राम विषादी १० लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

घ. तरकारी बालीहरू

- काउली, बन्दा जस्ता तरकारी बालीहरूको बेर्ना सार्ने उपयुक्त समय यही हो ।
- ब्याड राख्ने जग्गाको माटोको उपचार गर्नु परेमा बेभिथीन ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बीउ राख्नु ३-४ दिन अगाडी छर्कनुहोस् ।

- नर्सरी राख्दा १ विक्ता (१५-२० से.मी.) अग्लो व्याड बनाई ४ अँगुलको फरकमा लाइन कोरेर पातलो गरी बीउ राख्नुहोस् र हल्का माटोले पुरेपछि छापो राख्नुहोस् ।
- रामतोरियामा भाइरस रोग लागेको भएमा भिकोर्न एच झोल ०.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्कनुहोस् ।
- भिन्डी (रामतोरिया) मा भाइरस रोग सेतो झिंगाले सार्ने भएकोले सोको व्यवस्थापनको लागि एसिटामाइप्रिड (इक्का) २०% एस्. पि. (इक्का, माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्कनुहोस् ।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारो व्यवस्थापनको लागी गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपी करीव १ फिट गहिरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस् । क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एम.सी. ०.२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उम्रिन थालेको भए छापो हटाउनुहोस् । यो अवस्थामा फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोग लाग्नसक्ने भएकोले नर्सरी ब्याडको नियमित निरीक्षण गर्नुहोस् । फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न क्लोरपाईरिफस २०% ई.सी. को ०.५ एम.एल. र कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयर बाट नर्सरी ब्याड भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- खुर्सानीको फल लागिसकेको अवस्थामा पात तथा फलमा लाग्ने थोप्ले रोग (सर्कास्पोरा र एन्थ्राक्नोज रोग) लाग्नसक्ने हुनाले बेभिष्टिन ५०% डब्लु.पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- वर्षायाममा पानी धेरै जम्न सक्ने हुनाले जरा कुहिने रोगले विरुवा मर्दछ । यसको व्यवस्थापनको लागि पानी निकासको उचित व्यावस्था गरेर कार्बेन्डाजिम ५०% डब्लु.पी. (बेभिष्टिन) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर विरूवाको पुँरै भाग र जरासम्म पुग्ने गरि छर्नुहोस् ।
- अत्याधिक तापक्रमको कारण सुख्खा भएमा खुर्सानीमा फल झर्न सक्ने सम्भावना हुनाले स्प्रिडकल वा हजारीले पानी दिनुहोस् र तल-तलका पात चुडनुहोस् ।
- ओइलाउने रोग:- गोलभेंडा, खुर्सानी, भन्टा बालीमा २४ घण्टा भन्दा बढी समय सम्म पानी जम्न गएमा बोटहरु ओइलाउने भएकोले पानीको राम्रो निकास दिनुहोस् । गोलभेंडा खेती गर्ने कृषकले ओइलाउने रोग अवरोधक जात (सृजना) लगाउनुहोस् ।
- प्याजको सेट:- वर्षातको समय भएको कारण १ मिटर चौडाई, १५-२० से.मी. उचाइ र आफुलाई चाहिए अनुसारको लम्बाईमा नर्सरी ब्याड बनाउनुहोस् । उक्त सेटको लागी प्याजको जात नासिक ५३ वा नासिक रेड ४ अँगुलको फरकमा १ इन्च जति गहिरो लाइन कोरी ४५-५० ग्राम प्रति मिटरमा बाक्लो गरी छर्नुहोस् र फुक्का माटोले हल्का पुरिदिनुहोस् । वर्षातको समय भएकोले प्लाष्टिकको सेड (छाप्रो) पनि बनाउनुहोस् ।

अन्य

- पानी पर्न सक्ने तथा सापेक्षिक आर्द्रता पनि बढी नै रहने सम्भावना भएकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरुलाई रोग तथा कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस् ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरु हानिकारक हुदैनन् । तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगर्नुहोस् । मित्रजीव कीराहरु जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरुको संरक्षण र संबर्द्धन गर्नुहोस् ।
- मौरीलाई वर्षातको समयमा चरन कम हुनाले मौरी घरमा अवलोकन गरी चाकामा खानेकुराको कमी छ भने चिनी चास्नी दिनुहोस् ।
- मौरीको घर राखेको सबै खुट्टाहरुमा कचौरा/प्लास्टिकको बट्टामा पानी राख्नुहोस् ।
- मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस् ।

ड. पशुपालन

- भारी वर्षाले गर्दा हुने बाढीमा मुसाको मूत्रबाट सर्ने लेप्टोस्पाइरोसिस नामक जुनोटिक रोगको प्रकोप बढि हुने भएकाले धान/खेतबारीमा खाली खुट्टा नजानुहोस् र बुट लगाउनुहोस् ।
- तापक्रम र सापेक्षिक आर्द्रता बढी भएकाले कुखुरा र गाई-भैंसीको गोठमा पंखा वा पानीको फोहरा वा स्प्रिङ्कल पद्धती वा कूलरको व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- गाई-गोरुमा साउने रोगको प्रकोप हुन नदिन लामखुट्टे र भुसुनाको टोकाई बाट बचाई राख्न झ्याल ढोकामा तार जालीको व्यवस्था गर्नुहोस् । लामखुट्टे र भुसुनाको चहल पहल कम हुने बखत (बिहान) मा चराउन लैजानुहोस् ।
- बढ्दो सापेक्षिक आर्द्रता लाई मध्यनजर राख्दै कुखुरामा हुनसक्ने कक्सीडियोसीस जस्ता रोगको जोखिम कम गर्न कुखुराको खोर लाई सकेसम्म सुख्खा राख्ने प्रयास गर्नुपर्दछ । यसका लागि पानी परेको समयमा बाच्छिटो पानी छिर्नसक्ने पाटोमा प्लास्टिक वा त्रिपालको पर्दा लगाउनुपर्छ साथै, सोतरको चिस्थान/ओसीलोपना हेरी प्रत्येक दिन वा एक दिन बिराई भुस छर्नुहोस् ।
- बाख्रामा देखिने कुम्री (ढकेरी) रोगको रोकथाम गर्न श्रावण देखि कात्तिक सम्म मासिक एक चक्की डाईईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी.)-१०० एम.जी.खुवाउनुहोस् । ढकेरी लागेका बाख्राको हकमा दैनिक एक चक्की सात दिनसम्म खुवाउनुहोस् । र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिनसम्म लगाउनुहोस् ।
- छेर्ने रोग भएका गाईवस्तुलाई सल्फा बोलस (चक्की) दाना वा सख्खरमा ४ चक्की राखेर बिहान र बेलुका ३ दिनसम्म खुवाउनुहोस् । र ओभानो घाँस खुवाउनुहोस् । यसो गर्दा पनि रोकिएन भने गोबर जाँच गर्ने र परजीवि देखिएमा अल्बेन्डाजोल १० एम.जी. प्रति के जी शारीरिक तैलको दरले खुवाउनुहोस् ।
- बाख्राको मोओलाको लागि ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोट्यासको घोलले मुख सफा गर्नुहोस् ।मोओलाको भाइरस घाउ, चोटपटक लागेको वा काटेको ठाँउबाट मानिसमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बाख्रालाई घाउ चोटपटक नलागेको मान्छे वा पन्जा लगाएर स्याहार सुसार गर्नुहोस् ।
- भैंसी झोक्राइ घाँस खान छोडेमा दैनिक ३-४ चक्की रुमिनोटोरिक बोलस ३-४ दिनसम्म खुवाउनुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।

च. रोग/कीरा

१. फल कुहाउने औँसा

- काँक्रा, फर्सी, करेला समूहका बालीमा औँसा देखिएमा थोरै कपासमा १-२ थोपा क्यु ल्युर, १-२ थोपा मिथाइल युजिनोल र मालाथियन ५० इ.सी. १ लिटर पानीमा मिसाएर बनाएको झोलको १-२ थोपा मिसाई जमीनदेखि करिब ३ फिट उचाइमा पासो बनाएर खेत बारीमा राख्नुहोस् । यसरी राखिएको पासो भित्र प्रयोग भएको पुरानो कपासलाई प्रत्येक ३ हप्तामा फेर्नुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर खेतबारीको चार कुनामा छर्नुहोस् ।

२. लाही (एफिड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि भोलीपल्ट साँझपख छर्नुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी; २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि अनुकूल मौसममा छर्नुहोस् ।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सबै वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

~\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$~

वर्ष : १ अंक: १०

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : २५ भाद्र २०७२

अवधि : २५ भाद्र २०७२ -३१ भाद्र २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने: PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

११ भाद्र – १७ भाद्र २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	१९.५
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	३३.७ – ३४.८
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२५.३ – २६.७
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	९२.३ – ९९.२
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	६६.५ – ७२.७
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	०.७५ – ५.०
हावाको दिशाको दायरा	उत्तर-पूर्व – दक्षिण-पश्चिम

१८ भाद्र – २४ भाद्र २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	१८ भाद्र	१९ भाद्र	२० भाद्र	२१ भाद्र	२२ भाद्र	२३ भाद्र	२४ भाद्र
वर्षा (मि.मी.)	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	३४.४	३४.३	३३.२	३४.०	३४.२	३५.२	३५.४
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	२४.५	२६.०	२५.८	२५.५	२४.५	२५.४	२५.३
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	९८.४	९६.१	९६.०	९७.६	९७.६	९७.६	९७.६
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	६६.५	६४.५	६४.२	६२.४	६५.९	६२.१	६३.३
हावाको गति (मि./से.)	२.५	२.७५	२.२५	३.२५	१.५	१.५	१.०
हावाको दिशा	दक्षिणी	दक्षिण-पूर्व	दक्षिण-पूर्व	दक्षिण-पश्चिम	दक्षिण-पूर्व	दक्षिण-पूर्व	उत्तरी

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

आगामी हप्ता समान्यरूपमा बदली हुने र हल्का वर्षाको सम्भावना रहेको छ। आइतबार अपरान्ह वा सोमबार देखि क्षणिक हल्का वर्षाको सम्भावना पूर्वानुमान गरिएको छ। साथै सापेक्षिक आर्द्रता औसतमा ७०% भन्दा माथि रहने तथा औसत तापक्रम गत हप्ताकै जस्तै रहने सम्भावना छ।

ख. बालीनाली

१. धान बाली

- धान खेतमा पात वेरुवा कीराको प्रकोप २५-३०% सम्म देखिएमा विषादीको प्रयोग नगर्नुहोस्। (धान खेतमा भएका मित्रजीव कीराहरु नष्ट हुनाले)। तर ३०% भन्दा बढी क्षती देखिएमा मात्र अल्फाम्याथ्रिन १०% इ.सी; १.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर २० लिटर प्रति कठ्ठाको दरमा धानको पात भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- धानको उन्नत जातमा सिफारिस गरिएको मलको मात्रा प्रयोग गर्नाले बोट स्वस्थ रही रोग, कीराको प्रकोपबाट बच्न सकिन्छ।
- धान खेतमा गुबो मर्ने समस्याबाट बच्न समय समयमा खेतको निरीक्षण गर्नुहोस्।
- धान रोपेको ३ हप्ता भैसकेको खेतमा कृषकहरुले गोडमेल गरेपछि मात्र सिंचित क्षेत्रमा ४.३५ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले र असिंचित क्षेत्रमा ३.६५ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले युरिया टपड्रेस गर्नुहोस्।
- धान खेतमा ५ देखि १० से.मी. सम्म पानी जमाई राख्नुहोस्।

तस्बिर:- धानमा लाग्ने मरुवा रोग

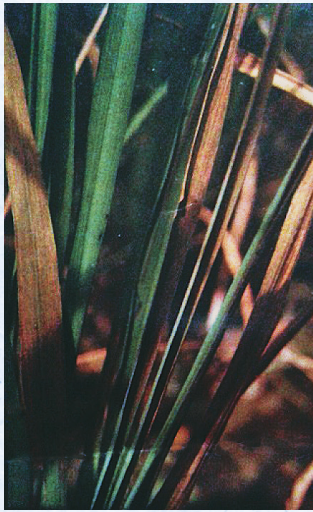
लक्षण :

यो रोग धानको गाँज लाग्ने अवस्थामा पातमा लाग्ने रोग हो। पातको दुबै छेउतिर चुच्चिएका अण्डाकार खैरा थोप्लाहरु देखिनु यसको लक्षण हो। यी थोप्लाको बिचमा सेतो विन्दु हुन्छ र बिस्तारै बढ्दै गई पातहरु डढ्दै जान्छ।

मरुवा रोग (ब्लाष्ट)

रोगको व्यवस्थापन:-

वीम वा अन्य कुनै ट्राइसाइक्ल्याजोल युक्त विषादी १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिलाई छर्नुहोस्। वा कासु वी २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको अन्तरालमा २ पटक छर्नुहोस्।

खैरा रोग

यो रोग कुनै खास जीवाणुबाट हुने नभई जिंक नामक सुक्ष्म खाद्य तत्वको कमीले गर्दा हुन्छ ।

लक्षण: धान रोपेको १०-१५ दिनपछि नै देखा पर्दछ । शुरुमा बोटको तल्लो अर्थात् पुरानो पात पहेंलो भई पातको नशाको बिचमा बढी पहेंलो- पन देखिन्छ । यसरी पहेंलोपन बढी हुनुको साथै पातमा खैरो रंगको अति साना साना थोप्लाहरूको धब्बा विकास भई पात पुरै बदामी खैरो रंगको हुन जान्छ । यस्ता विरूवाको वृद्धि अति कम हुन्छ, बोट होचो हुन्छ, गाँज कम लाग्छ र पुरै बोट मरेर जान पनि सक्छ ।

रोग व्यवस्थापन: खेतमा पानी निकासको राम्रो प्रबन्ध मिलाउनुहोस् । लगाई सकेको धान बालीमा यो रोग देखा परेमा १७० ग्राम जिंक सल्फेट र ८५ ग्राम कृषि चून ३२ लिटर पानीमा मिलाई प्रति कठ्ठाका दरले आवश्यकता हेरी २-३ पटक १०-१२ दिनको फरकमा छर्नुहोस् वा बजारमा पाईने जिंक तत्व सुक्ष्म मलखाद्यको प्रयोग गर्नुहोस् ।

डुवुवा रोग (व्याक्टेरियल ब्लाइट)

रोगको लक्षण:- अक्सर पातको किनाराबाट पानीले भिजेको जस्तो लामा नागवेली धर्साहरु देखिन्छन् । पछि गएर यो भाग पराले रंगमा परिणत हुन्छ । रोगी पातलाई काटेर पानीमा भरेको सिसाको ग्लास वा टेष्ट ट्यूबमा नचलाई राखेमा काटिएको भागबाट पानीमा शाकाणु झरेको प्रष्ट देखिन्छ । धान रोपेको २-५ हप्ता पछि बोट ओइलाउछ । रोगको शाकाणु बोटको पुरै भागमा फैलिन्छ र गाँज ओइलाई मर्न थाल्छ यसलाई केसेक भनिन्छ । रोग ग्रस्त बोटको डाँठलाई काटी निचोर्दा हल्का पहेंलो रंगको द्रव्य निस्कन्छ ।

रोगको व्यवस्थापन:-

बोटलाई सकभर घाउचोट लाग्नबाट वचाउने र धानको टुप्पा काट्ने चलनलाई हटाउने जसले गर्दा रोगका शाकाणु सजिलैसँग बोटभित्र पस्न सक्दैन । एग्रीमासीन-१००- २ ग्राम प्रति ३ लिटर पानीका दरले मिलाई छर्नुहोस् । गाईको ताजा गोबर ५० ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले घोल बनाई त्यसलाई छानेर छर्दा यो रोग केही हदसम्म नियन्त्रण हुन्छ ।

खैरो थोप्ले (ब्राउन लिफ स्पट)

लक्षण:- नदी किनार वा पानी नजम्ने ठाउँमा लगाइएको धानको पातमा तीलको दाना आकारका खैरा थोप्लाहरु निस्कन्छन् र थोप्लाको केन्द्र भाग खरानी रंगको हुन्छ ।

रोगको व्यवस्थापन:- यो रोग खासगरी मलजल नपुगेको अवस्थामा लाम्ने हुँदा उचित मात्रामा मलको प्रयोग गर्नुहोस् । डाइथेन एम्-४५ (मेन्कोजेव) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिलाई छर्नुहोस् । एक कठ्ठा जग्गाको लागि १८-२० लिटर पानीको आवश्यकता पर्दछ । मौसम राम्रो भएको समयमा छर्नुहोस् ।

पातको फेद डडुवा (सीथ ब्लाइट) रोग

लक्षण:- धान रोपाई गरेको ३ हप्ता पछि यस रोगको लक्षण देखा पर्नसक्छ । राम्रोसंग गाजिएको धानको गाँजलाई हातले उज्यालो तर्फ पल्टाएर/ढल्काएर राम्रोसंग धानको फेददेखि माथिसम्म हेरेमा पातको फेदमा अण्डाकार खैरो-खैरो हरियो रँगका थोप्लाहरु देखिन्छन् । पछि यी थोप्लाहरुको आकारमा बृद्धि हुन्छ । प्रकोप बढी भएमा यी थोप्लाहरु पातमा समेत पुग्छन् र पुरा पातमा फैलिन्छ । फलस्वरूप पुरै बोट डढेको जस्तो देखिन्छ ।

रोगको व्यवस्थापन:- रोगको प्रकोप बढेमा भ्यालिडामाइसिन २ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले सफा मौसम भएको समयमा छर्नुहोस् । नाइट्रोजन मल मात्र बढी प्रयोग नगरी सिफारिस मात्रामा फोस्फोरस र पोट्यास मल प्रयोग गर्नुहोस् ।

२. मकै बाली

- वर्षातको समय भएकोले पानी निकासको राम्रो व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- मकैको बोट ४०-५० से.मी. वा घुँडाको उचाइसम्म अग्लो भएपछि गोडमेल गरी युरिया ३.७ के.जी. प्रति कठ्ठाको दरले टपड्रेस गर्नुहोस् ।

३. अरहर/बदाम(मुम्फली)/भटमास

- अरहर, बदाम र भटमास लगाईएको जग्गामा पानी निकासको राम्रो व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- अरहर, बदाम र भटमास लगाईएको जग्गामा गोडमेल गरी उकेरा लगाउनुहोस् ।

भटमासमा लाग्ने झुसिलकीरा

यो कीराले भटमासको पुर्ण विकसित नयाँ पातको तल्लोपट्टि हल्का हरियो रंगको गोलाकार फुलहरु थुप्रो-थुप्रोमा पार्दछ । यसबाट निस्कने लार्भाहरुको शरीर रातो र कालो झुसले भरिएको हुन्छ । शुरुको अवस्थामा एकै ठाउँमा समूह बनाई पातको हरियो भाग खान्छ र टुलो भएपछि लार्भाहरु यत्र तत्र छरिएर खान थाल्छ ।

कीराको व्यवस्थापन

झुसिलकीराका फुल वा लार्भाहरु भएका पातहरु टिपेर मट्टितेल पानीमा डुवाउनुहोस् । यसको प्रकोप बढी देखिएमा मात्र अल्फाम्याथ्रिन १.०% इ.सी; १.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर २० लिटर प्रति कठ्ठाको दरले पात भिजेगरि छर्नुहोस् ।

बदामको टिक्का (थोप्ले) रोग

बदाम रोपेको डेढ दुई महिनापछि यो जीवाणुको आक्रमणबाट पातमा गोला, लाम्चीला आकारका खैरा थोप्लाहरु देखिन्छन् । यी थोप्लाहरु पात, डाँठ लगायत पुरै बोटमा सडै जान्छन् र अन्तमा पुरै बोटलाई नष्ट पार्दछन् ।

रोगको व्यवस्थापन

हेक्जाकोनाजोल २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिलाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक मौसम राम्रो भएको बेलामा छर्नुहोस् अथवा कारवेन्डाजिम १ ग्राम र मेन्कोजेव २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस् ।

ग फलफूल बाली

- केरा लगायत अन्य फलफूलहरु जस्तै- अनार, अंगुर, भुईँकटहर आदिमा पानी जम्न नदिन पानी निकासको राम्रो व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- केराको घारीमा प्रशस्त कोथाहरु आउने उपयुक्त समय भएकोले माउबोटसँग २ वटा कोथा मात्र रहने गरि बाँकी कोथाहरु हटाउनुहोस् । कोथा हटाउँदा यसलाई फेददेखि उखेलनुहोस् ।

- जीवाणुको संक्रमणबाट कागतीको पात, डाँठ र फलको बाहिरी भागमा साना साना सेता थोप्लाहरूको आकार बढ्दै गई खैरो रंगका खटिरा जस्ता थोप्लाहरू देखिन्छन् यस्तो संक्रमणलाई क्याङ्कर भनिन्छ । कागती बगैँचामा क्याङ्कर रोगको व्यवस्थापनको लागि जीवाणुको संक्रमणबाट ग्रस्त सबै हाँगा, पातहरू हटाई मट्टितेलको प्रयोग गरी जलाइदिनुहोस् । बाँकी बोटलाई कपर अक्सिक्लोराईड ३ ग्राम र कासु वी (कासुगामाइसिन) १ ग्राम विषादी १० लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

बोटको विभिन्न भागमा देखिने क्याङ्करका असरहरू

शुरुवाती अवस्था

डाँठमा

पातमा

फलमा

घ. तरकारी बालीहरू

- काउली, बन्दा जस्ता तरकारीका अगौटे जातहरूको बेर्ना अझै पनि सार्न सकिन्छ ।
- काउली, बन्दा जस्ता तरकारीका मुख्य मौसमका जातहरूको नर्सरी राख्ने उपयुक्त समय यही हो ।
- ब्याड राख्ने जग्गाको माटोको उपचार गर्नु परेमा बेभिष्टिन ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बीउ राख्नु ३-४ दिन अगाडी छर्कनुहोस् ।
- नर्सरी राख्दा १ वित्ता (१५-२० से.मी.) अग्लो ब्याड बनाई ४ अँगुलको फरकमा लाइन कोरेर पातलो गरी बीउ राख्नुहोस् र हल्का माटोले पुरेपछि छापो राख्नुहोस् ।
- रामतोरियामा भाइरस रोग लागेको भएमा भिकोर्न एच झोल ०.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्कनुहोस् ।
- भिन्डी (रामतोरिया) मा भाइरस रोग सेतो झिंगाले सार्ने भएकोले सोको व्यवस्थापनको लागि एसिटामाइप्रिड (इक्का) २०% एस्.पि. (इक्का, माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्कनुहोस् ।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारो व्यवस्थापनको लागि गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपि करीव १ फिट गहिरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस् । क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि. ०.२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उम्रिन थालेको भए छापो हटाउनुहोस् । यो अवस्थामा फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोग लाग्नसक्ने भएकोले नर्सरी ब्याडको नियमित निरीक्षण गर्नुहोस् । फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न क्लोरपाइरिफस २०% ई.सी. को ०.५ एम.एल. र कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयर बाट नर्सरी ब्याड भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- खुर्सानीको फल लागिसकेको अवस्थामा पात तथा फलमा लाग्ने थोप्ले रोग (सर्कास्पोरा र एन्थ्राक्नोज रोग) लाग्नसक्ने हुनाले बेभिष्टिन ५०% डब्लु.पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- वर्षायाममा पानी धेरै जम्ने हुनाले जरा कुहिने रोगले विरुवा मर्दछ । यसको व्यवस्थापनको लागि पानी निकासको उचित व्यावस्था गरेर कार्वेन्डाजिम ५०% डब्लु.पि. (बेभिष्टिन) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर विरुवाको पुरै भाग र जरासम्म पुग्ने गरि छर्नुहोस् ।
- अत्याधिक तापक्रमको कारण सुख्खा भएमा खुर्सानीमा फल झर्न सक्ने सम्भावना हुनाले स्पिडकल वा हजारिले पानी दिनुहोस् र तल-तलका पात चुड्नुहोस् ।

ओइलाउने रोग:-

गोलभेंडा, खुर्सानी, भन्टा बालीमा २४ घण्टा भन्दा बढी समय सम्म पानी जम्न गएमा बोटहरु ओइलाउने भएकोले पानीको राम्रो निकास दिनुहोस् । गोलभेंडा खेती गर्ने कृषकले ओइलाउने रोग अवरोधक जात (सृजना) लगाउनुहोस् ।

प्याजको सेट:-

वर्षातको समय भएको कारण १ मिटर चौडाइ, १५-२० से.मी. उचाइ र आफुलाई चाहिए अनुसारको लम्बाईमा नर्सरी ब्याड बनाउनुहोस् । उक्त सेटको लागी प्याजको जात नासिक ५३ वा नासिक रेड ४ अंगुलको फरकमा १ इन्च जति गहिरो लाइन कोरी ४५-५० ग्राम प्रति मिटरमा बाक्लो गरी छर्नुहोस् र फुक्का माटोले हल्का पुरिदिनुहोस् । वर्षातको समय भएकोले प्लाष्टिकको सेड (छाप्रो) पनि बनाउनुहोस् ।

अन्य

- पानी पर्न सक्ने तथा सापेक्षिक आर्द्रता पनि बढि नै रहने सम्भावना भएकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरुलाई रोग तथा कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस् ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरु हानिकारक हुदैनन् । तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगर्नुहोस् । मित्रजीव कीराहरु जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरुको संरक्षण र संबर्द्धन गर्नुहोस् ।
- मौरीलाई वर्षातको समयमा चरन कम हुनाले मौरी घरमा अवलोकन गरी चाकामा खानेकुराको कमी छ भने चिनी चास्नी दिनुहोस् । चिनी चास्नीको मात्रा चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस् ।
- मौरीको घर राखेको सबै खुट्टाहरुमा कचौरा/प्लास्टिकको बट्टामा पानी राख्नुहोस् ।
- मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमीत अवलोकन गर्नुहोस् ।

ड. बाली संरक्षण

१. फल कुहाउने औँसा

- काँक्रा, फर्सी, करेला समूहका बालीमा औँसा देखिएमा थोरै कपासमा १-२ थोपा क्यु ल्युर, १-२ थोपा मिथाइल युजिनोलेर मालाथियन ५० इ.सी. १ लिटर पानीमा मिसाएर बनाएको झोलको १-२ थोपा मिसाई जमीनदेखि करिब ३ फिट उचाइमा पासो बनाएर खेत बारीमा राख्नुहोस् । यसरी राखिएको पासो भित्र प्रयोग भएको पुरानो कपासलाई प्रत्येक ३ हप्तामा फेर्नुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर खेतबारीको चार कुनामा छर्नुहोस् ।

२. लाही (एफिड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि भोलीपल्ट साँझपख छर्कनुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी.; २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि साँझपख छर्कनुहोस् ।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

विषादीको प्रयोग गर्दा ध्यान दिनु पर्ने मुख्य कुराहरु ।

- सकेसम्म कम हानिकारक हरियो (◇) र हानिकारक निलो (◇) लेबल भएको विषादी प्रयोग गर्नुहोस् ।
- विषादीको डब्बामा उत्पादन र एक्सपाइरी मिति हेर्नुहोस् ।
- सुरक्षित ठाउँमा विषादी राख्नुहोस् ।

- सिफारिस गरिए अनुसारको मात्रा प्रयोग गर्नुहोस् ।
- विषादी छर्कने बेलामा मुखमा मास्क, हातमा पञ्जा, खुट्टामा जुता वा शरीरको नाङ्गो भागमा कपडाले छोप्नुहोस् ।
- चर्को घाम लागेको, धेरै हावा लागेको र पानी परिरहेको बेला विषादी नछर्नुहोस् ।
- विषादी प्रयोग गरिसकेपछि खाली बट्टा वा सिसी बट्टलेर खाल्डोमा पुर्नुहोस् । र प्रयोग गरेका उपकरणहरु धोएर राख्नुहोस् ।
- विषादी छरि सकेपछि सकेसम्म आफ्नो शरीर सावुन पानीले नुहाउनुहोस् ।
- विषादी छर्कदा टाउको दुख्ने वा वाक वाक लाग्ने जस्तो हुन थाल्यो भने तुरुन्त काम छोडेर खुल्ला हावामा केही बेर बस्नुहोस् । यदि विष लागेको शंका लागेमा नजिकको अस्पताल वा स्वास्थ्य केन्द्रमा जचाउनुहोस् ।
- विषादीको किसिम हेरेर विषादी छरेको खेत जग्गा बाट ३ देखि १५ दिनसम्म कुनै पनि खान योग्य बालीहरु उपभोग नगर्नुहोस् साथै गाईवस्तु, कुखुरा आदि लाई पनि नखुवाउनुहोस् ।

च. पशुपालन

- भारी वर्षाले गर्दा हुने बाढीमा मुसाको मूत्रबाट सर्ने लेप्टोस्पाइरोसिस नामक जुनोटिक रोगको प्रकोप बढि हुने भएकाले धान/खेतबारीमा खाली खुट्टा नजानुहोस् र बूट लगाउनुहोस् ।
- तापक्रम र सापेक्षिक आर्द्रता बढी भएकाले कुखुरा र गाई-भैंसीको गोठमा पंखा वा पानीको फोहरा वा स्प्रिङ्कल पद्धती वा कूलरको व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- गाई-गोरुमा साउने रोगको प्रकोप हुन नदिन लामखुट्टे र भुसुनाको टोकाई बाट बचाई राख्न झ्याल ढोकामा तार जालीको व्यवस्था गर्नुहोस् । लामखुट्टे र भुसुनाको चहल पहल कम हुने बखत (बिहान) मा चराउन लैजानुहोस् ।
- बढ्दो सापेक्षिक आर्द्रता लाई मध्यनजर राख्दै कुखुरामा हुनसक्ने कक्सीडियोसीस जस्ता रोगको जोखिम कम गर्न कुखुराको खोर लाई सकेसम्म सुख्खा राख्ने प्रयास गर्नुपर्दछ । यसका लागि पानी परेको समयमा बाच्छिटो पानी छिर्नसक्ने पाटोमा प्लास्टिक वा त्रिपालको पर्दा लगाउनुपर्छ । साथै, सोतरको चिस्यान/ओसीलोपना हेरी प्रत्येक दिन वा एक दिन बिराई भुस छर्नुहोस् ।
- बाख्रामा देखिने कुम्भी (ढकेरी) रोगको रोकथाम गर्न श्रावण देखि कात्तिक सम्म मासिक एक चक्की डाईईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी.)-१०० एम.जी.खुवाउनुहोस् । ढकेरी लागेका बाख्राको हकमा दैनिक एक चक्की सात दिनसम्म खुवाउनुहोस् । र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिनसम्म लगाउनुहोस् ।
- छेर्ने रोग भएका गाईवस्तुलाई सल्फा बोलस (चक्की) दाना वा सख्खरमा ४ चक्की राखेर बिहान र बेलुका ३ दिनसम्म खुवाउनुहोस् । र ओभानो घाँस खुवाउनुहोस् । यसो गर्दा पनि रोकिएन भने गोबर जाँच गर्ने र परजीवि देखिएमा अल्बेन्डाजोल १० मिलिग्राम प्रति किलोग्राम शारीरिक तौलको दरले खुवाउनुहोस् ।
- बाख्राको मोओलाको लागी ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटासको घोलले मुख सफा गर्नुहोस् । मोओलाको भाइस घाउ, चोटपटक लागेको वा काटेको ठाँउबाट मानिसमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बाख्रालाई घाउ चोटपटक नलागेको मान्छे वा पन्जा लगाएर स्याहार सुसार गर्नुहोस् ।
- भैंसी झोक्राइ घाँस खान छोडेमा दैनिक ३-४ चक्की रुमिनोटोरिक बोलस ३-४ दिनसम्म खुवाउनुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।

~\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$~

वर्ष : १ अंक : ११

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : ०१ असोज २०७२

अवधि : ०१ असोज २०७२ - ०७ असोज २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने: PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

१८ भाद्र – २४ भाद्र २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	३३.२-३५.४
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२४.५-२६.०
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	९६.०-९८.४
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	६२.४-६६.५
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	१.०-३.२५
हावाको दिशाको दायरा	उत्तर – दक्षिण-पश्चिम

२५ भाद्र – ३१ भाद्र २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	२५ भाद्र	२६ भाद्र	२७ भाद्र	२८ भाद्र	२९ भाद्र	३० भाद्र	३१ भाद्र
वर्षा (मि.मी.)	०.०	०.३	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	३५.०	३३.६	३५.२	३५.३	३५.६	३५.५	३४.२
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	२६.५	२५.५	२४.८	२५.५	२६.२	२५.२	२६.२
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	९९.३	९९.६	९४.५	९७.६	९७.७	९६.८	९५.६
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	६२.५	६८.९	६२.२	६३.२	७९.३	६९.९	६८.४
हावाको गति (मि./से.)	१.५	१.७५	०.७५	१.५	३.२५	०.७५	०.७५
हावाको दिशा	पुर्व	उत्तर-पुर्व	उत्तर-पुर्व	दक्षिण-पुर्व	दक्षिण-पुर्व	उत्तर-पुर्व	उत्तर

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

आगामी हप्ता समान्यरूपमा बदली रही सोमबारदेखि बुधबारसम्ममा कतै-कतै हल्का वर्षाको सम्भावना रहेको साथै सापेक्षिक आर्द्रता औसतमा ६५% भन्दा माथि रहने तथा औसत तापक्रम गत हप्ताकै जस्तै रहने सम्भावना छ ।

ख. बालीनाली

१. धान बाली

- धान खेतमा पात वेरुवा कीराको प्रकोप २५-३०% सम्म देखिएमा विषादीको प्रयोग नगर्नुहोस् । (धान खेतमा भएका मित्रजीव कीराहरू नष्ट हुनाले) । तर ३०% भन्दा बढी क्षती देखिएमा मात्र अल्फाम्याथ्रिन १०% इ.सी; १.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर २० लिटर प्रति कठ्ठाको दरमा धानको पात भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- धानको उन्नत जातमा सिफारिस गरिएको मलको मात्रा प्रयोग गर्नाले बोट स्वस्थ रही रोग, कीराको प्रकोपबाट बच्न सकिन्छ ।
- धान खेतमा गुबो मर्ने समस्याबाट बच्न समय-समयमा खेतको निरीक्षण गर्नुहोस् ।
- धान रोपेको ३ हप्ता भैसकेको खेतमा कृषकहरूले गोडमेल गरेपछि मात्र सिंचित क्षेत्रमा ४.३५ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले र असिंचित क्षेत्रमा ३.६५ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले युरिया टपड्रेस गर्नुहोस् ।
- धान खेतमा ५ देखि १० से.मी. सम्म पानी जमाई राख्नुहोस् ।

तस्बिर:- धानमा लाग्ने मरुवा रोग

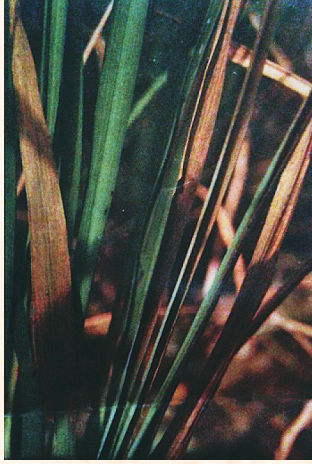
लक्षण :

यो रोग धानको गाँज लाग्ने अवस्थामा पातमा लाग्ने रोग हो । पातको दुबै छेउतिर चुच्चिएका अण्डाकार खैरा थोप्लाहरू देखिनु यसको लक्षण हो । यी थोप्लाको बिचमा सेतो विन्दु हुन्छ र बिस्तारै बढ्दै गई पातहरू डढ्दै जान्छ । यो रोग आँख्लामा र बालाको घाँटीमा पनि लाग्छ । बालाको घाँटीमा लाग्ने रोगलाई नेक ब्लाष्ट भनिन्छ ।

मरुवा रोग (ब्लाष्ट)

रोगको व्यवस्थापन:-

वीम वा अन्य कुनै ट्राइसाइक्ल्याजोल युक्त विषादी १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिलाई छर्नुहोस् । वा कासु वी २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको अन्तरालमा २ पटक छर्नुहोस् । नेक ब्लाष्टको व्यवस्थापनको लागी धानको बाला (पेनिकल) निकलनु भन्दा अगाडी र धानको फूल फुलिसकेपछी माथी उल्लेखित विषादी र मात्रा मिलाएर २ पटक छर्नुहोस् ।

तस्बिर:- धानमा लाग्ने मरूवा रोग

खैरा रोग

यो रोग कुनै खास जीवाणुबाट हुने नभई जिंक नामक सुक्ष्म खाद्य तत्वको कमीले गर्दा हुन्छ ।

लक्षण: धान रोपेको १०-१५ दिनपछि नै देखा पर्दछ । शुरूमा बोटको तल्लो अर्थात् पुरानो पात पहेंलो भई पातको नशाको बिचमा बढी पहेंलो- पन देखिन्छ । यसरी पहेंलोपन बढी हुनुको साथै पातमा खैरो रंगको अति साना साना थोप्लाहरूको धब्बा विकास भई पात पुरै बदामी खैरो रंगको हुन जान्छ । यस्ता विरूवाको वृद्धि अति कम हुन्छ, बोट होचो हुन्छ, गाँज कम लाग्छ र पुरै बोट मरेर जान पनि सक्छ ।

रोग व्यवस्थापन: खेतमा पानी निकासको राम्रो प्रबन्ध मिलाउनुहोस् । लगाई सकेको धान बालीमा यो रोग देखा परेमा १७० ग्राम जिंक सल्फेट र ८५ ग्राम कृषि चून ३२ लिटर पानीमा मिलाई प्रति कठ्ठाका दरले आवश्यकता हेरी २-३ पटक १०-१२ दिनको फरकमा छर्नुहोस् । वा बजारमा पाईने जिंक तत्व सुक्ष्म मलखाद्यको प्रयोग गर्नुहोस् ।

डुढुवा रोग (व्याक्टेरियल ब्लाइट)

रोगको लक्षण:- अक्सर पातको किनाराबाट पानीले भिजेको जस्तो लामा नागवेली धर्साहरू देखिन्छन् । पछि गएर यो भाग पराले रंगमा परिणत हुन्छ । रोगी पातलाई काटेर पानीमा भरेको सिसाको ग्लास वा टेष्ट ट्यूबमा नचलाई राखेमा काटिएको भागबाट पानीमा शाकाणु झरेको प्रष्ट देखिन्छ । धान रोपेको २-५ हप्ता पछि बोट ओइलाउछ । रोगको शाकाणु बोटको पुरै भागमा फैलिन्छ र गाँज ओइलाई मर्न थाल्छ यसलाई केसेक भनिन्छ । रोग ग्रस्त बोटको डाँठलाई काटी निचोर्दा हल्का पहेंलो रंगको द्रव्य निस्कन्छ ।

रोगको व्यवस्थापन:-

बोटलाई सकभर घाउचोट लाग्नबाट वचाउने र धानको टुप्पा काट्ने चलनलाई हटाउने जसले गर्दा रोगका शाकाणु सजिलैसँग बोटभित्र पस्न सक्दैन । एग्रीमाईसीन-१०० विषादी २ ग्राम प्रति ३ लिटर पानीका दरले मिलाई छर्नुहोस् । गाईको ताजा गोबर ५० ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले घोल बनाई त्यसलाई छानेर छर्दा यो रोग केही हदसम्म नियन्त्रण हुन्छ ।

खैरो थोप्ले (ब्राउन लिफ स्पट)

लक्षण:- नदी किनार वा पानी नजम्ने ठाउँमा लगाइएको धानको पातमा तीलको दाना आकारका खैरा थोप्लाहरु निस्कन्छन् र थोप्लाको केन्द्र भाग खरानी रंगको हुन्छ ।

रोगको व्यवस्थापन:- यो रोग खासगरी मलजल नपुगेको अवस्थामा लाग्ने हुँदा उचित मात्रामा मलको प्रयोग गर्नुहोस् । डाइथेन एम्-४५ (मेन्कोजेव) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिलाई छर्नुहोस् । एक कठ्ठा जग्गाको लागि १८-२० लिटर पानीको आवश्यकता पर्दछ । मौसम राम्रो भएको समयमा छर्नुहोस् ।

पातको फेद डढुवा (सीथ ब्लाइट) रोग

लक्षण:- धान रोपाई गरेको ३ हप्ता पछि यस रोगको लक्षण देखा पर्नसक्छ । राम्रोसंग गाँजिएको धानको गाँजलाई हातले उज्यालो तर्फ पल्टाएर/ढल्काएर राम्रोसंग धानको फेददेखि माथिसम्म हेरेमा पातको फेदमा अण्डाकार खैरो-खैरो हरियो रंगका थोप्लाहरु देखिन्छन् । पछि यी थोप्लाहरुको आकारमा बृद्धि हुन्छ । प्रकोप बढी भएमा यी थोप्लाहरु पातमा समेत पुग्छन् र पुरा पातमा फैलिन्छ । फलस्वरुप पुरै बोट डढेको जस्तो देखिन्छ ।

रोगको व्यवस्थापन:- रोगको प्रकोप बढेमा भ्यालिडामाइसिन २ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले सफा मौसम भएको समयमा छर्नुहोस् । नाइट्रोजन मल मात्र बढी प्रयोग नगरी फोस्फोरस र पोट्यास मल प्रयोग गर्नुहोस् ।

२. मकै बाली

- पानी निकासको राम्रो व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- मकैको बोट ४०-५० से.मी. वा घुँडाको उचाइसम्म अग्लो भएपछि गोडमेल गरी युरिया ३.७ के.जी. प्रति कठ्ठाको दरले टपड्रेस गर्नुहोस् ।
- मकै भाँच्नु भन्दा पहिले खेतबारीको फरक फरक ठाँउबाट घोगाको नमुना संकलन गरी वीचको दाना छोडाई खोयासंग जोडिएको भाग (नाथ्री) जाँच गर्दा कालो रङ्गमा परिणत भएको छ भने मकै भाँच्ने उपयुक्त समय भएको सम्झी भाच्च शुरु गर्नुहोस् ।

३. अरहर/बदाम (मुम्फली)/भटमास

- अरहर, बदाम र भटमास लगाईएको जग्गामा पानी निकासको राम्रो व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- अरहर, बदाम र भटमास लगाईएको जग्गामा गोडमेल गरी उकेरा लगाउनुहोस् ।

भटमासमा लाग्ने झुसिलकीरा

यो कीराले भटमासको पुर्ण विकसित नयाँ पातको तल्लोपट्टि हल्का हरियो रंगको गोलाकार फुलहरु थुप्रो-थुप्रोमा पार्दछ । यसबाट निस्कने लार्भाहरुको शरीर रातो र कालो झुसले भरिएको हुन्छ । शुरुको अवस्थामा एकै ठाउँमा समूह बनाई पातको हरियो भाग खान्छ र ठुलो भएपछि लार्भाहरु यत्र तत्र छरिएर खान थाल्छ ।

झुसिलकीराको व्यवस्थापन

झुसिलकीराका फुल वा लार्भाहरु भएका पातहरु टिपेर मट्टितेल पानीमा डुवाउनुहोस् । यसको प्रकोप बढी देखिएमा मात्र अल्फाम्याथ्रिन १०% इ.सी; १.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर २० लिटर प्रति कठ्ठाको दरले पात भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।

बदामको टिक्का (थोप्ले) रोग

बदाम रोपेको डेढ दुई महिनापछि यो जीवाणुको आक्रमणबाट पातमा गोला, लाम्बीला आकारका खैरा थोप्लाहरु देखिन्छन् । यी थोप्लाहरु पात, डाँठ लगायत पुरै बोटमा सार्दै जान्छन् र अन्तमा पुरै बोटलाई नष्ट पार्दछन् ।

रोगको व्यवस्थापन

हेक्जाकोनाजोल २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिलाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक मौसम राम्रो भएको बेलामा छर्नुहोस् । अथवा, कारबेन्डाजिम १ ग्राम र मेन्कोजेव २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस् ।

ग. फलफूल बाली

- केरा लगायत अन्य फलफूलहरू जस्तै- अनार, अंगुर भुईँकटहर आदिमा पानी जम्न नदिन पानी निकासको राम्रो व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- केराको घारीमा प्रशस्त कोथाहरू आउने भएकोले माउबोट सँग २ वटा कोथा मात्र रहने गरि बाँकी कोथाहरू हटाउनुहोस् । कोथा हटाउन यसलाई फेदैदेखि उखेल्नुहोस् ।
- जीवाणुको संक्रमणबाट कागतीको पात, डाँठ र फलको बाहिरी भागमा साना साना सेता थोप्लाहरूको आकार बढ्दै गई खैरो रंगका खटिरा जस्ता थोप्लाहरू देखिन्छन् यस्तो संक्रमणलाई क्याङ्कर भनिन्छ । कागती बगैँचामा क्याङ्कर रोगको व्यवस्थापनको लागि जीवाणुको संक्रमणबाट ग्रस्त सबै हाँगा, पातहरू हटाई मडितेलको प्रयोग गरी जलाइदिनुहोस् । बाँकी बोटलाई कपर अक्सिक्लोराईड ३ ग्राम र कासु वी (कासुगामाइसिन) १ ग्राम विषादी १० लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

बोटको विभिन्न भागमा देखिने क्याङ्करका लक्षणहरू

शुरुवाती अवस्था

डाँठमा

पातमा

फलमा

घ. तरकारी बालीहरू

- काउली, बन्दा जस्ता तरकारीका मुख्य मौसमका जातहरूको नर्सरी राख्ने उपयुक्त समय यही हो ।
- ब्याड राख्ने जग्गाको माटोको उपचार गर्नु परेमा बेभिष्टिन ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बीउ राख्नु ३-४ दिन अगाडी छर्नुहोस् ।
- नर्सरी राख्दा १ विक्ता (१५-२० से.मी.) अग्लो ब्याड बनाई ४ अँगुलको फरकमा लाइन कोरेर पातलो गरी बीउ राख्नुहोस् र हल्का माटोले पुरेपछि छापो राख्नुहोस् ।
- रामतोरियामा भाइरस रोग लागेको भएमा भिकोन एच झोल ०.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- भिन्डी (रामतोरिया) मा भाइरस रोग सेतो झिंगाले सार्ने भएकोले सोको व्यवस्थापनको लागि एसिटामाइप्रिड (इक्का) २०% एस.पि. (इक्का, माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारो व्यवस्थापनको लागी गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपी करीव १ फिट गहिरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस् । क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सी. ०.२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उम्रिन थालेको भए छापो हटाउनुहोस् । यो अवस्थामा फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोग लाग्नसक्ने भएकोले नर्सरी ब्याडको नियमित निरीक्षण गर्नुहोस् । फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न क्लोरपाइरिफस २०% ई.सी. को ०.५ एम.एल. र कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयर बाट नर्सरी ब्याड भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- खुर्सानीको फल लागिसकेको अवस्थामा पात तथा फलमा लाग्ने थोप्ले रोग (सर्कास्पोरा र एन्थ्राकनोज रोग) लाग्नसक्ने हुनाले बेभिष्टिन ५०% डब्लु.पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।

- तरकारी बालीमा (गोलभेंडा, खुर्सानी, भण्टा आदि) पानी धेरै जम्न गएमा जरा कुहिने रोगले विरूवा मर्दछ । यसको व्यवस्थापनको लागि पानी निकासको उचित व्यावस्था गरेर कार्वेन्डाजिम ५०% डब्लु.पी. (बेभिष्टिन) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर विरूवाको पुरै भाग र जरासम्म पुग्ने गरि छर्नुहोस् ।
- गोलभेंडा, खुर्सानी, भण्टा बालीमा २४ घण्टा भन्दा बढी समय सम्म पानी जम्न गएमा बोटहरु ओइलाउने भएकोले पानीको राम्रो निकास दिनुहोस् । गोलभेंडा खेती गर्ने कृषकले ओइलाउने रोग अवरोधक जात (सृजना) लगाउनुहोस् ।
- अत्याधिक तापक्रमको कारण सुख्खा भएमा खुर्सानीमा फल झर्न सक्ने सम्भावना हुनाले स्प्रिङकल वा हजारीले पानी दिनुहोस् र तल-तलका पात चुड्नुहोस् ।

अन्य

- पानी पर्ने सम्भावना भएकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरुलाई रोग तथा कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस् ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरु हानिकारक हुदैनन् । तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगर्नुहोस् । मित्रजीव कीराहरु जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरुको संरक्षण र संबर्द्धन गर्नुहोस् ।
- मौरीलाई वर्षातको समयमा चरन कम हुनाले मौरी घरमा अवलोकन गरी चाकामा खानेकुराको कमी छ भने चिनी चास्नी दिनुहोस् ।
- मौरीको घर राखेको सबै खुट्टाहरुमा कचौरा/प्लास्टिकको बट्टामा पानी राख्नुहोस् ।
- मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस् ।

ड. बाली संरक्षण

१. फल कुहाउने औँसा

- काँक्रा, फर्सी, करेला समूहका बालीमा औँसा देखिएमा थोरै कपासमा १-२ थोपा क्यु ल्युर, १-२ थोपा मिथाइल युजिनोलेर मालाथियन ५० इ.सी. १ लिटर पानीमा मिसाएर बनाएको झोलको १-२ थोपा मिसाई जमीनदेखि करिब ३ फिट उचाइमा पासो बनाएर खेत बारीमा राख्नुहोस् । यसरी राखिएको पासो भित्र प्रयोग भएको पुरानो कपासलाई प्रत्येक ३ हप्तामा फेर्नुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर खेतबारीको चार कुनामा छर्नुहोस् ।

२. लाही (एफिड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि भोलीपल्ट साँझपख छर्कनुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी.; २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि साँझपख छर्कनुहोस् ।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

विषादीको प्रयोग गर्दा ध्यान दिनु पर्ने मुख्य कुराहरु ।

- सकेसम्म कम हानीकारक हरियो (♣) र हानीकारक निलो (♢) लेबल भएको विषादी प्रयोग गर्नुहोस् ।
- विषादीको डब्बामा उत्पादन र एक्सपाइरी मिति हेर्नुहोस् ।
- सुरक्षित ठाउँमा विषादी राख्नुहोस् ।
- सिफारिस गरिए अनुसारको मात्रा प्रयोग गर्नुहोस् ।
- विषादी छर्कने बेलामा मुखमा मास्क, हातमा पञ्जा, खुट्टामा जुता र शरीरको नाङ्गो भागमा कपडाले छोप्नुहोस् ।
- सकभर चर्को घाम लागेको, धेरै हावा लागेको, पानी परिरहेको बेला विषादी नछर्नुहोस् ।

- कुनै पनि विषादी छर्दा जुन दिशाबाट हावा आएको छ त्यही दिशा तिर फर्केर कहिल्यै नछर्नुहोस् । अर्थात् जुन दिशाबाट हावा वहेको छ सोही दिशा तर्फ फर्केर विषादी छर्नुहोस् ।
- कुनै पनि विषादी छर्दा विषादी छर्दै अघि बढ्नु हुँदैन अर्थात् पछि सदै आउनु पर्दछ जसले गर्दा विषादी छरिसकेको ठाउँमा चलाउन नपरोस् ।
- कुनै पनि विषादी छरि रहदा वीचैमा नोजल बन्द भयो भने मुखले फुकेर वा दाँतले नखोल्नुहोस् ।
- कुनै पनि विषादीको प्रयोग गरेपछि सकेसम्म पुरै शरीर नुहाउनु पर्दछ र हात खुट्टा नधोई कुनै खानेकुरा नखानुहोस् ।
- विषादी प्रयोग गरिसकेपछि खाली बट्टा वा सिसी बटुलेर खाल्डोमा पुर्नुहोस् । र प्रयोग गरेका उपकरणहरू धोएर राख्नुहोस् ।
- विषादी छर्कदा टाउको दुख्ने वा वाक वाक लाग्ने जस्तो हुन थाल्यो भने तुरुन्त काम छोडेर खुल्ला हावामा केही बेर बस्नुहोस् । यदि विष लागेको शंका लागेमा नजिकको अस्पताल वा स्वास्थ्य केन्द्रमा जचाउनुहोस् ।
- विषादीको किसिम हेरेर विषादी छरेको खेत जग्गा बाट ३ देखि १५ दिनसम्म कुनै पनि खान योग्य बालीहरू उपभोग नगर्नुहोस् साथै गाईवस्तु, कुखुरा आदि लाई पनि नखुवाउनुहोस् ।
- विषादी प्रयोग गर्ने उपकरणहरू (स्प्रेयर) लाई प्रयोग गरिसकेपछि राम्रोसँग पखाली भण्डारमा राख्नु पर्दछ ।

च. पशुपालन

- भारी वर्षाले गर्दा हुने बाढीमा मुसाको मूत्रबाट मानिसमा सर्ने लेप्टोस्पाइरोसिस नामक जुनोटिक रोगको प्रकोप बढि हुने भएकाले धान/खेतबारीमा खाली खुट्टा नजानुहोस् र बुट लगाउनुहोस् ।
- सिंचित धान खेत नजिकका सुँगुर बंगूर पाल्ने ग्रामिण वस्तीका कृषकहरूले खोरलाई नाजुक हालतमा नराखी सफा र सुख्खा राख्नु पर्दछ, छाडा रुपमा पाल्नु हुँदैन । सम्भव भएमा सवै सुँगुर, बंगूर र मानिसलाई जापानिज इन्सेफ्लाइटिस रोग विरुद्धको खोप लगाउनाले क्युलेक्स प्रजातिको लामखुट्टेको टोकाईबाट सर्ने जापानिज इन्सेफ्लाइटिस रोगको प्रकोपबाट बच्न सकिन्छ ।
- तापक्रम र सापेक्षिक आर्द्रता बढी भएकाले कुखुरा र गाई-भैंसीको गोठमा पंखा वा पानीको फोहरा वा स्प्रिङ्कल पढ्ती वा कूलरको व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- गाई-गोरुमा साउने रोगको प्रकोप हुन नदिन लामखुट्टे र भुसुनाको टोकाईबाट बचाई राख्न झ्याल ढोकामा तार जालीको व्यवस्था गर्नुहोस् । लामखुट्टे र भुसुनाको चहल पहल कम हुने बखत (बिहान) मा चराउन लैजानुहोस् ।
- सापेक्षिक आर्द्रता लाई मध्यनजर राख्दै कुखुरामा लामनसक्ने कक्सीडियोसीस जस्ता रोगको जोखिम कम गर्न कुखुराको खोर लाई सकेसम्म सुख्खा राख्ने प्रयास गर्नुहोस् । यसका लागि पानी परेको समयमा बाच्छिटो पानी छिर्नसक्ने पाटोमा प्लास्टिक वा त्रिपालको पर्दा लगाउनुपर्छ । साथै, सोतरको चिस्यान/ओसीलोपना हेरी प्रत्येक दिन वा एक दिन बिराई भुस छर्नुहोस् ।
- बाख्रामा देखिने कुम्री (ढकेरी) रोगको रोकथाम गर्न श्रावण देखि कात्तिक सम्म मासिक एक चक्की डाईईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी.)-१०० एम.जी. खुवाउनुहोस् । ढकेरी लागेका बाख्राको हकमा दैनिक एक चक्की सात दिनसम्म खुवाउनुहोस् । र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिनसम्म लगाउनुहोस् ।
- छेर्ने रोग भएका गाईवस्तुलाई सल्फा बोलस (चक्की) दाना वा सख्खरमा ४ चक्की राखेर बिहान र बेलुका ३ दिनसम्म खुवाउनुहोस् । र ओभानो घाँस खुवाउनुहोस् । यसो गर्दा पनि रोकिएन भने गोबर जाँच गर्ने र परजीवि देखिएमा अल्बेन्डाजोल १० मिलिग्राम प्रति किलोग्राम शारीरिक तौलको दरले खुवाउनुहोस् ।
- बाख्राको मोओलाको लागि ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटासको घोलले मुख सफा गर्नुहोस् । मोओलाको भाइरस घाउ, चोटपटक लागेको वा काटेको ठाँउबाट मानिसमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बाख्रालाई घाउ चोटपटक नलागेको मान्छे वा पन्जा लगाएर स्याहार सुसार गर्नुहोस् ।
- भैंसी झोक्राइ घाँस खान छोडेमा दैनिक ३-४ चक्की रुमिनोटोरिक बोलस ३-४ दिनसम्म खुवाउनुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।

~SSSSSSSSSSSSSSSSSS~

वर्ष : १ अंक: १२

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : ११ असोज २०७२

अवधि : ०८ असोज २०७२ - १४ असोज २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने: PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

२५ भाद्र – ३१ भाद्र २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	०.३
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	३३.६-३५.६
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२४.८-२६.५
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	९९.३-९७.७
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	६९.९-७९.३
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	०.७५-३.२५
हावाको दिशाको दायरा	उत्तर – दक्षिण-पूर्व

१ असोज – ०७ असोज २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	१ असोज	२ असोज	३ असोज	४ असोज	५ असोज	६ असोज	७ असोज
वर्षा (मि.मी.)	०.०	०.३	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	३५.०	३३.६	३५.२	३५.३	३५.६	३५.५	३४.२
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	२६.५	२५.५	२४.८	२५.५	२६.२	२५.२	२६.२
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	९९.३	९९.६	९४.५	९७.६	९७.७	९६.८	९५.६
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	६२.५	६८.९	६२.२	६३.२	७९.३	६९.९	६८.४
हावाको गति (मि./से.)	१.५	१.७५	०.७५	१.५	३.२५	०.७५	०.७५
हावाको दिशा	पूर्व	उत्तर-पूर्व	उत्तर-पूर्व	दक्षिण-पूर्व	दक्षिण-पूर्व	उत्तर-पूर्व	उत्तर

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

आगामी हप्ता सामान्यरूपमा बदली रहने तर वर्षाको सम्भावना न्यून रहने पूर्वानुमान गरिएको छ साथै सापेक्षिक आर्द्रता औसतमा ६५% भन्दा माथि रहने तथा औसत तापक्रम गत हप्ताकै जस्तै रहने सम्भावना छ ।

ख. बालीनाली

१. धान बाली

- धान खेतमा पात वेरुवा कीराको प्रकोप २५-३०% सम्म देखिएमा विषादीको प्रयोग नगर्नुहोस् (धान खेतमा भएका मित्रजीव कीराहरु नष्ट हुनाले) । तर ३०% भन्दा बढी क्षती देखिएमा मात्र अल्फाम्याथ्रिन १०% इ.सी; १.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर २० लिटर प्रति कठ्ठाको दरमा धानको पात भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- धानको उन्नत जातमा सिफारिस गरिएको मलको मात्रा प्रयोग गर्नाले बोट स्वस्थ रही रोग, कीराको प्रकोपबाट बच्न सकिन्छ ।
- धान खेतमा गुबो मर्ने समस्याबाट बच्न समय समयमा खेतको निरीक्षण गर्नुहोस् ।
- धान रोपेको ३ हप्ता भैसकेको खेतमा गोडमेल गरेपछि मात्र सिंचित क्षेत्रमा ४ के.जी. ३५० ग्राम प्रति कठ्ठाका दरले र असिंचित क्षेत्रमा ३ के.जी. ६५० ग्राम प्रति कठ्ठाका दरले युरिया टपड्रेस गर्नुहोस् ।
- धान खेतमा ५ देखि १० से.मी. सम्म पानी जमाई राख्नुहोस् ।

डुढुवा (ब्याक्टेरियल ब्लाइट)

५० ग्राम गाईको गोबर प्रति लिटर पानीमा घोलेर प्रकोप भएको धान बालीमा पूरा बोट भिज्नेगरि साँझपख छर्नुहोस् ।

तस्बिर:- धानमा लाग्ने मरुवा रोग

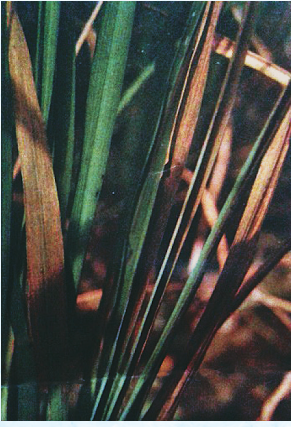
लक्षण :

यो रोग धानको गाँज लाग्ने अवस्थामा पातमा लाग्ने रोग हो । पातको दुबै छेउतिर चुच्चिएका अण्डाकार खैरा थोप्लाहरु देखिनु यसको लक्षण हो । यी थोप्लाको बिचमा सेतो विन्दु हुन्छ र बिस्तारै बढ्दै गई पातहरु डढ्दै जान्छ । यो रोग आँखलामा र बालाको घाँटीमा पनि लाग्छ । बालाको घाँटीमा लाग्ने रोगलाई नेक ब्लाष्ट भनिन्छ ।

मरुवा रोग (ब्लाष्ट)

रोगको व्यवस्थापन:-

वीम वा अन्य कुनै ट्राइसाइक्लियाजोल युक्त विषादी १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिलाई छर्नुहोस् । वा कासु वी २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको अन्तरालमा २ पटक छर्नुहोस् । नेक ब्लाष्टको व्यवस्थापनको लागी धानको बाला (पेनिकल) निक्लनु भन्दा अगाडी र धानको फूल फुलि सकेपछि माथी उल्लेखित विषादी र मात्रा मिलाएर २ पटक छर्नुहोस् ।

तस्बिर:- धानमा लाग्ने मरूवा रोग

खैरा रोग

यो रोग कुनै खास जीवाणुबाट हुने नभई जिंक नामक सुक्ष्म खाद्य तत्वको कमीले गर्दा हुन्छ ।

लक्षण: धान रोपेको १०-१५ दिनपछि नै देखा पर्दछ । शुरूमा बोटको तल्लो अर्थात् पुरानो पात पहेंलो भई पातको नशाको बिचमा बढी पहेंलो- पन देखिन्छ । यसरी पहेंलोपन बढी हुनुको साथै पातमा खैरो रंगको अति साना साना थोप्लाहरूको धब्बा विकास भई पात पुरै बदामी खैरो रंगको हुन जान्छ । यस्ता विरूवाको वृद्धि अति कम हुन्छ, बोट होचो हुन्छ, गाँज कम लाग्छ र पुरै बोट मरेर जान पनि सक्छ ।

रोग व्यवस्थापन: खेतमा पानी निकासको राम्रो प्रबन्ध मिलाउनुहोस् । लगाई सकेको धान बालीमा यो रोग देखा परेमा १७० ग्राम जिंक सल्फेट र ८५ ग्राम कृषि चून ३२ लिटर पानीमा मिलाई प्रति कठ्ठाका दरले आवश्यकता हेरी २-३ पटक १०-१२ दिनको फरकमा छर्नुहोस् वा बजारमा पाईने जिंक तत्व सुक्ष्म मलखाद्यको प्रयोग गर्नुहोस् ।

डुदुवा रोग (व्याक्टेरियल ब्लाइट)

रोगको लक्षण:- अक्सर पातको किनाराबाट पानीले भिजेको जस्तो लामा नागवेली धर्साहरू देखिन्छन् । पछि गएर यो भाग पराले रंगमा परिणत हुन्छ । रोगी पातलाई काटेर पानीमा भरेको सिसाको ग्लास वा टेष्ट ट्यूबमा नचलाई राखेमा काटिएको भागबाट पानीमा शाकाणु झरेको प्रष्ट देखिन्छ । धान रोपेको २-५ हप्ता पछि बोट ओइलाउछ । रोगको शाकाणु बोटको पुरै भागमा फैलिन्छ र गाँज ओइलाई मर्न थाल्छ यसलाई केसेक भनिन्छ । रोग ग्रस्त बोटको डाँठलाई काटी निचोर्दा हल्का पहेंलो रंगको द्रव्य निस्कन्छ ।

रोगको व्यवस्थापन:- बोटलाई सकभर घाउचोट लाग्नबाट वचाउने र धानको टुप्पा काट्ने चलनलाई हटाउने जसले गर्दा रोगका शाकाणु सजिलैसँग बोटभित्र पस्न सक्दैन । एग्रीमाइसीन-१०० विषादी २ ग्राम प्रति ३ लिटर पानीका दरले मिलाई छर्नुहोस् । गाईको ताजा गोबर ५० ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले घोल बनाई त्यसलाई छानेर छर्दा यो रोग केही हदसम्म नियन्त्रण हुन्छ ।

खैरो थोप्ले (ब्राउन लिफ स्पट)

लक्षण:- नदी किनार वा पानी नजम्ने ठाउँमा लगाइएको धानको पातमा तीलको दाना आकारका खैरा थोप्लाहरू निस्कन्छन् र थोप्लाको केन्द्र भाग खरानी रंगको हुन्छ ।

रोगको व्यवस्थापन:- यो रोग खासगरी मलजल नपुगेको अवस्थामा लाग्ने हुँदा उचित मात्रामा मलको प्रयोग गर्नुहोस् । डाइथेन एम्-४५ (मेन्कोजेव) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिलाई छर्नुहोस् । एक कठ्ठा जग्गाको लागि १८-२० लिटर पानीको आवश्यकता पर्दछ । मौसम राम्रो भएको समयमा छर्नुहोस् ।

पातको फेद डढुवा (सीथ ब्लाइट) रोग

लक्षण:- धान रोपाई गरेको ३ हप्ता पछि यस रोगको लक्षण देखा पर्नसक्छ । राम्रोसंग गाँजिएको धानको गाँजलाई हातले उज्यालो तर्फ पल्टाएर/ढल्काएर राम्रोसंग धानको फेददेखि माथिसम्म हेरेमा पातको फेदमा अण्डाकार खैरो-खैरो हरियो रँगका थोप्लाहरु देखिन्छन् । पछि यी थोप्लाहरुको आकारमा बृद्धि हुन्छ । प्रकोप बढी भएमा यी थोप्लाहरु पातमा समेत पुग्छन् र पुरा पातमा फैलिन्छ । फलस्वरूप पुरै बोट डढेको जस्तो देखिन्छ ।

रोगको व्यवस्थापन:- रोगको प्रकोप बढेमा भ्यालिडामाइसिन २ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले सफा मौसम भएको समयमा छर्नुहोस् । नाइट्रोजन मल मात्र बढी प्रयोग नगरी फोस्फोरस र पोट्यास मल प्रयोग गर्नुहोस् ।

२. मकै बाली

- पानी निकासको राम्रो व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- मकैको बोट ४०-५० से.मी. वा घुँडाको उचाइसम्म अग्लो भएपछि गोडमेल गरी युरिया ३ के.जी. ७०० ग्राम प्रति कठ्ठाको दरले टपट्रेस गर्नुहोस् ।
- मकै भाँच्नु भन्दा पहिले खेतबारीको फरक फरक ठाँउबाट घोगाको नमुना संकलन गरी वीचको दाना छोडाई खोयासंग जोडिएको भाग (नाथ्री) जाँच गर्दा कालो रङ्गमा परिणत भएको छ भने मकै भाँच्ने उपयुक्त समय भएको सम्झी भाच्चन शुरु गर्नुहोस् ।

३. अरहर \बदाम(मुम्फली)\भटमास

- अरहर, बदाम र भटमास लगाइएको जग्गामा पानी निकासको राम्रो व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- अरहर, बदाम र भटमास लगाइएको जग्गामा गोडमेल गरी उकेरा लगाउनुहोस् ।

भटमासमा लाग्ने झुसिलकीरा

यो कीराले भटमासको पुर्ण विकसित नयाँ पातको तल्लोपट्टि हल्का हरियो रंगको गोलाकार फुलहरु थुप्रो-थुप्रोमा पार्दछ । यसबाट निस्कने लार्भाहरुको शरीर रातो र कालो झुसले भरिएको हुन्छ । शुरुको अवस्थामा एकै ठाउँमा समूह बनाई पातको हरियो भाग खान्छ र टुलो भएपछि लार्भाहरु यत्र तत्र छरिएर खान थाल्छ ।

झुसिलकीराको व्यवस्थापन

झुसिलकीराका फुल वा लार्भाहरु भएका पातहरु टिपेर मट्टितेल पानीमा डुवाउनुहोस् । यसको प्रकोप बढी देखिएमा मात्र अल्फाम्याथ्रिन १०% इ.सी; १.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर २० लिटर प्रति कठ्ठाको दरले पात भिजेगरि छर्नुहोस् ।

बदामको टिक्का (थोप्ले) रोग

बदाम रोपेको डेढ दुई महिनापछि यो जीवाणुको आक्रमणबाट पातमा गोला, लाम्चीला आकारका खैरा थोप्लाहरु देखिन्छन् । यी थोप्लाहरु पात, डाँठ लगायत पुरै बोटमा सार्दै जान्छन् र अन्तमा पुरै बोटलाई नष्ट पार्दछन् ।

रोगको व्यवस्थापन

हेक्जाकोनाजोल २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिलाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक मौसम राम्रो भएको बेलामा छर्नुहोस् अथवा, कारवेन्डाजिम १ ग्राम र मेन्कोजेव २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस् ।

ग. फलफूल बाली

- केरा लगायत अन्य फलफूलहरु जस्तै- अनार, अंगुर, भुईँकटहर आदिमा पानी जम्न नदिन पानी निकासको राम्रो व्यवस्था गर्नुहोस् ।

- यस मौसममा केराको घारीमा प्रशस्त कोथाहरु आउने भएकोले माउबोट सँग २ वटा कोथा मात्र रहने गरि बाँकी कोथाहरु हटाउनुहोस् । कोथा हटाउन यसलाई फेदैदेखि उखेलनुहोस् ।
- जीवाणुको संक्रमणबाट कागतीको पात, डाँठ र फलको बाहिरी भागमा साना साना सेता थोप्लाहरुको आकार बढ्दै गई खैरो रंगका खटिरा जस्ता थोप्लाहरु देखिन्छन् यस्तो संक्रमणलाई क्याङ्कर भनिन्छ । कागती बगैँचामा क्याङ्कर रोगको व्यवस्थापनको लागि जीवाणुको संक्रमणबाट ग्रस्त सबै हाँगा, पातहरु हटाई मट्टितेलको प्रयोग गरी जलाइदिनुहोस् । बाँकी बोटलाई कपर अक्सिक्लोराईड ३ ग्राम र कासु वी (कासुगामाइसिन) १ ग्राम विषादी १० लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

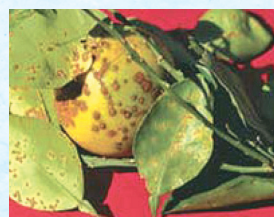
बोटको विभिन्न भागमा देखिने क्याङ्करका लक्षणहरु

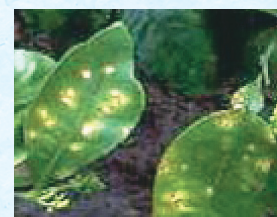
शुरुवाती अवस्था

डाँठमा

पातमा

फलमा

घ. तरकारी बालीहरु

- काउली, बन्दा जस्ता तरकारीका मुख्य मौसमका जातहरुको नर्सरी राख्ने उपयुक्त समय हो ।
- अगौटे जातका काउली, बन्दा लगाईएको २५-३० दिन भईसकेको भएमा एक-एक चम्चा डि.ए.पी. र यूरिया मिसाई वरिपरि घेरा बनाई राखी पुर्नुहोस् । यसरी टपट्रेस गरिसकेपछि हजारीको सहायताले पानी दिनुहोस् ।
- ब्याड राख्ने जग्गाको माटोको उपचार गर्नु परेमा बेभिष्टिन ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बीउ राख्नु ३-४ दिन अगाडी छर्नुहोस् ।
- नर्सरी राख्दा १ विक्ता (१५-२० से.मी.) अग्लो ब्याड बनाई ४ अँगुलको फरकमा लाइन कोरेर पातलो गरी बीउ राख्नुहोस् र हल्का माटोले पुरेपछि छापो राख्नुहोस् ।
- रामतोरियामा भाइरस रोग लागेको भएमा भिकोर्न एच झोल ०.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- भिन्डी (रामतोरिया) मा भाइरस रोग सेतो झिंगाले सार्ने भएकोले सोको व्यवस्थापनको लागि एसिटामाइप्रिड (इक्का) २०% एस्. पि. (इक्का, माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारो व्यवस्थापनको लागि गबारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपि करीव १ फिट गहिरा खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस् । क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सी. ०.२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उम्रिन थालेको भए छापो हटाउनुहोस् । यो अवस्थामा फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोग लाग्नसक्ने भएकोले नर्सरी ब्याडको नियमित निरीक्षण गर्नुहोस् । फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न क्लोरपाइरिफस २०% ई.सी. को ०.५ एम.एल. र कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयर बाट नर्सरी ब्याड भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- खुर्सानीको फल लागिसकेको अवस्थामा पात तथा फलमा लाग्ने थोप्ले रोग (सर्कास्पोरा र एन्थ्राक्नोज रोग) लाग्नसक्ने हुनाले बेभिष्टिन ५०% डब्लु.पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- तरकारी बालीमा (गोलभेंडा, खुर्सानी, भण्टा आदि) पानी धेरै जम्न गएमा जरा कुहिने रोगले विरुवा मर्दछ । यसको व्यवस्थापनको लागि पानी निकासको उचित व्यावस्था गरेर कार्बेन्डाजिम ५०% डब्लु.पी. (बेभिष्टिन) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर विरुवाको पुरै भाग र जरासम्म पुग्ने गरि छर्नुहोस् ।

- गोलभेंडा, खुर्सानी, भन्टा बालीमा २४ घण्टा भन्दा बढी समय सम्म पानी जम्म गएमा बोटहरु ओइलाउने भएकोले पानीको राम्रो निकास दिनुहोस्। गोलभेंडा खेती गर्ने कृषकले ओइलाउने रोग अवरोधक जात (सृजना) लगाउनुहोस्।
- अत्याधिक तापक्रमको कारण सुख्खा भएमा खुर्सानीमा फल झर्न सक्ने सम्भावना हुनाले स्पिडकल वा हजारिले पानी दिनुहोस् र तल-तलका पात चुडनुहोस्।

अन्य

- पानी पर्ने सम्भावना भएकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरुलाई रोग तथा कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस्।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरु हानिकारक हुदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगर्नुहोस्। मित्रजीव कीराहरु जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरुको संरक्षण र संबर्द्धन गर्नुहोस्।
- मौरीलाई वर्षातको समयमा चरन कम हुनाले मौरी घरमा अवलोकन गरी चाकामा खानेकुराको कमी छ भने चिनी चास्नी दिनुहोस्। चिनी चास्नीको मात्रा चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस्।
- मौरीको घर राखेको सबै खुट्टाहरुमा कचौरा/प्लास्टिकको बट्टामा पानी राख्नुहोस्।
- मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस्।

ड. बाली संरक्षण

१. फल कुहाउने औँसा

- काँक्रा, फर्सी, करेला समूहका बालीमा औँसा देखिएमा थोरै कपासमा १-२ थोपा क्यु ल्युर, १-२ थोपा मिथाइल युजिनोल र मालाथियन ५० इ.सी. १ लिटर पानीमा मिसाएर बनाएको झोलको १-२ थोपा मिसाई जमीनदेखि करिब ३ फिट उचाइमा पासो बनाएर खेत बारीमा राख्नुहोस्। यसरी राखिएको पासो भित्र प्रयोग भएको पुरानो कपासलाई प्रत्येक ३ हप्तामा फेर्नुहोस्।
- मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर खेतबारीको चार कुनामा छर्नुहोस्।

२. लाही (एफिड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिजेगरि भोलीपल्ट साँझपख छर्नुहोस्।
- मालाथियन ५० इ.सी.; २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिजेगरि साँझपख छर्नुहोस्।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस्।

विषादीको प्रयोग गर्दा ध्यान दिनु पर्ने मुख्य कुराहरु।

- सकेसम्म कम हानिकारक हरियो (◆) र हानिकारक निलो (◆) लेबल भएको विषादी प्रयोग गर्नुहोस्।
- विषादीको डब्बामा उत्पादन र एक्सपाइरी मिति हेर्नुहोस्।
- सुरक्षित ठाँउमा विषादी राख्नुहोस्।
- सिफारिस गरिए अनुसारको मात्रा प्रयोग गर्नुहोस्।
- विषादी छर्कने बेलामा मुखमा मास्क, हातमा पञ्जा, खुट्टामा जुता र शरीरको नाङ्गो भागमा कपडाले छोप्नुहोस्।
- सकभर चर्को घाम लागेको, धेरै हावा लागेको, पानी परिरहेको बेला विषादी नछर्नुहोस्।
- कुनै पनि विषादी छर्दा जुन दिशाबाट हावा आएको छ त्यही दिशा तिर फर्केर कहिल्यै नछर्नुहोस्। अर्थात् जुन दिशाबाट हावा वहेको छ सोही दिशा तर्फ फर्केर विषादी छर्नुहोस्।

- कुनै पनि विषादी छर्दा विषादी छर्दै अघि बढ्नु हुँदैन अर्थात् पछि सदैँ आउनु पर्दछ जसले गर्दा विषादी छरिसकेको ठाउँमा चलाउन नपरोस् ।
- कुनै पनि विषादी छरिँरहदा वीचैमा नोजल बन्द भयो भने मुखले फुकेर वा दाँतले नखोल्नुहोस् ।
- कुनै पनि विषादीको प्रयोग गरेपछि सकेसम्म पुरै शरीर नुहाउनु पर्दछ र हात खुट्टा नधोई कुनै खानेकुरा नखानुहोस् ।
- विषादी प्रयोग गरिसकेपछि खाली बट्टा वा सिसी बट्टाले खाल्डोमा पुर्नुहोस् । र प्रयोग गरेका उपकरणहरू धोएर राख्नुहोस् ।
- विषादी छर्कदा टाउको दुख्ने वा वाक वाक लाग्ने जस्तो हुन थाल्यो भने तुरुन्त काम छोडेर खुल्ला हावामा केही बेर बस्नुहोस् । यदि विष लागेको शंका लागेमा नजिकको अस्पताल वा स्वास्थ्य केन्द्रमा जचाउनुहोस् ।
- विषादीको किसिम हेरेर विषादी छरेको खेत जग्गा बाट ३ देखि १५ दिनसम्म कुनै पनि खान योग्य बालीहरू उपभोग नगर्नुहोस् साथै गाईवस्तु, कुखुरा आदि लाई पनि नखुवाउनुहोस् ।
- विषादी प्रयोग गर्ने उपकरणहरू (स्प्रेयर) लाई प्रयोग गरिसकेपछि राम्रोसँग पखाली भण्डारमा राख्नु पर्दछ ।

च. पशुपालन

- भारी वर्षाले गर्दा हुने बाढीमा मुसाको मूत्रबाट मानिसमा सर्ने लेप्टोस्पाइरोसिस नामक जुनोटिक रोगको प्रकोप बढि हुने भएकाले धान/खेतबारीमा खाली खुट्टा नजानुहोस् र बट्टा लगाउनुहोस् ।
- सिंचित धान खेत नजिकका सुँगुर बंगूर पाल्ने ग्रामिण वस्तीका कृषकहरूले खोरलाई नाजुक हालतमा नराखी सफा र सुख्खा राख्नु पर्दछ, छाडा रूपमा पाल्नु हुँदैन । सम्भव भएमा सवै सुँगुर बंगूर र मानिसलाई जापानिज इन्सेप्लाइटिस रोग विरुद्धको खोप लगाउनाले क्युलेक्स प्रजातिको लामखुट्टेको टोकाईबाट सर्ने जापानिज इन्सेप्लाइटिस रोगको प्रकोपबाट बच्न सकिन्छ ।
- तापक्रम र सापेक्षिक आर्द्रता बढी भएकाले कुखुरा र गाई-भैंसीको गोठमा पंखा वा पानीको फोहरा वा स्प्रिङ्कल पद्धती वा कूलरको व्यवस्था गर्नुहोस् ।
- गाई-गोरुमा साउने रोगको प्रकोप हुन नदिन लामखुट्टे र भुसुनाको टोकाई बाट बचाई राख्न झ्याल ढोकामा तार जालीको व्यवस्था गर्नुहोस् । लामखुट्टे र भुसुनाको चहल पहल कम हुने बखत (बिहान) मा चराउन लैजानुहोस् ।
- सापेक्षिक आर्द्रता लाई मध्यनजर राख्दै कुखुरामा लाग्नसक्ने कक्कीडियोसीस जस्ता रोगको जोखिम कम गर्न कुखुराको खोर लाई सकेसम्म सुख्खा राख्ने प्रयास गर्नुपर्दछ । यसका लागि पानी परेको समयमा बाच्छिटो पानी छिर्नसक्ने पाटोमा प्लास्टिक वा त्रिपालको पर्दा लगाउनुपर्छ । साथै, सोतरको चिस्यान/ओसीलोपना हेरी प्रत्येक दिन वा एक दिन बिराई भुस छर्नुहोस् ।
- बाख्रामा देखिने कुम्भी (ढकेरी) रोगको रोकथाम गर्न श्रावण देखि कात्तिक सम्म मासिक एक चक्की डाईईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी.)-१०० एम.जी.खुवाउनुहोस् । ढकेरी लागेका बाख्राको हकमा दैनिक एक चक्की सात दिनसम्म खुवाउनुहोस् । र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिनसम्म लगाउनुहोस् ।
- छेर्ने रोग भएका गाईवस्तुलाई सल्फा बोलस (चक्की) दाना वा सख्खरमा ४ चक्की राखेर बिहान र बेलुका ३ दिनसम्म खुवाउनुहोस् । र ओभानो घाँस खुवाउनुहोस् । यसो गर्दा पनि रोकिएन भने गोवर जाँच गर्ने र परजीवि देखिएमा अल्बेन्डाजोल १० मिलिग्राम प्रति किलोग्राम शारीरिक तौलको दरले खुवाउनुहोस् ।
- बाख्राको मोओलाको लागि ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटासको घोलले मुख सफा गर्नुहोस् । मोओलाको भाइरस घाउ, चोटपटक लागेको वा काटेको ठाँउबाट मानिसमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बाख्रालाई घाउ चोटपटक नलागेको मान्छे वा पन्जा लगाएर स्याहार सुसार गर्नुहोस् ।
- भैंसी झोक्राइ घाँस खान छोडेमा दैनिक ३-४ चक्की रुमिनोटोरिक बोलस ३-४ दिनसम्म खुवाउनुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।

~\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$~

वर्ष : १ अंक : १३

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : १५ असोज २०७२

अवधि : १५ असोज २०७२ - २१ असोज २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने: PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

१ असोज – ०७ असोज २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	२५.९
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	३१.० — ३६.४
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२४.० — २६.२
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	९२.१ — ९७.०
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	६०.४ — ९६.८
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	०.० — ८.०
हावाको दिशाको दायरा	उत्तर – दक्षिण-पश्चिम

८ असोज – १४ असोज २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	८ असोज	९ असोज	१० असोज	११ असोज	१२ असोज	१३ असोज	१४ असोज
वर्षा (मि.मी.)	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	३१.९	३३.१	३३.४	३४.१	३४.५	३४.७	३४.९
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	२२.६	२२.६	२४.२	२२.६	२३.५	२२.६	२२.८
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	९८.५	९८.४	९६.८	९४.२	९८.४	९४.३	९५.१
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	६३.८	६०.२	५९.८	६१.४	५०.६	६०.८	५८.४
हावाको गति (मि./से.)	४.०	२.०	१.०	१.२५	१.७५	०.७५	०.७५
हावाको दिशा	दक्षिण-पश्चिम	पूर्व	पूर्व	दक्षिण-पूर्व	दक्षिण-पूर्व	उत्तर-पूर्व	उत्तर-पूर्व

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

नेपालको पश्चिमी र मध्य भागबाट मनसून सकिएकोले आगामी हप्ता सामान्यरूपमा बदली रहेता पनि वर्षाको सम्भावना नरहेको र सापेक्षिक आर्द्रता औसतमा ६५% भन्दा माथि रहने तथा औसत तापक्रम गत हप्ताकै जस्तै रहने सम्भावना छ ।

ख. बालीनाली

१. धान बाली

- धान खेतमा पात वेरुवा कीराको प्रकोप २५-३०% सम्म देखिएमा विषादीको प्रयोग नगर्नुहोस् (धान खेतमा भएका मित्रजीव कीराहरू नष्ट हुनाले) । तर ३०% भन्दा बढी क्षती देखिएमा मात्र अल्फाम्याथ्रिन १०% इ.सी; १.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर २० लिटर प्रति कठ्ठाको दरमा धानको पात भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- धानको उन्नत जातमा सिफारिस गरिएको मलको मात्रा प्रयोग गर्नाले बोट स्वस्थ रही रोग, कीराको प्रकोपबाट बच्न सकिन्छ ।
- धान खेतमा गुबो मर्ने समस्याबाट बच्न समय समयमा खेतको निरीक्षण गर्नुहोस् ।
- धान रोपेको ३ हप्ता भैसकेको खेतमा कृषकहरूले गोडमेल गरेपछि मात्र सिंचित क्षेत्रमा ४ के.जी. ३५० ग्राम प्रति कठ्ठाका दरले र असिंचित क्षेत्रमा ३ के.जी. ६५० ग्राम प्रति कठ्ठाका दरले युरिया टपड्रेस गर्नुहोस् ।
- धान खेतमा ५ देखि १० से.मी. सम्म पानी जमाई राख्नुहोस् ।

पातको फेद कुहिने रोग (सीथ रट)

लक्षण:- बोटको सबभन्दा माथिल्लो पातको फेदमा लाम्चा र वेआकारका खैरा रंगका थोप्लाहरू निस्कन्छन् । थोप्लाको वीच भाग फुस्रो हुन्छ । रोगले पातको फेद पुरै ढाक्छ र बाला राम्ररी निस्कन सक्दैन ।

रोगको व्यवस्थापन:- बाला निस्कने बेलामा डाईथेन एम -४५, ३ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले छर्नुहोस् ।

धानमा लाग्ने हिस्पा कीरा

यी कीराहरू करीव ५ मिलिमिटर लम्बाइ भएका, शरीर कालो र शरीरमा साना साना धेरै काँडाहरू भएका हुन्छन् । यी कीराले पातको माथिल्लो र तल्लो भागमा भएका हरिया तन्तुहरू खान्छन् ।

कीराको व्यवस्थापन:- क्लोरोपाईरिफस -२० ई.सी, २ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले घोल बनाई धानको पात भिज्नेगरि छर्नुहोस् । वा नीम युक्त विषादी (जस्तै- अल्टिनीम) ५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर पात भिज्नेगरि ७-१० दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

तस्बिर:- धानमा लाग्ने मरूवा रोग

लक्षण :

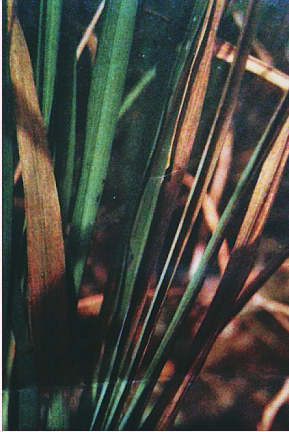
यो रोग धानको गाँज लाग्ने अवस्थामा पातमा लाग्ने रोग हो । पातको दुबै छेउतिर चुच्चिएका अण्डाकार खैरा थोप्लाहरू देखिनु यसको लक्षण हो । यी थोप्लाको बिचमा सेतो विन्दु हुन्छ र बिस्तारै बढ्दै गई पातहरू डढ्दै जान्छ । यो रोग आँखलामा र बालाको घाँटीमा पनि लाग्छ बालाको घाँटीमा लाग्ने रोगलाई नेक ब्लाष्ट भनिन्छ ।

मरुवा रोग (ब्लाष्ट)

रोगको व्यवस्थापन:-

वीम वा अन्य कुनै ट्राइसाइक्लियाजोल युक्त विषादी १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिलाई छर्नुहोस् । वा कासु वी २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको अन्तरालमा २ पटक छर्नुहोस् । नेक ब्लाष्टको व्यवस्थापनको लागी धानको बाला (पेनिकल) निक्लनु भन्दा अगाडी र धानको फूल फुलिसकेपछी माथी उल्लेखित विषादी र मात्रा मिलाएर २ पटक छर्नुहोस् ।

खैरा रोग

यो रोग कुनै खास जीवाणुबाट हुने नभई जिंक नामक सुक्ष्म खाद्य तत्वको कमीले गर्दा हुन्छ ।

लक्षण: धान रोपेको १०-१५ दिन पछि नै देखा पर्दछ । शुरूमा बोटको तल्लो अर्थात् पुरानो पात पहेंलो भई पातको नशाको बिचमा बढी पहेंलोपन देखिन्छ । यसरी पहेंलोपन बढी हुनुको साथै पातमा खैरो रंगको अति साना साना थोप्लाहरूको धब्बा विकास भई पात पुरै बदामी खैरो रंगको हुन जान्छ । यस्ता विरूवाको वृद्धि अति कम हुन्छ, बोट होचो हुन्छ, गाँज कम लाग्छ र पुरै बोट मरेर जान पनि सक्छ ।

रोगको व्यवस्थापन: खेतमा पानी निकासको राम्रो प्रबन्ध मिलाउने । लगाई सकेको धान बालीमा यो रोग देखा परेमा १७० ग्राम जिंक सल्फेट र ८५ ग्राम कृषि चून ३२ लिटर पानीमा मिलाई प्रति कठ्ठाका दरले आवश्यकता हेरी २-३ पटक १०-१२ दिनको फरकमा छर्नुहोस् । वा बजारमा पाईने जिंक तत्व सुक्ष्म मलखाद्यको प्रयोग गर्नुहोस् ।

डुदुवा रोग (व्याक्टेरियल ब्लाइट)

रोगको लक्षण:- अक्सर पातको किनाराबाट पानीले भिजेको जस्तो लामा नागवेली धर्साहरू देखिन्छन् । पछि गएर यो भाग पराले रंगमा परिणत हुन्छ । रोगी पातलाई काटेर पानीमा भरेको सिसाको ग्लास वा टेष्ट ट्यूबमा नचलाई राखेमा काटिएको भागबाट पानीमा शाकाणु झरेको प्रष्ट देखिन्छ । रोग ग्रस्त बोटको डाँठलाई काटी निचोर्दा हल्का पहेंलो रंगको द्रव्य निस्कन्छ ।

रोगको व्यवस्थापन:- बोटलाई सकभर घाउचोट लाग्नबाट वचाउने र धानको टुप्पा काट्ने चलनलाई हटाउने जसले गर्दा रोगका शाकाणु सजिलैसँग बोटभित्र पस्न सक्दैन । एग्रीमासीन-१०० - २ ग्राम प्रति ३ लिटर पानीका दरले मिलाई छर्नुहोस् । गाईको ताजा गोबर ५०ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले घोल बनाई त्यसलाई छानेर छर्दा यो रोग केही हदसम्म नियन्त्रण हुन्छ ।

खैरो थोप्ले (ब्राउन लिफ स्पट)

लक्षण:- नदी किनार वा पानी नजम्ने ठाउँमा लगाइएको धानको पातमा तीलको दाना आकारका खैरा थोप्लाहरू निस्कन्छन् र थोप्लाको केन्द्र भाग खरानी रंगको हुन्छ ।

रोगको व्यवस्थापन:- यो रोग खासगरी मलजल नपुगेको अवस्थामा लाग्ने हुँदा उचित मात्रामा मलको प्रयोग गर्नुहोस् । डाइथेन एम्-४५ (मेन्कोजेव) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिलाई छर्नुहोस् । एक कठ्ठा जग्गाको लागि १८-२० लिटर पानीको आवश्यकता पर्दछ । मौसम राम्रो भएको समयमा छर्नुहोस् ।

पातको फेद डुदुवा (सीथ ब्लाइट) रोग

लक्षण:- धान रोपाई गरेको ३ हप्ता पछि यस रोगको लक्षण देखा पर्नसक्छ । राम्रोसँग गाँजिएको धानको गाँजलाई हातले उज्यालो तर्फ पल्टाएर/ढल्काएर राम्रोसँग धानको फेददेखि माथिसम्म हेरेमा पातको फेदमा अण्डाकार खैरो-खैरो हरियो रँगका थोप्लाहरू देखिन्छन् । पछि यी थोप्लाहरूको आकारमा बृद्धि हुन्छ । प्रकोप बढी भएमा यी थोप्लाहरू पातमा समेत पुग्छन् र पुरा पातमा फैलिन्छ । फलस्वरूप पुरै बोट डढेको जस्तो देखिन्छ ।

रोगको व्यवस्थापन:- रोगको प्रकोप बढेमा भ्यालिडामाइसिन २ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले सफा मौसम भएको समयमा छर्नुहोस्। नाइट्रोजन मल मात्र बढी प्रयोग नगरी फोस्फोरस र पोट्यास मल प्रयोग गर्नुहोस्।

२. मकै बाली

- मकैको बोट ४०-५० से.मी. वा घुँडाको उचाइसम्म अग्लो भएपछि गोडमेल गरी युरिया ३ के.जी. ७०० ग्राम प्रति कठ्ठाको दरले टपड्रेस गर्नुहोस्।
- मकै भाँच्नु भन्दा पहिले खेतबारीको फरक फरक ठाँउबाट घोगाको नमुना संकलन गरी वीचको दाना छोडाई खोयासंग जोडिएको भाग (नाथ्री) जाँच गर्दा कालो रङ्गमा परिणत भएको छ भने मकै भाँच्ने उपयुक्त समय भएको सम्झी भाच्च शुरु गर्नुहोस्।
- मकै भण्डारण गर्ने समयमा दानामा चिस्यानको प्रतिशत बढी भएमा घुन, पुतली र ढुसीले सजिलै आक्रमण गर्दछ त्यसकारण मकै भण्डारण गर्नु भन्दा पहिले दानाको चिस्यान १२ प्रतिशत भन्दा कम गराउन मकैलाई ३-४ दिन घाममा राप्ररी सुकाउनुहोस्।

३. अरहर/बदाम(मुम्फली)/भटमास

- अरहर, बदाम र भटमास लगाईएको जग्गामा गोडमेल गरी उकेरा लगाउनुहोस्।

भटमासमा लाग्ने झुसिलकीरा

यो कीराले भटमासको पुर्ण विकसित नयाँ पातको तल्लोपट्टि हल्का हरियो रंगको गोलाकार फुलहरु थुप्रो-थुप्रोमा पार्दछ। यसबाट निस्कने लार्भाहरुको शरीर रातो र कालो झुसले भरिएको हुन्छ। शुरुको अवस्थामा एकै ठाउँमा समूह बनाई पातको हरियो भाग खान्छ र ठुलो भएपछि लार्भाहरु यत्र तत्र छरिएर खान थाल्छ।

झुसिलकीराको व्यवस्थापन

झुसिलकीराका फुल वा लार्भाहरु भएका पातहरु टिपेर मट्टितेल पानीमा डुवाउनुहोस्। यसको प्रकोप बढी देखिएमा मात्र अल्फाम्याथ्रिन १०% इ.सी; १.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर २० लिटर प्रति कठ्ठाको दरले पात भिज्नेगरि छर्नुहोस्।

बदामको टिक्का (थोप्ले) रोग

बदाम रोपेको डेढ दुई महिनापछि यो जीवाणुको आक्रमणबाट पातमा गोला, लाम्चीला आकारका खैरा थोप्लाहरु देखिन्छन्। यी थोप्लाहरु पात, डाँठ लगायत पुरै बोटमा सदैँ जान्छन् र अन्तमा पुरै बोटलाई नष्ट पार्दछन्।

रोगको व्यवस्थापन

हेक्जाकोनाजोल २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिलाई ७-१० दिनको फरकमा २-३पटक मौसम राम्रो भएको बेलामा छर्नुहोस्। अथवा, कारबेन्डाजिम १ ग्राम र मेन्कोजेव २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस्।

ग. फलफूल बाली

- यस मौसममा केराको घारीमा प्रशस्त कोथाहरु आउने भएकोले माउबोट सँग २ वटा कोथा मात्र रहने गरि बाँकी कोथाहरु हटाउनुहोस्। कोथा हटाउन यसलाई फेदैदेखि उखेलनुहोस्।
- जीवाणुको संक्रमणबाट कागतीको पात, डाँठ र फलको बाहिरी भागमा साना साना सेता थोप्लाहरुको आकार बढ्दै गई खैरो रंगका खटिरा जस्ता थोप्लाहरु देखिन्छन् यस्तो संक्रमणलाई क्याङ्कर भनिन्छ। कागती बगैँचामा क्याङ्कर रोगको व्यवस्थापनको लागि जीवाणुको संक्रमणबाट ग्रस्त सबै हाँगा, पातहरु हटाई मट्टितेलको प्रयोग गरी जलाइदिनुहोस्। बाँकी बोटलाई कपर अक्सिक्लोराईड ३ ग्राम र कासु वी (कासुगामाइसिन) १ ग्राम विषादी १० लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस्।

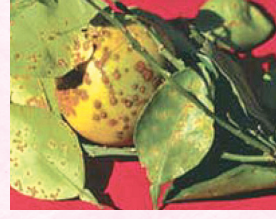
बोटको विभिन्न भागमा देखिने क्याङ्करका लक्षणहरू

शुरुवाती अवस्था

डाँठमा

पातमा

फलमा

घ. तरकारी बालीहरू

- काउली, बन्दा जस्ता तरकारी मध्ये मौसमी जातहरूको नर्सरी राख्ने उपयुक्त समय हो ।
- ब्याड राख्ने जग्गाको माटोको उपचार गर्नु परेमा बेभिष्टिन ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बीउ राख्नु ३-४ दिन अगाडी छर्कनुहोस् ।
- नर्सरी राख्दा १ वित्त (१५-२० से.मी.) अग्लो व्याड बनाई ४ अँगुलको फरकमा लाइन कोरर पातलो गरी बीउ राख्नुहोस् र हल्का माटोले पुरेपछि छापो राख्नुहोस् ।
- रामतोरियामा भाइरस रोग लागेको भएमा भिकोन एच झोल ०.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगारि छर्कनुहोस् ।
- भिन्डी (रामतोरिया) मा भाइरस रोग सेतो झिंगाले सार्ने भएकोले सोको व्यवस्थापनको लागि एसिटामाइप्रिड (इक्का) २०% एस्.पि. (इक्का, माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगारि छर्कनुहोस् ।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारो व्यवस्थापनको लागि गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपि करीव १ फिट गहिरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस् । क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सी. ०.२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगारि छर्नुहोस् ।
- नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उम्रिन थालेको भए छापो हटाउनुहोस् । यो अवस्थामा फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोग लाग्नसक्ने भएकोले नर्सरी ब्याडको नियमित निरीक्षण गर्नुहोस् । फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न क्लोरपाइरिफस २०% इ.सी. को ०.५ एम.एल. र कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयर बाट नर्सरी ब्याड भिज्नेगारि छर्नुहोस् ।
- खुर्सानीको फल लागिसकेको अवस्थामा पात तथा फलमा लाग्ने थोप्ले रोग (सर्कास्पोरा र एन्थ्राकनोज रोग) लाग्नसक्ने हुनाले बेभिष्टिन ५०% डब्लु.पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगारि छर्नुहोस् ।
- तरकारी बालीमा (गोलभेंडा, खुर्सानी, भण्टा आदि) पानी धेरै जम्न गएमा जरा कुहिने रोगले विरुवा मर्दछ । यसको व्यवस्थापनको लागि पानी निकासको उचित व्यावस्था गरेर कार्बेन्डाजिम ५०% डब्लु.पी. (बेभिष्टिन) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर विरुवाको पुरै भाग र जरासम्म पुग्ने गरि छर्नुहोस् ।
- गोलभेंडा, खुर्सानी, भण्टा बालीमा २४ घण्टा भन्दा बढी समय सम्म पानी जम्न गएमा बोटहरू ओइलाउने भएकोले पानीको राम्रो निकास दिनुहोस् । गोलभेंडा खेती गर्ने कृषकले ओइलाउने रोग अवरोधक जात (सृजना) लगाउनुहोस् ।
- अत्याधिक तापक्रमको कारण सुख्खा भएमा खुर्सानीमा फल झर्न सक्ने सम्भावना हुनाले स्प्रिडकल वा हजारीले पानी दिनुहोस् र तल-तलका पात चुड्नुहोस् ।

अन्य

- सापेक्षिक आर्द्रता घटबढ भइरहने समय भएकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरूलाई रोग तथा कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस् ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन् । तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगर्नुहोस् । मित्रजीव कीराहरू जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र संबर्द्धन गर्नुहोस् ।

- मौरी घारमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस् ।
- मौरीलाई चरन कम हुने समय भएकोले मौरी घारमा अवलोकन गरी चाकामा खानेकुराको कमी छ भने चिनी चास्नी दिनुहोस् । चिनी चास्नीको मात्रा चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस् ।
- मौरीको घार राखेको सबै खुट्टाहरुमा कचौरा/प्लास्टिकको बट्टामा पानी राख्नुहोस् ।

ड. बाली संरक्षण

१. फल कुहाउने औँसा

- काँक्रा, फर्सी, करेला समूहका बालीमा औँसा देखिएमा थोरै कपासमा १-२ थोपा क्यु ल्युर, १-२ थोपा मिथाइल युजिनोलेर मालाथियन ५० इ.सी. १ लिटर पानीमा मिसाएर बनाएको झोलको १-२ थोपा मिसाई जमीनदेखि करिब ३ फिट उचाइमा पासो बनाएर खेत बारीमा राख्नुहोस् । यसरी राखिएको पासो भित्र प्रयोग भएको पुरानो कपासलाई प्रत्येक ३ हप्तामा फेरनुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर खेतबारीको चार कुनामा छर्नुहोस् ।

२. लाही (एफिड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि भोलीपल्ट साँझपख छर्नुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी; २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि साँझपख छर्नुहोस् ।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

विषादीको प्रयोग गर्दा ध्यान दिनु पर्ने मुख्य कुराहरु ।

- सकेसम्म कम हानीकारक हरियो ( ) र हानीकारक निलो ( ) लेबल भएको विषादी प्रयोग गर्नुहोस् ।
- विषादीको डब्बामा उत्पादन र एक्सपाइरी मिति हेर्नुहोस् ।
- सुरक्षित ठाउँमा विषादी राख्नुहोस् ।
- सिफारिस गरिए अनुसारको मात्रा प्रयोग गर्नुहोस् ।
- विषादी छर्कने बेलामा मुखमा मास्क, हातमा पञ्जा, खुट्टामा जुता र शरीरको नाङ्गो भागमा कपडाले छोप्नुहोस् ।
- सकभर चर्को घाम लागेको, धेरै हावा लागेको, पानी परिरहेको बेला विषादी नछर्नुहोस् ।
- कुनै पनि विषादी छर्दा जुन दिशाबाट हावा आएको छ त्यही दिशा तिर फर्केर कहिल्यै नछर्नुहोस् अर्थात् जुन दिशाबाट हावा वहेको छ सोही दिशातर्फ फर्केर विषादी छर्नुहोस् ।
- कुनै पनि विषादी छर्दा विषादी छर्दै अघि बढ्नु हुँदैन अर्थात् पछि सदैँ आउनु पर्दछ जसले गर्दा विषादी छरिसकेको ठाउँमा चलाउन नपरोस् ।
- कुनै पनि विषादी छरिरहदा वीचैमा नोजल बन्द भयो भने मुखले फुकेर वा दाँतले नखोल्नुहोस् ।
- कुनै पनि विषादीको प्रयोग गरेपछि सकेसम्म पुरै शरीर नुहाउनु पर्दछ र हात खुट्टा नधोई कुनै खानेकुरा नखानुहोस् ।
- विषादी प्रयोग गरिसकेपछि खाली बट्टा वा सिसी बटुलेर खाल्डोमा पुर्नुहोस् । र प्रयोग गरेका उपकरणहरु धोएर राख्नुहोस् ।
- विषादी छर्कदा टाउको दुख्ने वा वाक वाक लाग्ने जस्तो हुन थाल्यो भने तुरुन्त काम छोडेर खुल्ला हावामा केही बेर बस्नुहोस् । यदि विष लागेको शंका लागेमा नजिकको अस्पताल वा स्वास्थ्य केन्द्रमा जचाउनुहोस् ।
- विषादीको किसिम हेरेर विषादी छरेको खेत जग्गा बाट ३ देखि १५ दिनसम्म कुनै पनि खान योग्य बालीहरु उपभोग नगर्नुहोस् साथै गाईवस्तु, कुखुरा आदि लाई पनि नखुवाउनुहोस् ।
- विषादी प्रयोग गर्ने उपकरणहरु (स्प्रेयर) लाई प्रयोग गरिसकेपछि राम्रोसँग पखाली भण्डारमा राख्नु पर्दछ ।

च. पशुपालन

- सिंचित धान खेत नजिकका सुँगुर बंगूर पाल्ने ग्रामिण वस्तीका कृषकहरुले खोरलाई सफा र सुक्खा राख्नुहोस् । छाडा रुपमा पाल्नु हुँदैन । सम्भव भएमा सवै सुँगुर, बंगूर र मानिसलाई जापानिज इन्सेफ्लाइटिस रोग विरुद्धको खोप लगाउनाले क्युलेक्स प्रजातिको लामखुट्टेको टोकाईबाट सर्ने जापानिज इन्सेफ्लाइटिस रोगको प्रकोपबाट बच्न सकिन्छ ।
- गाई-गोरुमा साउने रोगको प्रकोप हुन नदिन लामखुट्टे र भुसुनाको टोकाई बाट बचाई राख्न झ्याल ढोकामा तार जालीको व्यवस्था गर्नुहोस् । लामखुट्टे र भुसुनाको चहल पहल कम हुने बखत (बिहान) मा चराउन लैजानुहोस् ।
- बाख्रामा देखिने कुम्री (ढकेरी) रोगको रोकथाम गर्न श्रावण देखि कात्तिक सम्म मासिक एक चक्की डाईईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी.) १०० एम.जी. खुवाउनुहोस् । ढकेरी लागेका बाख्राको हकमा दैनिक एक चक्की सात दिनसम्म खुवाउनुहोस् । र साथमा भिटामिन बी कम्पलेक्सको सुई २-३ दिनसम्म लगाउनुहोस् ।
- छेर्ने रोग भएका गाईवस्तुलाई सल्फा बोलस (चक्की) दाना वा सख्खरमा ४ चक्की राखेर बिहान र बेलुका ३ दिनसम्म खुवाउनुहोस् । र ओभानो घाँस खुवाउनुहोस् । यसो गर्दा पनि रोकिएन भने गोबर जाँच गर्ने र परजीवि देखिएमा अल्बेन्डाजोल १० मिलिग्राम प्रति किलोग्राम शारीरिक तौलको दरले खुवाउनुहोस् ।
- बाख्राको मोओलाको लागि ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटासको घोलले मुख सफा गर्नुहोस् । मोओलाको भाइरस घाउ, चोटपटक लागेको वा काटेको ठाँउबाट मानिसमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बाख्रालाई घाउ चोटपटक नलागेको मान्छे वा पन्जा लगाएर स्याहार सुसार गर्नुहोस् ।
- भैंसी झोक्राइ घाँस खान छोडेमा दैनिक ३-४ चक्की रुमिनोटोरिक बोलस ३-४ दिनसम्म खुवाउनुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।

~§§§§§§§§§§§§§§§§§§~

वर्ष : १ अंक: १४

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : २२ असोज २०७२

अवधि : २२ असोज २०७२ - २८ असोज २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने: PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

८ असोज – १४ असोज २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	३१.९ – ३४.९
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२२.६ – २४.२
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	९४.२ – ९८.५
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	५०.६ – ६३.८
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	०.७५ – ४.०
हावाको दिशाको दायरा	उत्तर-पूर्व – दक्षिण-पश्चिम

१५ असोज – २१ असोज २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	१५ असोज	१६ असोज	१७ असोज	१८ असोज	१९ असोज	२० असोज	२१ असोज
वर्षा (मि.मी.)	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	३४.६	३४.३	३३.६	३४.२	३४.३	३४.४	३३.९
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	२२.८	२०.५	२०.३	२२.१	२०.५	२०.५	२०.२
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	९५.१	९८.२	९१.४	९२.५	९७.४	९८.२	९८.२
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	४९.२	४८.६	५७.०	५४.४	५६.४	५८.४	४७.४
हावाको गति (मि./से.)	३.७५	१.५	०.०	०.७५	१.५	१.५	३.२५
हावाको दिशा	दक्षिण-पश्चिम	उत्तर-पूर्व	उत्तर	उत्तर-पूर्व	उत्तर-पूर्व	पूर्व	उत्तर-पूर्व

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

नेपालबाट यस वर्षको मनसून असोज १६ गतेबाट पूर्णरूपमा सकिएको छ । आगामी हप्ता वर्षाको सम्भावना नरहेको तर सोमाबार अपरान्ह देखि सामान्यरूपमा बदली रही कतैतैक- क्षणिक मात्रामा वर्षा हुनसक्ने पूर्वानुमान गरिएको छ । न्यूनतम तापक्रममा गत हप्ताको भन्दा केहि कम भएतापनि औसत तापक्रम गत हप्ताकै जस्तै रहने तथा सापेक्षिक आर्द्रता औसतमा ६५% भन्दा माथि रहने सम्भावना छ ।

ख. बालीनाली

१. धान बाली

- धान खेतमा पात वेरुवा कीराको प्रकोप २५-३०% सम्म देखिएमा विषादीको प्रयोग नगर्नुहोस् । (धान खेतमा भएका मित्रजीव कीराहरु नष्ट हुनाले) । तर ३०% भन्दा बढी क्षती देखिएमा मात्र अल्फाम्याथ्रिन १०% इ.सी; १.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर २० लिटर प्रति कठ्ठाको दरमा धानको पात भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- धानको उन्नत जातमा सिफारिस गरिएको मलको मात्रा प्रयोग गर्नाले बोट स्वस्थ रही रोग, कीराको प्रकोपबाट बच्न सकिन्छ ।
- धान खेतमा गुबो मर्ने समस्याबाट बच्न समय समयमा खेतको निरीक्षण गर्नुहोस् ।
- धान खेतमा ५ देखि १० से.मी. सम्म पानी जमाई राख्नुहोस् ।

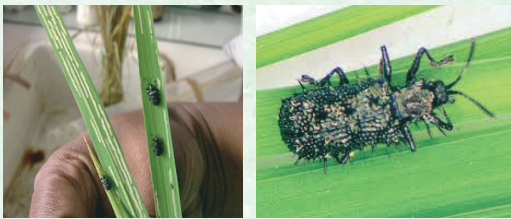
पातको फेद कुहिने रोग (सीथ रट)

लक्षण:- बोटको सबभन्दा माथिल्लो पातको फेदमा लाम्चा र वेआकारका खैरा रंगका थोप्लाहरु निस्कन्छन् । थोप्लाको वीच भाग फुस्रो हुन्छ । रोगले पातको फेद पुरै ढाक्छ र बाला राम्ररी निस्कन सक्दैन ।

रोगको व्यवस्थापन:- बाला निस्कने बेलामा डाईथेन एम -४५, ३ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले छर्नुहोस् ।

धानमा लाग्ने हिस्पा कीरा

यी कीराहरु करीव ५ मिलिमिटर लम्बाइ भएका, शरीर कालो र शरीरमा साना साना धेरै काँडाहरु भएका हुन्छन् । यी कीराले पातको माथिल्लो र तल्लो भागमा भएका हरिया तन्तुहरु खान्छन् ।

कीराको व्यवस्थापन:- क्लोरोपाईरिफस -२० ई.सी, २ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले घोल बनाई धानको पात भिज्नेगरि छर्नुहोस् वा नीम युक्त विषादी जस्तै- अल्टिनीम) ५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर पात भिज्नेगरि ७-१० दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

लक्षण :

यो रोग धानको गाँज लाग्ने अवस्थामा पातमा लाग्ने रोग हो । पातको दुबै छेउतिर चुच्चिएका अण्डाकार खैरा थोप्लाहरु देखिनु यसको लक्षण हो । यी थोप्लाको बिचमा सेतो विन्दु हुन्छ र बिस्तारै बढ्दै गई पातहरु डड्दै जान्छ । यो रोग आँखलामा र बालाको घाँटीमा पनि लाग्छ बालाको घाँटीमा लाग्ने रोगलाई नेक ब्लाष्ट भनिन्छ ।

तस्बिर:- धानमा लाग्ने मरुवा रोग

मरुवा रोग (ब्लाष्ट)

रोगको व्यवस्थापन:-

वीम वा अन्य कुनै ट्राइसाइक्लियाजोल युक्त विषादी १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिलाई छर्नुहोस् । वा कासु वी २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको अन्तरालमा २ पटक छर्नुहोस् । नेक ब्लाष्टको व्यवस्थापनको लागि धानको बाला निकलनु भन्दा अगाडी र धानको फूल फुलिसकेपछी माथी उल्लेखित विषादी र मात्रा मिलाएर २ पटक छर्नुहोस् ।

डहुवा रोग (व्याक्टेरियल ब्लाइट)

रोगको लक्षण:- अक्सर पातको किनाराबाट पानीले भिजेको जस्तो लामा नागवेली धर्साहरु देखिन्छन् । पछि गएर यो भाग पराले रंगमा परिणत हुन्छ । रोगी पातलाई काटेर पानीमा भरेको सिसाको ग्लास वा टेष्ट ट्यूबमा नचलाई राखेमा काटिएको भागबाट पानीमा शाकाणु झरेको प्रष्ट देखिन्छ । रोग ग्रस्त बोटको डाँठलाई काटी निचोर्दा हल्का पहेंलो रंगको द्रव्य निस्कन्छ ।

रोगको व्यवस्थापन:- बोटलाई सकभर घाउचोट लाग्नबाट वचाउने र धानको टुप्पा काट्ने चलनलाई हटाउने जसले गर्दा रोगका शाकाणु सजिलैसँग बोटभित्र पस्न सक्दैन । एप्रीमासीन-१०० - २ ग्राम प्रति ३ लिटर पानीका दरले मिलाई छर्नुहोस् । गाईको ताजा गोबर ५०ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले घोल बनाई त्यसलाई छानेर छर्दा यो रोग केही हदसम्म नियन्त्रण हुन्छ ।

खैरो थोप्ले (ब्राउन लिफ स्पट)

लक्षण:- नदी किनार वा पानी नजम्ने ठाउँमा लगाइएको धानको पातमा तीलको दाना आकारका खैरा थोप्लाहरु निस्कन्छन् र थोप्लाको केन्द्र भाग खरानी रंगको हुन्छ ।

रोगको व्यवस्थापन:- यो रोग खासगरी मलजल नपुगेको अवस्थामा लाग्ने हुँदा उचित मात्रामा मलको प्रयोग गर्नुहोस् । डाइथेन एम्-४५ (मेन्कोजेव) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिलाई छर्नुहोस् । एक कठ्ठा जग्गाको लागि १८-२० लिटर पानीको आवश्यकता पर्दछ । मौसम राम्रो भएको समयमा छर्नुहोस् ।

पातको फेद डहुवा (सीथ ब्लाइट) रोग

लक्षण:- धान रोपाई गरेको ३ हप्ता पछि यस रोगको लक्षण देखा पर्नसक्छ । राम्रोसँग गाँजिएको धानको गाँजलाई हातले उज्यालो तर्फ पल्टाएर/ढल्काएर राम्रोसँग धानको फेददेखि माथिसम्म हेरेमा पातको फेदमा अण्डाकार खैरो-खैरो हरियो रंगका थोप्लाहरु देखिन्छन् । पछि यी थोप्लाहरुको आकारमा बृद्धि हुन्छ । प्रकोप बढी भएमा यी थोप्लाहरु पातमा समेत पुग्छन् र पुरा पातमा फैलिन्छ । फलस्वरूप पुरै बोट डढेको जस्तो देखिन्छ ।

रोगको व्यवस्थापन:- रोगको प्रकोप बढेमा भ्यालिडामाइसिन २ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले सफा मौसम भएको समयमा छर्नुहोस् । नाइट्रोजन मल मात्र बढी प्रयोग नगरी फोस्फोरस र पोट्यास मल प्रयोग गर्नुहोस् ।

२. मकै बाली

- मकैको बोट ४०-५० से.मी. वा घुँडाको उचाइसम्म अग्लो भएपछि गोडमेल गरी युरिया ३ के.जी. ७०० ग्राम प्रति कठ्ठाको दरले टपड्रेस गर्नुहोस् ।
- मकै भाँच्नु भन्दा पहिले खेतबारीको फरक फरक ठाँउबाट घोगाको नमुना संकलन गरी वीचको दाना छोडाई खोयासंग जोडिएको भाग (नाथ्री) जाँच गर्दा कालो रङ्गमा परिणत भएको छ भने मकै भाँच्ने उपयुक्त समय भएको सम्झी भाच्च शुरु गर्नुहोस् ।
- मकै भण्डारण गर्ने समयमा दानामा चिस्यानको प्रतिशत बढी भएमा घुन, पुतली र दुसिले सजिलै आक्रमण गर्दछ त्यसकारण मकै भण्डारण गर्नु भन्दा पहिले दानाको चिस्यान १२ प्रतिशत भन्दा कम गराउन मकैलाई ३-४ दिन घाममा राम्ररी सुकाउनुहोस् ।

३. अरहर/बदाम(मुम्फली)/भटमास

- बोट ओईलाउने रोगको रोकथामको लागि २ ग्राम वेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर अरहरको बोट भिज्नेगरि छर्कनुहोस् ।

भटमासमा लाग्ने झुसिलकीरा

यो कीराले भटमासको पुर्ण विकसित नयाँ पातको तल्लोपट्टि हल्का हरियो रंगको गोलाकार फुलहरू थुप्रो-थुप्रोमा पार्दछ । यसबाट निस्कने लार्भाहरूको शरीर रातो र कालो झुसले भरिएको हुन्छ । शुरुको अवस्थामा एकै ठाउँमा समूह बनाई पातको हरियो भाग खान्छ र ठुलो भएपछि लार्भाहरू यत्र तत्र छरिएर खान थाल्छ ।

झुसिलकीराको व्यवस्थापन

झुसिलकीराका फुल वा लार्भाहरू भएका पातहरू टिपेर मट्टितेल पानीमा डुवाउनुहोस् । यसको प्रकोप बढी देखिएमा मात्र अल्फाम्याथ्रिन १.०% इ.सी; १.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर २० लिटर प्रति कट्टाको दरले पात भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।

बदामको टिक्का (थोप्ले) रोग

बदाम रोपेको डेढ दुई महिनापछि यो जीवाणुको आक्रमणबाट पातमा गोला, लाम्चीला आकारका खैरा थोप्लाहरू देखिन्छन् । यी थोप्लाहरू पात, डाँठ लगायत पुरै बोटमा सार्दै जान्छन् र अन्तमा पुरै बोटलाई नष्ट पार्दछन् ।

रोगको व्यवस्थापन

हेक्जाकोनाजोल २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिलाई ७-१० दिनको फरकमा २-३पटक मौसम राम्रो भएको बेलामा छर्नुहोस् । अथवा, कार्बेन्डाजिम १ ग्राम र मेन्कोजेव २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस् ।

४. फलफूल बाली

- यस मौसममा केराको घारीमा प्रशस्त कोथाहरू आउने भएकोले माउबोट सँग २ वटा कोथा मात्र रहने गरि बाँकी कोथाहरू हटाउनुहोस् । कोथा हटाउन यसलाई फेदैदेखि उखेल्नुहोस् ।
- जीवाणुको संक्रमणबाट कागतीको पात, डाँठ र फलको बाहिरी भागमा साना साना सेता थोप्लाहरूको आकार बढ्दै गई खैरो रंगका खटिरा जस्ता थोप्लाहरू देखिन्छन् यस्तो संक्रमणलाई क्याङ्कर भनिन्छ । कागती बगैँचामा क्याङ्कर रोगको व्यवस्थापनको लागि जीवाणुको संक्रमणबाट ग्रस्त सबै हाँगा, पातहरू हटाई मट्टितेलको प्रयोग गरी जलाइदिनुहोस् । बाँकी बोटलाई कपर अक्सिक्लोराईड ३ ग्राम र कासु वी (कासुगामाइसिन) १ ग्राम विषादी १० लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

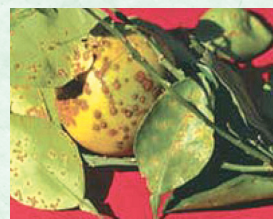
बोटको विभिन्न भागमा देखिने क्याङ्करका लक्षणहरू

शुरुवाती अवस्था

डाँठमा

पातमा

फलमा

तरकारी बालीहरू

- अगौटे जातका काउली, बन्दा लगाएको २५-३० दिन भईसकेको भएमा १-१ चम्चा डि.ए.पि. र यूरिया मिसाई वरिपरि घेरा बनाई राखी पुर्नुहोस् । यसरी टपड्रेस गरिसकेपछि हजारीको सहायताले पानी दिनुहोस् ।
- काउली, बन्दा जस्ता तरकारीका जातहरूको नर्सरी राख्ने उपयुक्त समय हो ।
- ब्याड राख्ने जग्गाको माटोको उपचार गर्नु परेमा बेभिष्टिन ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बीउ राख्नु ३-४ दिन अगाडी छर्कनुहोस् ।
- नर्सरी राख्दा १ विक्ता (१५-२० से.मी.) अग्लो ब्याड बनाई ४ अँगुलको फरकमा लाइन कोरेर पातलो गरी बीउ राख्नुहोस् र हल्का माटोले पुरेपछि छापो राख्नुहोस् ।
- रामतोरियामा भाइरस रोग लागेको भएमा भिकोर्न एच झोल ०.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्कनुहोस् ।
- भिन्डी (रामतोरिया) मा भाइरस रोग सेतो झिंगाले सार्ने भएकोले सोको व्यवस्थापनको लागि एसिटामाइप्रिड (इक्का) २०% एस्.पि. (इक्का, माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्कनुहोस् ।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारो व्यवस्थापनको लागी गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपि करीव १ फिट गहिरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस् । क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सी. ०.२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उम्रिन थालेको भए छापो हटाउनुहोस् । यो अवस्थामा फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोग लाग्नसक्ने भएकोले नर्सरी ब्याडको नियमित निरीक्षण गर्नुहोस् । फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न क्लोरपाइरिफस २०% ई.सी. को ०.५ एम.एल. र कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयर बाट नर्सरी ब्याड भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- खुर्सानोको फल लागिसकेको अवस्थामा पात तथा फलमा लाग्ने थोप्ले रोग (सर्कास्पोरा र एन्थ्राक्नोज रोग) लाग्नसक्ने हुनाले बेभिष्टिन ५०% डब्लु.पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- तरकारी बालीमा (गोलभेंडा, खुर्सानो, भण्टा आदि) पानी धेरै जम्न गएमा जरा कुहिने रोगले विरुवा मर्दछ । यसको व्यवस्थापनको लागि पानी निकासको उचित व्यावस्था गरेर कार्बेन्डाजिम ५०% डब्लु.पी. (बेभिष्टिन) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर विरुवाको पुरै भाग र जरासम्म पुग्ने गरि छर्नुहोस् ।

अन्य

- सापेक्षिक आर्द्रता घटबढ भइरहने समय भएकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरूलाई रोग तथा कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस् ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन् । तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगर्नुहोस् । मित्रजीव कीराहरू जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र संबर्द्धन गर्नुहोस् ।
- मौरी घारमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस् ।
- मौरीलाई चरन कम हुने समय भएकोले मौरी घारमा अवलोकन गरी चाकामा खानेकुराको कमी छ भने चिनी चास्नी दिनुहोस् । चिनी चास्नीको मात्रा चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस् ।
- मौरीको घार राखेको सबै खुट्टाहरूमा कचौरा/प्लास्टिकको बट्टामा पानी राख्नुहोस् ।

ड. बाली संरक्षण

३. फल कुहाउने औँसा

- काँक्रा, फर्सी, करेला समूहका बालीमा औँसा देखिएमा थोरै कपासमा १-२ थोपा क्यु ल्युर, १-२ थोपा मिथाइल युजिनोलेर मालाथियन ५० ई.सी. १ लिटर पानीमा मिसाएर बनाएको झोलको १-२ थोपा मिसाई जमीनदेखि करिब ३ फिट उचाइमा पासो

बनाएर खेत बारीमा राख्नुहोस् । यसरी राखिएको पासो भित्र प्रयोग भएको पुरानो कपासलाई प्रत्येक ३ हप्तामा फेर्नुहोस् ।

- साथै मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर खेतबारीको चार कुनामा छर्नुहोस् ।

४. लाही (एफिड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि भोलीपल्ट साँझपख छर्कनुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी.; २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि साँझपख छर्कनुहोस् ।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

विषादीको प्रयोग गर्दा ध्यान दिनु पर्ने मुख्य कुराहरु ।

- सकेसम्म कम हानीकारक हरियो ( ) र हानीकारक निलो ( ) लेबल भएको विषादी प्रयोग गर्नुहोस् ।
- विषादीको डब्बामा उत्पादन र एक्सपाइरी मिति हेर्नुहोस् ।
- सुरक्षित ठाँउमा विषादी राख्नुहोस् ।
- सिफारिस गरिए अनुसारको मात्रा प्रयोग गर्नुहोस् ।
- विषादी छर्कने बेलामा मुखमा मास्क, हातमा पञ्जा, खुट्टामा जुता र शरीरको नाङ्गो भागमा कपडाले छोप्नुहोस् ।
- सकभर चर्को घाम लागेको, धेरै हावा लागेको, पानी परिरहेको बेला विषादी नछर्नुहोस् ।
- कुनै पनि विषादी छर्दा जुन दिशाबाट हावा आएको छ त्यही दिशा तिर फर्केर कहिल्यै नछर्नुहोस् । अर्थात् जुन दिशाबाट हावा वहेको छ सोही दिशा तर्फ फर्केर विषादी छर्नुहोस् ।
- कुनै पनि विषादी छर्दा विषादी छर्दै अघि बढ्नु हुदैन अर्थात् पछि सदै आउनु पर्दछ जसले गर्दा विषादी छरिसकेको ठाँउमा चलाउन नपरोस् ।
- कुनै पनि विषादी छरिरहदा वीचैमा नोजल बन्द भयो भने मुखले फुकेर वा दाँतले नखोल्नुहोस् ।
- कुनै पनि विषादीको प्रयोग गरेपछि सकेसम्म पुरै शरीर नुहाउनु पर्दछ र हात खुट्टा नधोई कुनै खानेकुरा नखानुहोस् ।
- विषादी प्रयोग गरिसकेपछि खाली बट्टा वा सिसी बटुलेर खाल्डोमा पुर्नुहोस् । र प्रयोग गरेका उपकरणहरु धोएर राख्नुहोस् ।
- विषादी छर्कदा टाउको दुख्ने वा वाक वाक लाग्ने जस्तो हुन थाल्यो भने तुरुन्त काम छोडेर खुल्ला हावामा केही बेर बस्नुहोस् । यदि विष लागेको शंका लागेमा नजिकको अस्पताल वा स्वास्थ्य केन्द्रमा जचाउनुहोस् ।
- विषादीको किसिम हेरेर विषादी छोरेको खेत जग्गा बाट ३ देखि १५ दिनसम्म कुनै पनि खान योग्य बालीहरु उपभोग नगर्नुहोस् साथै गाईवस्तु, कुखुरा आदि लाई पनि नखुवाउनुहोस् ।
- विषादी प्रयोग गर्ने उपकरणहरु (स्प्रेयर) लाई प्रयोग गरिसकेपछि राम्रोसँग पखाली भण्डारमा राख्नुहोस् ।

च. पशुपालन

- गाई गोरु, साँढे, राँगो, भैंसी तथा भेडा बाख्राहरुलाई नाम्ले र गोलो जुकाहरु विरुद्ध कम्तिमा पनि बर्षको दुई पटक ठुलो दर्शौं (असोज/कार्तिक) र सानो दर्शौं (चैत्र/बैशाख) को आसपासमा अक्सिक्लोजानाइड र लिवामिजोलको झोल वा बोलस (ठुलो चक्की) जनावरको शारीरिक तौल अनुसार खुवाउनुहोस् ।
- सिंचित धान खेत नजिकका सुँगुर बंगूर पाल्ने ग्रामिण वस्तीका कृषकहरुले खोरलाई सफा र सुक्खा राख्नुपर्दछ । छाडा रुपमा पाल्नु हुँदैन । सम्भव भएमा सवै सुँगुर, बंगूर र मानिसलाई जापानिज इन्सेप्लाइटिस रोग विरुद्धको खोप लगाउनाले क्युलेक्स प्रजातिको लामखुट्टेको टोकाईबाट सार्ने जापानिज इन्सेप्लाइटिस रोगको प्रकोपबाट बच्न सकिन्छ ।
- गाई-गोरुमा साउने रोगको प्रकोप हुन नदिन लामखुट्टे र भुसुनाको टोकाईबाट बचाई राख्न झ्याल ढोकामा तार जालीको व्यवस्था गर्नुहोस् । लामखुट्टे र भुसुनाको चहल पहल कम हुने बखत (बिहान) मा चराउन लैजानुहोस् ।
- बाख्रामा देखिने कुम्री (ढकेरी) रोगको रोकथाम गर्न श्रावण देखि कार्तिक सम्म मासिक एक चक्की डाईईथाइल कार्बामाजिन

(डी.ई.सी.)-१०० एम.जी. खुवाउनुहोस् । ढकेरी लागेका बाख्राको हकमा दैनिक एक चक्की सात दिनसम्म खुवाउनुहोस् । र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिनसम्म लगाउनुहोस् ।

- छेर्ने रोग भएका गाईवस्तुलाई सल्फा बोलस (चक्की) दाना वा सख्खरमा ४ चक्की राखेर बिहान र बेलुका ३ दिनसम्म खुवाउनुहोस् । र ओभानो घाँस खुवाउनुहोस् । यसो गर्दा पनि रोकिएन भने गोबर जाँच गर्ने र परजीवि देखिएमा अल्बेन्डाजोल १० मिलिग्राम प्रति किलोग्राम शारीरिक तौलको दरले खुवाउनुहोस् ।
- बाख्राको मोओलाको लागि ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटसको घोलले मुख सफा गर्नुहोस् । मोओलाको भाइस घाउ, चोटपटक लागेको वा काटेको ठाँउबाट मानिसमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बाख्रालाई घाउ चोटपटक नलागेको मान्छे वा पन्जा लगाएर स्याहार सुसार गर्नुहोस् ।
- भैंसी झोक्राइ घाँस खान छोडेमा दैनिक ३-४ चक्की रुमिनोटोरिक बोलस ३-४ दिनसम्म खुवाउनुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।

~\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$~

वर्ष : १ अंक: १५

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : २९ असोज २०७२

अवधि : २९ असोज २०७२ - ०५ कार्तिक २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने: PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

१५ असोज – २१ असोज २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	३३.६ – ३४.६
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२०.२ – २२.८
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	९१.४ – ९८.२
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	४७.४ – ५८.४
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	०.० – ३.७५
हावाको दिशाको दायरा	उत्तर – दक्षिण-पश्चिम

२२ असोज – २८ असोज २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	२२ असोज	२३ असोज	२४ असोज	२५ असोज	२६ असोज	२७ असोज	२८ असोज
वर्षा (मि.मी.)	०.०	०.०	०.०	१९.०	०.४	०.०	५.४
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	३३.५	३३.३	३२.६	३४.३	३२.१	३२.८	२८.५
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	२०.०	२२.०	२२.५	२१.०	२०.४	२१.३	२२.८
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	९८.२	९०.१	९४.२	१००	९८.३	९५.७	९५.०
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	५६.३	५८.०	६०.५	७६.०	५५.६	५८.६	७७.४
हावाको गति (मि./से.)	५.२५	२.२५	०.७५	३.७५	०.७५	२.०	२.५
हावाको दिशा	दक्षिण-पश्चिम	दक्षिण-पूर्व	उत्तर-पूर्व	दक्षिण-पूर्व	पूर्व	उत्तर-पूर्व	दक्षिण-पूर्व

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

आगामी हप्ता सामान्यरूपमा बदली रहने तथा आइतबार अपरान्हसम्म कतै-कतै क्षणिक मात्रामा वर्षा हुनसक्ने पूर्वानुमान गरिएको छ। न्यूनतम तापक्रममा गत हप्ताको भन्दा केहि कम भएतापनि औसत तापक्रम यस हप्ताकै जस्तै रहने तथा सापेक्षिक आर्द्रता औसतमा ६५% भन्दा माथि रहने सम्भावना छ।

ख. बालीनाली

१. धान बाली

- धान खेतमा पात वेरुवा कीराको प्रकोप २५-३०% सम्म देखिएमा विषादीको प्रयोग नगर्नुहोस्। (धान खेतमा भएका मित्रजीव कीराहरु नष्ट हुनाले)। तर ३०% भन्दा बढी क्षती देखिएमा मात्र अल्फाम्याथ्रिन १०% इ.सी; १.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर २० लिटर प्रति कठ्ठाको दरमा धानको पात भिज्नेगरि छर्नुहोस्।

पातको फेद कुहिने रोग (सीथ रट) को व्यवस्थापन

बाला निस्कने बेलामा डाईथेन एम -४५, ३ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले छर्नुहोस्।

धानमा लाग्ने हिस्पा कीरा को व्यवस्थापन

क्लोरोपाईरिफस -२० ई.सी, २ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले घोल बनाई धानको पात भिज्नेगरि छर्नुहोस्। वा नीम युक्त विषादी (जस्तै- अल्टिनीम) ५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर पात भिज्नेगरि ७-१० दिनको फरकमा छर्नुहोस्।

मरुवा रोग (ब्लाष्ट) को व्यवस्थापन

वीम वा अन्य कुनै ट्राइसाइक्लियाजोल युक्त विषादी १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिलाई छर्नुहोस्। वा कासु वी २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको अन्तरालमा २ पटक छर्नुहोस्। नेक ब्लाष्टको व्यवस्थापनको लागी धानको बाला निकल्नु भन्दा अगाडी र धानको फूल फुलिसकेपछी माथी उल्लेखित विषादी र मात्रा मिलाएर २ पटक छर्नुहोस्।

खैरो थोप्ले (ब्राउन लिफ स्पट) को व्यवस्थापन

यो रोग खासगरी मलजल नपुगेको अवस्थामा लाग्ने हुँदा उचित मात्रामा मलको प्रयोग गर्नुहोस्। डाईथेन एम-४५ (मेन्कोजेव) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिलाई छर्नुहोस्। एक कठ्ठा जग्गाको लागि १८-२० लिटर पानीको आवश्यकता पर्दछ। मौसम राम्रो भएको समयमा छर्नुहोस्।

डुडुवा रोग (व्याक्टेरियल ब्लाइट) को व्यवस्थापन

बोटलाई सकभर घाउचोट लाग्नबाट वचाउने र धानको टुप्पा काट्ने चलनलाई हटाउने जसले गर्दा रोगका शाकाणु सजिलैसँग बोटभित्र पस्न सक्दैन। एग्रीमासीन-१०० - २ ग्राम प्रति ३ लिटर पानीका दरले मिलाई छर्नुहोस्। गाईको ताजा गोबर ५०ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले घोल बनाई त्यसलाई छानेर छर्दा यो रोग केही हदसम्म नियन्त्रण हुन्छ।

पातको फेद डुडुवा (सीथ ब्लाइट) रोग को व्यवस्थापन

रोगको प्रकोप बढेमा भ्यालिडामाईसिन २ एम.एल. प्रति लिटर पानीको दरले सफा मौसम भएको समयमा छर्नुहोस्। नाइट्रोजन मल मात्र बढी प्रयोग नगरी फोस्फोरस र पोटास मल प्रयोग गर्नुहोस्।

२. मकै बाली

- मकै भाँच्नु भन्दा पहिले खेतबारीको फरक फरक ठाँउबाट घोगाको नमुना संकलन गरी वीचको दाना छोडाई खोयासंग जोडिएको भाग (नाथ्री) जाँच गर्दा कालो रङ्गमा परिणत भएको छ भने मकै भाँच्ने उपयुक्त समय भएको सम्झी भाच्च शुरु गर्नुहोस्।

- मकै भण्डारण गर्ने समयमा दानामा चिस्यानको प्रतिशत बढी भएमा घुन, पुतली र ढुसीले सजिलै आक्रमण गर्दछ त्यसकारण मकै भण्डारण गर्नु भन्दा पहिले दानाको चिस्यान १२ प्रतिशत भन्दा कम गराउन मकैलाई ३-४ दिन घाममा राम्ररी सुकाउनुहोस् ।

३. गहुँ

- गहुँ लगाउने उपयुक्त समय कार्तिक मसान्तसम्म भएकोले अब जग्गाको तयारी गर्नुहोस् ।
- जग्गाको तयारीको बेलामा ४०-५० के.जी. कम्पोष्ट मल तथा ३.० के.जी. यूरिया, ३.६ के.जी. डि. ए. पी. र १.४ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठाका सिंचित जग्गामा तथा २.२ के.जी. यूरिया, ३.६ के.जी. डि.ए.पी. र १.१ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठाका दरले असिंचित जग्गामा प्रयोग गरी राम्ररी माटोमा मिलाउनुहोस् ।
- गहुँका उन्नत जातहरू- बिजय, एन.एल. १७१, आदित्य, गौतम, अच्युत, रोहिणी, बि.एल ११३५ आदि जातहरू लगाउनुहोस् ।

४. तोरी

- तोरी लगाउने उपयुक्त समय कार्तिक मसान्तसम्म भएकोले अब जग्गाको तयारी गर्नुहोस् ।
- जग्गाको तयारीको बेलामा ३०-४० के.जी. कम्पोष्ट मल तथा १.६ के.जी. यूरिया, ३.० के.जी. डि.ए.पी. र १.१ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठाका दरले जग्गाको अन्तिम तयारीको बेला राम्ररी माटोमा मिलाउनुहोस् ।
- तोरीका उन्नत जातहरू- मोरङ्घ तोरी-२, प्रीती, उन्नति, प्रगति र विकास जातहरू लगाउनुहोस् ।

५. अरहर/बदाम(मुम्फली)/भटमास

- बोट ओईलाउने रोगको रोकथामको लागि २ ग्राम वेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर अरहरको बोट भिजे गरि छर्कनुहोस् ।

बदामको टिक्का (थोप्ले) रोगको व्यवस्थापन

हेक्जाकोनाजोल २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिलाई ७-१० दिनको फरकमा २-३पटक मौसम राम्रो भएको बेलामा छर्नुहोस् । अथवा, कारवेन्डाजिम १ ग्राम र मेन्कोजेव २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस् ।

भटमासमा लाग्ने झुसिलकीराको व्यवस्थापन

झुसिलकीराका फुल वा लार्भाहरू भएका पातहरू टिपेर मडितेल पानीमा डुवाउनुहोस् । यसको प्रकोप बढी देखिएमा मात्र अल्फाम्याथ्रिन १०% इ.सी; १.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर २० लिटर प्रति कठ्ठाको दरले पात भिजेगरि छर्नुहोस् ।

६. मुसुरो

- मुसुरो लगाउन जग्गाको तयारीको बेलामा ३०-४० के.जी. कम्पोष्ट मल तथा ५०० ग्राम यूरिया, १.५ के.जी. डि.ए.पी. र १.१ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस् ।
- मुसुरोका उन्नत जातहरू-खजुरा-१, खजुरा मुसुरो-२ सिन्दूर, सिम्रिक, शिशिर, शितल आदि जातहरू लगाउनुहोस् ।

ग. फलफूल बाली

- यस मौसममा केराको घारीमा प्रशस्त कोथाहरू आउने भएकोले माउबोट सँग २ वटा कोथा मात्र रहने गरि बाँकी कोथाहरू हटाउनुहोस् । कोथा हटाउन यसलाई फेदैदेखि उखेल्नुहोस् ।
- जीवाणुको संक्रमणबाट कागतीको पात, डाँठ र फलको बाहिरी भागमा साना साना सेता थोप्लाहरूको आकार बढ्दै गई खैरो रंगका खटिरा जस्ता थोप्लाहरू देखिन्छन् यस्तो संक्रमणलाई क्याङ्कर भनिन्छ । कागती बगैँचामा क्याङ्कर रोगको व्यवस्थापनको लागि जीवाणुको संक्रमणबाट ग्रस्त सबै हाँगा, पातहरू हटाई मडितेलको प्रयोग गरी जलाइदिनुहोस् । बाँकी बोटलाई कपर अक्सिक्लोराईड ३ ग्राम र कासु वी (कासुगामाइसिन) १ ग्राम विषादी १० लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

घ. तरकारी बालीहरु

- सुख्खा मौसम भएकोले गोलभेंडा, खुर्सानी, भेंडे खुर्सानी, भण्टा आदि तरकारी बाली ओइलाउने, फूल झर्ने, फल नलामे वा कम लामे समस्या आएमा कम, पानी बाष्पिकरणको लागि ग्रिन मिराकल ३ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा घोली छर्नुहोस् ।
- काउली, बन्दा जस्ता तरकारीका जातहरुको नर्सरी राख्ने उपयुक्त समय हो ।
- ब्याड राख्ने जग्गाको माटोको उपचार गर्नु परेमा बेभिष्टिन ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बीउ राख्नु ३-४ दिन अगाडी छर्कनुहोस् ।
- नर्सरी राख्दा १ वित्ता (१५-२० से.मी.) अग्लो ब्याड बनाई ४ अँगुलको फरकमा लाइन कोरेर पातलो गरी बीउ राख्नुहोस् र हल्का माटोले पुरेपछि छापो राख्नुहोस् ।
- काउली, बन्दा, ब्रोकाउली, सरिसकेपछि फेद काट्ने कीराको प्रकोप बढ्ने हुनाले क्लोरपाइरिफस २०% ई.सी १ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा घोली बिरुवाको फेद-फेदमा छर्नुहोस् ।
- अगौटे जातका काउली, बन्दा लगाएको २५-३० दिन भईसकेको भएमा १-१ चम्चा डि.ए.पि. र यूरिया मिसाई वरिपरि घेरा बनाई राखी पुर्नुहोस् । यसरी टपड्रेस गरिसकेपछि हजारीको सहायताले पानी दिनुहोस् ।
- रामतोरियामा भाइरस रोग लागेको भएमा भिकोन एच झोल ०.५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्कनुहोस् ।
- भिन्डी (रामतोरिया) मा भाइरस रोग सेतो झिंगाले सार्ने भएकोले सोको व्यवस्थापनको लागि एसिटामाइप्रिड (इक्का) २०% एस्. पि. (इक्का, माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्कनुहोस् ।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारो व्यवस्थापनको लागी गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपि करीव १ फिट गहिरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस् । क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सी. ०.२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उम्रिन थालेको भए छापो हटाउनुहोस् । यो अवस्थामा फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोग लाग्नसक्ने भएकोले नर्सरी ब्याडको नियमित निरीक्षण गर्नुहोस् । फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न क्लोरपाइरिफस २०% ई.सी. को ०.५ एम.एल. र कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयर बाट नर्सरी ब्याड भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- खुर्सानीको फल लागिसकेको अवस्थामा पात तथा फलमा लामे थोप्ले रोग (सर्कास्पोरा र एन्थ्राकनोज रोग) लाग्नसक्ने हुनाले बेभिष्टिन ५०% डब्लु.पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- तरकारी बालीमा (गोलभेंडा, खुर्सानी, भण्टा आदि) पानी धेरै जम्न गएमा जरा कुहिने रोगले विरुवा मर्दछ । यसको व्यवस्थापनको लागि पानी निकासको उचित व्यावस्था गरेर कार्बेन्डाजिम ५०% डब्लु.पि. (बेभिष्टिन) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर विरुवाको पुरै भाग र जरासम्म पुग्ने गरि छर्नुहोस् ।

आलु

- आलु लगाउने उपयुक्त समय भएकोले यही समयमा तयारी गर्नुहोस् । जग्गा तयार गर्दा १००० केजी कम्पोष्ट/गोठेमल, ७.३ के.जी. डि.ए.पी, ४.६ के.जी. यूरिया र ३.३ के.जी. म्यूरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठाका दरले राखी माटोमा मिलाउनुहोस् । आलुको सिफारिस गरिएका जातहरु ५०-६५ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले लगाउनुहोस् ।

अन्य

- सापेक्षिक आर्द्रता घटबढ भइरहने समय भएकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरुलाई रोग तथा कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस् ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरु हानिकारक हुदैनन् । तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगर्नुहोस् । मित्रजीव कीराहरु जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरुको संरक्षण र संबर्द्धन गर्नुहोस् ।

- मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस् ।
- मौरीलाई चरन कम हुने समय भएकोले मौरी घरमा अवलोकन गरी चाकामा खानेकुराको कमी छ भने चिनी चास्नी दिनुहोस् । चिनी चास्नीको मात्रा चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस् ।
- मौरीको घार राखेको सबै खुट्टाहरुमा कचौरा/प्लास्टिकको बडामा पानी राख्नुहोस् ।

ड. बाली संरक्षण

१. फल कुहाउने औँसा

- काँक्रा, फर्सी, करेला समूहका बालीमा औँसा देखिएमा थोरै कपासमा १-२ थोपा क्यु ल्युर, १-२ थोपा मिथाइल युजिनोलेर मालाथियन ५० इ.सी. १ लिटर पानीमा मिसाएर बनाएको झोलको
- १-२ थोपा मिसाई जमीनदेखि करिब ३ फिट उचाइमा पासो बनाएर खेत बारीमा राख्नुहोस् । यसरी राखिएको पासो भित्र प्रयोग भएको पुरानो कपासलाई प्रत्येक ३ हप्तामा फेरनुहोस् ।
- साथै मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर खेतबारीको चार कुनामा छर्नुहोस् ।

२. लाही (एफिड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि भोलीपल्ट साँझपख छर्नुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी.; २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि साँझपख छर्नुहोस् ।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

च. पशुपालन

- गाई गोरु, साँढे, राँगे, भैंसी तथा भेडा बाख्राहरुलाई नाम्ले र गोलो जुकाहरु विरुद्ध कम्तिमा पनि बर्षको दुई पटक ठुलो दशैं (असोज/कार्तिक) र सानो दशैं (चैत्र/बैशाख) को आसपासमा अक्सिक्लोजानाइड र लिवामिजोलको झोल वा बोलस (ठुलो चक्की) जनावरको शारीरिक तौल अनुसार खुवाउन उपयुक्त हुन्छ ।
- सिंचित धान खेत नजिकका सुँगुर बंगुर पाल्ने ग्रामिण वस्तीका कृषकहरुले खोरलाई सफा र सुक्खा राख्नुहोस् । छाडा रुपमा पाल्नु हुँदैन । सम्भव भएमा सबै सुँगुर, बंगुर र मानिसलाई जापानिज इन्सेप्लाइटिस रोग विरुद्धको खोप लगाउनाले क्युलेक्स प्रजातिको लामखुट्टेको टोकाईबाट सार्ने जापानिज इन्सेप्लाइटिस रोगको प्रकोपबाट बच्न सकिन्छ ।
- बाख्रामा देखिने कुम्री (ढकेरी) रोगको रोकथाम गर्न श्रावण देखि कात्तिक सम्म मासिक एक चक्की डाईईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी.)-१०० एम.जी. खुवाउनुहोस् । ढकेरी लागेका बाख्राको हकमा दैनिक एक चक्की सात दिनसम्म खुवाउनुहोस् । र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिनसम्म लगाउनुहोस् ।
- छेर्ने रोग भएका गाईवस्तुलाई सल्फा बोलस (चक्की) दाना वा सखरमा ४ चक्की राखेर बिहान र बेलुका ३ दिनसम्म खुवाउनुहोस् । र ओभानो घाँस खुवाउनुहोस् । यसो गर्दा पनि रोकिएन भने गोबर जाँच गर्नुहोस् र परजीवि देखिएमा अल्बेन्डाजोल १० मिलिग्राम प्रति किलोग्राम शारीरिक तौलको दरले खुवाउनुहोस् ।
- बाख्राको मोओलाको लागि ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटासको घोलले मुख सफा गर्नुहोस् । मोओलाको भाइरस घाउ, चोटपटक लागेको वा काटेको ठाँउबाट मानिसमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बाख्रालाई घाउ चोटपटक नलागेको मान्छे वा पन्जा लगाएर स्याहार सुसार गर्नुहोस् ।
- भैंसी झोक्राइ घाँस खान छोडेमा दैनिक ३-४ चक्की रुमिनोटोरिक बोलस ३-४ दिनसम्म खुवाउनुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।

~\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$~

वर्ष : १ अंक: १६

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : १३ कार्तिक २०७२

अवधि : १३ कार्तिक २०७२ - १९ कार्तिक २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने: PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

२९ असोज – ०५ कार्तिक २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	३०.० – ३२.५
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	१९.० – २१.३
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	९४.८ – ९९.१
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	५३.७ – ७४.२
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	०.७५ – ४.०
हावाको दिशाको दायरा	उत्तर – दक्षिण-पूर्व

६ कार्तिक – १२ कार्तिक २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	६ कार्तिक	७ कार्तिक	८ कार्तिक	९ कार्तिक	१० कार्तिक	११ कार्तिक	१२ कार्तिक
वर्षा (मि.मी.)	०.०	०.०	०.०	१९.०	०.४	०.०	५.४
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	३३.५	३३.३	३२.६	३४.३	३२.१	३२.८	२८.५
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	२०.०	२२.०	२२.५	२१.०	२०.४	२१.३	२२.८
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	९८.२	९०.१	९४.२	१००	९८.३	९५.७	९५.०
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	५६.३	५८.०	६०.५	७६.०	५५.६	५८.६	७७.४
हावाको गति (मि./से.)	५.२५	२.२५	०.७५	३.७५	०.७५	२.०	२.५
हावाको दिशा	दक्षिण-पश्चिम	दक्षिण-पूर्व	उत्तर-पूर्व	दक्षिण-पूर्व	पूर्व	उत्तर-पूर्व	दक्षिण-पूर्व

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

आगामी हप्ता शनिबारसम्म सामान्यरूपमा बदली रहि कतै-कतै क्षणिक हल्का वर्षाको सम्भावना रहने पूर्वानुमान गरिएको छ। साथै सापेक्षिक आर्द्रता औसतमा ७०% भन्दा माथि रहनेछ। न्यूनतम र अधिकतम तापक्रममा गत हप्ताको भन्दा केहि कमी आएता पनि औसत तापक्रम गत हप्ताकै जस्तै रहने सम्भावना छ।

ख. बालीनाली

१. धान बाली

पातको फेद कुहिने रोग (सीथ रट) को व्यवस्थापन

बाला निस्कने बेलामा डाईथेन एम -४५, ३ ग्राम प्रति लिटर पानीको दरले छर्नुहोस्।

मरुवा रोग (ब्लाष्ट) को व्यवस्थापन

वीम वा अन्य कुनै ट्राइसाइक्लोजोल युक्त विषादी १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिलाई छर्नुहोस्। वा कासु वी २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको अन्तरालमा २ पटक छर्नुहोस्। नेक ब्लाष्टको व्यवस्थापनको लागि धानको बाला निकलनु भन्दा अगाडी र धानको फूल फुलिसकेपछी माथी उल्लेखित विषादी र मात्रा मिलाएर २ पटक छर्नुहोस्।

खैरो थोप्ले (ब्राउन लिफ स्पट) को व्यवस्थापन

यो रोग खासगरी मलजल नपुगेको अवस्थामा लाग्ने हुँदा उचित मात्रामा मलको प्रयोग गर्नुहोस्। डाईथेन एम-४५ (मेन्कोजेव) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिलाई मौसम राम्रो भएको समयमा छर्नुहोस्। एक कठ्ठा जग्गाको लागि १८-२० लिटर पानीको आवश्यकता पर्दछ।

डढुवा रोग (व्याक्टेरियल ब्लाइट) को व्यवस्थापन

बोटलाई सकभर घाउचोट लाग्नबाट बचाउने र धानको टुप्पा काट्ने चलनलाई हटाउने जसले गर्दा रोगका शाकाणु सजिलैसँग बोटभित्र पस्न सक्दैन। एग्रीमाइसीन-१०० विषादी २ ग्राम प्रति ३ लिटर पानीका दरले मिलाई छर्नुहोस्। गाईको ताजा गोबर ५० ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले घोल बनाई त्यसलाई छानेर छर्दा यो रोग केही हदसम्म नियन्त्रण हुन्छ।

२. मकै बाली

- मकै भाँच्नु भन्दा पहिले खेतबारीको फरक फरक ठाँउबाट घोगाको नमुना संकलन गरी वीचको दाना छोडाई खोयासंग जोडिएको भाग (नाथ्री) जाँच गर्दा कालो रङ्गमा परिणत भएको छ भने मकै भाँच्ने उपयुक्त समय भएको सम्झी भाँच्च शुरु गर्नुहोस्।
- मकै भण्डारण गर्ने समयमा दानामा चिस्यानको प्रतिशत बढी भएमा घुन, पुतली र दुसीले सजिलै आक्रमण गर्दछ त्यसकारण मकै भण्डारण गर्नु भन्दा पहिले दानाको चिस्यान १२ प्रतिशत भन्दा कम गराउन मकैलाई ३-४ दिन घाममा राम्ररी सुकाउनुहोस्।

३. गहुँ

- गहुँ लगाउने उपयुक्त समय कार्तिक मसान्तसम्म भएकोले अब जग्गाको तयारी गर्नुहोस्।
- जग्गाको तयारीको बेला सिंचित जग्गामा ४०-५० के.जी. कम्पोष्ट मल तथा ३.० के.जी. यूरिया; ३.६ के.जी. डि.ए.पी., र १.४ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठा तथा असिंचित जग्गामा २.२ के.जी. यूरिया, ३.६ के.जी. डि.ए.पी., र १.१ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठाका दरले प्रयोग गरी राम्ररी माटोमा मिलाउनुहोस्।
- गहुँका उन्नत जातहरू- बिजय, एन.एल. ९७१, आदित्य, गौतम, अच्युत, रोहिणी, बि.एल. ११३५ आदि जातहरू लगाउनुहोस्।

४. तोरी

- तोरी लगाउने उपयुक्त समय कार्तिक मसान्तसम्म भएकोले अब जग्गाको तयारी गर्नुहोस् ।
- जग्गाको तयारीको बेलामा ३०-४० के.जी. कम्पोष्ट मल तथा १.६ के.जी. युरिया, ३.० के.जी. डि.ए.पी. र १.१ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठाका दरले जग्गाको अन्तिम तयारीको बेला राम्ररी माटोमा मिलाउनुहोस् ।
- तोरीका उन्नत जातहरू - मोरङ्घ तोरी-२, प्रिती, उन्नति, प्रगति र विकासे जातहरू लगाउनुहोस् ।
- तोरीको बीउको उपचार गर्ने- बीउबाट लाग्ने/सर्ने अल्टरनेरिया थोप्ले रोगको लागि मेन्कोजेव ३ ग्राम प्रति के.जी. बीउको दरले उपचार गरि छर्नुहोस् ।

५. अरहर/बदाम(मुम्फली)

- बोट ओईलाउने रोगको रोकथामको लागि २ ग्राम बेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर अरहरको बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।

बदामको टिक्का (थोप्ले) रोगको व्यवस्थापन

हेक्जाकोनाजोल २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिलाई ७-१० दिनको फरकमा २-३पटक मौसम राम्रो भएको बेलामा छर्नुहोस् ।अथवा, कार्बेन्डाजिम १ ग्राम र मेन्कोजेव २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस् ।

६. मुसुरो

- मुसुरो लगाउन जग्गाको तयारीको बेलामा ३०-४० के.जी. कम्पोष्ट मल तथा ५०० ग्राम युरिया, १.५ के.जी. डि.ए.पी. र १.१ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस् ।
- मुसुरोका उन्नत जातहरू-खजुरा-१, खजुरा मुसुरो-२ सिन्दूर, सिम्रिक, शिशिर, शितल आदि जातहरू लगाउनुहोस् ।

ग. फलफूल बाली

- यस मौसममा केराको घारीमा प्रशस्त कोथाहरू आउने भएकोले माउबोट सँग २ वटा कोथा मात्र रहने गरि बाँकी कोथाहरू हटाउनुहोस् । कोथा हटाउन यसलाई फेदैदेखि उखेल्नुहोस् ।
- जीवाणुको संक्रमणबाट कागतीको पात, डाँठ र फलको बाहिरी भागमा साना साना सेता थोप्लाहरूको आकार बढ्दै गई खैरो रंगका खटिरा जस्ता थोप्लाहरू देखिन्छन् यस्तो संक्रमणलाई क्याङ्कर भनिन्छ । कागती बगैँचामा क्याङ्कर रोगको व्यवस्थापनको लागि जीवाणुको संक्रमणबाट ग्रस्त सबै हाँगा, पातहरू हटाई मट्टितेलको प्रयोग गरी जलाइदिनुहोस् । बाँकी बोटलाई कपर अक्सिक्लोराईड ३ ग्राम र कासु वी (कासुगामाइसिन) १ ग्राम विषादी १० लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

घ. तरकारी बालीहरू

- सुख्खा मौसम भएकोले गोलभेंडा, खुर्सानी, भेंडे खुर्सानी, भण्टा आदि तरकारी बाली ओइलाउने, फूल झर्ने, फल नलाग्ने वा कम लाग्ने समस्या आएमा बाष्पिकरण न्यून गर्नको लागि ग्रिन मिराकल ३ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली छर्नुहोस् ।
- काउली, बन्दा जस्ता तरकारीका जातहरू रोप्ने उपयुक्त समय हो ।
- ब्याड राख्ने जग्गाको माटोको उपचार गर्नु परेमा बेभिष्टिन ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बीउ राख्नु ३-४ दिन अगाडी छर्नुहोस् ।
- नर्सरी राख्दा १ वित्ता (१५-२० से.मी.) अग्लो व्याड बनाई ४ अँगुलको फरकमा लाइन कोरेर पातलो गरी बीउ राख्नुहोस् र हल्का माटोले पुरेपछि छापो राख्नुहोस् ।
- अगौटे जातका काउली, बन्दा लगाएको ४५-५० दिन भईसकेको भएमा ७-१० ग्राम यूरिया (१चम्चा) प्रत्येक बोटको वरिपरि घेरा बनाई राखी पुर्नुहोस् । यसरी दोश्रो टपट्रेस गरिसकेपछि सिँचाई गर्नुहोस् ।
- काउली, बन्दा, ब्रोकाउली, सरिसकेपछि फेद काट्ने कीराको प्रकोप बढ्ने हुनाले क्लोरपाइरिफस २०% ई.सी १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली बिरुवाको फेद-फेदमा छर्नुहोस् ।

- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारो व्यवस्थापनको लागी गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपि करीव १ फिट गहिरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस् । क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सी. ०.२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- हिउँदै तरकारी बालीको नर्सरी ब्याडमा बेर्ना उम्रिन थालेको भए छापो हटाउनुहोस् । यो अवस्थामा फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोग लाग्नसक्ने भएकोले नर्सरी ब्याडको नियमित निरीक्षण गर्नुहोस् । फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न क्लोरपाइरिफस २०% ई.सी. को ०.५ एम.एल. र कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयर बाट नर्सरी ब्याड भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- खुर्सानीको फल लागिसकेको अवस्थामा पात तथा फलमा लाग्ने थोप्ले रोग (सर्कास्पोरा र एन्थ्राकनोज रोग) लाग्नसक्ने हुनाले बेभिष्टिन ५०% डब्लु.पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- तरकारी बालीमा (गोलभेंडा, खुर्सानी, भण्टा आदि) जरा कुहिने रोगले विरुवा मर्दछ । यसको व्यवस्थापनको लागी कार्बेन्डाजिम ५०% डब्लु.पि. (बेभिष्टिन) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर विरूवाको पुरै भाग र जरासम्म पुग्ने गरि छर्नुहोस् ।

आलु

- आलु लगाउने उपयुक्त समय भएकोले यही समयमा तयारी गर्नुहोस् । जग्गा तयार गर्दा १००० केजी कम्पोष्ट/गोठेमल, ७.३ के.जी. डि.ए.पी, ४.६ के.जी. यूरिया र ३.३ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठाका दरले राखी माटोमा मिलाउनुहोस् । आलुको सिफारिस गरिएका जातहरू ५०-६५ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले लगाउनुहोस् ।
- बियाँबाट बीउ वा खायन आलु उत्पादनको लागी एच.पि.एस. II/६७; एच.पि.एस. ७/६७; एच.पि.एस. I/१३ जातहरू लगाउनुहोस् ।

अन्य

- सापेक्षिक आर्द्रता घटबढ भइरहने समय भएकोले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरूलाई रोग तथा कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस् ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन् । तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगर्नुहोस् । मित्रजीव कीराहरू जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र संबर्द्धन गर्नुहोस् ।
- मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस् ।
- मौरीलाई चरन कम हुने समय भएकोले मौरी घरमा अवलोकन गरी चाकामा खानेकुराको कमी छ भने चिनी चास्नी दिनुहोस् । चिनी चास्नीको मात्रा चिनी चास्नी बनाएर खुवाउनुहोस् ।
- मौरीको घर राखेको सबै खुट्टाहरूमा कचौरा/प्लास्टिकको बड्डामा पानी राख्नुहोस् ।

ड. बाली संरक्षण

१. फल कुहाउने औँसा

- काँक्रा, फर्सी, करेला समूहका बालीमा औँसा देखिएमा थोरै कपासमा १-२ थोपा क्यु ल्युर, १-२ थोपा मिथाइल युजिनोल र मालाथियन ५० इ.सी. १ लिटर पानीमा मिसाएर बनाएको झोलको १-२ थोपा मिसाई जमीनदेखि करिब ३ फिट उचाइमा पासो बनाएर खेतबारीमा राख्नुहोस् । यसरी राखिएको पासोभित्र प्रयोग भएको पुरानो कपासलाई प्रत्येक ३ हप्तामा फेर्नुहोस् ।
- साथै मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर खेतबारीको चार कुनामा छर्नुहोस् ।

२. लाही (एफिड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि भोलीपल्ट साँझपख छर्नुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी.; २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि साँझपख छर्नुहोस् ।

- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

च. पशुपालन

- गाई गोरु, साँढे, राँगो, भैंसी तथा भेडाबाख्राहरुलाई नाम्ले र गोलो जुकाहरु विरुद्ध कम्तिमा पनि बर्षको दुई पटक ठुलो दशैं (असोज/कार्तिक) र सानो दशैं (चैत्र/बैशाख) को आसपासमा अक्सिक्लोजानाइड र लिवामिजोलको झोल वा बोलस (ठुलो चक्की) जनावरको शारीरिक तौल अनुसार खुवाउनुहोस् ।
- सिंचित धान खेत नजिकका सुँगुर बंगुर पाल्ने ग्रामिण वस्तीका कृषकहरुले खोरलाई सफा र सुकखा राख्नुहोस् ।छाडा रुपमा पाल्नु हुँदैन । सम्भव भएमा सवै सुँगुर, बंगुर र मानिसलाई जापानिज इन्सेफ्लाइटिस रोग विरुद्धको खोप लगाउनाले क्युलेक्स प्रजातिको लामखुट्टेको टोकाईबाट सर्ने जापानिज इन्सेफ्लाइटिस रोगको प्रकोपबाट बच्न सकिन्छ ।
- बाख्रामा देखिने कुम्री (ढकेरी) रोगको रोकथाम गर्न श्रावण देखि कार्तिक सम्म मासिक एक चक्की डाईईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी.)-१०० एम.जी. खुवाउनुहोस् । ढकेरी लागेका बाख्राको हकमा दैनिक एक चक्की सात दिनसम्म खुवाउनुहोस् । र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिनसम्म लगाउनुहोस् ।
- बाख्राको मोओलाको लागी ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटासको घोलले मुख सफा गर्नुहोस् ।मोओलाको भाइस घाउ, चोटपटक लागेको वा काटेको ठाँउबाट मानिसमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बाख्रालाई घाउ चोटपटक नलागेको मान्छे वा पन्जा लगाएर स्याहार सुसार गर्नुहोस् ।
- गाई, भैंसी तथा सुँगुरहरुमा खोरेत रोग लाग्न नदिन पशु सेवा कार्यालयको समन्वयमा सो रोग विरुद्धको भ्याक्सिन ६-६ महिनामा लगाउनुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।

~§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§~

वर्ष : १ अंक: १७

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : २० कार्तिक २०७२

अवधि : २० कार्तिक २०७२ - २६ कार्तिक २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने: PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

०६ कार्तिक – १२ कार्तिक २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	२.४
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२३.७ – ३२.०
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	१६.२ – १८.६
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	९२.७ – ९८.२
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	४५.९ – ७२.४
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	१.२५ – ३.०
हावाको दिशाको दायरा	दक्षिण-पूर्व – उत्तर-पूर्व

१३ कार्तिक – १९ कार्तिक २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	१३ कार्तिक	१४ कार्तिक	१५ कार्तिक	१६ कार्तिक	१७ कार्तिक	१८ कार्तिक	१९ कार्तिक
वर्षा (मि.मी.)	०.०	०.०	०.०	१९.०	०.४	०.०	५.४
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	३३.५	३३.३	३२.६	३४.३	३२.१	३२.८	२८.५
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	२०.०	२२.०	२२.५	२१.०	२०.४	२१.३	२२.८
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	९८.२	९०.१	९४.२	१००	९८.३	९५.७	९५.०
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	५६.३	५८.०	६०.५	७६.०	५५.६	५८.६	७७.४
हावाको गति (मि./से.)	५.२५	२.२५	०.७५	३.७५	०.७५	२.०	२.५
हावाको दिशा	दक्षिण-पश्चिम	दक्षिण-पूर्व	उत्तर-पूर्व	दक्षिण-पूर्व	पूर्व	उत्तर-पूर्व	दक्षिण-पूर्व

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

आगामी हप्ता समान्यरूपमा बदली रहे तापनि पानी पर्ने सम्भावना न्यून रहने पूर्वानुमान गरिएको छ। साथै सापेक्षिक आर्द्रता औसतमा ७०% भन्दा माथि रहने तथा तापक्रम गतहप्ताकै जस्तै रहने सम्भावना छ।

ख. बालीनाली

१. धान बाली

- आफुलाई चाहिने जति बीउ प्राप्त हुनेगरी स्वस्थ तथा समान बोटका राम्ररी पाकेका बाला बल्याएर शुद्ध बीउ उत्पादनको लागि ३-४ घाम सुकाइ-केलाइ गरेर हावा नछिर्ने भाँडा जस्तै- सीड बिन, भकारी, घ्याम्पो वा बोरामा राख्नुहोस्।

२. मकै बाली

- मकै भाँच्नु भन्दा पहिले खेतबारीको फरक फरक ठाँउबाट घोगाको नमुना संकलन गरी बिचको दाना छोडाई खोयासंग जोडिएको भाग (नाथ्री) जाँच गर्दा कालो रङ्गमा परिणत भएको छ भने मकै भाँच्ने उपयुक्त समय भएको सम्झी भाँच्च शुरु गर्नुहोस्।
- सापेक्षिक आर्द्रता घट्टै गई रहेता पनि मकै भण्डारण गर्ने समयमा दानामा चिस्यानको प्रतिशत बढी भएमा घुन र ढुसीले सजिलै आक्रमण गर्दछ त्यसकारण मकै भण्डारण गर्नु भन्दा पहिले दानाको चिस्यान १२ प्रतिशत भन्दा कम गराउन मकैलाई ३-४ दिन घाममा राम्ररी सुकाउनुहोस्।

३. गहुँ

- कार्तिक मसान्तसम्म गहुँ लगाउन उपयुक्त मौसम हुनाले उक्त समयभित्र गहुँ लगाई सक्नु पर्दछ। त्यसपछि लगाउदा उत्पादनमा हास आउन सक्छ।
- सापेक्षिक आर्द्रता घटी रहेकोले माटोको चिस्यान उड्ने हुनाले चिस्यान रहँदै गहुँ छर्नुहोस्।
- जग्गाको तयारीको बेलामा सिंचित जग्गामा ४०-५० के.जी. कम्पोष्ट मल तथा ३.० के.जी. यूरिया, ३.६ के.जी. डि.ए.पी. र १.४ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठा तथा असिंचित जग्गामा २.२ के.जी. यूरिया, ३.६ के.जी. डि.ए.पी. र १.१ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठाका दरले प्रयोग गरी राम्ररी माटोमा मिलाउनुहोस्।
- गहुँका उन्नत जातहरू- बिजय, एन.एल.९७१, आदित्य, गौतम, अच्युत, रोहिणी, बि.एल.११३५ आदि जातहरू लगाउनुहोस्।
- बीउको उपचार- बेभिष्टिन वा वेनलेट २ ग्राम वा भाइटाभ्याक्स २००- ३ ग्राम प्रति के.जी. का दरले उपचार गरेर मात्र बीउ छर्नुहोस्।
- गहुँको बीउ ३.३ के.जी. प्रति कठ्ठाको लागि पर्याप्त हुन्छ।

४. तोरी

- कार्तिक मसान्तसम्म तोरी लगाउन उपयुक्त मौसम हुनाले उक्त समयभित्र तोरी लगाई सक्नुहोस्।
- सापेक्षिक आर्द्रता घटी रहेकोले माटोको चिस्यान उड्ने हुनाले चिस्यान रहँदै तोरी छर्नुहोस्।
- जग्गाको तयारीको बेलामा ३०-४० के.जी. कम्पोष्ट मल तथा १.६ के.जी. यूरिया, ३.० के.जी. डि.ए.पी. र १.१ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठाका दरले जग्गाको अन्तिम तयारीको बेला राम्ररी माटोमा मिलाउनुहोस्।
- तोरीका उन्नत जातहरू- मोरङ्घ तोरी-२, प्रिती, उन्नति, प्रगति र विकास जातहरू लगाउनुहोस्।
- तोरीको बीउको उपचार गर्ने- बीउबाट लाग्ने/सर्ने अल्टरनेरिया थोप्ले रोगको लागि मेन्कोजेव ३ ग्राम प्रति के.जी. बीउको दरले उपचार गरि छर्नुहोस्।
- तोरीको बीउ २००-२५० ग्राम प्रति कठ्ठाको लागि पर्याप्त हुन्छ।

५. अरहर/बदाम(मुम्फली)

- बोट ओईलाउने रोगको रोकथामको लागि २ ग्राम बेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर अरहरको बोट भिजे गरि छर्कनुहोस् ।

६. मुसुरो

- कार्तिक मसान्तसम्म मुसुरो लगाउन उपयुक्त मौसम हुनाले उक्त समय भित्र मुसुरो लगाई सक्नुहोस् ।
- सापेक्षिक आर्द्रता घटी रहेकोले माटोको चिस्यान उड्ने हुनाले चिस्यान रहँदै मुसुरो छर्नुहोस् ।
- मुसुरो लगाउन जग्गाको तयारीको बेलामा ३०-४० के.जी. कम्पोष्ट मल तथा ५०० ग्राम युरिया, १.५ के.जी. डि.ए.पी. र १.१ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस् ।
- आगामी हप्ता पानी पर्ने संभावना न्यून रहेकोले कम चिस्यान भएको खेतमा मुसुरो लगाउँदा बीउलाई १२ घण्टासम्म पानीमा भिजाई २ घण्टा छाँयामा सुकाएर छर्नुहोस् ।
- राइजोबियमद्वारा मुसुरोको बीउलाई उपचार गरी लगाउनुहोस् ।
- तोरी बालीसँग मुसुरो मिश्रित बालीको रूपमा लगाउँदा ६६५ ग्राम मुसुरो र ६५-१०० ग्राम तोरी मिसाएर प्रति कठ्ठाको दरले छर्नुहोस् ।
- मुसुरोका उन्नत जातहरू-खजुरा-१, खजुरा मुसुरो-२ सिन्दूर, सिम्रिक, शिशिर, शितल आदि जातहरू लगाउनुहोस् ।
- बीउको उपचार- बेभिष्टिन वा डेरोसाल ३ ग्राम प्रति के.जी. का दरले बीउको उपचार गर्नुहोस् ।
- मुसुरोलाई घुसुवा बालीको रूपमा धान खेतमा छर्दा १.५ के.जी. प्रति कठ्ठाको दरले बीउ छर्नुहोस् ।

ग. फलफूल बाली

- वर्षात सकिएर सुख्खा मौसम शुरु भएको हुनाले केरा खेती गर्ने कृषकहरूले केराको घरी वरिपरि पात पतिङ्गर, केराको सुकेका पात आदिले छापो दिनुहोस् ।
- यस मौसममा केराको घारीमा प्रशस्त कोथाहरू आउने भएकोले माउबोटसँग २ वटा कोथा मात्र रहने गरि बाँकी कोथाहरू हटाउनुहोस् । कोथा हटाउन यसलाई फेदैदेखि उखेलनुहोस् ।
- यो हप्ताको तापक्रम १४.५-३२.९° सेन्टिग्रेड सम्म हुने तथा मौसम बदली भैरहने सम्भावना भएकोले कागतीमा लाग्ने कोत्रे रोगका जीवाणु सक्रिय भई नै रहन्छन् । जीवाणुको संक्रमणबाट कागतीको पात, डाँठ र फलको बाहिरी भागमा साना साना सेता थोप्लाहरूको आकार बढ्दै गई खैरो रंगका खटिरा जस्ता थोप्लाहरू देखिन्छन् यस्तो संक्रमणलाई क्याङ्कर भनिन्छ । कागती बगैँचामा क्याङ्कर रोगको व्यवस्थापनको लागि जीवाणुको संक्रमणबाट ग्रस्त सबै हाँगा, पातहरू हटाई मट्टितेलको प्रयोग गरी जलाइदिनुहोस् । बाँकी बोटलाई कपर अक्सिक्लोराईड ३ ग्राम र कासु वी (कासुगामाईसिन) १ ग्राम विषादी १० लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

घ. तरकारी बालीहरू

- आगामी हप्ता सुख्खा मौसम रहिरहने हुनाले गोलभेंडा, खुर्सानी, भेंडे खुर्सानी, भण्टा आदि तरकारी बाली ओईलाउने, फूल झर्ने, फल नलाग्ने वा कम लाग्ने समस्या आएमा बाष्पिकरण न्यून गर्नको लागि ग्रिन मिराकल ३ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली छर्नुहोस् ।
- काउली, बन्दा लगाएको ४५-५० दिन भईसकेको भएमा ७-१० ग्राम यूरिया (१ चम्चा) प्रत्येक बोटको वरिपरि घेरा बनाई राखी पुर्नुहोस् । यसरी दोश्रो टपड्रेस गरिसकेपछि सिँचाई गर्नुहोस् ।
- काउली, बन्दा, ब्रोकाउली, सरिसकेपछि फेद काट्ने कीराको प्रकोप बढ्ने हुनाले क्लोरपाइरिफस २०% ई.सी १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली बिरुवाको फेद-फेदमा छर्नुहोस् ।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारो व्यवस्थापनको लागी गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपि करीव १ फिट

गहिरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस् । क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सी. ०.२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।

- हिउँदे तरकारीबालीको फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न क्लोरपाइरिफस २०% ई.सी. को ०.५ एम.एल. र कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयर बाट बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- आगामी हप्ता सामान्य रुपमा बदली रही रहने हुनाले खुर्सानीको फल लागिसकेको अवस्थामा पात तथा फलमा लाग्ने थोप्ले रोग (सर्कास्पोरा र एन्थ्राक्नोज रोग) लाग्नसक्ने हुनाले बेभिष्टिन ५०% डब्लु.पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- आगामी हप्ता सामान्य रुपमा बदली रही रहने हुनाले तरकारी बालीमा (गोलभेंडा, खुर्सानी, भण्टा आदि) जरा कुहिने रोगको प्रकोप बढ्न सक्दछ । यसको व्यवस्थापनको लागि कार्बेन्डाजिम ५०% डब्लु.पि. (बेभिष्टिन) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर विरूवाको पुरै भाग र जरासम्म पुग्नेगरि छर्नुहोस् ।
- सुख्खा मौसम भएकोले बेसार, अदुवा बालीको टुप्पो मर्ने/सुकने भएकोले छापो राखी चिस्यान जोगाउनुहोस् ।

आलु

- आलु लगाउने उपयुक्त समय भएकोले यही समयमा तयारी गर्नुहोस् । जग्गा तयार गर्दा १००० केजी कम्पोष्ट/गोठेमल, ७.३ के.जी. डि.ए.पी, ४.६ के.जी. युरिया र ३.३ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठाका दरले राखी माटोमा मिलाउनुहोस् । आलुको सिफारिस गरिएका जातहरू ५०-६५ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले लगाउनुहोस् ।
- बियाँबाट बीउ वा खायन आलु उत्पादनको लागि एच.पि.एस. II/६७; एच.पि.एस. ७/६७; एच.पि.एस. I/१३ जातहरू लगाउनुहोस् ।
- काटेर लगाउने आलुको बीउलाई २-३ प्रतिशत मेन्कोजेवको घोल बनाएर ५ मिनेटसम्म डुवाएर रोप्नुहोस् ।

अन्य

- सापेक्षिक आर्द्रता घटबढ भइरहने हुनाले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरूलाई रोग तथा कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस् ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन् । तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगर्नुहोस् । मित्रजीव कीराहरू जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र संबर्द्धन गर्नुहोस् ।
- मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस् ।

ड. बाली संरक्षण

१. फल कुहाउने औँसा

- काँक्रा, फर्सी, करेला समूहका बालीमा औँसा देखिएमा थोरै कपासमा १-२ थोपा क्युल्युर, १-२ थोपा मिथाईल युजिनोल र मालाथियन ५० ई.सी. १ लिटर पानीमा मिसाएर बनाएको झोलको १-२ थोपा मिसाई जमीनदेखि करिब ३ फिट उचाइमा पासो बनाएर खेत बारीमा राख्नुहोस् । यसरी राखिएको पासो भित्र प्रयोग भएको पुरानो कपासलाई प्रत्येक ३ हप्तामा फेर्नुहोस् ।
- साथै मालाथियन ५० ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर खेतबारीको चार कुनामा छर्नुहोस् ।

२. लाही (एफिड)

- १ भाग गाईको गुहँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि भोलीपल्ट साँझपख छर्नुहोस् ।
- मालाथियन ५० ई.सी.; २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि साँझपख छर्नुहोस् ।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

च. पशुपालन

- गाई गोरु, साँढे, राँगो, भैंसी तथा भेडाबाख्राहरुलाई नाम्ले र गोलो जुकाहरु विरुद्ध कम्तिमा पनि बर्षको दुई पटक ठुलो दर्शे (असोज/कार्तिक) र सानो दर्शे (चैत्र/बैशाख) को आसपासमा अक्सिक्लोजानाइड र लिवामिजोलको झोल वा बोलस (ठुलो चक्की) जनावरको शारीरिक तौल अनुसार खुवाउनुहोस् ।
- बाख्रामा देखिने कुम्री (ढकेरी) रोगको रोकथाम गर्न श्रावण देखि कार्तिक सम्म मासिक एक चक्की डाईईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी.)-१०० एम.जी. खुवाउनुहोस् । ढकेरी लागेका बाख्राको हकमा दैनिक एक चक्की सात दिनसम्म खुवाउनुहोस् । र साथमा भिटामिन बी कम्पलेक्सको सुई २-३ दिनसम्म लगाउनुहोस् ।
- बाख्राको मोओलाको लागि ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटोसको घोलले मुख सफा गर्नुहोस् । मोओलाको भाइरस घाउ, चोटपटक लागेको वा काटेको ठाँउबाट मानिसमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बाख्रालाई घाउ चोटपटक नलागेको मान्छे वा पन्जा लगाएर स्याहार सुसार गर्नुहोस् ।
- गाई, भैंसी तथा सुँगुरहरुमा खोरेत रोग लाग्न नदिन पशु सेवा कार्यालयको समन्वयमा सो रोग विरुद्धको भ्याक्सिन ६-६ महिनामा लगाउनुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।

~\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$~

वर्ष : १ अंक: १८

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : २९ कार्तिक २०७२

अवधि : २७ कार्तिक २०७२ – ०३ मंसिर २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने: PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

१३ कार्तिक – १९ कार्तिक २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२७.९ – ३२.१
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	१४.५ – १६.५
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	९७.० – ९९.०
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	४०.४ – ६४.७
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	०.० - ३.५
हावाको दिशाको दायरा	उत्तर - दक्षिण-पुर्व

२० कार्तिक – २६ कार्तिक २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	२० कार्तिक	२१ कार्तिक	२२ कार्तिक	२३ कार्तिक	२४ कार्तिक	२५ कार्तिक	२६ कार्तिक
वर्षा (मि.मी.)	१.४	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	२९.५	२८.४	२८.६	२९.८	२९.७	२९.८	२९.६
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	१३.३	१४.६	१५.७	१५.५	१३.६	१५.२	१५.०
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	९८.०	९८.०	९८.०	९८.०	९७.१	९७.०	९६.३
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	४४.९	५६.३	५९.५	४२.४	४९.६	४९.८	४८.५
हावाको गति (मि./से.)	१.५	२.७५	०.०	२.२५	०.०	३.२५	३.०
हावाको दिशा	दक्षिण-पुर्व	उत्तर-पुर्व	उत्तर	उत्तर-पुर्व	उत्तर	दक्षिण-पुर्व	उत्तर-पुर्व

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

आगामी हप्ता सामान्यरूपमा बदली रहेता पनि पानी पर्ने सम्भावना न्यून रहने छ । साथै सापेक्षिक आर्द्रता औसतमा ७०% भन्दा माथि रहने छ । न्यूनतम र अधिकतम तापक्रममा गत हप्ताको भन्दा केहि कमी आएता पनि औसत तापक्रम गत हप्ताकै जस्तै रहने सम्भावना छ ।

ख. बालीनाली

१. धान बाली

- आफुलाई चाहिने जति बीउ प्राप्त हुने गरि स्वस्थ तथा समान बोटका राम्ररी पाकेका बाला बल्याएर शुद्ध बीउ उत्पादनको लागि ३-४ घाम सुकाइ-केलाइ गरेर हावा नछिर्ने भाँडा जस्तै- सीड बिन, भकारी, घ्याम्पो वा बोरामा राख्नुहोस् ।

२. मकै बाली

- मकै भाँच्नु भन्दा पहिले खेतबारीको फरक फरक ठाँउबाट घोगाको नमुना संकलन गरी वीचको दाना छोडाई खोयासंग जोडिएको भाग (नाथ्री) जाँच गर्दा कालो रङ्गमा परिणत भएको छ भने मकै भाँच्ने उपयुक्त समय भएको सम्झी भाच्चन शुरु गर्नुहोस् ।
- सापेक्षिक आर्द्रता घट्दै गइ रहे तापनि मकै भण्डारण गर्ने समयमा दानामा चिस्यानको प्रतिशत बढी भएमा घुन र ढुसीले सजिलै आक्रमण गर्दछ त्यसकारण मकै भण्डारण गर्नु भन्दा पहिले दानाको चिस्यान १२ प्रतिशत भन्दा कम गराउन मकैलाई ३-४ दिन घाममा राम्ररी सुकाउनुहोस् ।

३. गहुँ

- कार्तिक मसान्तसम्म गहुँ लगाउन उपयुक्त मौसम हुनाले उक्त समय भित्र गहुँ लगाई सक्नुहोस् । त्यसपछि लगाउदा उत्पादनमा हास आउन सक्छ ।
- सापेक्षिक आर्द्रता घटी रहेकोले माटोको चिस्यान उड्ने हुनाले चिस्यान रहँदै गहुँ छर्नुहोस् ।
- जग्गाको तयारीको बेलामा ४०-५० के.जी. कम्पोष्ट मल तथा ३.० के.जी. यूरिया, ३.६ के.जी. डि.ए.पी. र १.४ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठा तथा २.२ के.जी. यूरिया, ३.६ के.जी. डि.ए.पी. र १.१ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठाका दरले असिंचित जग्गामा प्रयोग गरी राम्ररी माटोमा मिलाउनुहोस् ।
- गहुँका उन्नत जातहरू- बिजय, एन.एल.९७१, आदित्य, गौतम, अच्यूत, रोहिणी, बि.एल ११३५ आदि जातहरू लगाउनुहोस् ।
- बीउको उपचार-बेभिष्टिन वा वेनलेट २ ग्राम वा भाइटाभ्याक्स-२०० ३ ग्राम प्रति के.जी. का दरले उपचार गरेर मात्र बीउ छर्नुहोस् ।
- गहुँको बीउ ३.३ के.जी. प्रति कठ्ठाको लागि पर्याप्त हुन्छ ।

४. तोरी

- कार्तिक मसान्तसम्म तोरी लगाउन उपयुक्त मौसम हुनाले उक्त समय भित्र तोरी लगाई सक्नुहोस् ।
- सापेक्षिक आर्द्रता घटी रहेकोले माटोको चिस्यान उड्ने हुनाले चिस्यान रहँदै तोरी छर्नुहोस् ।
- जग्गाको तयारीको बेलामा ३०-४० के.जी. कम्पोष्ट मल तथा १.६ के.जी. यूरिया, ३.० के.जी. डि.ए.पी. र १.१ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठाका दरले जग्गाको अन्तिम तयारीको बेला राम्ररी माटोमा मिलाउनुहोस् ।
- तोरीका उन्नत जातहरू- मोरङ्घ तोरी-२, प्रिती, उन्नति, प्रगति र विकास जातहरू लगाउनुहोस् ।
- तोरीको बीउको उपचार गर्ने- बीउबाट लाग्ने/सर्ने अल्टरनेरिया थोप्ले रोगको लागि मेन्कोजेव ३ ग्राम प्रति के.जी. बीउको दरले उपचार गरि छर्नुहोस् ।
- तोरीको बीउ २००-२५० ग्राम प्रति कठ्ठाको लागि पर्याप्त हुन्छ ।

५. अरहर/मुसुरो

- बोट ओईलाउने रोगको रोकथामको लागि २ ग्राम बेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर अरहरको बोट भिज्नेगरि छर्कनुहोस् ।
- कार्तिक मसान्तसम्म मुसुरो लगाउन उपयुक्त मौसम हुनाले उक्त समय भित्र मुसुरो लगाई सक्नुहोस् ।
- सापेक्षिक आर्द्रता घटी रहेकोले माटोको चिस्यान उड्ने हुनाले चिस्यान रहँदै मुसुरो छर्नुहोस् ।
- मुसुरो लगाउन जग्गाको तयारीको बेलामा ३०-४० के.जी. कम्पोष्ट मल तथा ५०० ग्राम युरिया, १.५ के.जी. डि.ए.पी. र १.१ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस् ।
- आगामी हप्ता पानी पर्ने संभावना न्यून रहेकोले कम चिस्यान भएको खेतमा मुसुरो लगाउँदा बीउलाई १२ घण्टा सम्म पानीमा भिजाई २ घण्टा छाँयामा सुकाएर छर्नुहोस् ।
- राइजोवियमले मुसुरोको बीउलाई उपचार गरी लगाउनुहोस् ।
- तोरी बालीसँग मुसुरो मिश्रित बालीको रूपमा लगाउँदा ६६५ ग्राम मुसुरो र ६५-१०० ग्राम तोरी मिसाएर प्रति कठ्ठाको दरले छर्नुहोस् ।
- मुसुरोका उन्नत जातहरू- खजुरा-१, खजुरा मुसुरो-२, सिन्दूर, सिम्रिक, शिशिर, शितल आदि जातहरू लगाउनुहोस् ।
- बीउको उपचार- बेभिष्टिन वा डेरोसाल ३ ग्राम प्रति के.जी. का दरले बीउको उपचार गर्नुहोस् ।
- मुसुरोलाई घुसुवा बालीको रूपमा धान खेतमा छर्दा १.५ के.जी. प्रति कठ्ठाको दरले बीउ छर्नुहोस् ।

ग. फलफूल बाली

- वर्षात् सकिएर सुख्खा मौसम शुरु भएको हुनाले केरा खेती गर्ने कृषकहरूले केराको घरी वरिपरि पात पतिङ्गर, केराको सुकेका पात आदिले छापो दिनुहोस् ।
- यो हप्ताको तापक्रम १३.०-३०.० डिग्री सेन्टिग्रेड सम्म हुने देखिन्छ तथा मौसम बदली भैरहने सम्भावना भएकोले कागतीमा लामे कोत्रे रोगका जीवाणु सक्रिय भई नै रहन्छन् । जीवाणुको संक्रमणबाट कागतीको पात, डाँठ र फलको बाहिरी भागमा साना साना सेता थोप्लाहरूको आकार बढ्दै गई खैरो रंगका खटिरा जस्ता थोप्लाहरू देखिन्छन् यस्तो संक्रमणलाई क्याङ्कर भनिन्छ । कागती बगैँचामा क्याङ्कर रोगको व्यवस्थापनको लागि जीवाणुको संक्रमणबाट ग्रस्त सबै हाँगा, पातहरू हटाई मट्टितेलको प्रयोग गरी जलाइदिनुहोस् । बाँकी बोटलाई कपर अक्सिक्लोराईड ३ ग्राम र कासु वी (कासुगामाइसिन) १ ग्राम विषादी १० लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।
- सिँचाई सुविधा भएका कागती बगैँचामा डब्ल रिङ्ग (डब्ल औठी आकारको कुलेसो) बनाई सिँचाई गर्नुहोस् । सिँचाई सुविधा नभएमा स्याउला, घासपात वा कालो प्लाष्टिकको छापो राख्नुहोस् ।
- कागती विरुवामा रोग कीरा लागेका, उपचार हुन नसक्ने, एक आपसमा जोडिएका, सुकेका लामा लामा काँडा भएका र सलक्क बढेका चोर हाँगाहरू कलमी भाग भन्दा तलबाट आएका मुनाहरू र विरुवाको मुल काण्डको ४०-५० से.मी. भन्दा तल आएका सबै हाँगाहरू हटाउनुहोस् । यसरी काँटछाँट गरेपछि १०% को बोर्डोपेष्ट लगाउनुहोस् ।

घ. तरकारी बालीहरू

- बेमौसमी प्याज उखेल्ने उपयुक्त समय भएकोले प्याजका बोटहरू उखेलेर छायाँमा एक दुई दिन अखन दिई टुप्पा काटेर सफा गर्नुहोस् ।
- मौसमी प्याज खेती गर्ने कृषकहरूले तयार भएको प्याजको बेर्ना सार्ने उपयुक्त समय यही हो ।
- प्याजको बेर्ना किनेर सार्नु पर्ने कृषकहरूले रेडक्रियोल जातको बेर्ना सार्नुहोस् ।
- आगामी हप्ता सुख्खा मौसम रहिरहने हुनाले गोलभेंडा, खुर्सानी, भेंडे खुर्सानी, भण्टा आदि तरकारी बाली ओइलाउने, फूल झर्ने, फल नलाग्ने वा कम लाग्ने समस्या आएमा बाष्पिकरण न्यून गर्नको लागि ग्रिन मिराकल ३ एम. एल. प्रति लिटर

पानीमा घोली छर्नुहोस् ।

- काउली, बन्दा लगाएको ४५-५० दिन भईसकेको भएमा ७-१० ग्राम यूरिया (१ चम्चा) प्रत्येक बोटको वरिपरि घेरा बनाई राखी पुर्नुहोस् । यसरी दोश्रो टपट्रेस गरिसकेपछि सिँचाइ गर्नुहोस् ।
- सुख्खा मौसम भएकोले बेसार, अदुवा बालीको टुप्पो मर्ने/सुकने भएकोले छापो राखी चिस्यान जोगाउनुहोस् ।
- काउली, बन्दा, ब्रोकाउली, सरिसकेपछि फेद काट्ने कीराको प्रकोप बढ्ने हुनाले क्लोरपाइरिफस २०% ई.सी १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली बिरुवाको फेद-फेदमा छर्नुहोस् ।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारो व्यवस्थापनको लागि गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपी करीव १ फिट गहिरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस् । क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सी. ०.२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- हिउँदै तरकारी बालीको फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न क्लोरपाइरिफस २०% ई.सी. को ०.५ एम.एल. र कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयरबाट बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- आगामी हप्ता सामान्य रुपमा बदली रही रहने हुनाले खुर्सानीको फल लागिस्केको अवस्थामा पात तथा फलमा लाग्ने थोप्ले रोग (सर्कास्पोरा र एन्थ्राकनोज रोग) लाग्नसक्ने हुनाले बेभिष्टिन ५०% डब्लु.पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- आगामी हप्ता सामान्य रुपमा बदली रही रहने हुनाले माटोको ओस बढी भएमा गोलभेंडा, खुर्सानी, भण्टा आदिमा जरा कुहिने रोगको प्रकोप बढ्न सक्दछ । यसको व्यवस्थापनको लागि कार्वेन्डाजिम ५०% डब्लु.पि. (बेभिष्टिन) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर बिरुवाको पुरै भाग र जरासम्म पुग्ने गरि छर्नुहोस् ।

आलु

- आलु लगाउने उपयुक्त समय भएकोले यही समयमा जग्गा तयारी गर्नुहोस् । जग्गा तयार गर्दा १००० केजी कम्पोष्ट/गोठेमल, ७.३ के.जी. डि.ए.पी, ४.६ के.जी. यूरिया र ३.३ के.जी. म्यूरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठाका दरले राखी माटोमा मिलाउनुहोस् । आलुको सिफारिस गरिएका जातहरू ५०-६५ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले लगाउनुहोस् ।
- बियाँबाट बीउ वा खायन आलु उत्पादनको लागि एच. पि. एस. II/६७; एच. पि. एस. ७/६७; एच. पि. एस. I/१३ जातहरू उपयुक्त हुन्छन् ।
- काटेर लगाउने आलुको बीउलाई २-३ प्रतिशत मेन्कोजेवको घोल बनाएर ५ मिनेटसम्म डुवाएर रोप्नुहोस् ।

अन्य

- सापेक्षिक आर्द्रता घटबढ भइरहने हुनाले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरूलाई रोग तथा कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नुहोस् ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन् । तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगर्नुहोस् । मित्रजीव कीराहरू जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र संबर्द्धन गर्नुहोस् ।
- मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस् ।

ड. बाली संरक्षण

१. फल कुहाउने औँसा

- काँक्रा, फर्सी, करेला समूहका बालीमा औँसा देखिएमा थोरै कपासमा १-२ थोपा क्युल्युर, १-२ थोपा मिथाईल युजिनोल र मालाथियन ५० इ.सी. १ लिटर पानीमा मिसाएर बनाएको झोलको १-२ थोपा मिसाई जमीनदेखि करिब ३ फिट उचाइमा पासो

बनाएर खेतबारीमा राख्नुहोस् । यसरी राखिएको पासो भित्र प्रयोग भएको पुरानो कपासलाई प्रत्येक ३ हप्तामा फेर्नुहोस् ।

- साथै मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर खेतबारीको चार कुनामा छर्नुहोस् ।

२. लाही (एफिड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि भोलीपल्ट साँझपख छर्नुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी.; २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि साँझपख छर्नुहोस् ।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

च. पशुपालन

- गाई, गोरु, साँढे, राँगो, भैंसी तथा भेडाबाख्राहरूलाई नाम्ले र गोलो जुकाहरु विरुद्ध कम्तिमा पनि बर्षको दुई पटक ठुलो दशैं (असोज/कार्तिक) र सानो दशैं (चैत्र/बैशाख) को आसपासमा अक्सिक्लोजानाइड र लिवामिजोलको झोल वा बोलस (ठुलो चक्की) जनावरको शारीरिक तौल अनुसार खुवाउनुहोस् ।
- बाख्रामा देखिने कुम्री (ढकेरी) रोगको रोकथाम गर्न श्रावण देखि कात्तिक सम्म मासिक एक चक्की डाईईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी.)-१०० एम.जी. खुवाउनुहोस् । ढकेरी लागेका बाख्राको हकमा दैनिक एक चक्की सात दिनसम्म खुवाउनुहोस् । र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिनसम्म लगाउनुहोस् ।
- पि.पि.आर. रोग लाग्न नदिन ३ महिना भन्दा माथिका भेडा-बाख्रामा सो रोग विरुद्धको भ्याक्सिन लगाउनुहोस् ।
- बाख्राको मोओलाको लागि ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटसको घोलले मुख सफा गर्नुहोस् । मोओलाको भाइरस घाउ, चोटपटक लागेको वा काटेको ठाँउबाट मानिसमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बाख्रालाई घाउ चोटपटक नलागेको मान्छे वा पन्जा लगाएर स्याहार सुसार गर्नुहोस् ।
- गाई, भैंसी तथा सुँगुरहरूमा खोरेत रोग लाग्न नदिन पशु सेवा कार्यालयको समन्वयमा सो रोग विरुद्धको भ्याक्सिन ६-६ महिनामा लगाउनुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।

~§§§§§§§§§§§§§§§§§§~

वर्ष : १ अंक : १९

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : ०४ मंसिर २०७२

अवधि : ०४ मंसिर २०७२ – १० मंसिर २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने:PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

२० कार्तिक – २६ कार्तिक २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	१.४
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२८.४ – २९.८
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	१३.३ – १५.७
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	९६.३ – ९८.०
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	४२.४ – ५९.५
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	०.० – ३.२५
हावाको दिशाको दायरा	उत्तर-पुर्व

२७ कार्तिक – ०३ मंसिर २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	२७ कार्तिक	२८ कार्तिक	२९ कार्तिक	३० कार्तिक	१ मंसिर	२ मंसिर	३ मंसिर
वर्षा (मि.मी.)	१.४	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	२९.५	२८.४	२८.६	२९.८	२९.७	२९.८	२९.६
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	१३.३	१४.६	१५.७	१५.५	१३.६	१५.२	१५.०
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	९८.०	९८.०	९८.०	९८.०	९७.१	९७.०	९६.३
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	४४.९	५६.३	५९.५	४२.४	४९.६	४९.८	४८.५
हावाको गति (मि./से.)	१.५	२.७५	०.०	२.२५	०.०	३.२५	३.०
हावाको दिशा	दक्षिण-पुर्व	उत्तर-पुर्व	उत्तर	उत्तर-पुर्व	उत्तर	दक्षिण-पुर्व	उत्तर-पुर्व

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

आगामी हप्ता समान्यरूपमा बदली रहेता पनि पानी पर्ने सम्भावना न्यून रहने छ । साथै सापेक्षिक आर्द्रता औसतमा ७५% भन्दा माथि रहने छ । न्यूनतम र अधिकतम तापक्रममा गत हप्ताको भन्दा केहि कमी हुने र बिहानीपख चिसो बढ्न सक्नेछ ।

ख. बालीनाली

१. धान बाली

- आफुलाई चाहिने जति बीउ प्राप्त हुने गरि स्वस्थ तथा समान बोटका राम्ररी पाकेका बाला बल्याएर शुद्ध बीउ उत्पादनको लागि ३-४ घाम सुकाइ-केलाइ गरेर हावा नछिर्ने भाँडा जस्तै-सीड बिन, भकारी, घ्याम्पो वा बोरामा राख्नुहोस् ।

२. मकै (हिउँदै) बाली

- जग्गाको अन्तिम तयारीको बेलामा कम्पोष्ट मल २०० के.जी., डि.ए.पी २.१, के.जी. युरिया २.५ के.जी. र म्युरेट अफ पोटास १.६ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस् ।
- मनकामना-१, गणेश-२ जस्ता हिउँदै मकैको जात लगाउनुहोस् ।

३. गहुँ

- माटोको चिस्यान घटिरहेको हुनाले चिस्यान रहँदै गहुँ छर्नुहोस् ।
- जग्गाको तयारीको बेलामा ४०-५० के.जी. कम्पोष्ट मल तथा ३ के.जी. यूरिया, ३.६ के.जी. डि.ए.पी. र १.४ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठामा सिंचित जग्गामा तथा २.२ के.जी. युरिया, ३.६ के.जी. डि.ए.पी. र १.१ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठाका दरले अंसिंचित जग्गामा प्रयोग गरी राम्ररी माटोमा मिलाउनुहोस् ।
- गहुँका उन्नत जातहरू- बिजय, एन.एल.९७१, आदित्य, गौतम, अच्यूत, रोहिणी, बि.एल.-११३५ आदि जातहरू लगाउनुहोस् ।
- बीउको उपचार-बेभिष्टिन वा वेनलेट २ ग्राम वा भाइटाभ्याक्स-२०० तीन ग्राम प्रति के.जी. का दरले उपचार गरेर मात्र बीउ छर्नुहोस् ।
- गहुँको बीउ ३.३ के.जी. प्रति कठ्ठाको लागि पर्याप्त हुन्छ ।

४. तोरी

- माटोको चिस्यान घटिरहेको हुनाले चिस्यान रहँदै तोरी छर्नुहोस् ।
- जग्गाको तयारीको बेलामा ३०-४० के.जी. कम्पोष्टमल तथा १.६ के.जी. युरिया, ३.० के.जी. डि.ए.पी. र १.१ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठाका दरले जग्गाको अन्तिम तयारीको बेला राम्ररी माटोमा मिलाउनुहोस् ।
- तोरीका उन्नत जातहरू- प्रिती, उन्नति, प्रगति र विकास जातहरू लगाउनुहोस् ।
- तोरीको बीउको उपचार गर्ने- बीउबाट लाम्ने/सर्नेअल्टरनेरिया थोप्ले रोगको लागि मेन्कोजेव ३ ग्राम प्रति के.जी. बीउको दरले उपचार गरि छर्नुहोस् ।
- तोरीको बीउ २००-२५० ग्राम प्रति कठ्ठाको लागि पर्याप्त हुन्छ ।

५. अरहर/मुसुरो

- बोट ओईलाउने रोगको रोकथामको लागि २ ग्राम वेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर अरहरको बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- मुसुरो लगाउन जग्गाको तयारीको बेलामा ३०-४० के.जी. कम्पोष्ट मल तथा ५०० ग्राम युरिया, १.५ के.जी. डि.ए.पी. र १.१ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस् ।
- आगामी हप्ता पानी पर्ने संभावना न्यून रहेकोले कम चिस्यान भएको खेतमा मुसुरो लगाउँदा बीउलाई १२ घण्टा सम्म पानीमा

भिजाई २ घण्टा छाँयामा सुकाएर छर्नुहोस् ।

- राइजोवियमले मुसुरोको बीउलाई उपचार गरी लगाउनुहोस् ।
- तोरी बालीसँग मुसुरो मिश्रित बालीको रूपमा लगाउँदा ६६५ ग्राम मुसुरो र ६५-१०० ग्राम तोरी मिसाएर प्रति कठ्ठाको दरले छर्नुहोस् ।
- मुसुरोका उन्नत जातहरू-खजुरा-१, खजुरा मुसुरो-२, सिन्दूर, सिम्रिक, शिशिर, शितल आदि जातहरू लगाउनुहोस् ।
- बीउको उपचार- बेभिष्टिन वा डेरोसाल ३ ग्राम प्रति के.जी. का दरले बीउको उपचार गर्नुहोस् ।

ग. फलफूल बाली

- वर्षात् सक्रिएर सुख्खा मौसम शुरु भएको हुनाले केरा खेती गर्ने कृषकहरूले केराको घरी वरिपरि पात पतिङ्गर, केराको सुकेका पात आदिले छापो दिनुहोस् ।
- सिँचाई सुविधा भएका कागती बगैँचामा डब्ल रिङ्ग (डब्ल औठी आकारको कुलेसो) बनाई सिँचाई गर्नुहोस् । सिँचाई सुविधा नभएमा स्याउला, घासपात वा कालो प्लाष्टिकको छापो राख्नुहोस् ।
- कागती विरुवामा रोग कीरा लागेका, उपचार हुन नसक्ने, एक आपसमा जोडिएका, सुकेका लामा लामा काँडा भएका र सलक्क बढेका चोर हाँगाहरू, कलमी भाग भन्दा तल बाट आएका मुनाहरू र विरुवाको मुल काण्डको ४०-५० से.मी. भन्दा तल आएका सबै हाँगाहरू हटाउनुहोस् । यसरी काँटछाँट गरेपछि १०% को बोर्डोपेष्ट लगाउनुहोस् ।

घ. तरकारी बालीहरू

आलु

- आलु लगाउने उपयुक्त समय भएकोले यही समयमा तयारी गर्नुहोस् । जग्गा तयार गर्दा १००० केजी कम्पोष्ट । गोठेमल, ७.३ के.जी. डि.ए.पी, ४.६ के.जी. यूरिया र ३.३ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठाका दरले राखी माटोमा मिलाउनुहोस् । आलुको सिफारिस गरिएका जातहरू ५०-६५ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले लगाउनुहोस् ।
- बियाँबाट बीउ वा खायन आलु उत्पादनको लागि एच.पि.एस. II/६७; एच. पि. एस. ७/६७; एच.पि.एस. I/१३ जातहरू उपयुक्त हुन्छन् ।
- काटेर लगाउने आलुको बीउलाई २-३ प्रतिशत मेन्कोजेवको घोल बनाएर ५ मिनेटसम्म डुवाएर रोप्नुहोस् ।
- बढ्दै गरेका आलुमा माटोको चिस्यान हेरि १५-२० दिनको फरकमा हल्का सिँचाई गर्नुहोस् ।
- आलुमा अगौटे डढुवा रोग देखिएमा मेन्कोजेव ३ ग्राम प्रति लिटर पानीको घोल बनाई आलुको बोट पूरै भिज्ने गरि छर्नुहोस् ।
- बेमौसमी प्याज उखेलने उपयुक्त समय भएकोले प्याजका बोटहरू उखेलेर छायाँमा एक-दुई दिन अखन दिई टुप्पा काटेर सफा गर्नुहोस् ।
- मौसमी प्याज खेती गर्ने कृषकहरूले तयार भएको प्याजको बेर्ना सार्ने उपयुक्त समय यही हो ।
- प्याजको बेर्ना किनेर सार्नु पर्ने कृषकहरूले छिटो डुकु नआउने रेडक्रियोल जातको बेर्ना सार्नुहोस् ।
- काउली, बन्दा लगाएको ४५-५० दिन भईसकेको भएमा ७-१०ग्राम यूरिया (१चम्चा) प्रत्येक बोटको वरिपरि घेरा बनाई राखी पुर्नुहोस् । यसरी दोश्रो टपड्रेस गरिसकेपछि सिँचाई गर्नुहोस् ।
- काउली, बन्दा, ब्रोकाउली, सरि सकेपछि फेद काट्ने कीराको प्रकोप बढ्ने हुनाले क्लोरपाइरिफस २०% ई.सी १ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा घोली विरुवाको फेद-फेदमा छर्नुहोस् ।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारो व्यवस्थापनको लागी गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपि करीव १ फिट गहिरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस् । क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सी. ०.२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।

- हिउँदे तरकारी बालीको फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न क्लोरपाइरिफस २०% ई.सी. को ०.५ एम.एल. र कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि.को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयर बाट बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- आगामी हप्ता सामान्य रूपमा बदली रही रहने हुनाले खुर्सानीको फल लागिसकेको अवस्थामा पात तथा फलमा लाग्ने थोप्ले रोग (सर्कास्पोरा र एन्थ्राकनोज रोग) लाग्नसक्ने हुनाले बेभिष्टिन ५०% डब्लु.पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- आगामी हप्ता सामान्य रूपमा बदली रही रहने हुनाले गोलभेंडा, खुर्सानी, भण्टा आदिमा जरा कुहिने रोगको प्रकोप बढ्न सक्दछ । यसको व्यवस्थापनको लागि कार्वेन्डाजिम ५०% डब्लु.पि. (बेभिष्टिन) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर विरूवाको पुरै भाग र जरासम्म पुग्नेगरि छर्नुहोस् ।
- सुख्खा मौसम भएकोले बेसार, अदुवा बालीको टुप्पो मर्ने/सुकने भएकोले छापो राखी चिस्यान जोगाउनुहोस् ।

अन्य

- सापेक्षिक आर्द्रता घटबढ भइरहने हुनाले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरूलाई रोग तथा कीराबाट बचाउन समय-समयमा हेरचाह गर्नुहोस् ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन् । तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगर्नुहोस् । मित्रजीव कीराहरू जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेड्ङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र संबर्द्धन गर्नुहोस् ।
- मौरी धारमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस् ।

ड. बाली संरक्षण

१. लाही (एफिड)

- १ भाग गाईको गुहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि भोलीपल्ट साँझपख छर्कनुहोस् ।
- मालाथियन ५० ई.सी.; २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि साँझपख छर्कनुहोस् ।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

च. पशुपालन

- कुम्री (ढकेरी) लागेका बाख्राको हकमा दैनिक एक चक्की डाईईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी.)-१०० एम.जी. सात दिनसम्म खुवाउनुहोस् । र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिनसम्म लगाउनुहोस् ।
- पि.पि.आर. रोग लाग्न नदिन ३ महिना भन्दा माथिका भेडा-बाख्रामा सो रोग विरुद्धको भ्याक्सिन लगाउनुहोस् ।
- बाख्राको मोओलाको लागि ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटासको घोलले मुख सफा गर्नुहोस् । मोओलाको भाइरस घाउ, चोटपटक लागेको वा काटेको ठाँउबाट मानिसमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बाख्रालाई घाउ चोटपटक नलागेको मान्छे वा पन्जा लगाएर स्याहार सुसार गर्नुहोस् ।
- गाई, भैंसी तथा सुँगुरहरूमा खौरत रोग लाग्न नदिन पशु सेवा कार्यालयको समन्वयमा सो रोग विरुद्धको भ्याक्सिन ६-६ महिनामा लगाउनुहोस् ।
- यो समयमा हिउँदे घाँसहरू लगाउनका लागि जग्गाको तयारी गर्नुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।
- माछा पोखरीमा तापक्रम घट्ने क्रम रहेकोले भूमिगत पानी (वोरिङ्ग वा ट्यूब वेल) ले पोखरीको पानीलाई विस्थापित गर्नुहोस् । साथै माछालाई धेरै नचलाउनुहोस् ।

~\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$~

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष १, अंक १९, अवधि : ०४ मंसिर २०७२ – १० मंसिर २०७२

वर्ष : १ अंक: २०

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : ११ मंसिर २०७२

अवधि : ११ मंसिर २०७२ – १७ मंसिर २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने:PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

२७ कार्तिक – ०३ मंसिर २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२७.३ – २९.४
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	१२.८ – १५.६
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	८२.८ – ९९.०
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	४१.९ – ६६.६
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	०.० – ३.२५
हावाको दिशाको दायरा	उत्तर-पुर्व

०४ मंसिर – १० मंसिर २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	४ मंसिर	५ मंसिर	६ मंसिर	७ मंसिर	८ मंसिर	९ मंसिर	१० मंसिर
वर्षा (मि.मी.)	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	२८.७	२८.५	२८.७	२८.६	२८.५	२७.६	२७.२
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	१३.५	१३.१	१४.३	१३.०	१३.८	१३.३	१३.८
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	९२.९	९८.९	९७.०	९७.९	९९.०	९६.८	९७.९
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	४९.३	५४.०	५३.१	५१.८	४८.७	५४.१	५९.१
हावाको गति (मि./से.)	३.५	१.७५	१.७५	२.०	१.०	१.७५	०.७५
हावाको दिशा	दक्षिण-पुर्व	उत्तर-पुर्व	उत्तर-पुर्व	उत्तर-पुर्व	उत्तर-पुर्व	दक्षिण-पुर्व	उत्तर-पुर्व

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

- आगामी हप्ता सामान्यरूपमा बदली रहने तथा शुक्रबार वा शनिबार सम्ममा कतै कतै फाटफुट क्षणिक पानी पर्ने सम्भावना रहनेछ । साथै सापेक्षिक आर्द्रता औसतमा ७५% भन्दा माथि रहनेछ । औसत न्यूनतम र अधिकतम तापक्रम गतहप्ताको जस्तै रहने तर बिहानीपख चिसो बढ्ने क्रम जारी रहनेछ ।

ख. बालीनाली

१. धान बाली

- आफूलाई चाहिने जति बीउ प्राप्त हुने गरि स्वस्थ तथा समान बोटका राम्ररी पाकेका बाला बल्याएर शुद्ध बीउ उत्पादनको लागि ३-४ घाम सुकाइ-केलाइ गरेर हावा नछिर्ने भाँडा जस्तै सीड बिन, भकारी, घ्याम्पो, वा बोरामा राख्नुहोस् ।
- बीउ भण्डारणको लागि सुपर ब्यागको प्रयोग गर्नुहोस् । सुपर ब्याग उपलब्ध नभएको अवस्थामा हावा नछिर्ने भाँडो (मेटल वीन, भकारी) मा सेलफस २-३ चक्की प्रति टनको दरले प्रयोग गर्दा पुतली आदी जस्ता भण्डारणमा लाग्ने कीरा बाट जोगाउन सकिन्छ ।

२. मकै (हिउँदै) बाली

- जग्गाको अन्तिम तयारीको बेलामा कम्पोष्ट मल २०० के.जी., डि.ए.पी २.१, के.जी. युरिया २.५ के.जी. र म्युरेट अफ पोटास १.६ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस् ।
- मनकामना-१, गणेश-२ जस्ता हिउँदै मकैको जात लगाउनुहोस् ।

३. गहुँ

- माटोको चिस्यान घटिरहेको हुनाले चिस्यान रहँदै गहुँ छर्नुहोस् ।
- जग्गाको तयारीको बेलामा ४०-५० के.जी. कम्पोष्ट मल तथा ३ के.जी. यूरिया, ३.६ के.जी. डि.ए.पी. र १.४ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठामा सिंचित जग्गामा तथा २.२ के.जी. युरिया, ३.६ के.जी. डि.ए.पी. र १.१ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठाका दरले असिंचित जग्गामा प्रयोग गरी राम्ररी माटोमा मिलाउनुहोस् ।
- गहुँका उन्नत जातहरू- बिजय, एन.एल.९७९, आदित्य, गौतम, अच्यूत, रोहिणी, बि.एल.-११३५ आदि जातहरू लगाउनुहोस् । बीउको उपचार-बेभिष्टिन वा वेनलेट २ ग्राम वा भाइटाभ्याक्स-२०० तीन ग्राम प्रति के.जी. का दरले उपचार गरेर मात्र बीउ छर्नुहोस् ।
- गहुँको बीउ ३.३ के.जी. प्रति कठ्ठाको लागि पर्याप्त हुन्छ ।

४. तोरी/रायो/मूला तरकारी बाली

- आगामी हप्ता मौसम सामान्यरूपमा बदली रहने तथा सापेक्षिक आर्द्रता औसतमा ७५% भन्दा माथि रहने हुँदा तोरी, रायो, मूला लगायतका बालीमा लाग्ने अल्टरनेरिया थोप्ले रोगको लागि मेन्कोजेव ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली छर्नुहोस् ।

५. अरहर/मुसुरो

- बोट ओईलाउने रोगको रोकथामको लागि २ ग्राम वेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर अरहरको बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।

ग. फलफूल बाली

- केरा खेती गर्ने कृषकहरूले केराको घारी वरिपरि पात पतिङ्गर, केराको सुकेका पात आदिले छापो दिनुहोस् ।
- सिँचाई सुविधा भएका कागती बगैँचामा डब्लरिङ्ग (डब्लरिङ्ग आँठी आकारको कुलेसो) बनाई सिँचाई गर्नुहोस् । सिँचाई सुविधा नभएमा स्याउला, घासपात वा कालो प्लाष्टिकको छापो राख्नुहोस् ।
- कागती विरुवामा रोग कीरा लागेका, उपचार हुन नसक्ने, एक आपसमा जोडिएका, सुकेका लामा लामा काँडा भएका र सलक्क

बढेका चोर हाँगाहरु, कलमी भाग भन्दा तल बाट आएका मुनाहरु र विरुवाको मुल काण्डको ४०-५० से.मी. भन्दा तल आएका सबै हाँगाहरु हटाउनुहोस् । यसरी काँटछाँट गरेपछि १०% को बोर्डोपेष्ट लगाउनुहोस् ।

घ. तरकारी बालीहरु

आलु

- बढ्दै गरेका आलुमा माटोको चिस्यान हेरि १५-२० दिनको फरकमा हल्का सिंचाई गर्नुहोस् ।
- आलुमा अगौटे डढुवा रोग देखिएमा मेन्कोजेव ३ ग्राम प्रति लिटर पानीको घोल बनाई आलुको बोट पूरै भिज्ने गरि छर्नुहोस् ।
- मौसमी प्याज खेती गर्ने कृषकहरुले तयार भएको प्याजको बेर्ना सार्ने उपयुक्त समय यही हो ।
- प्याजको बेर्ना किनेर सार्नु पर्ने कृषकहरुले छिटो डुकु नआउने रेडक्रियोल जातको बेर्ना सार्नुहोस् ।
- काउली, बन्दा लगाएको ४५-५० दिन भईसकेको भएमा ७-१०ग्राम यूरिया (१ चम्चा) प्रत्येक बोटको वरिपरि घेरा बनाई राखी पुर्नुहोस् । यसरी दोश्रो टपड्रेस गरिसकेपछि सिंचाई गर्नुहोस् ।
- काउली, बन्दा, ब्रोकाउली, सरिसकेपछि फेद काट्ने कीराको प्रकोप बढ्ने हुनाले क्लोरपाइरिफस २०% ई.सी १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली बिरुवाको फेद-फेदमा छर्नुहोस् ।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारो व्यवस्थापनको लागी गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपि करीव १ फिट गहरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस् । क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सी. ०.२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- हिउँदै तरकारी बालीको फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न क्लोरपाइरिफस २०% ई.सी. को ०.५ एम.एल. र कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयर बाट बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- आगामी हप्ता सामान्य रुपमा बदली रही रहने हुनाले खुर्सान्नीको फल लागिसकेको अवस्थामा पात तथा फलमा लाग्ने थोप्ले रोग (सर्कास्पेरा र एन्थ्राक्नोज रोग) लाग्नसक्ने हुनाले बेभिष्टिन ५०% डब्लु.पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- आगामी हप्ता सामान्य रुपमा बदली रही रहने हुनाले गोलभेंडा, खुर्सान्नी, भण्टा आदिमा जरा कुहिने रोगको प्रकोप बढ्न सक्दछ । यसको व्यवस्थापनको लागी कार्वेन्डाजिम ५०% डब्लु.पि. (बेभिष्टिन) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर विरुवाको पूरै भाग र जरासम्म पुग्ने गरि छर्नुहोस् ।
- सुख्खा मौसम भएकोले बेसार, अदुवा बालीको टुप्पो मर्ने/सुकने भएकोले छापो राखी चिस्यान जोगाउनुहोस् ।

अन्य

- सापेक्षिक आर्द्रता घटबढ भइरहने हुनाले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरुलाई रोग तथा कीराबाट बचाउन समय-समयमा हेरचाह गर्नुहोस् ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरु हानिकारक हुदैनन् । तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं । मित्रजीव कीराहरु जस्तै- माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरुको संरक्षण र संबर्द्धन गर्नुहोस् ।
- मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमीत अवलोकन गर्नुपर्दछ ।
- चिसो बढ्ने क्रम जारी भएकोले मौरी घरलाई चारैतिरबाट प्लास्टीकले बेरेर राख्नुहोस् ।

ड. बाली संरक्षण

१. लाही (एफिड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि भोलीपल्ट छर्नुहोस् ।

- मालाथियन ५० इ.सी; २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगारि छर्कनुहोस् ।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

च. पशुपालन

- यो समय गाई भैंसीमा भ्यागुते रोग देखिने बेला नभएता पनि यदि शंका लागेमा दक्ष भेटेरिनरियन/अनुभवी प्राविधिकको सल्लाहमा अविलम्ब एन्टीबायोटिक वा एन्टी माइक्रोबियलको सुई लगाउनुहोस् । भ्यागुते रोगको रोकथामको लागि हरेक साल बैशाख-जेष्ठतिर छालामुनी ५ एम.एल. भ्याक्सिन लगाउनुहोस् ।
- बाख्राहरुमा छेर्ने रोग देखिइरहेको अवस्थामा जुत्तो (गोबर) निरीक्षण गरी नतीजाको आधारमा औषधी चलाउनुहोस् ।
- कुम्री (ढकेरी) लागेका बाख्राको हकमा दैनिक एक चक्की डाईईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी.)-१०० एम.जी. सात दिनसम्म खुवाउनुहोस् । र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिनसम्म लगाउनुहोस् ।
- पि.पि.आर. रोग लाग्न नदिन ३ महिना भन्दा माथिका भेडा-बाख्रामा सो रोग विरुद्धको भ्याक्सिन लगाउनुहोस् ।
- बाख्राको मोओलाको लागि ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटासको घोलले मुख सफा गर्नुहोस् । मोओलाको भाइस घाउ, चोटपटक लागेको वा काटेको ठाँउबाट मानिसमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बाख्रालाई घाउ चोटपटक नलागेको मान्छे वा पन्जा लगाएर स्याहार सुसार गर्नुहोस् ।
- गाई, भैंसी तथा सुँगुरहरुमा खोरेत रोग लाग्न नदिन पशु सेवा कार्यालयको समन्वयमा सो रोग विरुद्धको भ्याक्सिन ६-६ महिनामा लगाउनुहोस् ।
- यो समयमा हिउँदे घाँसहरु लगाउनका लागि जग्गाको तयारी गर्नुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।
- माछा पोखरीमा तापक्रम घट्ने क्रम रहेकोले भुमिगत पानी (वोरिङ्ग वा ट्युब वेल)ले पोखरीको पानीलाई विस्थापित गर्नुहोस् । साथै माछालाई धेरै नचलाउनुहोस् ।

छ. घाँसेबाली

- हिउँदे घाँसको लागि जग्गाको अन्तिम तयारीको बेलामा कम्पोष्ट मल २०० केजी, डी.ए.पी. ३.६ के.जी., युरिया २.१ के.जी., म्युरेट अफ पोटास १.३ के.जी. प्रति कट्टाका दरले माटोमा मिलाउनुहोस् ।
- जै घाँसको हकमा ४ के.जी. बीउ प्रति कट्टाको दरले उपलब्ध भएसम्म अमृतधारा नभएमा नेत्र, कामधेनु, गणेश, पार्वती आदि जातको जै मंसिर महिनाको तेस्रो हप्ताभित्रै छर्नुहोस् ।
- बर्सिम घाँसको हकमा १ के.जी. बीउ प्रति कट्टाको दरले ग्रिन गोल्ड जातको बर्सिम मंसिर महिनाको अन्तिम सम्म छर्न सकिन्छ । बर्सिमको बीउ राइजोबियमले उपचार गरि छर्नुहोस् ।

~§§§§§§§§§§§§§§§§~

वर्ष : १ अंक: २१

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : १८ मंसिर २०७२

अवधि: १८ मंसिर २०७२ – २४ मंसिर २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने:PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

०४ मंसिर – १० मंसिर २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२७.६ – २८.७
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	१३.० – १३.८
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	९२.९ – ९९.०
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	४८.७ – ५९.१
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	०.७५ – ३.५०
हावाको दिशाको दायरा	उत्तर-पुर्व

११ मंसिर – १७ मंसिर २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	११ मंसिर	१२ मंसिर	१३ मंसिर	१४ मंसिर	१५ मंसिर	१६ मंसिर	१७ मंसिर
वर्षा (मि.मी.)	०.०	छिटा	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	२५.५	२४.५	२७.४	२८.५	२८.५	२७.३	२६.७
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	१४.६	१७.०	१५.२	१४.५	१२.२	१३.१	१४.०
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	९८.०	८८.१	९६.२	९८.०	९९.०	९९.०	१००
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	७१.९	७५.४	६१.२	५०.४	५३.३	५४.९	५२.८
हावाको गति (मि./से.)	१.७५	२.२५	०.०	२.७५	३.०	०.०	१.२५
हावाको दिशा	उत्तर-पुर्व	दक्षिण-पुर्व	-	दक्षिण-पुर्व	दक्षिण-पुर्व	-	उत्तर

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

आगामी हप्ता सामान्य रूपमा बदली रहेता पनि पानी पर्ने सम्भावना न्यून रहेको तथा औसत सापेक्षिक आर्द्रता ७५% भन्दा माथि रहनेछ । बिहानीपख चिसो बढ्ने क्रम जारी रहनेछ ।

ख. बालीनाली

१. धान बाली

- आफूलाई चाहिने जति बीउ प्राप्त हुने गरि स्वस्थ तथा समान बोटका राम्ररी पाकेका बाला बल्याएर शुद्ध बीउ उत्पादनको लागि ३-४ घाम सुकाइ-केलाइ गरेर हावा नछिर्ने भाँडा जस्तै सीड बिन, भकारी, घ्याम्पो, वा बोरामा राख्न उपयुक्त हुन्छ ।
- बीउ भण्डारणको लागि सुपर ब्यागको प्रयोग गर्नुहोस् । सुपर ब्याग उपलब्ध नभएको अवस्थामा हावा नछिर्ने भाँडो (मेटल वीन, भकारी) मा सेलफस २-३ चक्की प्रति टनको दरले प्रयोग गर्दा पुतली आदी जस्ता भण्डारणमा नोक्सानी गराउने कीराबाट जोगाउन सकिन्छ ।

२. मकै (हिउँदे) बाली

- जग्गाको अन्तिम तयारीको बेलामा कम्पोष्ट मल २०० के.जी., डि.ए.पी २.१ के.जी: युरिया २.५ के.जी. र म्युरेट अफ पोटास १.६ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस् ।
- मनकामना-१, गणेश-२ जस्ता हिउँदे मकैको जात लगाउनुहोस् ।

४. गहुँ

- माटोको चिस्यान घटिरहेको हुनाले चिस्यान रहँदै गहुँ छर्नुहोस् ।
- जग्गाको तयारीको बेलामा ४०-५० के.जी. कम्पोष्ट मल तथा ३ के.जी. यूरिया, ३.६ के.जी. डि.ए.पी. र १.४ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठामा सिंचित जग्गामा तथा २.२ के.जी. युरिया, ३.६ के.जी. डि.ए.पी. र १.१ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठाका दरले असिंचित जग्गामा प्रयोग गरी राम्ररी माटोमा मिलाउनुहोस् ।
- गहुँका उन्नत जातहरू- बिजय, एन.एल.९७१, आदित्य, गौतम, अच्यूत, रोहिणी, बि.एल-११३५ आदि जातहरू लगाउनुहोस् ।
- बीउको उपचार – बेभिष्टिन वा वेनलेट २ ग्राम वा भाइटाभ्याक्स-२०० तीन ग्राम प्रति के.जी. का दरले उपचार गरेर मात्र बीउ छर्नुहोस् ।
- गहुँको बीउ ३.३ के.जी. प्रति कठ्ठाको लागि पर्याप्त हुन्छ । तर ढिलो गरि छर्दा १-१.५ के.जी. प्रति कठ्ठाको दरले बीउ थप गरी लगाउनुहोस् ।

५. तोरी/रायो/मूला तरकारी बाली

- तोरी, रायो, मूला लगायतका बालीमा लाग्ने अल्टरनेरिया थोप्ले रोगको लागि मेन्कोजेव ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली कोसा लाग्नु भन्दा अगाडि र कोसा लागिसकेपछि छर्नुहोस् ।

फौजी कीरा:

इमामेक्टिन बेन्जोएट ५ एस.जि.०.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई प्रकोप देखिएको बालीमा छर्नु उपयुक्त हुन्छ वा क्लोरपाइरिफस ५०% ई.सी. + साइपरमेथ्रिन ५% ई.सी. तत्व भएको विषादी २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई प्रकोप देखिएको बालीमा छर्नुहोस् ।

६. अरहर/मुसुरो

- बोट ओईलाउने रोगको रोकथामको लागि २ ग्राम वेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर अरहरको बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।

ग. फलफूल बाली

- कागती विरुवामा रोग कीरा लागेका, उपचार हुन नसक्ने, एक आपसमा जोडिएका, सुकेका लामा लामा काँडा भएका र सलक्क बढेका चोर हाँगाहरु, कलमी भाग भन्दा तल बाट आएका मुनाहरु र विरुवाको मुल काण्डको ४०-५० से.मी. भन्दा तल आएका सबै हाँगाहरु हटाउनुहोस्। यसरी काटछाट गरेपछि १०% को बोर्डो पेष्ट लगाउनुहोस्।
- केरा खेती गर्ने कृषकहरुले केराको घारी वरिपरि पात पतिङ्गर, केराको सुकेका पात आदिले छापो दिनुहोस्।
- सिँचाई सुविधा भएका कागती बगैँचामा डब्ल रिङ्ग (डब्ल औँठी आकारको कुलेसो) बनाई सिँचाई गर्नुहोस्। सिँचाई सुविधा नभएमा स्याउला, घासपात वा कालो प्लाष्टिकको छापो राख्नुहोस्।

घ. तरकारी बालीहरु

आलु

- बढ्दै गरेका आलुमा माटोको चिस्यान हेरी १५-२० दिनको फरकमा हल्का सिँचाई गर्नुहोस्।
- आलु रोपेको ३०-३५ दिनभित्र गोडमेल गरि उकेरा लगाउनुहोस्।
- प्रत्येक दिन आलुवालीमा रोग कीराको प्रकोप के कस्तो अवस्थामा छ अवलोकन गर्नुहोस्। आफ्नो उद्देश्य अनुसार मेन्कोजेब युक्त र एकोवेट वा सोक्विटन विषादीको व्यवस्था मिलाई राख्ने र रोग ल्याउने अनुकूल वातावरणिय अवस्थामा छर्नुहोस्।
- आलुमा अगौटे डढुवा रोग देखिएमा मेन्कोजेब ३ ग्राम प्रति लिटर पानीको घोल बनाई आलुको बोट पूरै भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- मौसमी प्याज खेती गर्ने कृषकहरुले तयार भएको प्याजको बेर्ना सार्ने उपयुक्त समय यहि हो।
- प्याजको बेर्ना किनेर सार्नु पर्ने कृषकहरुले छिटो डुकु नआउने रेड क्रियोल जातको बेर्ना सार्नुहोस्।
- काउली, बन्दा लगाएको ४५-५० दिन भईसकेको भएमा ७-१० ग्राम यूरिया (१ चम्चा) प्रत्येक बोटको वरिपरि घेरा बनाई राखी पुर्नुहोस्। यसरी दोश्रो टपड्रेस गरिसकेपछि सिँचाई गर्नुहोस्।
- काउली, बन्दा, ब्रोकाउली, सरिसकेपछि फेद काट्ने कीराको प्रकोप बढ्ने हुनाले क्लोरपाइरिफस २०% ई.सी १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली विरुवाको फेद-फेदमा छर्नुहोस्।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारो व्यवस्थापनको लागी गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपि करीव १ फिट गहिरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस्। क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि. ०.२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- हिउँदे तरकारी बालीको फेद काट्ने कीरा र बेर्ना कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न क्लोरपाइरिफस २०% ई.सी. को ०.५ एम.एल. र कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि.को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयरबाट बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- आगामी हप्ता सामान्य रुपमा बदली रहिरहने हुनाले खुर्सानीको फल लागिसकेको अवस्थामा पात तथा फलमा लाग्ने थोप्ले रोग (सर्कास्पोरा र एन्श्राक्नोज रोग) लाग्नसक्ने हुनाले बेभिष्टिन ५०% डब्लु. पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- गोलभेंडा, खुर्सानी, भण्टा आदिमा जरा कुहिने रोगको व्यवस्थापनको लागि कार्वेन्डाजिम ५०% डब्लु. पि. (बेभिष्टिन) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर विरुवाको पूरै भाग र जरासम्म पुग्ने गरि छर्नुहोस्।
- गोलभेंडामा देखिएको डढुवा रोगको व्यवस्थापनको लागि मेन्कोजेब ३ ग्राम प्रति लिटर पानीको घोल बनाई पूरै बोट भिज्ने गरि छर्नुहोस्।
- सुख्खा मौसम भएकोले बेसार, अदुवा बालीको टुप्पो मर्ने/सुकने भएकोले छापो राखी चिस्यान जोगाउनुहोस्।

अन्य

- सापेक्षिक आर्द्रता घटबढ भइरहने हुनाले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरुलाई रोग तथा कीराबाट बचाउन समय-समयमा हेरचाह गर्नुहोस्।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरु हानिकारक हुदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरु जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरुको संरक्षण र संबर्द्धन गर्नुहोस्।

- मौरी धारमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस् ।
- चिसो बढ्ने क्रम जारी भएकोले मौरी धारलाई चारैतिरबाट प्लास्टिकले बेरेर राख्नुहोस् ।

ड. बाली संरक्षण

१. लाही (एफिड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि भोलीपल्ट साँझपख छर्कनुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी; २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि छर्कनुहोस् ।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

च. पशुपालन

- गाईभैँसी तथा भेडा बाख्राहरूलाई आन्तरिक परजीवीहरू (नाम्ले, फित्ते र गोलो जुकाहरू तथा कक्सीडीओसिस) ले आक्रान्त पारी छेर्ने क्रम नरोकिएमा नजिकको पशु सेवा केन्द्र वा जिल्ला पशु सेवा कार्यालय वा निजिरुपमा संचालित भेटेरिनरी क्लिनिकमा गोबर परिक्षण गरी प्राविधिक सल्लाह बमोजिम अक्सिक्लोजानाइड, अल्बेन्डाजोल, लिवामिजोल वा एम्प्रोलियम जस्ता औषधीहरू जनावरको शारीरिक तौल अनुसार खुवाउनुहोस् ।
- यो समय गाई भैँसीमा भ्यागुते रोग देखिने बेला नभएता पनि शंका लागेमा दक्ष भेटेरिनरियन/अनुभवी प्राविधिकको सल्लाहमा अविलम्ब एन्टीबायोटिक वा एन्टीमाइक्रोबियलको सुई लगाउनुहोस् । भ्यागुते रोगको रोकथामको लागि हरेक साल बैशाख-जेष्ठतिर छालामुनी ५ एम.एल. भ्याक्सिन लगाउनुहोस् ।
- बाख्राहरूमा छेर्ने रोग देखिइरहेको अवस्थामा जुत्तो (गोबर) निरीक्षण गरी नतीजाको आधारमा औषधी चलाउनुहोस् ।
- कुम्री (ढकेरी) लागेका बाख्राको हकमा दैनिक एक चक्की डाईईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी.)-१०० एम.जी. सात दिनसम्म खुवाउनुहोस् । र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिनसम्म लगाउनुहोस् ।
- पि.पि.आर. रोग लाग्न नदिन ३ महिना भन्दा माथिका भेडा-बाख्रामा सो रोग विरुद्धको भ्याक्सिन लगाउनुहोस् ।
- बाख्राको मोओलाको लागि ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटासको घोलले मुख सफा गर्नुहोस् । मोओलाको भाइरस घाउ, चोटपटक लागेको वा काटेको ठाँउबाट मानिसमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बाख्रालाई घाउ चोटपटक नलागेको मान्छे वा पन्जा लगाएर स्याहार सुसार गर्नुहोस् ।
- गाई, भैँसी तथा सुँगुरहरूमा खोरेत रोग लाग्न नदिन पशु सेवा कार्यालयको समन्वयमा सो रोग विरुद्धको भ्याक्सिन ६-६ महिनामा लगाउनुहोस् ।
- यो समयमा हिउँदे घाँसहरू लगाउनका लागि जग्गाको तयारी गर्नुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।
- माछा पोखरीमा तापक्रम घट्ने क्रम रहेकोले भुमिगत पानी (वोरिङ्ग वा ट्यूब वेल)ले पोखरीको पानीलाई विस्थापित गर्नुहोस् । साथै माछालाई धेरै नचलाउनुहोस् ।

छ. घाँसेबाली

- हिउँदे घाँसको लागि जग्गाको अन्तिम तयारीको बेलामा कम्पोष्ट मल २०० केजी, डी.ए.पी. ३.६ केजी, युरिया २.१ केजी, म्युरेट अफ पोटाश १.३ केजी प्रति कट्टाका दरले माटोमा मिलाउनुहोस् ।
- जै घाँसको हकमा ४ केजी बीउ प्रति कट्टाको दरले उपलब्ध भएसम्म अमृतधारा नभएमा नेत्र, कामधेनु, गणेश, पार्वती आदि जातको जै मंसिर महिनाको तेस्रो हप्ताभित्रै छर्नुहोस् ।
- बर्सिम घाँसको हकमा १ के.जी. बीउ प्रति कट्टाको दरले ग्रिन गोल्ड जातको बर्सिम मंसिर महिनाको अन्तिम सम्म छर्न सकिन्छ । बर्सिमको बीउ राइजोबियमले उपचार गरि छर्नुहोस् ।

~\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$~

वर्ष : १ अंक: २२

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : २५ मंसिर २०७२

अवधि : २५ मंसिर २०७२ – २ पुस २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने:PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

११ मंसिर – १७ मंसिर २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२४.५ – २८.५
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	१२.२ – १७.०
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	८८.१ – १००.०
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	५०.४ – ७५.४
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	०.० - ३.०
हावाको दिशाको दायरा	उत्तर- दक्षिण-पूर्व

१८ मंसिर – २४ मंसिर २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	१८ मंसिर	१९ मंसिर	२० मंसिर	२१ मंसिर	२२ मंसिर	२३ मंसिर	२४ मंसिर
वर्षा (मि.मी.)	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	२६.४	२५.८	२४.९	२५.३	२४.०	२४.६	-
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	११.३	१२.९	१३.०	१२.५	११.१	१०.६	१३.३
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	९९.०	९५.८	९८.०	१००	९८.९	१००	१००
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	४९.३	५७.३	६५.९	५५.७	६१.१	६३.०	-
हावाको गति (मि./से.)	१.५	०.७५	०.०	१.७५	१.५	०.०	०.०
हावाको दिशा	पूर्व	उत्तर-पूर्व	उत्तर	पूर्व	पूर्व	उत्तर	उत्तर

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

आगामी हप्ता सामान्यरूपमा बदली रही शुक्रबार वा शनिबार हल्का फाटफुट पानी पर्ने सम्भावना छ । औसत सापेक्षिक आर्द्रता ७५% भन्दा माथि रहनेछ । बिहानीपख चिसो बढ्ने क्रम जारी रहनेछ साथै हल्का तुवालो पनि लाग्ने सम्भावना छ ।

ख. बालीनाली

१. धान बाली

- बीउ भण्डारणको लागि सुपर ब्यागको प्रयोग गर्नुहोस् । सुपर ब्याग उपलब्ध नभएको अवस्थामा हावा नछिर्ने भाँडो (मेटल वीन, भकारी) मा सेलफस २-३ चक्की प्रति टनको दरले प्रयोग गर्दा पुतली आदी जस्ता भण्डारणमा लाग्ने कीराबाट जोगाउन सकिन्छ ।

२. मकै (हिउँदे) बाली

- जग्गाको अन्तिम तयारीको बेलामा कम्पोष्ट मल २०० के.जी., डि.ए.पी २.१, के.जी. युरिया २.५ के.जी. र म्युरेट अफ पोटास १.६ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस् ।
- मनकामना-१, गणेश-२ जस्ता हिउँदे मकैको जात लगाउनुहोस् ।

३. गहुँ

- माटोको चिस्यान घटिरहेको हुनाले चिस्यान रहँदै गहुँ छर्नुहोस् ।
- जग्गाको तयारीको बेलामा ४०-५० के.जी. कम्पोष्ट मल तथा ३ के.जी. यूरिया, ३.६ के.जी. डि.ए.पी. र १.४ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठामा सिंचित जग्गामा तथा २.२ के.जी. युरिया, ३.६ के.जी. डि.ए.पी. र १.१ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठाका दरले असिंचित जग्गामा प्रयोग गरी राम्ररी माटोमा मिलाउनुहोस् ।
- गहुँका उन्नत जातहरू- बिजय, एन.एल.९७१, आदित्य, गौतम, अच्यूत, रोहिणी, बि.एल-११३५ आदि जातहरू लगाउनुहोस् ।
- बीउको उपचार – बेभिष्टिन वा वेनलेट २ ग्राम वा भाइटाभ्याक्स-२०० ३ ग्राम प्रति के.जी. का दरले उपचार गरेर मात्र बीउ छर्नुहोस् ।
- गहुँको बीउ ३.३ के.जी. प्रति कठ्ठाको लागि पर्याप्त हुन्छ । तर ढिलो गरि छर्दा १-१.५ के.जी. प्रति कठ्ठाको दरले बीउ थप गरी लगाउनुहोस् ।

४. तोरी/रायो/मूला तरकारी बाली

- तोरी, रायो, मूला लगायतका बालीमा लाग्ने अल्टरनेरिया थोप्ले रोगको लागि मेन्कोजेव ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली कोसा लाग्नु भन्दा अगाडि र कोसा लागिसकेपछि छर्नुहोस् ।

फौजी कीरा:

इमामेक्टिन बेन्जोएट ५ एस.जि. ०.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई प्रकोप देखिएको बालीमा छर्नु उपयुक्त हुन्छ वा क्लोरपाइरिफस ५०% ई.सी. + साइपरमेथ्रिन ५% ई.सी. तत्व भएको विषादी २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई प्रकोप देखिएको बालीमा छर्नुहोस् ।

५. अरहर/मुसुरो

- बोट ओईलाउने रोगको रोकथामको लागि २ ग्राम वेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर अरहरको बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।

ग. फलफूल बाली

अंगुर

- अंगुर खेती गर्नु भएका कृषकहरूले यसै समयमा अंगुरको काँटछाँट गर्नुहोस् ।
- हाँगाको आधा जति भागलाई काटेर फाल्नुहोस् । एउटा हाँगामा एक देखि दुईवटा मुना पालुवा पलाउन र बाँकी मुना फल लाग्नको लागि राख्नुहोस् । काटेको ठाँउमा १०% बोर्दो पेष्ट लगाउनुहोस् ।
- सामान्यतया अंग्रेजी वाई (Y) आकारको दुईवटा मूल हाँगाको विकास हुने गरी तालिम (training) दिँदा अंगुरको उत्पादन राम्रो हुन्छ ।
- अंगुरमा कम फूलने र कम फल लाग्ने समस्या भएमा बढि फल लाग्ने गराउन फेद हाँगाको वरिपरि बोक्रा ०.३-०.५ से.मी. चौडा रिङ्ग हुने गरी हटाउनाले फूल फुल्ने तथा बढि फल लाग्दछ ।
- अंगुरमा मलखाद राख्ने उपयुक्त समय यहि हो । अंगुरको बोटको उमेर अनुसार सिफारीस गरिएको रासायनिक मलखादको साथै ३०-४० के.जी. प्रति बोट पाकेको गोबर मल बोटको वरिपरि राख्नुहोस् । मलखाद राखे पछि सिँचाई गर्नुहोस् ।

कागती

- कागतीको बिरुवाको काँटछाँट गर्ने उपयुक्त समय यहि हो । काटेको ठाँउमा १०% बोर्दो पेष्ट लगाउनुहोस् ।
- कागती बिरुवामा रोग कीरा लागेका, उपचार हुन नसक्ने, एक आपसमा जोडिएका, सुकेका लामा लामा काँडा भएका र सलक्क बढेका चोर हाँगाहरू, कलमी भाग भन्दा तल बाट आएका मुनाहरू र बिरुवाको मुल काण्डको ४०-५० से.मी. भन्दा तल आएका सबै हाँगाहरू हटाउनुहोस् । यसरी काटछाट गरे पछि १०% को बोर्दो पेष्ट लगाउनुहोस् ।
- सिँचाई सुविधा भएका कागती बगैँचामा डब्ल रिङ्ग (डब्ल औँठी आकारको कुलेसो) बनाई सिँचाई गर्नुहोस् । सिँचाई सुविधा नभएमा स्याउला, घासपात वा कालो प्लाष्टिकको छापो राख्नुहोस् ।

घ. तरकारी बालीहरू

आलु

- बढ्दै गरेका आलुमा माटोको चिस्यान हेरी १५-२० दिनको फरकमा हल्का सिँचाई गर्नुहोस् ।
- आलु रोपेको ३०-३५ दिनभित्र गोडमेल गरि उकेरा लगाउनुहोस् ।
- प्रत्येक दिन आलुवालीमा रोग कीराको प्रकोप के कस्तो अवस्थामा छ अवलोकन गर्नुहोस् ।

डढुवा रोग

यो रोगको संक्रमण हुँदा शुरुमा पातमा फिक्का हरियो रंगका विभिन्न आकारका थोप्लाहरू देखिन्छन् । अनुकूल वातावरण (तापक्रम २०° सेन्टिग्रेड भन्दा कम, सापेक्षिक आर्द्रता ९०% भन्दा बढि, घाम नलाग्ने, हुस्सु नलाग्ने या सिमसिम वर्षा भएको अवस्था) रहिरहेमा थोप्लाको भित्री भाग सुकेको देखिन्छ भने थोप्लाको बाहिरी घेरा फिक्का हरियो देखिन्छ । रोग बढ्दै गएपछि पुरै पात सुकेर डढे जस्तो देखिन्छ । रोग अझै फैलँदै जाँदा आलुका बोटमा काण्ड, पातको भेट्ना र मुनामै दुसीले बनाएका ठूला दागहरू देखिन्छ ।

रोगको व्यवस्थापन:-

यो रोगको व्यवस्थापनको लागि अनुकूल वातावरण रहिरहेमा मेन्कोजेव युक्त कुनै पनि विषादी (डण्डोफिल एम-४५ डाइथेन एम-४५ आदि) २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर प्रति कट्टा ३० लिटरको दरले बोटको सम्पूर्ण भाग भिजे गरि ७ दिनको अन्तरमा ४-६ पटक छर्नुहोस् । प्रकोप धेरै देखिएमा डाइमथोमर्फ (एक्रोबेट) वा फेनामिडन तथा मेन्कोजेव युक्त मिश्रित (सेक्टिन) १.५ ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले १० दिनको अन्तरमा ३-४ पटक छर्नुहोस् ।

गोलभेंडाको डढुवा- यसको व्यवस्थापनको लागि नियमित फिल्ड निरीक्षण गर्नुहोस् । यदि कम डढुवा लागेको छ भने एम-४५ (मेन्कोजेब ७५% डब्लु.पि) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस् । यदि बढि नै डढुवा लागिसकेको भए क्रिलाक्सिल एम.जेड.

७२% डब्लु.पि. को धुलो २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस् । मौसम अनुसार पानी पर्न सक्ने लक्षण देखिएको छ भने स्टिकर २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई स्प्रे गर्नुहोस् ।

गोलभेंडाको मोजाइक भाइरस

- I. गोलभेंडामा आउने मोजाइक भाइरस सेतो झिँगाले सार्ने भएको हुँदा शुरुमा सेतो झिँगाको नियन्त्रण गर्नुहोस् । यसको नियन्त्रणको लागि एसिटामाइप्रिड २०% एस. पि. (इक्का माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस् ।
- II. यदि मोजाइक भाइरस कम बोटमा मात्र देखिएको छ भने उक्त बोटहरूलाई उखेलेर जलाउनुहोस् र बाँकी बोटहरूमा भिरकोन एच १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर हरेक हप्ताको फरकमा ३-४ पटक स्प्रे गर्नुहोस् ।
- III. यदि मोजाइक भाइरस सबै जगामा देखिएको छ भने यी सबै बोटहरूलाई उखेलेर जलाउनु नै राम्रो हुनेछ ।
  - काउली, बन्दा लगाएको ४५-५० दिन भईसकेको भएमा ७-१० ग्राम यूरिया (१ चम्चा) प्रत्येक बोटको वरिपरि घेरा बनाई राखी पुर्नुहोस् । यसरी दोश्रो टपड्रेस गरिसकेपछि सिँचाई गर्नुहोस् ।
  - भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारो व्यवस्थापनको लागि गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपि करीव १ फिट गहरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस् । क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि. ०.२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
  - हिउँदे तरकारी बालीको फेद काट्ने कीराको व्यवस्थापन गर्न क्लोरपाइरिफस २०% ई.सी. को १.० एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली फेद भिज्नेगरि छर्नुहोस् । साथै जरा कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि.को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयरबाट फेद भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
  - आगामी हप्ता सामान्यरूपमा बदली रही रहने हुनाले खुर्सानीको फल लागिसकेको अवस्थामा पात तथा फलमा लाग्ने थोप्ले रोग (सर्कास्पोरा र एन्थ्राकनोज रोग) लाग्नसक्ने हुनाले बेभिष्टिन ५०% डब्लु. पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
  - सुख्खा मौसम भएकोले बेसार, अदुवा बालीको टुप्पो मर्ने/सुकने भएकोले छापो राखी चिस्यान जोगाउनुहोस् ।

अन्य

- सापेक्षिक आर्द्रता घटबढ भइरहने हुनाले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरूलाई रोग तथा कीराबाट बचाउन समय-समयमा हेरचाह गर्नुहोस् ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन् । तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं । मित्रजीव कीराहरू जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र संबर्द्धन गर्नुहोस् ।
- मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस् ।
- चिसो बढ्ने क्रम जारी भएकोले मौरी घरलाई चारैतिरबाट प्लास्टिकले बेरेर राख्नुहोस् ।

ड. बाली संरक्षण

१. लाही (एफिड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि भोलीपल्ट छर्नुहोस् ।
- मालाथियन ५० ई.सी.; २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

च. पशुपालन

- कुखुराको सि.आर.डि./निमोनियाको लागि टाइलोसिन टाटरिट नामक औषधी भेटेरिनरियन/अनुभवी प्राविधिकको सल्लाहमा सफा पानीमा घुलेर ४-५ दिनसम्म खान दिनुहोस् ।
- गाईभैँसी तथा भेडा बाख्राहरूलाई आन्तरिक परजीवीहरू (नाम्ले, फित्ते र गोलो जुकाहरू तथा कक्सीडीओसिस) ले आक्रान्त पारी छेर्ने क्रम नरोकिएमा नजिकको पशु सेवा केन्द्र वा जिल्ला पशु सेवा कार्यालय वा भेटेरिनरी क्लिनिकमा गोबर परिक्षण गरी प्राविधिक सल्लाह बमोजिम अक्सिक्लोजानाइड, अल्बेंडाजोल, लिवामिजोल वा एम्प्रोलियम जस्ता औषधीहरू जनावरको शारीरिक तौल अनुसार खुवाउनुहोस् ।
- यो समय गाई भैँसीमा भ्यागुते रोग देखिने बेला नभएता पनि यदि शंकालागेमा दक्ष भेटेरिनरियन/अनुभवी प्राविधिकको सल्लाहमा अविलम्ब एन्टीबायोटिक वा एन्टीमाइक्रोबियलको सुई लगाउनुहोस् । भ्यागुते रोगको रोकथामकोलागी हरेक साल बैशाख-जेष्ठतिर छालामुनी ५ एम.एल. भ्याक्सिन लगाउनुहोस् ।
- बाख्राहरूमा छेर्ने रोग देखिइरहेको अवस्थामा जुत्तो (गोबर) निरीक्षण गरी नतीजाको आधारमा औषधी चलाउनुहोस् ।
- कुम्री (ढकेरी) लागेका बाख्राको हकमा दैनिक एक चक्की डाईईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी.)-१०० एम.जी. सात दिनसम्म खुवाउनुहोस् । र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिनसम्म लगाउनुहोस् ।
- पि.पि.आर रोग लाग्न नदिन ३ महिना भन्दा माथिका भेडा-बाख्रामा सो रोग विरुद्धको भ्याक्सिन लगाउनुहोस् ।
- बाख्राको मोओलाको लागी ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटासको घोलले मुख सफा गर्नुहोस् । मोओलाको भाइरस घाउ, चोटपटक लागेको वा काटेको ठाँउबाट मानिसमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बाख्रालाई घाउ चोटपटक नलागेको मान्छे वा पन्जा लगाएर स्याहार सुसार गर्नुहोस् ।
- गाई, भैँसी तथा सुँगुरहरूमा खोरेत रोग लाग्न नदिन पशु सेवा कार्यालयको समन्वयमा सो रोग विरुद्धको भ्याक्सिन ६-६ महिनामा लगाउनुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।
- माछा पोखरीमा तापक्रम घट्ने क्रम रहेकोले भुमिगत पानी (वोरिङ्ग वा ट्युब वेल) ले पोखरीको पानीलाई विस्थापित गर्नुहोस् । साथै माछालाई धेरै नचलाउनुहोस् ।

छ. घाँसेबाली

- बर्सिम घाँस खेतीको लागि १ के.जी. बीउ प्रति कठ्ठाको दरले ग्रिन गोल्ड जातको बर्सिम मंसिर महिनाको अन्तिम सम्म छर्न सकिन्छ । बर्सिमको बीउ राइजोबियमले उपचार गरि छर्नुहोस् ।
- छरेको ३०-४५ दिनमा जै / बर्सिम घाँसमा १.२ के.जी. युरिया प्रति कठ्ठाको दरले टप ड्रेसिड गरी सिंचाइ गर्नुहोस् । साथै जै घाँसको प्रत्येक कटाई पश्चात युरिया टप ड्रेसिड गरि सिंचाइ गर्नुहोस् ।

~\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$~

वर्ष : १ अंक: २३

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : ०३ पुस २०७२

अवधि : ०३ पुस २०७२ – ०९ पुस २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने:PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

१८ मंसिर – २४ मंसिर २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२४.० – २६.३
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	१०.६ – १३.३
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	९५.८ – १००.०
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	४९.३ – ६५.९
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	०.० – १.७५
हावाको दिशाको दायरा	उत्तर-पूर्व

२५ मंसिर – ०२ पुस २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	२५ मंसिर	२६ मंसिर	२७ मंसिर	२८ मंसिर	२९ मंसिर	१ पुस	२ पुस
वर्षा (मि.मी.)	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	२६.४	२५.८	२४.९	२५.३	२४.०	२४.६	-
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	११.३	१२.९	१३.०	१२.५	११.१	१०.६	१३.३
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	९९.०	९५.८	९८.०	१००	९८.९	१००	१००
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	४९.३	५७.३	६५.९	५५.७	६१.१	६३.०	-
हावाको गति (मि./से.)	१.५	०.७५	०.०	१.७५	१.५	०.०	०.०
हावाको दिशा	पूर्व	उत्तर-पूर्व	उत्तर	पूर्व	पूर्व	उत्तर	उत्तर

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

- आगामी हप्ता समान्यरूपमा बदली रहे तापनि पानी पर्ने सम्भावना न्यून रहेको तथा औसत सापेक्षिक आर्द्रता ७५% भन्दा माथि रहने छ। बिहानीपख चिसो बढ्ने क्रम जारी रहने साथै हल्का तुँवालो/ हुस्सु लाग्नसक्नेछ।

ख. बालीनाली

१. धान बाली

- बीउ भण्डारणको लागि सुपर ब्यागको प्रयोग गर्नुहोस्। सुपर ब्याग उपलब्ध नभएको अवस्थामा हावा नछिर्ने भाँडो (मेटल वीन, भकारी) मा सेलफस २-३ चक्की प्रति टनको दरले प्रयोग गर्दा पुतली आदी जस्ता भण्डारणमा लाग्ने कीरा बाट जोगाउन सकिन्छ।

२. मकै (हिउँदै) बाली

- जग्गाको अन्तिम तयारीको बेलामा कम्पोष्ट मल २०० के.जी., डि.ए.पी २.१, के.जी. युरिया २.५ के.जी. र म्युरेट अफ पोटास १.६ के.जी. प्रति कठ्ठाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस्।
- मनकामना-१, गणेश-२ जस्ता हिउँदै मकैको जात लगाउनुहोस्।

३. गहुँ

- माटोको चिस्यान घटिरहेको हुनाले चिस्यान रहँदै गहुँ छर्नुहोस्।
- जग्गाको तयारीको बेलामा ४०-५० के.जी. कम्पोष्ट मल तथा ३ के.जी. यूरिया, ३.६ के.जी. डि.ए.पी. र १.४ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठामा सिंचित जग्गामा तथा २.२ के.जी. युरिया, ३.६ के.जी. डि.ए.पी. र १.१ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठाका दरले असिंचित जग्गामा प्रयोग गरी राम्ररी माटोमा मिलाउनुहोस्।
- गहुँका उन्नत जातहरू- बिजय, एन.एल.९७१, आदित्य, गौतम, अच्युत, रोहिणी, बि.एल-११३५ आदि जातहरू लगाउनुहोस्।
- बीउको उपचार – बेभिष्टिन वा वेनलेट २ ग्राम वा भाइटाभ्याक्स-२०० ३ ग्राम प्रति के.जी. का दरले उपचार गरेर मात्र बीउ छर्नुहोस्।
- गहुँको बीउ ३.३ के.जी. प्रति कठ्ठाको लागि पर्याप्त हुन्छ। तर ढिलो गरि छर्दा १-१.५ के.जी. प्रति कठ्ठाको दरले बीउ थप गरी लगाउनुहोस्।
- गहुँ लगाएको ३०-३५ दिन पुगेपछि झारपात नियन्त्रणको लागि सल्फोसल्फरन (क्रोस, लिडर) नामक ३३ ग्राम झारनासक विषादी ४०० लिटर पानीमा मिसाई प्रति कठ्ठामा स्प्रे गर्दा प्रायः झारहरू नियन्त्रण गर्न सकिन्छ। स्प्रे गर्दा फ्ल्याट फेन नोजलबाट झारलाई राम्ररी पर्ने गरि छर्नुहोस्।

४. तोरी/रायो/मूला तरकारी बाली

- तोरी, रायो, मूला लगायतका बालीमा लाग्ने अल्टरनेरिया थोप्ले रोगको लागि मेन्कोजेव ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली कोसा लाग्नु भन्दा अगाडि र कोसा लागिसकेपछि छर्नुहोस्।

५. मुसुरो

- बोट ओईलाउने रोगको रोकथामको लागि २ ग्राम वेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर मुसुरोको बोट भिजे गरि छर्नुहोस्।

ग. फलफूल वाली

अंगुर

- अंगुर खेती गर्नु भएका कृषकहरूले यसै समयमा अंगुरको काँटछाँट गर्नुहोस् ।
- हाँगाको आधा जति भागलाई काटेर फाल्नुहोस् । एउटा हाँगामा एक देखि दुईवटा मुना पालुवा पलाउन र बाँकी मुना फल लाग्नको लागि राख्नुहोस् । काटेको ठाँउमा १०% बोर्दो पेष्ट लगाउनुहोस् ।
- सामान्यतया अंग्रेजी वाई (Y) आकारको दुईवटा मूल हाँगाको विकास हुने गरी डोरी/तारको माध्यमले तालिम (training) दिँदा अंगुरको उत्पादन राम्रो हुन्छ ।
- अंगुरमा कम फूलने र कम फल लाग्ने समस्या भएमा बढि फल लाग्ने गराउन फेद हाँगाको वरिपरि बोक्रा ०.३-०.५ से.मी. चौडा रिङ्ग हुने गरी हटाउँदा फूल फुल्ने तथा बढि फल लाग्दछ ।
- अंगुरमा मलखाद राख्ने उपयुक्त समय यहि हो । अंगुरको बोटको उमेर अनुसार सिफारीस गरिएको रासायनिक मलखादको साथै ३०-४० के.जी. प्रति बोट पाकेको गोबर मल बोटको वरिपरि राख्नुहोस् । मलखाद राखे पछि सिँचाई गर्नुहोस् ।

कागती

- कागतीको बिरुवाको काँटछाँट गर्ने उपयुक्त समय यहि हो । काटेको ठाँउमा १०% बोर्दो पेष्ट लगाउनुहोस् ।
- कागती विरुवामा रोग कीरा लागेका, उपचार हुन नसक्ने, एक आपसमा जोडिएका, सुकेका लामा लामा काँडा भएका र सलक्क बढेका चोर हाँगाहरू, कलमी भाग भन्दा तल बाट आएका मुनाहरू र विरुवाको मुल काण्डको ४०-५० से.मी. भन्दा तल आएका सबै हाँगाहरू हटाउनुहोस् । यसरी काँटछाँट गरे पछि १०% को बोर्दो पेष्ट लगाउनुपर्छ ।
- सिँचाई सुविधा भएका कागती बगैँचामा डब्ल रिङ्ग (डब्ल औँठी आकारको कुलेसो) बनाई सिँचाई गर्नुहोस् । सिँचाई सुविधा नभएमा स्याउला, घासपात वा कालो प्लाष्टिकको छापो राख्नुहोस् ।

घ. तरकारी वालीहरू

आलु

- बढ्दै गरेका आलुमा माटोको चिस्यान हेरी १५-२० दिनको फरकमा हल्का सिँचाई गर्नुहोस् ।
- आलु रोपेको ३०-३५ दिनभित्र गोडमेल गरि उकेरा लगाउनुहोस् ।
- प्रत्येक दिन आलुवालीमा रोग कीराको प्रकोप के कस्तो अवस्थामा छ अवलोकन गर्नुहोस् ।

डढुवा रोग

यो रोगको संक्रमण हुँदा शुरुमा पातमा फिक्का हरियो रंगका विभिन्न आकारका थोप्लाहरू देखिन्छन् । अनुकूल वातावरण (तापक्रम २०° सेन्टिग्रेड भन्दा कम, सापेक्षिक आर्द्रता ९०% भन्दा बढी, घाम नलाग्ने, हुस्सु लाग्ने या सिमसिम वर्षा भएको अवस्था) रहिरहेमा थोप्लाको भित्री भाग सुकेको देखिन्छ भने थोप्लाको बाहिरी घेरा फिक्का हरियो देखिन्छ । रोग बढ्दै गएपछि पुरै पात सुकेर डढे जस्तो देखिन्छ । रोग अझै फैलँदै जाँदा आलुको काण्ड, पातको भेट्ना र मुनामै ढुसीले बनाएका ठूला दागहरू देखिन्छ ।

रोगको व्यवस्थापन:-

यो रोगको व्यवस्थापनको लागि यो रोगको अनुकूल वातावरण रहिरहेमा मेन्कोजेव युक्त कुनै पनि विषादी (इण्डोफिल एम-४५, डाइथेन एम-४५ आदि) २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर प्रति कट्टा ३० लिटरको दरले बोटको सम्पूर्ण भाग भिज्ने गरि ७ दिनको अन्तरमा ४-६ पटक छर्नुहोस् । डाइमेटोमर्फ (एक्रोबेट) वा फेनामिडन तथा मेन्कोजेव युक्त मिश्रित (सेक्टिन) १.५ ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले १० दिनको अन्तरमा ३-४ पटक छर्नुहोस् ।

गोलभेंडाको डढुवा-

यसको व्यवस्थापनको लागि डढुवाको प्रकोप आँकलन गर्न फिल्ड निरीक्षण गर्नुहोस् । यदि डढुवाको प्रकोप कम छ भने मेन्कोजेव

७५% डब्लु.पि २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस् । यदि डढुवाको प्रकोप बढि नै छ भने क्रिलाक्सिल एम.जेड. ७२% डब्लु.पि. को धुलो २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस् ।

गोलभेंडाको मोजाइक भाइरस

- I. गोलभेंडामा आउने मोजाइक भाइरस सेतो झिँगाले सार्ने भएको हुँदा शुरुमा सेतो झिँगाको नियन्त्रण गर्नुहोस् । यसको नियन्त्रणको लागि एसिटामाइड २०% एस. पि. (इक्का, माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस् ।
- II. यदि मोजाइक भाइरस कम बोटमा मात्र देखिएको छ भने उक्त बोटहरूलाई उखेलेर जलाउनुहोस् र बाँकी बोटहरूमा भिरकोन एच १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर हरेक हप्ताको अन्तरालमा ३-४ हप्तासम्म स्प्रे गर्नुहोस् ।
- III. यदि मोजाइक भाइरस सबै जग्गामा देखिएको छ भने यी सबै बोटहरूलाई उखेलेर जलाउनु नै राम्रो हुनेछ ।

- काउली, बन्दा लगाएको ४५-५० दिन भईसकेको भएमा ७-१० ग्राम यूरिया (१ चम्चा) प्रत्येक बोटको वरिपरि घेरा बनाई राखी पुर्नुहोस् । यसरी दोश्रो टपड्रेस गरिसकेपछि सिँचाइ गर्नुहोस् ।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारो व्यवस्थापनको लागी गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपि करीव १ फिट गहिरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस् । क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि. ०.२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- हिउँदै तरकारी बालीको फेद काट्ने कीराको व्यवस्थापन गर्न क्लोरपाइरिफस २०% ई.सी. को १.० एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली फेद भिज्नेगरि छर्नुहोस् । साथै जरा कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि.को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयरबाट फेद भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- आगामी हप्ता सामान्यरूपमा बदली रही रहने हुनाले खुर्सान्नीको फल लागिसकेको अवस्थामा पात तथा फलमा लाग्ने थोप्ले रोग (सर्कास्पोरा र एन्थ्राकनोज रोग) लाग्नसक्ने हुनाले बेभिष्टिन ५०% डब्लु. पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।

अन्य

- सापेक्षिक आर्द्रता घटबढ भइरहने हुनाले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरूलाई रोग तथा कीराबाट बचाउन समय-समयमा हेरचाह गर्नुहोस् ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन् । तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं । मित्रजीव कीराहरू जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र संबर्द्धन गर्नुहोस् ।
- मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमीत अवलोकन गर्नुहोस् । चिसो बढ्ने क्रम जारी भएकोले मौरी घरलाई चारैतिरबाट प्लास्टिकले बेरेर राख्नुहोस् ।

ड. बाली संरक्षण

१. लाही (एफिड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि भोलीपल्ट छर्नुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी.; २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

च. पशुपालन

- कुखुराको सि.आर.डि./निमोनियाको लागि टाइलोसिन टाटरिट नामक औषधी भेटेरिनरियन/अनुभवी प्राविधिकको सल्लाहमा सफा पानीमा घुलेर ४-५ दिनसम्म खान दिनुहोस् ।
- गाईभैँसी तथा भेडा बाख्राहरूलाई आन्तरिक परजीवीहरू (नाम्ले, फित्ते र गोलो जुकाहरू तथा कक्सीडीओसिस) ले आक्रान्त पारी छेर्ने क्रम नरोकिएमा नजिकको पशु सेवा केन्द्र वा जिल्ला पशु सेवा कार्यालय वा निजिरुपमा संचालित भेटेरिनरी क्लिनिकमा गोबर परिक्षण गरि प्राविधिक सल्लाह बमोजिम अक्सिक्लोजानाइड, अल्बेन्डाजोल, लिवामिजोल वा एम्प्रोलियम जस्ता औषधीहरू जनावरको शारीरिक तौल अनुसार खुवाउनुहोस् ।
- यो समय गाई भैँसीमा भ्यागुते रोग देखिने बेला नभएता पनि यदि शंकालागेमा दक्ष भेटेरिनरियन/अनुभवी प्राविधिकको सल्लाहमा अविलम्ब एन्टीबायोटिक वा एन्टीमाइक्रोबियलको सुई लगाउनुहोस् । भ्यागुते रोगको रोकथामकोलागी हरेक साल बैशाख-जेष्ठतिर छालामुनी ५ एम.एल. भ्याक्सिन लगाउनुहोस् ।
- बाख्राहरूमा छेर्ने समस्या देखिरहेको अवस्थामा जुत्तो (बढ्कौला) निरीक्षण गरी नतीजाको आधारमा औषधी चलाउनुहोस् ।
- कुम्री (ढकेरी) लागेका बाख्राको हकमा दैनिक एक चक्की डाईईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी.)-१०० एम.जी. सात दिनसम्म खुवाउनुहोस् । र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिनसम्म लगाउनुहोस् ।
- पि.पि.आर रोग लाग्न नदिन ३ महिना भन्दा माथिका भेडा-बाख्रामा सो रोगको भ्याक्सिन लगाउनुहोस् ।
- बाख्राको मोओलाको लागि ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटसको घोलले मुख सफा गर्नुहोस् ।
- घाउ, चोटपटक लागेको वा काटेको ठाँउबाट मानिसमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बाख्रालाई घाउ चोटपटक नलागेको मान्छे वा पन्जा लगाएर स्याहार सुसार गर्नुहोस् ।
- गाई, भैँसी तथा सुँगुरहरूमा खोरेत रोग लाग्न नदिन पशु सेवा कार्यालयको समन्वयमा सो रोगको भ्याक्सिन ६-६ महिनामा लगाउनुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।
- माछा पोखरीमा तापक्रम घट्ने क्रम रहेकोले भुमिगत पानी (वोरिङ्ग वा ट्युब वेल) ले पोखरीको पानीलाई विस्थापित गर्नुहोस् । साथै माछालाई धेरै नचलाउनुहोस् ।

छ. घाँसेबाली

- छरेको ३०-४५ दिनमा जै / बर्सिम घाँसमा १.२ के.जी. युरिया प्रति कठ्ठाको दरले टप ड्रेसिड गरी सिंचाइ गर्नुहोस् । साथै जै घाँसको प्रत्येक कटाई पश्चात युरिया टप ड्रेसिड गरि सिंचाइ गर्नुहोस् ।

~§§§§§§§§§§§§§§§§§§~

वर्ष : १ अंक : २४

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : १२ पुस २०७२

अवधि : १० पुस २०७२ – १६ पुस २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने: PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

२५ मंसिर – ०२ पुस २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	१७.५ – २४.३
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	६.६ – १४.९
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	९७.९ – १००.०
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	५६.५ – ८३.१
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	०.० – १.७५
हावाको दिशाको दायरा	उत्तर-पुर्व

०३ पुस – ०९ पुस २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	०३ पुस	०४ पुस	०५ पुस	०६ पुस	०७ पुस	०८ पुस	०९ पुस
वर्षा (मि.मी.)	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	२१.८	२१.९	२२.८	२२.०	२२.३	२२.६	२१.३
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	६.५	५.५	४.८	५.६	६.६	६.५	३.४
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	१००	९७.२	९८.०	९७.३	९७.४	९७.३	९८.६
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	५२.१	४७.६	४४.७	५०.६	४९.९	४७.०	४६.५
हावाको गति (मि./से.)	३.५	०.७५	०.५	०.७५	२.२५	०.७५	१.५
हावाको दिशा	दक्षिण-पश्चिम	उत्तर-पूर्व	उत्तर-पूर्व	उत्तर-पूर्व	उत्तर-पूर्व	उत्तर-पूर्व	उत्तर

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

आगामी हप्ता समान्यरूपमा बदली रहेतापनि पानी पर्ने सम्भावना न्यून रहेको तथा औसत सापेक्षिक आर्द्रता ७०% भन्दा माथि रहनेछ । बिहानीपख चिसो बढ्ने क्रम जारी रहने साथै हल्का कुहिरो/हुस्सु लाग्न सक्नेछ ।

ख. बालीनाली

१. मकै (हिउँदे) बाली

- मकैको बोट सङ्ख्या धेरै भएमा मकै उम्रेको १५-२० दिनपछि नराम्रो र रोगी बोट हटाइ दिनुहोस् ।
- मकै रोपेको ४०-४५ दिन पछि सिँचाई गरि २.१ के.जी. युरिया मल प्रति कड्डाका दरले टपट्रेस गर्नुहोस् ।

२. गहुँ

- आगामी हप्ता पानी पर्ने सम्भावना न्यून रहेको र गहुँ खेतमा चिस्यानको मात्रा कम हुँदै गएकोले गहुँ लगाएको २०-२५ दिनपछि पहिलो सिँचाई गर्नुहोस् ।
- गहुँ लगाएको ३०-३५ दिन पुगेपछि झारपात नियन्त्रणको लागि सल्फोसल्फरन (क्रोस, लिडर) नामक ३३ ग्राम झारनासक विषादी ४०० लिटर पानीमा मिसाई प्रति हेक्टरमा स्प्रे गर्दा प्रायः झारहरु नियन्त्रण गर्न सकिन्छ । स्प्रे गर्दा फ्ल्याट फेन नोजलबाट झार पुरै भिज्ने गरि छर्नुहोस् ।

३. मुसुरो

- बोट ओईलाउने रोगको रोकथामको लागि २ ग्राम वेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटरपानीमा घोलेर मुसुरोको बोट भिज्ने गरि छर्नुहोस् ।

ग. फलफूल बाली

अंगुर

- अंगुर खेती गर्नु भएका कृषकहरुले यसै समयमा अंगुरको काँटछाँट गर्नुहोस् ।
- हाँगाको आधा जति भागलाई काटेर फाल्नुहोस् । एउटा हाँगामा एक देखि दुईवटा मुना पालुवा पलाउन र बाँकी मुना फल लाग्नको लागि राख्नुहोस् । काटेको ठाँउमा १०% बोर्डो पेष्ट लगाउनुहोस् ।
- सामान्यतया अंग्रेजी वाई (Y) आकारको दुईवटा मूल हाँगाको विकास हुने गरी डोरी/तारको माध्यमले तालिम (training) दिँदा अंगुरको उत्पादन राम्रो हुन्छ ।
- अंगुरमा कम फूलने र कम फल लाग्ने समस्या भएमा बढि फल लाग्ने गराउन फेद हाँगाको वरिपरि बोक्रा ०.३-०.५ से.मी. चौडा रिङ्ग हुने गरी हटाउँदा फूल फुल्ने तथा बढि फल लाग्दछ ।
- अंगुरमा मलखाद राख्ने उपयुक्त समय यहि हो । अंगुरको बोटको उमेर अनुसार सिफारीस गरिएको रासायनिक मलखादको साथै ३०-४० के.जी. प्रति बोट पाकेको गोबर मल बोटको वरिपरि राख्नुहोस् । मलखाद राखे पछि सिँचाई गर्नुहोस् ।

कागती

- कागतीको बिरुवाको काँटछाँट गर्ने उपयुक्त समय यहि हो । काटेको ठाँउमा १०% बोर्डो पेष्ट लगाउनुहोस् ।
- कागती विरुवामा रोग कीरा लागेका, उपचार हुन नसक्ने, एक आपसमा जोडिएका, सुकेका लामा-लामा काँडा भएका र सलक्क बढेका चोर हाँगाहरु, कलमी भाग भन्दा तल बाट आएका मुनाहरु र विरुवाको मुल काण्डको ४०-५० से.मी. भन्दा तल आएका सबै हाँगाहरु हटाउनुहोस् । यसरी काँटछाँट गरे पछि १०% को बोर्डो पेष्ट लगाउनुहोस् ।
- सिँचाई सुविधा भएका कागती बगैँचामा डब्ल रिङ्ग (डब्ल औँठी आकारको कुलेसो) बनाई सिँचाई गर्नुहोस् । सिँचाई सुविधा नभएमा स्याउला, घासपात वा कालो प्लाष्टिकको छापो राख्नुहोस् ।

घ. तरकारी बालीहरु

आलु

- बढ्दै गरेका आलुमा माटोको चिस्यान हेरी १५-२० दिनको फरकमा हल्का सिंचाई गर्नुहोस् ।
- आलु रोपेको ३०-३५ दिनभित्र गोडमेल गरि उकेरा लगाउनुहोस् ।
- प्रत्येक दिन आलुवालीमा रोग कीराको प्रकोप के कस्तो अवस्थामा छ अवलोकन गर्नुहोस् ।

डढुवा रोग

यो रोगको संक्रमण हुँदा शुरुमा पातमा फिक्का हरियो रंगका विभिन्न आकारका थोप्लाहरु देखिन्छन् । अनुकूल वातावरण (तापक्रम २०° सेन्टिग्रेड भन्दा कम, सापेक्षिक आर्द्रता ९०% भन्दा बढी, घाम नलाने, हुस्सु लाग्ने या सिमसिम वर्षा भएको अवस्था) रहिरहेमा थोप्लाको भित्री भाग सुकेको देखिन्छ भने थोप्लाको बाहिरी घेराफिक्का हरियो देखिन्छ । रोग बढ्दै गएपछि पुरै पात सुकेर डढे जस्तो देखिन्छ । रोग अझै फैलँदै जाँदा आलुको काण्ड, पातको भेट्ना र मुनामै दुसिले बनाएका ठूला दागहरु देखिन्छ ।

रोगको व्यवस्थापन:-

यो रोगको व्यवस्थापनको लागि रोगको अनुकूल वातावरण रहिरहेमा मेन्कोजेव युक्त कुनै पनि विषादी (इण्डोफिल एम-४५, डाइथेन एम-४५ आदि) २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर प्रति कट्टा ३० लिटरको दरले बोटको सम्पूर्ण भाग भिज्ने गरि ७ दिनको अन्तरमा ४-६ पटक छर्नुहोस् । डाइमेथोमर्फ (एक्रोबेट)वा फेनामिडन तथा मेन्कोजेवयुक्त मिश्रित (सेक्टिन) १.५ ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले १० दिनको अन्तरमा ३-४ पटक छर्नुहोस् ।

गोलभेंडाको डढुवा-

यसको व्यवस्थापनको लागि डढुवाको प्रकोप आँकलन गर्न फिल्ड निरीक्षण गर्नुहोस् । यदि डढुवाको प्रकोप कम छ भने मेन्कोजेब ७५% डब्लु.पि २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस् । यदि डढुवाको प्रकोप बढि नै छ भने क्रिलाक्सिल एम.जेड. ७२% डब्लु.पि. को धुलो २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस् ।

गोलभेंडाको मोजाइक भाइरस

- I. गोलभेंडामा आउने मोजाइक भाइरस सेतो झिँगाले सार्ने भएको हुँदा शुरुमा सेतो झिँगाको नियन्त्रण गर्नुहोस् । यसको नियन्त्रणको लागि एसिटामाइप्रिड २०% एस. पि. (इक्का, माजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस् ।
- II. यदि मोजाइक भाइरस कम बोटमा मात्र देखिएको छ भने उक्त बोटहरुलाई उखेलेर जलाउनुहोस् र बाँकी बोटहरुमा भिरकोन एच १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर हरेक हप्ताको अन्तरालमा ३-४ हप्तासम्म स्प्रे गर्नुहोस् ।
- III. यदि मोजाइक भाइरस सबै जगामा देखिएको छ भने यी सबै बोटहरुलाई उखेलेर जलाउनु नै राम्रो हुनेछ ।

- काउली, बन्दा लगाएको ४५-५० दिन भईसकेको भएमा ७-१० ग्राम यूरिया (१ चम्चा) प्रत्येक बोटको वरिपरि घेरा बनाई राखी पुर्नुहोस् । यसरी दोश्रो टपड्रेस गरिसकेपछि सिंचाई गर्नुहोस् ।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारो व्यवस्थापनको लागि गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपि करीव १ फिट गहिरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस् । क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि.०.२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- हिउँदै तरकारीबालीको फेद काट्ने कीराको व्यवस्थापन गर्न क्लोरपाइरिफस २०% ई.सी. को १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली फेद भिज्नेगरि छर्नुहोस् । साथै जरा कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयरबाट फेद भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- खुर्सानीको फल लागिसकेको अवस्थामा पात तथा फलमा लाग्ने थोप्ले रोग (सर्कास्पोरा र एन्थ्राकनोज रोग) लाग्नसक्ने हुनाले बेभिष्टिन ५०% डब्लु. पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।

अन्य

- सापेक्षिक आर्द्रता घटबढ भइरहने हुनालेघरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरूलाई रोग तथा कीराबाट बचाउन समय-समयमा हेरचाह गर्नुहोस् ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन् । तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं । मित्रजीव कीराहरू जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र संबर्द्धन गर्नुहोस् ।
- मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस् । चिसो बढ्ने क्रम जारी भएकोले मौरी घरलाई चारैतिरबाट प्लास्टिकले बेरेर राख्नुहोस् ।

ड. बाली संरक्षण

१. लाही (एफिड)

- १ भाग गाईको गुहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि भोलीपल्ट छर्कनुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी; २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि छर्कनुहोस् ।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

च. पशुपालन

- कुखुरामा बिफर रोग लाग्न नदिन ६ देखि ८ हप्ताका कुखुरालाई पखेटाको भित्री भागमा तयार पारेको खोपमा चोबलेर सियोले ३-४ पटक खोप दिनुहोस् ।
- कुखुराको सि.आर.डि./निमोनियाको लागि टाइलोसिन टाटारिट नामक औषधी भेटेरिनरियन/अनुभवी प्राविधिकको सल्लाहमा सफा पानीमा घुलेर ४-५ दिनसम्म खान दिनुहोस् ।
- गाई भैंसी तथा भेडा बाखाहरूलाई आन्तरिक परजीवीहरू (नाम्ले, फित्ते र गोलो जुकाहरू तथा कक्सीडीओसिस)ले आक्रान्तपारी छेर्ने क्रम नरोकिएमा नजिकको पशुसेवा केन्द्र वा जिल्ला पशुसेवा कार्यालय वा निजिरुपमा संचालित भेटेरिनरी क्लिनिकमा गोबर परिक्षण गरी प्राविधिक सल्लाह बमोजिम अक्सिक्लोजानाइड, अल्बेन्डाजोल, लिवामिजोल वा एम्प्रोलियम जस्ता औषधीहरू जनावरको शारीरिक तौल अनुसार खुवाउनुहोस् ।
- यो समय गाई भैंसीमा भ्यागुते रोग देखिने बेला नभएता पनि यदि शंकालागेमा दक्ष भेटेरिनरियन/अनुभवी प्राविधिकको सल्लाहमा अविलम्ब एन्टीबायोटिक वा एन्टीमाइक्रोबियलको सुई लगाउनुहोस् । भ्यागुते रोगको रोकथामकोलागी हरेक साल बैशाख-जेष्ठतिर छालामुनी ५ एम.एल. भ्याक्सिन लगाउनुहोस् ।
- बाखाहरूमा छेर्ने समस्या देखिइरहेको अवस्थामा जुत्तो (बढ्कौला) निरीक्षण गरी नतीजाको आधारमा औषधी चलाउनुहोस् ।
- कुम्री (ढकेरी) लागेका बाखाको हकमा दैनिक एक चक्की डाईईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी.)-१०० एम.जी.सात दिनसम्म खुवाउनुहोस् । र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिनसम्म लगाउनुहोस् ।
- पि.पि.आर. रोग लाग्न नदिन ३ महिना भन्दा माथिका भेडा-बाखामा सो रोगको भ्याक्सिन लगाउनुहोस् ।
- बाखाको मोओलाको उपचारको लागि ५% पोभिडिन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटासको घोलले मुख सफा गर्नुहोस् ।
- घाउ, चोटपटक लागेको वा काटेको ठाँउबाट मानिसमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बाखालाई घाउ चोटपटक नलागेको मान्छे वा पन्जा लगाएर स्याहार सुसार गर्नुहोस् ।
- गाई, भैंसी तथा सुँगुरहरूमा खोरेत रोग लाग्न नदिन पशु सेवा कार्यालयको समन्वयमा सो रोगकोभ्याक्सिन ६-६महिनामा लगाउनुहोस् ।

- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।
- माछा पोखरीमा तापक्रम घट्ने क्रम रहेकोले भूमिगत पानी (बोरिङ्ग वा ट्युब वेल)ले पोखरीको पानीलाई विस्थापित गर्नुहोस् । साथै माछालाई धेरै नचलाउनुहोस् ।

च. घाँसेवाली

- छरेको ३०-४५ दिनमा जै/बर्सिमघाँसमा १.२ के.जी. युरिया प्रति कठ्ठाको दरले टप ड्रेसिड गरी सिंचाइ गर्नुहोस् । साथै जै घाँसको प्रत्येक कटाई पश्चात युरिया टप ड्रेसिड गरि सिंचाइ गर्नुहोस् ।

~§§§§§§§§§§§§§§§§§§~

वर्ष : १ अंक: २५

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : १७ पुस २०७२

अवधि : १७ पुस २०७२ – २३ पुस २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने: PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

०३ पुस – ०९ पुस २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२१.३ – २२.८
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	३.४ – ६.६
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	९७.२ – १००
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	४४.७ – ५२.१
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	०.५ – ३.५
हावाको दिशाको दायरा	उत्तर-पुर्व

१० पुस – १६ पुस २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	१० पुस	११ पुस	१२ पुस	१३ पुस	१४ पुस	१५ पुस	१६ पुस
वर्षा (मि.मी.)	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	२२.५	२१.३	२४.०	२४.७	२३.२	२५.५	२५.७
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	२.३	३.५	६.०	६.३	५.४	६.६	८.०
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	१००	९९.०	९७.४	९७.३	९८.६	९९.०	९८.०
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	३८.१	५१.६	४२.८	४३.२	५५.५	५३.०	४२.२
हावाको गति (मि./से.)	२.२५	०.०	२.२५	२.२५	२.५	२.०	१.७५
हावाको दिशा	दक्षिण-पुर्व	दक्षिण-पुर्व	दक्षिण-पुर्व	उत्तर-पुर्व	पुर्व	उत्तर-पुर्व	पुर्व

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

आगामी हप्ता सामान्यरूपमा बदली रहे तापनि पानी पर्ने सम्भावना न्यून रहेको तथा औसत सापेक्षिक आर्द्रता ७०% भन्दा माथि रहनेछ। बिहानीपख चिसो बढ्ने क्रम निरन्तर रहने साथै हल्का कुहियो/हुस्सु लाग्न सक्नेछ।

ख. बालीनाली

१. मकै (हिउँदै) बाली

- मकैको बोट सङ्ख्या धेरै भएमा मकै उम्रेको १५-२० दिनपछि नराम्रो र रोगी बोट हटाइ दिनुहोस्।
- मकै रोपेको ४०-४५ दिनपछि सिँचाई गरि २.१ के.जी. युरिया मल प्रति कठ्ठाका दरले टपड्रेस गर्नुहोस्।

२. गहुँ

- आगामी हप्ता पानी पर्ने सम्भावना न्यून रहेको र गहुँ खेतमा चिस्यानको मात्रा कम हुँदै गएकोले गहुँ लगाएको २०-२५ दिनपछि पहिलो सिँचाई गर्नुहोस्।
- गहुँ लगाएको ३०-३५ दिन पुगेपछि झारपात नियन्त्रणको लागि सल्फोसल्फरन (क्रोस, लिडर) नामक ३३ ग्राम झारनासक विषादी ४०० लिटर पानीमा मिसाई प्रति हेक्टरमा स्प्रे गर्दा प्रायः झारहरु नियन्त्रण गर्न सकिन्छ। स्प्रे गर्दा फ्ल्याट फेन नोजलबाट झार पुरै भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- पहिलो सिँचाई गरेको २-३ दिनपछि ३ के.जी. युरिया मल प्रति कठ्ठाको दरले टपड्रेस गर्नुहोस्।

३. मुसुरो

- बोट ओईलाउने रोगको रोकथामको लागि २ ग्राम वेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर मुसुरोको बोट भिज्ने गरि छर्नुहोस्।

ग. फलफूल बाली

अंगुर

- अंगुर खेती गर्नु भएका कृषकहरुले यसै समयमा अंगुरको काँटछाँट गर्नुहोस्।
- हाँगाको आधा जति भागलाई काटेर फाल्नुहोस्। एउटा हाँगामा एक देखि दुईवटा मुना पालुवा पलाउन र बाँकी मुना फल लाग्नको लागि राख्नुहोस्। काटेको ठाँउमा १०% बोर्डो पेष्ट लगाउनुहोस्।
- सामान्यतया अंग्रेजी वाई (Y) आकारको दुईवटा मूल हाँगाको विकास हुने गरी डोरी/तारको माध्यमले तालिम (training) दिँदा अंगुरको उत्पादन राम्रो हुन्छ।
- अंगुरमा कम फूलने र कम फल लाग्ने समस्या भएमा बढि फल लाग्ने गराउन फेद हाँगाको वरिपरि बोक्रा ०.३-०.५ से.मी. चौडा रिङ्ग हुने गरी हटाउँदा फूल फुल्ने तथा बढि फल लाग्दछ।
- अंगुरमा मलखाद राख्ने उपयुक्त समय यहि हो। अंगुरको बोटको उमेर अनुसार सिफारीस गरिएको रासायनिक मलखादको साथै ३०-४० के.जी. प्रति बोट पाकेको गोबर मल बोटको वरिपरि राख्नुहोस्। मलखाद राखे पछि सिँचाई गर्नुहोस्।

कागती

- आगामी हप्ता पनि चिसो यथाबत् रहने तथा हुस्सु पनि लागिरहने हुँदा यसै बर्ष कागती खेती शुरु गर्नु भएका कृषकहरुले कागतीका पात र कलिला मुनालाई तुसारोबाट जोगाउन वाँसको भाटा उल्टो अङ्ग्रेजी भी (Λ) आकारमा गाडेर परालले छोप्नु पर्दछ।
- कागतीको बिरुवाको काँटछाँट गर्ने उपयुक्त समय यहि हो। काटेको ठाँउमा १०% बोर्डो पेष्ट लगाउनुहोस्।
- कागती बिरुवामा रोग कीरा लागेका, उपचार हुन नसक्ने, एक आपसमा जोडिएका, सुकेका लामा-लामा काँडा भएका र सलक्क

बढेका चोर हाँगाहरु, कलमी भाग भन्दा तल बाट आएका मुनाहरु र विरुवाको मुल काण्डको ४०-५० से.मी. भन्दा तल आएका सबै हाँगाहरु हटाउनुहोस्। यसरी काँटछाँट गरे पछि १०% को बोर्दो पेष्ट लगाउनुहोस्।

- सिँचाई सुविधा भएका कागती बगैँचामा डबल रिड्ग (डबल औँठी आकारको कुलेसो) बनाई सिँचाई गर्नुहोस्। सिँचाई सुविधा नभएमा स्याउला, घासपात वा कालो प्लाष्टिकको छापो राख्नुहोस्।

घ. तरकारी बालीहरु

आलु

- प्रत्येक दिन आलुवालीमा रोग कीराको प्रकोप के कस्तो अवस्थामा छ अवलोकन गर्नुहोस्।

डढुवा रोगको व्यवस्थापन:-

यो रोगको व्यवस्थापनको लागि यो रोगको अनुकूल वातावरण रहिरहेमा मेन्कोजेव युक्त कुनै पनि विषादी (इण्डोफिल एम-४५, डाइथेन एम-४५ आदि) २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर प्रति कट्टा ३० लिटरको दरले बोटको सम्पूर्ण भाग भिज्ने गरि ७ दिनको अन्तरमा ४-६ पटक छर्नुहोस्। डाइमेटोमर्फ (एक्रोबेट) वा फेनामिडन तथा मेन्कोजेवयुक्त मिश्रित (सेक्टिन) १.५ ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले १० दिनको अन्तरमा ३-४ पटक छर्नुहोस्।

गोलभेंडाको डढुवा-

यसको व्यवस्थापनको लागि डढुवाको प्रकोप आँकलन गर्न फिल्ड निरीक्षण गर्नुहोस्। यदि डढुवाको प्रकोप कम छ भने मेन्कोजेब ७५% डब्लु.पि २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस्। यदि डढुवाको प्रकोप बढि नै छ भने क्रिलाक्सिल एम.जेड. ७२% डब्लु.पि. को धुलो २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस्।

- काउली, बन्दा लगाएको ४५-५० दिन भईसकेको भएमा ७-१०ग्राम यूरिया (१ चम्चा) प्रत्येक बोटको वरिपरि घेरा बनाई राखी पुर्नुहोस्। यसरी दोश्रो टपट्रेस गरिसकेपछि सिँचाई गर्नुहोस्।
- हिउँदे तरकारी बालीको फेद काट्ने कीराको व्यवस्थापन गर्न क्लोरपाइरिफस २०% ई.सी. को १.० एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली फेद भिज्नेगरि छर्नुहोस्। साथै जरा कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयरबाट फेद भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- खुर्सानीको फल लागिसकेको अवस्थामा पात तथा फलमा लाग्ने थोप्ले रोग (सर्कास्पोरा र एन्थ्राक्नोज रोग) लाग्नसक्ने हुनाले बेभिष्टिन ५०% डब्लु.पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- बेसार बाली लगाइएको जग्गालाई हलो तथा कोदालोको सहायताले खनजोत गरी बेसारका पानाहरुलाई टिपी सफा गर्नुहोस्। यसबाट नयाँ र पुराना पानाहरु छुट्याउनुहोस्।
- छुट्याइएका पानाहरुलाई तामा वा माटोको भाँडामा पानीले डुब्ने गरी राखेर उमाल्नुहोस्। सामान्यतया ४०-६० मिनेट सम्म उमालेपछि सेतो बाफ र बिशेष किसिमको गन्ध आँउछ। साथै नरम भएपछि पानीबाट निकाल्नुहोस्।
- यसलाई घाममा १०-१५ दिनसम्म उल्टाई पल्टाई गरी एकनासले सुकाउनुहोस्। यसरी सुकाइएको बेसार भाच्दा धातुको जस्तो आवाज आउनुपर्दछ। यसपछि यसलाई बजारमा पाना वा धुलो बनाएर बेच्न सकिन्छ।

अन्य

- सापेक्षिक आर्द्रता घटबढ भइरहने हुनाले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरुलाई रोग तथा कीराबाट बचाउन समय-समयमा हेरचाह गर्नुहोस्।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरु हानिकारक हुदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरु जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइड्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरुको संरक्षण र संबर्द्धन गर्नुहोस्।
- मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमीत अवलोकन गर्नुहोस्। चिसो बढ्ने क्रम जारी भएकोले मौरी घरलाई चारैतिरबाट प्लास्टिकले बेरेर राख्नुहोस्।

ड. बाली संरक्षण

१. लाही (एफिड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि भोलीपल्ट छर्कनुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी; २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि छर्कनुहोस् ।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

च. पशुपालन

- कुखुरामा बिफर रोग लाग्न नदिन ६ देखि ८ हप्ताका कुखुरालाई पखेटाको भित्री भागमा तयार पारेको खोपमा चोबलेर सियोले ३-४ पटक खोप दिनुहोस् ।
- कुखुराको सि.आर.डि./निमोनियाको लागि टाइलोसिन टाटारिट नामक औषधी भेटेरिनरियन/अनुभवी प्राविधिकको सल्लाहमा सफा पानीमा घुलेर ४-५ दिनसम्म खान दिनुहोस् ।
- गाई भैंसी तथा भेडा बाख्राहरूलाई आन्तरिक परजीवीहरू (नाम्ले, फित्ते र गोलो जुकाहरू तथा कक्सीडीओसिस) ले ग्रस्त पारि छेर्ने क्रम नरोकिएमा नजिकको पशुसेवा केन्द्र वा जिल्ला पशुसेवा कार्यालय वा निजिरूपमा संचालित भेटेरिनरी क्लिनिकमा गोबर परिक्षण गरी प्राविधिक सल्लाह बमोजिम अक्सिक्लोजानाइड, अल्बेन्डाजोल, लिवामिजोल वा एम्प्रोलियम जस्ता औषधीहरू जनावरको शारीरिक तौल अनुसार खुवाउनुहोस् ।
- कुम्री (ढकेरी) लागेका बाख्राको हकमा दैनिक एक चक्की डाईईथाइल कार्बामाजिन (डी.ई.सी.)-१०० एम.जी. सात दिनसम्म खुवाउनुहोस् । र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिनसम्म लगाउनुहोस् ।
- पि.पि.आर रोग लाग्न नदिन ३ महिना भन्दा माथिका भेडा-बाख्रामा सो रोगको भ्याक्सिन लगाउनुहोस् ।
- बाख्राको मोओलाको उपचारको लागि ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटोसको घोलले मुख सफा गर्नुहोस् ।
- घाउ, चोटपटक लागेको वा काटेको ठाँउबाट मानिसमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बाख्रालाई घाउ चोटपटक नलागेको मान्छे वा पन्जा लगाएर स्याहार सुसार गर्नुहोस् ।
- गाई, भैंसी तथा सुँगुरहरूमा खोरेत रोग लाग्न नदिन पशु सेवा कार्यालयको समन्वयमा सो रोगको भ्याक्सिन ६-६ महिनामा लगाउनुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।
- माछा पोखरीमा तापक्रम घट्ने क्रम रहेकोले भुमिगत पानी (वोरिङ्ग वा ट्युब वेल) ले पोखरीको पानीलाई विस्थापित गर्नुहोस् । साथै माछालाई धेरै नचलाउनुहोस् ।

छ. घाँसेबाली

- छरेको ३०-४५ दिनमा जै/बर्सिम घाँसमा १.२ के.जी. युरिया प्रति कठ्ठाको दरले टप ड्रेसिड गरी सिंचाइ गर्नुहोस् । साथै जै घाँसको प्रत्येक कटाई पश्चात युरिया टप ड्रेसिड गरि सिंचाइ गर्नुहोस् ।

~#####~

वर्ष : १ अंक: २६

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : २४ पुस २०७२

अवधि : २४ पुस २०७२ – ३० पुस २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने: PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

१० पुस – १६ पुस २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२१.३ – २५.७
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२.३ – ८.०
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	९७.३ – १००
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	३८.१ – ५५.५
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	०.० – २.२५
हावाको दिशाको दायरा	दक्षिण-पुर्व

१७ पुस – २३ पुस २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	१७ पुस	१८ पुस	१९ पुस	२० पुस	२१ पुस	२२ पुस	२३ पुस
वर्षा (मि.मी.)	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	२५.८	२४.९	२३.८	२४.५	२४.९	२४.०	२५.३
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	८.१	७.६	७.०	८.२	९.४	९.६	८.५
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	९७.५	९८.७	९७.३	९८.८	९५.४	९७.८	९७.५
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	५०.२	५०.१	५३.४	४९.७	४५.८	५४.२	४७.७
हावाको गति (मि./से.)	०.०	३.५	०.७५	१.२५	१.२५	०.७५	३.७५
हावाको दिशा	-	दक्षिण-पुर्व	उत्तर-पुर्व	उत्तर-पुर्व	उत्तर-पुर्व	उत्तर-पुर्व	दक्षिण-पुर्व

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

आगामी हप्ता आइतबारसम्म सामान्यरूपमा बदली रहने तथा बिहानीपख हल्का तुँवालो लाग्ने सम्भावना छ । औसत तापक्रम गत हप्ताको जस्तै स्थिर रहने सम्भावना छ । साथै औसत सापेक्षिक आर्द्रता ७०% भन्दा माथि रहनेछ ।

ख. बालीनाली

१. मकै (हिउँदै) बाली

- मकै रोपेको ४०-४५ दिन पछि सिँचाई गरि २.१ के.जी. युरिया मल प्रति कठ्ठाका दरले टपड्रेस गर्नुहोस् ।

२. गहुँ

- आगामी हप्ता पानी पर्ने सम्भावना न्यून रहेको र गहुँ खेतमा चिस्यानको मात्रा कम हुँदै गएकोले गहुँ लगाएको २०-२५ दिनपछि पहिलो सिँचाई गर्नुहोस् ।
- गहुँ लगाएको ३०-३५ दिन पुगेपछि झारपात नियन्त्रणको लागि ३३ ग्राम सल्फोसल्फरन (क्रोस, लिडर) नामक झारनासक विषादी ४०० लिटर पानीमा मिसाई प्रति हेक्टरमा स्प्रे गर्दा प्रायः झारहरु नियन्त्रण गर्न सकिन्छ । स्प्रे गर्दा फ्ल्याट फेन नोजलबाट झार पुरै भिज्ने गरि छर्नुहोस् ।
- पहिलो सिँचाई गरेको २-३ दिनपछि ३ के.जी. युरिया मल प्रति कठ्ठाको दरले टपड्रेस गर्नुहोस् ।

३. तोरी

- ३०-४० प्रतिशत कोसाहरु खैरो पहेँलो रङ्गको भएपछि तोरी बालीको कटानी गरि ८-१० दिनसम्म सुकाउने, चुट्ने, केलाउने र सफा गर्ने । त्यसपछि दानामा ८-१० प्रतिशत सम्म चिस्यान नआउन्जेल सुकाउने र सुख्खा ठाँउमा भण्डारण गर्ने ।

४. मुसुरो

- पानी नपरेको हुनाले माटोमा चिस्यान कम भई सुख्खा हुने हुँदा मुसुरो लगाएको ४०-५० दिनमा हल्का सिँचाई दिनुहोस् ।
- बोट ओईलाउने रोगको रोकथामको लागि २ ग्राम वेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर मुसुरोको बोट भिज्ने गरि छर्नुहोस् ।

५. अरहर

- कोसामा लाग्ने गवारो (पड बोरर) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा *HaNPV* (हेली एन. पि. भी.) २५० LE को १.५ एम.एल. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, वा व्याक्टेरिया जन्य (बी.टी.) *Bt* (डाई पेल, बायो लेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, वा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि स्प्रे गर्नुहोस् ।

ग. फलफूल बाली

- व्यवसायिक रूपमा आँप, लिची, कागती, अंगुर, अम्बा खेती गर्नु भएका कृषकहरुले नचाहिने, रोगी र अनावश्यक हाँगाहरु आवश्यकता अनुसार काँटछाँट गर्नुहोस् । काँटछाँट गरिएका हाँगाहरुको घाउमा १०% बोर्डो पेष्ट लगाउनुहोस् ।
- हरेक विरुवाको मूल काण्डमा जमीनबाट १५-२० से.मी. जति माथिसम्म १०% बोर्डो पेष्ट लगाउने उपयुक्त समय यहि हो ।
- सबै जातका फलफूलमा सबै प्रकारका प्रांगारिक तथा रासायनिक मलखादको सिफारिस मात्रा दिने उपयुक्त समय यहि हो ।
- मलखाद मूल काण्डबाट कम्तीमा पनि २ फीट टाढा हुने गरी कुलेसो बनाई राखी माटोले पुरी सिँचाई गर्नुहोस् ।
- सिँचाईको सुविधा नभएका कृषकहरुले मलखाद राखी सकेपछि खर, पराल, पात पतिङ्गर, सुकेको वस्तुहरुको छापो दिनुहोस् ।
- आगामी हप्ता पनि चिसो यथाबत् रहने तथा हुस्सु पनि लागि रहने हुँदा यसै बर्ष कागती खेती शुरु गर्नु भएका कृषकहरुले कागतीका

पात र कलिला मुनालाई तुसारोबाट जोगाउन वाँसको भाटालाई उल्टो अङ्ग्रेजी भी (Λ) आकारमा गाडेर परालले छोप्नुहोस् ।

- आँपमा आँपको विकृति (म्याङ्गो मालफर्मेशन) देखिएका छन् भने रोगी कलिला हाँगाहरु काटछाँट गरेर जलाउनुपर्दछ । साथै १ ग्राम एन.ए.ए. (न्यापथालिन एसिटिक एसिड) प्रति ५ लिटर पानीमा घोली बोटको पात भिज्नेगरि छन्नुहोस् । एन.ए.ए. घोल तयार गर्दा अँध्यारोमा गर्नुपर्दछ अन्यथा सूर्यको किरणले हर्मोनको असर निस्तेज गरिदिन्छ ।
- यस मौसममा केरालाई चिसोबाट हुने क्षति कम गर्न १५-२० दिनको फरकमा हल्का सिँचाई गर्नुहोस् ।

घ. तरकारी बालीहरु

आलु

डुवा रोगको व्यवस्थापन:-

यो रोगको व्यवस्थापनको लागि यो रोगको अनुकूल वातावरण रहिरहेमा मेन्कोजेव युक्त कुनै पनि विषादी (इण्डोफिल एम-४५, डाइथेन एम-४५ आदि) २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर प्रति कठ्ठा ३० लिटरको दरले बोटको सम्पूर्ण भाग भिज्ने गरि ७ दिनको अन्तरमा ४-६ पटक छन्नुहोस् । डाइमेटोमर्फ (एक्रोबेट) वा फेनामिडन तथा मेन्कोजेव युक्त मिश्रित (सेक्टिन) १.५ ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले १० दिनको अन्तरमा ३-४ पटक छन्नुहोस् ।

गोलभेंडाको डुवा-

यसको व्यवस्थापनको लागि डुवाको प्रकोप आँकलन गर्न फिल्ड निरीक्षण गर्नुहोस् । यदि डुवाको प्रकोप कम छ भने मेन्कोजेव ७५% डब्लु.पि २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस् । यदि डुवाको प्रकोप बढि नै छ भने क्रिलाक्सिल एम.जेड. ७२% डब्लु.पि. को धुलो २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस् ।

- काउली, बन्दा लगाएको ४५-५० दिन भईसकेको भएमा ७-१०ग्राम यूरिया (१ चम्चा) प्रत्येक बोटको वरिपरि घेरा बनाई राखी पुर्नुहोस् । यसरी दोश्रो टपड्रेस गरिसकेपछि सिँचाई गर्नुहोस् ।
- हिउँदे तरकारीबालीको जरा कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयरबाट फेद भिज्नेगरि छन्नुहोस् ।
- खुर्सानीको फल लागिसकेको अवस्थामा पात तथा फलमा लाग्ने थोप्ले रोग (सर्कास्पोरा र एन्थ्राक्नोज रोग) लाग्नसक्ने हुनाले बेभिष्टिन ५०% डब्लु. पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगरि छन्नुहोस् ।
- बेसार बाली लिन जग्गालाई हलो तथा कोदालोको सहायताले खनजोत गरी बेसारका पानाहरुलाई टिपि सफा गर्नुहोस् । यसबाट नयाँ र पुराना पानाहरु छुट्याउनुहोस् । छुट्याइएका पानाहरुलाई तामा वा माटोको भाँडामा पानीले डुब्ने गरी राखी उमाल्नुहोस्, सामान्यतया ४०-६० मिनेट उमालेपछि सेतो बाफ र विशेष किसिमको गन्ध आँउछ साथै नरम भएपछि पानीबाट निकाल्नुहोस् । यसलाई घाममा १०-१५ दिनसम्म उल्टाई पल्टाई गरी एकनासले सुकाउनुहोस् । यसरी सुकाइएको बेसार भाँच्दा धातुको जस्तो आवाज आउनु पर्दछ । यसपछि यसलाई बजारमा पाना वा धुलो बनाएर बेचन सकिन्छ ।

अन्य

- सापेक्षिक आर्द्रता घटबढ भइरहने हुनाले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरुलाई रोग तथा कीराबाट बचाउन समय-समयमा हेरचाह गर्नुहोस् ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरु हानिकारक हुदैनन् । तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं । मित्रजीव कीराहरु जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेडिङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरुको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं ।
- मौरी धारमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमीत अवलोकन गर्नुहोस् । चिसो बढ्ने क्रम जारी भएकोले मौरी धारलाई चारैतिरबाट प्लास्टिकले बेरेर राख्नुहोस् ।

ड. बाली संरक्षण

१. लाही (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि भोलीपल्ट छर्कनुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी; २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि छर्कनुहोस् ।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लागेमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

च पशुपालन

- कुखुरामा बिफर रोग लाग्न नदिन ६ देखि ८ हप्ताका कुखुरालाई पखेटाको भित्री भागमा तयार पारेको खोपमा चोबलेर सियोले ३-४ पटक खोप दिनुहोस् ।
- कुखुराको सि.आर.डि./निमोनियाको लागि टाइलोसिन टाटारिट नामक औषधी भेटेरिनरियन/अनुभवी प्राविधिकको सल्लाहमा सफा पानीमा घुलेर ४-५ दिनसम्म खान दिनुहोस् ।
- गाई भैंसी तथा भेडा बाख्राहरूलाई आन्तरिक परजीवीहरू (नाम्ले, फिते र गोलो जुकाहरू तथा कक्सीडीओसिस) ले ग्रस्त पारि छेर्ने क्रम नरोकिएमा नजिकको पशुसेवा केन्द्र वा जिल्ला पशुसेवा कार्यालय वा निजिरुपमा सञ्चालित भेटेरिनरी क्लिनिकमा गोबर परिक्षण गरी प्राविधिक सल्लाह बमोजिम अक्सिक्लोजानाइड, अल्बेन्डाजोल, लिवामिजोल वा एम्प्रोलियम जस्ता औषधीहरू जनावरको शारीरिक तौल अनुसार खुवाउनुहोस् ।
- पि.पि.आर. रोग लाग्न नदिन ३ महिना भन्दा माथिका भेडा-बाख्रामा सो रोगको भ्याक्सिन लगाउनुहोस् ।
- बाख्राको मोओलाको उपचारको लागि ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटासको घोलले मुख सफा गर्नुहोस् । मोओलाको भाइरस घाउ, चोटपटक लागेको वा काटेको ठाँउबाट मानिसमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बाख्रालाई घाउ चोटपटक नलागेको मान्छे वा पन्जा लगाएर स्याहार सुसार गर्नुहोस् ।
- गाई, भैंसी तथा सुँगुरहरूमा खोरेत रोग लाग्न नदिन पशु सेवा कार्यालयको समन्वयमा सो रोगको भ्याक्सिन ६-६ महिनामा लगाउनुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।
- माछा पोखरीमा तापक्रम घट्ने क्रम रहेकोले भुमिगत पानी (वोरिङ्ग वा ट्युब वेल) ले पोखरीको पानीलाई विस्थापित गर्नुहोस् । साथै माछालाई धेरै नचलाउनुहोस् ।

छ. घाँसेबाली

- छरेको ३०-४५ दिनमा जै/बर्सिम घाँसमा १.२ के.जी. युरिया प्रति कडाको दरले टप ड्रेसिड गरी सिंचाइ गर्नुहोस् । साथै जै घाँसको प्रत्येक कटाई पश्चात् युरिया टप ड्रेसिड गरि सिंचाइ गर्नुहोस् ।

~\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$~

वर्ष : १ अंक: २७

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : ०३ माघ २०७२

अवधि : ०१ माघ २०७२ – ०७ माघ २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने: PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

१७ पुस – २३ पुस २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२४.० – २५.८
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	७.० – ९.६
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	९५.४ – ९८.८
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	४७.७ – ५४.२
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	०.० – ३.७५
हावाको दिशाको दायरा	उत्तर-पुर्व

२४ पुस – ३० पुस २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	२४ पुस	२५ पुस	२६ पुस	२७ पुस	२८ पुस	२९ पुस	३० पुस
वर्षा (मि.मी.)	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	२५.४	२२.४	२२.५	२२.९	२२.७	२४.३	२३.६
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	८.५	८.०	५.८	७.८	८.६	७.३	७.८
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	९७.५	१००	१००	१००	९८.८	९८.७	९८.७
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	४७.७	४८.५	५५.५	५५.५	६०.९	४९.२	५६.०
हावाको गति (मि./से.)	४.७५	३.५	१.७५	०.५	१.०	१.७५	१.५
हावाको दिशा	दक्षिण-पश्चिम	दक्षिण-पश्चिम	दक्षिण-पुर्व	उत्तर-पुर्व	उत्तर-पुर्व	दक्षिण-पुर्व	उत्तर-पुर्व

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

यस हप्ता आंशिक बदली रहने, वर्षाको सम्भावना न्यून रहेको छ । तर पनि आगामी सोमबार वा मंगलबार कतै-कतै फाटफुट वर्षा हुन सक्नेछ । रातको न्यूनतम तापक्रममा केहि गिरावट आउन सक्नेछ भने दिउँसोको तापक्रम स्थिर रहनेछ । बिहानपख हुस्सु लाग्न सक्नेछ तथा औसत सापेक्षिक आर्द्रता ७०% भन्दा माथि रहनेछ ।

ख. बालीनाली

१. हिउँदे मकै

- मकै रोपेको ४०-४५ दिन पछि सिँचाई गरि २.१ के.जी. युरिया मल प्रति कठ्ठाका दरले टपड्रेस गर्नुहोस् ।

२. गहुँ

- गहुँ खेती बाट राम्रो उत्पादन लिनको लागि सिँचाई सुबिधाको उपलब्धता हेरी १-५ पटक सम्म सिँचाई गर्नुहोस् ।

सिँचाई सुबिधाको उपलब्धता	गहुँ बाली को अवस्था				
	छरेको २१-२५ दिन	३५ दिन	५०-५५ दिन	बाला लाग्नु अघि	दुध पस्ने बेलामा (Milking Stage)
१ पटक मात्र भएमा	✓				
२ पटक मात्र भएमा	✓			✓	
३ पटक मात्र भएमा	✓			✓	✓
४ पटक मात्र भएमा	✓	✓		✓	✓
५ पटक सम्म भएमा	✓	✓	✓	✓	✓

- गहुँ लगाएको ३०-३५ दिन पुगेपछि झारपात नियन्त्रणको लागि सल्फोसल्फरन (क्रोस, लिडर) नामक ३३ ग्राम झारनासक विषादी ४०० लिटर पानीमा मिसाई प्रति हेक्टरमा स्प्रे गर्दा प्रायः झारहरु नियन्त्रण गर्न सकिन्छ । स्प्रे गर्दा फ्ल्याट फेन नोजलबाट झार पुरै भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- पहिलो सिँचाई गरेको २-३ दिनपछि ३ के.जी. युरिया मल प्रति कठ्ठाको दरले टपड्रेस गर्नुहोस् ।

३. तोरी

- ३०-४० प्रतिशत कोसाहरु खैरो पहेँलो रङ्गको भएपछि तोरीबालीको कटानी गरि ८-१० दिनसम्म सुकाएर चुटनुहोस्, केलाउनुहोस् र सफा गर्नुहोस् । त्यसपछि दानामा ८-१० प्रतिशत सम्म चिस्यान नआउन्जेल सुकाउनुहोस् र सुख्खा ठाँउमा भण्डारण गर्नुहोस् ।

४. मुसुरो

- पानी नपरेको हुनाले माटोमा चिस्यान कम भई सुख्खा हुने हुँदा मुसुरो लगाएको ४०-५० दिनमा हल्का सिँचाई दिनुहोस् ।
- बोट ओईलाउने रोगको रोकथामको लागि २ ग्राम वेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर मुसुरोको बोट भिज्ने गरि छर्नुहोस् ।

५. अरहर

- कोसामा लाग्ने गवारो (पड बोरर) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा *HaNPV* (हेली एन. पि. भी.) २५० LE को १.५ एम.एल. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा व्याक्टेरिया जन्य (बी.टी.) *Bt* (डाई पेल, बायो लेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सि. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि स्प्रे गर्नुहोस् ।

ग. फलफूल बाली

- व्यवसायिक रुपमा आँप, लिची, कागती, अंगुर, अम्बा खेती गर्नु भएका कृषकहरुले नचाहिने, रोगी र अनावश्यक हाँगाहरु आवश्यकता अनुसार काँटछाँट गर्नुहोस् । काँटछाँट गरिएका हाँगाहरुको घाउमा १०% बोर्डो पेष्ट लगाउनुहोस् ।

- सबै जातका फलफूलमा सबै प्रकारका प्रांगारिक तथा रासायनिक मलखादको सिफारिस मात्रा दिने उपयुक्त समय यहि हो । मलखाद मुल काण्डबाट कम्तीमा पनि २ फीट टाढा हुने गरी कुलेसो बनाई राखी माटोले पुरी सिँचाई गर्नुहोस् । सिँचाईको सुविधा नभएका कृषकहरूले मलखाद राखी सकेपछि खर, पराल, पात पतिङ्गर, सुकेको वस्तुहरूको छापो दिनुहोस् ।
- आगामी हप्ता पनि चिसो यथाबत् रहने तथा हुस्सु पनि लागिरहने हुँदा यसै बर्ष कागती खेती शुरु गर्नु भएका कृषकहरूले कागतीका पात र कलिला मुनालाई तुसारोबाट जोगाउन वाँसको भाटालाई उल्टो अङ्ग्रेजी भी (Λ) आकारमा गाडेर परालले छोप्नु पर्दछ ।
- आँपमा आँपको विकृति (म्याङ्गो मालफर्मेशन) देखिएका छन् भने रोगी कलिला हाँगाहरू काटछाँट गरेर जलाउनुपर्दछ । साथै १ ग्राम एन.ए.ए. (न्याथ्यालिन एसिटिक एसिड) प्रति ५ लिटर पानीमा घोली बोटको पात भिज्नेगरि छन्नुहोस् । एन.ए.ए. घोल तयार गर्दा अँध्यारोमा गर्नुपर्दछ अन्यथा सूर्यको किरणले हर्मोनको असर निस्तेज गरिदिन्छ ।
- यस मौसममा केरालाई चिसोबाट हुने क्षति कम गर्न १५-२० दिनको फरकमा हल्का सिँचाई गर्नुहोस् ।

घ. तरकारी बालीहरू

आलु

डुढुवा रोगको व्यवस्थापन:-

यो रोगको व्यवस्थापनको लागि यो रोगको अनुकूल वातावरण रहिरहेमा मेन्कोजेव युक्त कुनै पनि विषादी (इण्डोफिल एम-४५, डाइथेन एम-४५ आदि) २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर प्रति कट्टा ३० लिटरको दरले बोटको सम्पूर्ण भाग भिज्ने गरि ७ दिनको अन्तरमा ४-६ पटक छन्नुहोस् । अथवा डाइमेथोमर्फ (एक्रोबेट) वा फेनामिडन तथा मेन्कोजेव युक्त मिश्रित (सेक्टिन) १.५ ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले १० दिनको अन्तरमा ३-४ पटक छन्नुहोस् ।

आलु भण्डारण विधि:-

आलुलाई अँध्यारो, सुख्खा र चिसो (छोटो समयको लागि १०° सेल्सियस भन्दा कम र लामो समयको लागि तथा बीउ भण्डारणको लागि २-४° सेल्सियस मा) ठाउँमा काठका बाकस, प्लाष्टिकका क्रेट वा काठको रयाकमा फिँजाएर तहतह मिलाएर राख्नुहोस् । यसरी राख्दा दुई तहको बीचमा पत्रिका ओछ्याएर राख्नुहोस् । लामो समयसम्म भण्डारण गर्नुपर्ने आलुलाई अँध्यारो, सुख्खा र चिसो कोठामा १०-१५° सेल्सियस मा २ हप्तासम्म नचलाईकन राख्नाले बोक्रा बाक्लिन्छ र दानामा रहेको धूलो पनि सुक्छ, त्यसपछि धूलो सफा गरेर माथि भनिझैँ गरी भण्डारण गर्नुहोस् ।

रोगकीराले क्षति नपुर्याएका, चोटपटक नलागेका दाना भण्डारण गर्नुपर्छ तर यस्ता दानालाई फ्रिजमा र डिफ्रिजमा, अन्य फलफूलको नजिक भण्डारण गर्नु हुँदैन र भण्डारण गर्नु ठीक अघि पानीले पखाल्नु पनि हुँदैन ।

- गोलभँडाको डुढुवा व्यवस्थापनको लागि डुढुवाको प्रकोप आँकलन गर्न फिल्ड निरीक्षण गर्नुहोस् । यदि डुढुवाको प्रकोप कम छ भने मेन्कोजेब ७५% डब्लु.पि. २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस् । यदि डुढुवाको प्रकोप बढि नै छ भने क्रिलाक्सिल एम.जेड. ७२% डब्लु.पि. को धूलो २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस् ।
- काउली, बन्दा लगाएको ४५-५० दिन भईसकेको भएमा ७-१० ग्राम यूरिया (१ चम्चा) प्रत्येक बोटको वरिपरि घेरा बनाई राखी पुर्नुहोस् । यसरी दोश्रो टपड्रेस गरिसकेपछि सिँचाई गर्नुहोस् ।
- हिउँदे तरकारीबालीको जरा कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयरबाट फेद भिज्नेगरि छन्नुहोस् ।
- खुर्सानीको फल लागिसकेको अवस्थामा पात तथा फलमा लाग्ने थोप्ले रोग (सर्कास्पेरा र एन्थ्राक्नोज रोग) लाग्नसक्ने हुनाले बेभिष्टिन ५०% डब्लु.पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगरि छन्नुहोस् ।
- बेसार बाली लिन जग्गालाई हलो तथा कोदालोको सहायताले खनजोत गरी बेसारका पानाहरूलाई टिपि सफा गर्नुहोस् । यसबाट नयाँ र पुराना पानाहरू छुट्याउनु पर्दछ । छुट्याइएका पानाहरूलाई तामा वा माटोको भाँडामा पानीले डुबने गरी राखी ४०-६० मिनेट उमालेपछि घाममा १०-१५ दिनसम्म उल्टाई पल्टाई गरी एकनासले सुकाउनुहोस् । यसपछि बजारमा पाना वा धूलो बनाएर बेच्न सकिन्छ ।

अन्य

- सापेक्षिक आर्द्रता घटबढ भइरहने हुनाले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरूलाई रोग तथा कीराबाट बचाउन समय-समयमा हेरचाह गर्नुहोस् ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन् । तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं । मित्रजीव कीराहरू जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइड्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं ।
- मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमीत अवलोकन गर्नुहोस् । चिसो बढ्ने क्रम जारी भएकोले मौरी घरलाई चारैतिरबाट प्लास्टिकले बेरेर राख्नुहोस् । मौरीको चाकाहरूमा मह छ कि छैन भनि अवलोकन गर्दा यदि मह छैन भने चिनी चास्नी बनाएर आवश्यकता अनुसार खुवाउनुहोस् ।

ड. बाली संरक्षण

१. लाही (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिजेगरि भोलीपल्ट छर्कनुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी; २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिजेगरि छर्कनुहोस् ।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाने भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

च. पशुपालन

- कुखुरामा बिफर रोग लाग्न नदिन ६ देखि ८ हप्ताका कुखुरालाई पखेटाको भित्री भागमा तयार पारेको खोपमा चोबलेर सियोले ३-४ पटक खोप दिनुहोस् ।
- कुखुराको सि.आर.डि./निमोनियाको लागि टाइलोसिन टाटिरिट नामक औषधी भेटेरिनरियन/अनुभवी प्राविधिकको सल्लाहमा सफा पानीमा घुलेर ४-५ दिनसम्म खान दिनुहोस् ।
- गाई भैंसी तथा भेडा बाख्राहरूलाई आन्तरिक परजीवीहरू (नाम्ले, फित्ते र गोलो जुकाहरू तथा कक्सीडीओसिस) ले ग्रस्त पारि छेर्ने क्रम नरोकिएमा नजिकको पशुसेवा केन्द्र वा जिल्ला पशुसेवा कार्यालय वा निजिरुपमा सञ्चालित भेटेरिनरी क्लिनिकमा गोबर परिक्षण गरी प्राविधिक सल्लाह बमोजिम अक्सिक्लोजानाइड, अल्बेन्डाजोल, लिवामिजोल वा एम्प्रोलियम जस्ता औषधीहरू जनावरको शारीरिक तौल अनुसार खुवाउनुहोस् ।
- पि.पि.आर. रोग लाग्न नदिन ३ महिना भन्दा माथिका भेडा-बाख्रामा सो रोगको भ्याक्सिन लगाउनुहोस् ।
- बाख्राको मोओलाको उपचारको लागि ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटासको घोलले मुख सफा गर्नुहोस् । मोओलाको भाइस घाउ, चोटपटक लागेको वा काटेको ठाँउबाट मानिसमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बाख्रालाई घाउ चोटपटक नलागेको मान्छे वा पन्जा लगाएर स्याहार सुसार गर्नुहोस् ।
- गाई, भैंसी तथा सुँगुरहरूमा खोरेत रोग लाग्न नदिन पशु सेवा कार्यालयको समन्वयमा सो रोगको भ्याक्सिन ६-६ महिनामा लगाउनुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।
- माछा पोखरीमा तापक्रम घट्ने क्रम रहेकोले भूमिगत पानी (वोरिङ्ग वा ट्युब वेल) ले पोखरीको पानीलाई विस्थापित गर्नुहोस् । साथै माछालाई धेरै नचलाउनुहोस् ।

छ. घाँसेवाली

- छरेको ३०-४५ दिनमा जै / बर्सिम घाँसमा १.२ के.जी. युरिया प्रति कट्टाको दरले टप ड्रेसिड गरी सिंचाइ गर्नुहोस् । साथै प्रत्येक कटाई पश्चात् युरिया टप ड्रेसिड गरि सिंचाइ गर्नुहोस् ।

~§§§§§§§§§§§§§§§§§§~

वर्ष : १ अंक: २८

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : ०८ माघ २०७२

अवधि : ०८ माघ २०७२ – १४ माघ २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने: PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

२४ पुस – ३० पुस २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२२.४ – २५.४
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	७.३ – ८.५
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	९७.५ – १००
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	४७.७ – ६०.९
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	०.५ – ३.५
हावाको दिशाको दायरा	दक्षिण-पूरुव - उत्तर-पूरुव

०१ माघ – ०७ माघ २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	०१ माघ	०२ माघ	०३ माघ	०४ माघ	०५ माघ	०६ माघ	०७ माघ
वर्षा (मि.मी.)	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.४	०.५
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	२४.३	१३.१	१९.५	२२.०	१७.१	१९.०	
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	८.२	९.४	८.०	३.६	६.०	११.२	७.४
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	९७.६	१००	९८.७	९९.०	९४.७	९७.७	१००
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	४५.६	८६.८	५९.३	४९.१	६९.४	६९.२	
हावाको गति (मि./से.)	४.५	३.५	१.५	२.५	०.७५	१.७५	
हावाको दिशा	दक्षिण-पूरुव	दक्षिण-पूरुव	उत्तर-पूरुव	दक्षिण-पूरुव	उत्तर-पूरुव	उत्तर-पूरुव	

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

गत हप्ताको समग्र मौसमी विश्लेषण

गत हप्ताको शुरुवातमा मौसम सफा रहेपनि साताको मध्य तिर बदली रह्यो तथा साताको अन्त्यतिर फाटफुट वर्षा समेत भयो र त्यसपछि शितलहरको प्रभाव देखियो। मौसममा आएको फेरबदलले दिउँसोको तापक्रममा १०° सेल्सियस सम्मले र न्युनतम तापक्रममा समेत केहि गिरावट देखियो।

आउँदो हप्ताको मौसमी अवस्था

आगामी हप्ता आकाश सफा रहे पनि साताको अन्त्य तिर आंशिक बदली रहने तथा वर्षाको सम्भावना न्युन रहनेछ। साताको मध्यसम्म हुस्सु/कुहिरो को प्रभावले गर्दा अधिकतम तापक्रम स्थिर रहने तर साताको अन्त्यमा तापक्रम केहि बढ्ने सम्भावना छ। औसत सापेक्षिक आर्द्रता ८०% भन्दा माथि रहनेछ।

ख. बालीनाली

१. हिउँदे मकै

- मकै रोपेको ४०-४५ दिन पछि सिँचाई गरि २.१ के.जी. युरिया मल प्रति कठ्ठाका दरले टपड्रेस गर्नुहोस्।

२. गहुँ

- गहुँ खेती बाट राम्रो उत्पादन लिनको लागि सिँचाई सुबिधाको उपलब्धता हेरी १-५ पटक सम्म सिँचाई गर्नुहोस्।

सिँचाई सुबिधाको उपलब्धता	गहुँ बाली को अवस्था				
	छरेको २१-२५ दिन	३५ दिन	५०-५५ दिन	बाला लाग्नु अघि	दुध पस्ने बेला (Milking Stage)
१ पटक मात्र भएमा	✓				
२ पटक मात्र भएमा	✓			✓	
३ पटक मात्र भएमा	✓			✓	✓
४ पटक मात्र भएमा	✓	✓		✓	✓
५ पटक सम्म भएमा	✓	✓	✓	✓	✓

- गहुँ लगाएको ३०-३५ दिन पुगेपछि झारपात नियन्त्रणको लागि सल्फोसल्फरन (क्रोस, लिडर) नामक ३३ ग्राम झारनासक विषादी ४०० लिटर पानीमा मिसाई प्रति हेक्टरमा स्प्रे गर्दा प्रायः झारहरु नियन्त्रण गर्न सकिन्छ। स्प्रे गर्दा फ्ल्याट फेन नोजलबाट झार पुरै भिज्ने गरि छर्नुहोस्।
- पहिलो सिँचाई गरेको २-३ दिनपछि ३ के.जी. युरिया मल प्रति कठ्ठाको दरले टपड्रेस गर्नुहोस्।

३. तोरी

- ३०-४० प्रतिशत कोसाहरु खैरो पहेँलो रङ्गको भएपछि तोरीबालीको कटानी गरि ८-१० दिनसम्म सुकाएर चुटनुहोस्, केलाउनुहोस् र सफा गर्नुहोस्। त्यसपछि दानामा ८-१० प्रतिशत सम्म चिस्यान नआउन्जेल सुकाउनुहोस् र सुख्खा ठाँउमा भण्डारण गर्नुहोस्।

४. मसुरो

- हिउँदे वर्षा पछि सापेक्षिक आर्द्रता ८५% भन्दा बढी, २४ घण्टा सम्म मसुरो बालीका पातहरु चिसो भइरहेमा र ८ घण्टा सम्म १०० सेल्सियस भन्दा कम तापक्रम भई रहेको खण्डमा मसुरो बालीमा स्टेमफाइलम डहुवा रोग आउन सक्छ। त्यसकारण बालीलगाई यो रोग बाट बचाउन समयमा नै दुसीनासक विषादी मेन्कोजेव २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा छर्नुहोस्।

- बोट ओईलाउने रोगको रोकथामको लागि २ ग्राम वेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर मुसुरोको बोट भिज्ने गरि छर्कनुहोस् ।

५. अरहर

- कोसामा लाने गवारो (पड बोरर) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा *HaNPV* (हेली एन. पि. भी) २५० LE को १.५ एम.एल. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा व्याक्टेरिया जन्य (बी.टी) *Bt* (डाई पेल, बायो लेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सी. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरि स्प्रे गर्नुहोस् ।

ग. फलफूल बाली

- व्यवसायिक रुपमा आँप, लिची, कागती, अंगुर, अम्बा खेती गर्नु भएका कृषकहरूले अनावश्यक, रोगी र जोल्टिएका हाँगाहरू काँटछाँट गर्नुहोस् । काँटछाँट गरिएका हाँगाहरूको घाउमा १०% बोर्डो पेष्ट लगाउनुहोस् ।
- हरेक विरुवाको मूल काण्डमा जमीनबाट १५-२० से.मी. जति माथिसम्म १०% बोर्डो पेष्ट लगाउने उपयुक्त समय हो ।
- सबै जातका फलफूलमा सबै प्रकारका प्रांगारिक तथा रासायनिक मलखादको सिफारिस मात्रा दिने उपयुक्त समय यहि हो । मलखाद मुल काण्डबाट कम्तीमा पनि २ फीट टाढा हुने गरी कुलेसो बनाई राखी माटोले पुरी सिँचाई गर्नुहोस् । सिँचाईको सुविधा नभएका कृषकहरूले मलखाद राखी सकेपछि खर, पराल, पात पतिङ्गर, सुकेको वस्तुहरूको छापो दिनुहोस् ।
- आगामी हप्ता पनि चिसो यथाबत् रहने तथा हुस्सु पनि लागिरहने हुँदा यसै बर्ष कागती खेती शुरु गर्नु भएका कृषकहरूले कागतीका पात र कलिला मुनालाई तुसारोबाट जोगाउन वाँसको भाटालाई उल्टो अङ्ग्रेजी भी (Λ) आकारमा गाडेर परालले छोप्नु पर्दछ ।
- आँपमा मालफर्मसन देखिएका छन् भने रोगी कलिला हाँगाहरू काटछाँट गरेर जलाउनुपर्दछ । साथै १ ग्राम एन.ए.ए. (न्यापथ्यालिन एसिटिक एसिड) प्रति ५ लिटर पानीमा घोली बोटको पात भिज्नेगरि छर्नुहोस् । एन.ए.ए. घोल तयार गर्दा अँध्यारोमा गर्नुपर्दछ अन्यथा सूर्यको किरणले हर्मोनको असर निस्तेज गरिदिन्छ ।
- यस मौसममा केरालाई चिसोबाट हुने क्षति कम गर्न १५-२० दिनको फरकमा हल्का सिँचाई गर्नुहोस् ।

घ. तरकारी बालीहरू

आलु

डढुवा रोगको व्यवस्थापन:-

यो रोगको व्यवस्थापनको लागि यो रोगको अनुकूल वातावरण रहिरहेमा मेन्कोजेव युक्त कुनै पनि विषादी (इण्डोफिल एम-४५, डाइथेन एम-४५ आदि) २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर प्रति कट्टा ३० लिटरको दरले बोटको सम्पूर्ण भाग भिज्ने गरि ७ दिनको अन्तरमा ४-६ पटक छर्नुहोस् । अथवा डाइमेटोमर्फ (एक्रोबेट) वा फेनामिडन तथा मेन्कोजेव युक्त मिश्रित (सेक्टिन) १.५ ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले १० दिनको अन्तरमा ३-४ पटक छर्नुहोस् ।

आलु भण्डारण विधि:-

आलुलाई अँध्यारो, सुख्खा र चिसो (छोटो समयको लागि १०° सेल्सियस भन्दा कम र लामो समयको लागि तथा बीउ भण्डारणको लागि २-४° सेल्सियस मा) ठाउँमा काठका बाकस, प्लाष्टिकका क्रेट रयाकमा फिजाएर ३ तहसम्म मिलाएर राख्नुहोस् । यसरी राख्दा दुई तहको बीचमा पत्रिका ओछ्याएर राख्नुहोस् । लामो समयसम्म भण्डारण गर्नुपर्ने आलुलाई अँध्यारो, सुख्खा र चिसो कोठामा १०-१५° सेल्सियस मा २ हप्तासम्म नचलाईकन राख्नाले बोक्रा बाक्लिन्छ र दानामा रहेको धूलो पनि सुक्छ, त्यसपछि धूलो सफा गरेर माथि भनिउँदै गरी भण्डारण गर्नुहोस् ।

रोगकीराले क्षति नपुर्याएका, चोटपटक नलागेका दाना भण्डारण गर्नुपर्छ तर यस्ता दानालाई फ्रिजमा र डिप फ्रिजमा, अन्य फलफूलको नजिक भण्डारण गर्नु हुँदैन र भण्डारण गर्नु ठीक अघि पानीले पखाल्नु पनि हुँदैन ।

- गोलभेंडाको डढुवा व्यवस्थापनको लागि डढुवाको प्रकोप आँकलन गर्न फिल्ड निरीक्षण गर्नुहोस् । यदि डढुवाको प्रकोप कम छ भने मेन्कोजेब ७५% डब्लु.पि. २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस् । यदि डढुवाको प्रकोप बढि नै छ भने क्रिलाक्सिल एम.जेड. ७२% डब्लु.पि. को धुलो २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस् ।
- काउली, बन्दा लगाएको ४५-५० दिन भइसकेको भएमा ७-१०ग्राम यूरिया (१ चम्चा) प्रत्येक बोटको वरिपरि घेरा बनाई राखी पुर्नुहोस् । यसरी दोश्रो टपड्रेस गरिसकेपछि सिँचाइ गर्नुहोस् ।
- हिउँदे तरकारीबालीको जरा कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयरबाट फेद भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- खुर्सानीको फल लागिसकेको अवस्थामा पात तथा फलमा लाग्ने थोप्ले रोग (सर्कास्पोरा र एन्थ्राकनोज रोग) लाग्नसक्ने हुनाले बेभिष्टिन ५०% डब्लु.पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- बेसार बाली लिन जगालाई हलो तथा कोदालोको सहायताले खनजोत गरी बेसारका पानाहरुलाई टिपि सफा गर्नुहोस् । यसबाट नयाँ र पुराना पानाहरु छुट्याउनु पर्दछ । छुट्याइएका पानाहरुलाई तामा वा माटोको भाँडामा पानीले डुब्ने गरी राखी ४०-६० मिनेट उमालेपछि घाममा १०-१५ दिनसम्म उल्टाई पल्टाई गरी एकनासले सुकाउनुहोस् । यसपछि बजारमा पाना वा धुलो बनाएर बेच्न सकिन्छ ।
- फल दिने बाली गोलभेंडा, भण्टा र भेंडे खुर्सानी लाई अरु बाली भन्दा अलि बढि खाद्यतत्वको आवश्यकता हुनाले पहिलो बाली टिपिएको हरेक १५-२० दिनको फरकमा यूरिया मल १० ग्राम प्रति बोटको दरले टपड्रेस गर्नुहोस् । यस्तै गरि सुक्ष्म खाद्य तत्व जस्तै मल्टिप्लेक्स/ ट्रिप्लेक्स/ एग्रोमिन लाई २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर बोटमा स्प्रे गर्नुहोस् ।

अन्य

- सापेक्षिक आर्द्रता घटबढ भइरहने हुनाले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरुलाई रोग तथा कीराबाट बचाउन समय-समयमा हेरचाह गर्नुहोस् ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरु हानिकारक हुदैनन् । तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं । मित्रजीव कीराहरु जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरुको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं ।
- मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस् । चिसो बढ्ने क्रम जारी भएकोले मौरी घरलाई चारैतिरबाट प्लास्टिकले बेरेर राख्नुहोस् । मौरीको चाकाहरुमा मह छ कि छैन भनि अवलोकन गर्दा यदि मह छैन भने चिनी चास्नी बनाएर आवश्यकता अनुसार खुवाउनुहोस् ।

ड. बाली संरक्षण

१. लाही (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि भोलीपल्ट छर्नुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी; २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

च. पशुपालन

- कुखुरामा बिफर रोग लाग्न नदिन ६ देखि ८ हप्ताका कुखुरालाई पखेटाको भित्री भागमा तयार पारेको खोपमा चोबलेर सियोले ३-४ पटक खोप दिनुहोस् ।
- कुखुराको सि.आर.डि./निमोनियाको लागि टाइलोसिन टाटरिट नामक औषधी भेटेरिनरियन/अनुभवी प्राविधिकको सल्लाहमा सफा पानीमा घुलेर ४-५ दिनसम्म खान दिनुहोस् ।
- पि.पि.आर. रोग लाग्न नदिन ३ महिना भन्दा माथिका भेडा-बाख्रामा सो रोगको भ्याक्सिन लगाउनुहोस् ।

- बाख्राको मोओलाको उपचारको लागि ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटसको घोलले मुख सफा गर्नुहोस् ।मोओलाको भाइरस घाउ, चोटपटक लागेको वा काटेको ठाँउबाट मानिसमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बाख्रालाई घाउ चोटपटक नलागेको मान्छे वा पन्जा लगाएर स्याहार सुसार गर्नुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।
- गाई, भैंसी तथा सुँगुरहरूमा खोरेत रोग लाग्न नदिन पशु सेवा कार्यालयको समन्वयमा सो रोगकोभ्याक्सिन ६-६ महिनामा लगाउनुहोस् ।
- माछा पोखरीमा तापक्रम घट्ने क्रम रहेकोले भुमिगत पानी (वोरिङ्ग वा ट्युब वेल) ले पोखरीको पानीलाई विस्थापित गर्नुहोस् । साथै माछालाई धेरै नचलाउनुहोस् ।

छ. घाँसेबाली

- छरेको ३०-४५ दिनमा जै/बर्सिम घाँसमा १.२ के.जी. युरिया प्रति कडाको दरले टप ड्रेसिड गरी सिंचाइ गर्नुहोस् । साथै प्रत्येक कटाई पश्चात् युरिया टप ड्रेसिड गरि सिंचाइ गर्नुहोस् ।

~§§§§§§§§§§§§§§§§§§~

वर्ष : १ अंक : २९

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : १५ माघ २०७२

अवधि : १५ माघ २०७२ – २१ माघ २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने: PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section/MFD, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

०१ माघ – ०७ माघ २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	०.९
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	१३.१ – २४.३
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	३.६ – ११.२
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	९४.७ – १००
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	४५.६ – ८६.८
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	०.७५ – ४.५
हावाको दिशाको दायरा	उत्तर-पुर्व - दक्षिण-पुर्व

०८ माघ – १४ माघ २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	०८ माघ	०९ माघ	१० माघ	११ माघ	१२ माघ	१३ माघ	१४ माघ
वर्षा (मि.मी.)	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	१३.६	१६.७	२०.०	२१.३	२१.६	२२.०	२२.१
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	९.९	३.५	३.१	३.८	५.२	५.०	६.३
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	९१.७	१००	१००	१००	९७.२	९८.६	९७.४
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	७८.९	७२.३	६२.२	४६.४	५३.३	४८.४	५१.०
हावाको गति (मि./से.)	२.२५	१.७५	३.०	४.७५	२.५	३.५	२.२५
हावाको दिशा	दक्षिण-पुर्व	दक्षिण-पुर्व	दक्षिण-पुर्व	दक्षिण	दक्षिण-पुर्व	दक्षिण-पश्चिम	दक्षिण

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

गत हप्ताको समग्र मौसमी विश्लेषण

गत हप्ताको शुरुवातमा दिनभरी नै बाक्लो कुहिरो लाग्यो र बिहानपख कुहिरो लाग्ने क्रम साताभरी नै रहिरह्यो । साताको मध्यतिर बाट दिउँसो तुवांलो लाग्न शुरु भयो र यो साताको अन्त्य सम्म नै रहिरह्यो । दिउँसोको तापक्रममा सुधार देखियो र औसत आर्द्रता ८०% भन्दा माथि रह्यो ।

आउँदो हप्ताको मौसमी अवस्था

आगामी हप्ताको शुरुवातमा पश्चिमी वायुका कारण आंशिक बदली रहेपनि बर्षाको सम्भावना न्यून रहनेछ । आंशिक बदली का कारण साताको शुरुवातमा अधिकतम तापक्रममा केहि गिरावट आउनेछ । साताको मध्यबाट बिहानीपख हुस्सुको प्रभाव रहनेछ र अधिकतम तापक्रम केहि बढ्नेछ । औसत आर्द्रता ६०% भन्दा माथि रहनेछ ।

ख. बालीनाली

१. हिउँदै मकै

- मकै रोपेको ४०-४५ दिन पछि सिँचाई गरि २.१ के.जी. युरिया मल प्रति कठ्ठाका दरले टपट्रेस गर्नुहोस् ।

२. गहुँ

- गहुँ खेती बाट राम्रो उत्पादन लिनको लागि सिँचाई सुबिधाको उपलब्धता हेरी १-५ पटक सम्म सिँचाई गर्नुहोस् ।

सिँचाई सुबिधाको उपलब्धता	गहुँ बाली को अवस्था				
	छरेको २१-२५ दिन	३५ दिन	५०-५५ दिन	बाला लाग्नु अघि	दुध पस्ने बेलामा (Milking Stage)
१ पटक मात्र भएमा	✓				
२ पटक मात्र भएमा	✓			✓	
३ पटक मात्र भएमा	✓			✓	✓
४ पटक मात्र भएमा	✓	✓		✓	✓
५ पटक सम्म भएमा	✓	✓	✓	✓	✓

- गहुँ लगाएको ३०-३५ दिन पुगेपछि झारपात नियन्त्रणको लागि सल्फोसल्फरन (क्रोस, लिडर) नामक ३३ ग्राम झारनासक विषादी ४०० लिटर पानीमा मिसाई प्रति हेक्टरमा स्प्रे गर्दा प्रायः झारहरु नियन्त्रण गर्न सकिन्छ । स्प्रे गर्दा फ्ल्याट फेन नोजलबाट झार पुरै भिज्ने गरि छन्नुहोस् ।

३. तोरी

- ३०-४० प्रतिशत कोसाहरु खैरो पहेँलो रङ्गको भएपछि तोरीबालीको कटानी गरि ८-१० दिनसम्म सुकाएर चुटनुहोस्, केलाउनुहोस् र सफा गर्नुहोस् । त्यसपछि दानामा ८-१० प्रतिशत सम्म चिस्यान नआउन्जेल सुकाउनुहोस् र सुख्खा ठाँउमा भण्डारण गर्नुहोस् ।

४. मुसुरो

- बोट ओईलाउने रोगको रोकथामको लागि २ ग्राम वेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर मुसुरोको बोट भिज्ने गरि छर्कनुहोस् ।
- हिउँदै वर्षा पछि सापेक्षिक आर्द्रता ८५% भन्दा बढी, २४ घण्टा सम्म मुसुरो बालीका पातहरु चिसो भइरहेमा र ८ घण्टा सम्म १०० सेल्सियस भन्दा कम तापक्रम भई रहेको खण्डमा मुसुरो बालीमा स्टेम्फैलम डडुवा रोग आउन सक्छ । त्यसकारण बालीलाई यो रोग बाट बचाउन समयमा नै दुसीनासक विषादी मेन्कोजेव २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा छन्नुहोस् ।

- मुसुरोको फेद काट्ने कीराको व्यवस्थापनको लागि क्लोरोपाइरिफस १६% ई.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई साँझपख छर्नुहोस् । साथै काँचो मल प्रयोग नगर्नुहोस् र उचित सिँचाईको व्यवस्था गर्नुहोस् ।

५. अरहर

- कोसामा लाग्ने गवारो (पड बोरर) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा *HaNPV* (हेली एन. पि. भी) २५० LE को १.५ एम.एल. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा व्याक्टेरिया जन्य (बी.टी.) *Bt* (डाई पेल, बायो लेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सी. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि स्प्रे गर्नुहोस् ।

ग. फलफूल बाली

- व्यवसायिक रुपमा आँप, लिची कागती, अंगुर, अम्बा खेती गर्नु भएका कृषकहरूले अनावश्यक, रोगी र जोल्टिएका हाँगाहरू काँटछाँट गर्नु राम्रो हुन्छ । काँटछाँट गरिएका हाँगाहरूको घाउमा १०% बोर्डो पेष्ट लगाउनुहोस् । हरेक विरुवाको मूल काण्डमा जमीनबाट १५-२० से.मी. जति माथिसम्म १०% बोर्डो पेष्ट लगाउने उपयुक्त समय हो ।
- सबै जातका फलफूलमा सबै प्रकारका प्रांगारिक तथा रासायनिक मलखादको सिफारिस मात्रा दिने उपयुक्त समय यहि हो । मलखाद मुल काण्डबाट कम्तीमा पनि २ फीट टाढा हुने गरी कुलेसो बनाई राखी माटोले पुरी सिँचाई गर्नुहोस् । सिँचाईको सुविधा नभएका कृषकहरूले मलखाद राखी सकेपछि खर, पराल, पात पतिङ्गर, सुकेको वस्तुहरूको छापो दिनुहोस् ।
- आगामी हप्ता पनि चिसो यथाबत् रहने तथा हुस्सु पनि लागिरहने हुँदा यसै बर्ष कागती खेती शुरु गर्नु भएका कृषकहरूले कागतीका पात र कलिला मुनालाई तुसारोबाट जोगाउन वाँसको भाटालाई उल्टो अङ्ग्रेजी भी (Λ) आकारमा गाडेर परालले छोप्नु पर्दछ ।
- आँपमा मालफोर्मसन देखिएका छन् भने रोगी कलिला हाँगाहरू काटछाँट गरेर जलाउनुपर्दछ । साथै १ ग्राम एन.ए.ए. (न्यापथ्यालिन एसिटिक एसिड) प्रति ५ लिटर पानीमा घोली बोटको पात भिज्नेगरि छर्नुहोस् । एन.ए.ए. घोल तयार गर्दा अँध्यारोमा गर्नुपर्दछ अन्यथा सूर्यको किरणले हर्मोनको असर निस्तेज गरिदिन्छ ।
- यस मौसममा केरालाई चिसोबाट हुने क्षति कम गर्न १५-२० दिनको फरकमा हल्का सिँचाई गर्नुहोस् ।
- केराको गुवो सुक्ने समस्याको व्यवस्थापनको लागि साफ २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई प्रत्येक ७-१० दिनको फरकमा ३-४ पटक छर्नुहोस् । यसो गर्दा पनि नियन्त्रण नभएमा कृषि विकास कार्यालयमा सम्पर्क गर्नुहोस् ।

घ. तरकारी बालीहरू

आलु

डुढुवा रोगको व्यवस्थापन:-

यो रोगको व्यवस्थापनको लागि यो रोगको अनुकूल वातावरण रहिरहेमा मेन्कोजेव युक्त कुनै पनि विषादी (इण्डोफिल एम-४५, डाइथेन एम-४५ आदि) २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर प्रति कट्टा ३० लिटरको दरले बोटको सम्पूर्ण भाग भिज्ने गरि ७ दिनको अन्तरमा ४-६ पटक छर्नुहोस् । अथवा डाइमेथोमर्फ (एक्रोबेट) वा फेनामिडिन तथा मेन्कोजेव युक्त मिश्रित (सेक्टिन) १.५ ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले १० दिनको अन्तरमा ३-४ पटक छर्नुहोस् ।

आलु भण्डारण विधि:-

आलुलाई अँध्यारो, सुख्खा र चिसो (छोटो समयको लागि १०° सेल्सियस भन्दा कम र लामो समयको लागि तथा बीउ भण्डारणको लागि २-४° सेल्सियस तापक्रममा) ठाउँमा काठका बाकस, प्लाष्टिकका क्रेट वा रयाकमा फिजाएर ३ तहसम्म मिलाएर राख्नुपर्छ । यसरी राख्दा दुई तहको बीचमा पत्रिका ओछ्याएर राख्नुपर्छ । लामो समयसम्म भण्डारण गर्नुपर्ने आलुलाई अँध्यारो, सुख्खा र चिसो कोठामा १०-१५° सेल्सियस तापक्रममा २ हप्तासम्म नचलाईकन राख्नाले बोक्रा बाक्लिन्छ र दानामा रहेको धूलो पनि सुक्छ, त्यसपछि धूलो सफा गरेर माथि भनिएझैँ गरी भण्डारण गर्नुपर्छ । रोगकीराले क्षति नपुर्याएका, चोटपटक नलागेका दाना भण्डारण गर्नुपर्छ तर यस्ता दानालाई फ्रिजमा र डिपफ्रिजमा, अन्य फलफूलको नजिक भण्डारण गर्नु हुँदैन र भण्डारण गर्नु ठीक अघि पानीले पखाल्नु पनि हुँदैन ।

- गोलभेंडाको डढुवा व्यवस्थापनको लागि डढुवाको प्रकोप आँकलन गर्न फिल्ड निरीक्षण गर्नुहोस् । यदि डढुवाको प्रकोप कम छ भने मेन्कोजेब ७५% डब्लु.पि २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस् । यदि डढुवाको प्रकोप बढि नै छ भने क्रिलाक्सिल एम.जेड. ७२% डब्लु.पि. को धुलो २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस् ।
- काउली, बन्दा लगाएको ४५-५० दिन भईसकेको भएमा ७-१० ग्राम यूरिया (१ चम्चा) प्रत्येक बोटको वरिपरि घेरा बनाई राखी पुर्नुहोस् । यसरी दोश्रो टपड्रेस गरिसकेपछि सिँचाइ गर्नुहोस् ।
- हिउँदे तरकारीबालीको जरा कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयरबाट फेद भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- खुर्सानीको फल लागिसकेको अवस्थामा पात तथा फलमा लाग्ने थोप्ले रोग (सर्कास्पोरा र एन्श्राक्नोज रोग) लाग्नसक्ने हुनाले बेभिष्टिन ५०% डब्लु. पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- बेसार बाली लिन जगालाई हलो तथा कोदालोको सहायताले खनजोत गरी बेसारका पानाहरूलाई टिपि सफा गर्नुहोस् । यसबाट नयाँ र पुराना पानाहरू छुट्याउनुहोस् । छुट्याइएका पानाहरूलाई तामा वा माटोको भाँडामा पानीले डुब्ने गरी राखी ४०-६० मिनेट उमालेपछि घाममा १०-१५ दिनसम्म उल्टाई पल्टाई गरी एकनासले सुकाउनुहोस् । यसपछि बजारमा पाना वा धुलो बनाएर बेच्न सकिन्छ ।
- फल दिने बाली गोलभेंडा, भण्टा र भेंडै खुर्सानी लाई अरु बाली भन्दा अलि बढि खाद्यतत्वको आवश्यकता हुनाले पहिलो बाली टिपिएको हरेक १५-२० दिनको फरकमा युरिया मल १० ग्राम प्रति बोटको दरले टपड्रेस गर्नुहोस् । यस्तै गरि सुक्ष्म खाद्य तत्व जस्तै मल्टिप्लेक्स / ट्रिप्लेक्स / एग्रोमिन लाई २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर बोटमा स्प्रे गर्नुहोस् ।

अन्य

- सापेक्षिक आर्द्रता घटबढ भइरहने हुनाले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरूलाई रोग तथा कीराबाट बचाउन समय-समयमा हेरचाह गर्नुहोस् ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन् । तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं । मित्रजीव कीराहरू जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेड्ङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं ।
- मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमीत अवलोकन गर्नुहोस् । चिसो बढ्ने क्रम जारी भएकोले मौरी घरलाई चारैतिरबाट प्लास्टिकले बेरेर राख्नुहोस् । मौरीको चाकाहरूमा मह छ कि छैन भनि अवलोकन गर्दा यदि मह छैन भने चिनी चास्नी बनाएर आवश्यकता अनुसार खुवाउनुहोस् ।

ड. बाली संरक्षण

१ लाही (एफीड)

- १ भाग गाईको गुहँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि भोलीपल्ट छर्कनुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी; २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि छर्कनुहोस् ।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

च. पशुपालन

- कुखुरामा बिफर रोग लाग्न नदिन ६ देखि ८ हप्ताका कुखुरालाई पखेटाको भित्री भागमा तयार पारेको खोपमा चोबलेर सियोले ३-४ पटक खोप दिनुहोस् ।
- कुखुराको सि.आर.डि./निमोनियाको लागि टाइलोसिन टाटारिट नामक औषधी भेटेरिनरियन/अनुभवी प्राविधिकको सल्लाहमा सफा पानीमा घुलेर ४-५ दिनसम्म खान दिनुहोस् ।

- पि.पि.आर रोग लाग्न नदिन ३ महिना भन्दा माथिका भेडा-बाख्रामा सो रोगको भ्याक्सिन लगाउनुहोस् ।
- बाख्राको मोओलाको उपचारको लागि ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटासको घोलले मुख सफा गर्नुहोस् ।मोओलाको भाइरस घाउ, चोटपटक लागेको वा काटेको ठाँउबाट मानिसमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बाख्रालाई घाउ चोटपटक नलागेको मान्छे वा पन्जा लगाएर स्याहार सुसार गर्नुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।
- गाई, भैंसी तथा सुँगुरहरुमा खोरेत रोग लाग्न नदिन पशु सेवा कार्यालयको समन्वयमा सो रोगकोभ्याक्सिन ६-६ महिनामा लगाउनुहोस् ।
- माछा पोखरीमा तापक्रम घट्ने क्रम रहेकोले भुमिगत पानी (वोरिङ्ग वा ट्युब वेल) ले पोखरीको पानीलाई विस्थापित गर्नुहोस् । साथै माछालाई धेरै नचलाउनुहोस् ।

छ. घाँसेबाली

- छरेको ३०-४५ दिनमा जै/बर्सिम घाँसमा १.२ के.जी. युरिया प्रति कठ्ठाको दरले टप ड्रेसिड गरी सिंचाइ गर्नुहोस् । साथै प्रत्येक कटाई पश्चात् युरिया टप ड्रेसिड गरि सिंचाइ गर्नुहोस् ।

~§§§§§§§§§§§§§§§§§§~

वर्ष : १ अंक: ३०

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : २२ माघ २०७२

अवधि : २२ माघ २०७२ – २८ माघ २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने: PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section/MFD, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

०८ माघ – १४ माघ २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	१३.६ – २२.१
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	३.१ – ९.९
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	९१.७ – १००
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	४६.४ – ७८.९
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	१.७५ – ४.७५
हावाको दिशाको दायरा	दक्षिण-पुर्व

१५ माघ – २१ माघ २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	१५ माघ	१६ माघ	१७ माघ	१८ माघ	१९ माघ	२० माघ	२१ माघ
वर्षा (मि.मी.)	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	२२.३	२५.३	२४.५	२६.१	२५.५	२३.३	२२.१
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	८.४	८.५	८.५	८.८	६.७	३.५	६.३
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	९७.६	१००	१००	१००	९७.५	९७.५	९७.४
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	६२.२	५६.२	६३.९	४२.४	३४.१	४१.६	५१.०
हावाको गति (मि./से.)	२.५	२.७५	२.७५	३.७५	४.०	४.७५	२.२५
हावाको दिशा	दक्षिण-पुर्व	दक्षिण-पुर्व	दक्षिण	दक्षिण-पुर्व	दक्षिण-पुर्व	दक्षिण-पुर्व	दक्षिण

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

गत हप्ताको समग्र मौसमी विश्लेषण

गत हप्ता बिहानीपख कुहिरो लागेपनि दिउँसो तुवांलो लाने क्रम साताभरी नै रह्यो । साताको शुरूमा आंशिक बदलि रह्यो तर त्यसपछि मौसममा सुधार भई साताको अन्त्य सम्म नै आकाश सफा रह्यो । दिउँसोको अधिकतम तापक्रममा उल्लेख्य सुधार देखियो र औसत आर्द्रता ५०% भन्दा माथी रह्यो ।

आउँदो हप्ताको मौसमी अवस्था

आगामी हप्ताको शुरूवातमा दक्षिण-पश्चिमी वायुका कारण आंशिक बदली रही छिटपुट वर्षा हुनेछ । आंशिक बदलीका कारण साताको शुरूवातमा अधिकतम तापक्रममा केहि गिरावट आउनेछ तर यो लामो समयसम्म नरहि अधिकतम तापक्रममा पुनः सुधार देखिनेछ । साताभरि हुस्सु वा कुहिरोको प्रभाव रहनेछ । औसत आर्द्रता ८०% भन्दा माथी रहनेछ ।

ख. बालीनाली

१. हिउँदे मकै

- मकै रोपेको ४०-४५ दिन पछि सिँचाई गरि २.१ के.जी. युरिया मल प्रति कठ्ठाका दरले टपड्रेस गर्नुहोस् ।

२. गहुँ

- गहुँ खेतीबाट राम्रो उत्पादन लिनको लागि सिँचाई सुबिधाको उपलब्धता हेरी १-५ पटक सम्म सिँचाई गर्नुहोस् ।

सिँचाई सुबिधाको उपलब्धता	गहुँ बाली को अवस्था				
	छरेको २१-२५ दिन	३५ दिन	५०-५५ दिन	बाला लाग्नु अघि	दुध पस्ने बेलामा (Milking Stage)
१ पटक मात्र भएमा	✓				
२ पटक मात्र भएमा	✓			✓	
३ पटक मात्र भएमा	✓			✓	✓
४ पटक मात्र भएमा	✓	✓		✓	✓
५ पटक सम्म भएमा	✓	✓	✓	✓	✓

३. मुसुरो

- हिउँदे वर्षापछि सापेक्षिक आर्द्रता ८५% भन्दा बढी, २४ घण्टा सम्म मुसुरो बालीका पातहरु चिसो भइरहेमा र ८ घण्टा सम्म १०० सेल्सियस भन्दा कम तापक्रम भई रहेको खण्डमा मुसुरो बालीमा स्टेमफाइलम डडुवा रोग आउन सक्छ । त्यसकारण बालीलाई यो रोग बाट बचाउन समयमा नै दुसरीनासक विषादी मेन्कोजेव २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।
- बोट ओईलाउने रोगको रोकथामको लागि २ ग्राम वेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर मुसुरोको बोट भिजे गरि छर्नुहोस् ।
- मुसुरोको फेद काट्ने कीराको ब्यबस्थापनको लागि क्लोरपाइरिफस २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई साँझपख छर्नुहोस् । साथै काँचो मल प्रयोग नगर्नुहोस्, उचित सिँचाईको ब्यबस्था गर्नुहोस् ।

४. अरहर

- कोसामा लाग्ने गवारो (पड बोरर) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा *HaNPV* (हेली एन. पि. भी.) २५० LE को १.५ एम.एल. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा व्याक्टेरिया जन्य (बी.टी.) *Bt* (डाई पेल, बायो लेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सी. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिजेगरि स्प्रे गर्नुहोस् ।

ग. फलफूल बाली

- व्यवसायिक रूपमा आँप, लिची कागती, अंगुर, अम्बा खेती गर्नु भएका कृषकहरूले अनावश्यक, रोगी र जोल्टिएका हाँगाहरू काँटछाँट गर्नु राम्रो हुन्छ। काँटछाँट गरिएका हाँगाहरूको घाउमा १०% बोर्डो पेष्ट लगाउनुहोस्। हरेक विरुवाको मूल काण्डमा जमीनबाट १५-२० से.मी. जति माथिसम्म १०% बोर्डो पेष्ट लगाउने उपयुक्त समय हो।
- सबै जातका फलफूलमा सबै प्रकारका प्रांगारिक तथा रासायनिक मलखादको सिफारिस मात्रा दिने उपयुक्त समय यहि हो। मलखाद मुल काण्डबाट कम्तीमा पनि २ फीट टाढा हुने गरी कुलेसो बनाई राखी माटोले पुरी सिँचाई गर्नुहोस्। सिँचाईको सुविधा नभएका कृषकहरूले मलखाद राखी सकेपछि खर, पराल, पात पतिङ्गर, सुकेको वस्तुहरूको छापो दिनुहोस्।
- आगामी हप्ता हुस्सु लागि रहने हुँदा यसै बर्ष कागती खेती शुरु गर्नु भएका कृषकहरूले कागतीका पात र कलिला मुनालाई तुसारोबाट जोगाउन वाँसको भाटालाई उल्टो अङ्ग्रेजी भी (Λ) आकारमा गाडेर परालले छोप्नु पर्दछ।
- यस मौसममा केरालाई चिसोबाट हुने क्षति कम गर्न १५-२० दिनको फरकमा हल्का सिँचाई गर्नुहोस्।
- केराको गुवो सुक्ने समस्याको ब्यवस्थापनको लागि साफ २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई प्रत्येक ७-१० दिनको फरकमा ३-४ पटक छर्नुहोस्। यसो गर्दा पनि नियन्त्रण नभएमा कृषि विकास कार्यालयमा सम्पर्क गर्नुहोस्।

घ. तरकारी बालीहरू

आलु

आलु भण्डारण विधि:-

आलुलाई अँध्यारो, सुख्खा र चिसो (छोटो समयको लागि १०° सेल्सियस भन्दा कम र लामो समयको लागि तथा बीउ भण्डारणको लागि २-४° सेल्सियस तापक्रममा) ठाउँमा काठका बाकस, प्लाष्टिकका क्रेट वा रयाकमा फिँजाएर ३ तहसम्म मिलाएर राख्नुपर्छ। यसरी राख्दा दुई तहको बीचमा पत्रिका ओछ्याएर राख्नुपर्छ। लामो समयसम्म भण्डारण गर्नुपर्ने आलुलाई अँध्यारो, सुख्खा र चिसो कोठामा १०-१५° सेल्सियस तापक्रममा २ हप्तासम्म नचलाईन राख्नाले बोक्रा बाक्लिनन्छ र दानामा रहेको धूलो पनि सुक्छ, त्यसपछि धूलो सफा गरेर माथि भनिझैँ गरी भण्डारण गर्नुपर्छ। रोगकीराले क्षति नपुर्याएका, चोटपटक नलागेका दाना भण्डारण गर्नुपर्छ तर यस्ता दानालाई फ्रिजमा र डिफ्रिजमा, अन्य फलफूलको नजिक भण्डारण गर्नु हुँदैन र भण्डारण गर्नु ठीक अघि पानीले पखाल्नु पनि हुँदैन।

- गोलभेंडाको डडुवा व्यवस्थापनको लागि डडुवाको प्रकोप आँकलन गर्न फिल्ड निरीक्षण गर्नुहोस्। यदि डडुवाको प्रकोप कम छ भने मेन्कोजेब ७५% डब्लु.पि २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस्। यदि डडुवाको प्रकोप बढि नै छ भने क्रिलाक्सिल एम.जेड. ७२% डब्लु.पि. को धुलो २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस्।
- काउली, बन्दा लगाएको ४५-५० दिन भईसकेको भएमा ७-१०ग्राम यूरिया (१ चम्चा) प्रत्येक बोटको वरिपरि घेरा बनाई राखी पुर्नुहोस्। यसरी दोश्रो टपड्रेस गरिसकेपछि सिँचाई गर्नुहोस्।
- हिउँदे तरकारी बालीको जरा कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयरबाट फेद भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- खुर्सानीको फल लागिसकेको अवस्थामा पात तथा फलमा लाग्ने थोप्ले रोग (सर्कास्पोरा र एन्थ्राक्नोज रोग) लाग्नसक्ने हुनाले बेभिष्टिन ५०% डब्लु. पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- फल दिने बाली गोलभेंडा, भण्टा, खुर्सानी र भेंडै खुर्सानी लाई अरु बाली भन्दा अलि बढि खाद्यतत्वको आवश्यकता हुनाले पहिलो बाली टिपिएको हरेक १५-२० दिनको फरकमा यूरिया मल १० ग्राम प्रति बोटको दरले टपड्रेस गर्नुहोस्। यस्तै गरि सुक्ष्म खाद्य तत्व जस्तै मल्टिप्लेक्स / ट्रिप्लेक्स / एग्रोमिन लाई २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर बोटमा स्प्रे गर्नुहोस्।

अन्य

- सापेक्षिक आर्द्रता घटबढ भइरहने हुनाले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरूलाई रोग तथा कीराबाट बचाउन समय-समयमा हेरचाह गर्नुहोस्।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै

माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारूला, नमस्ते कीरा (प्रेइड्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं ।

- मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस् । चिसो बढ्ने क्रम जारी भएकोले मौरी घरलाई चारैतिरबाट प्लास्टिकले बेरेर राख्नुहोस् । मौरीको चाकाहरूमा मह छ कि छैन भनि अवलोकन गर्दा यदि मह छैन भने चिनी चास्नी (१०० ग्राम पानीमा १० ग्राम चिनी उमाल्ने र पछि सेलाएको घोल) बनाएर आवश्यकता अनुसार खुवाउनुहोस् ।

ड. बाली संरक्षण

१. लाही (एफीड)

- १ भाग गाईको गर्हुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि भोलीपल्ट छर्कनुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी; २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि छर्कनुहोस् ।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

च. पशुपालन

- कुखुरामा बिफर रोग लाग्न नदिन ६ देखि ८ हप्ताका कुखुरालाई पखेटाको भित्री भागमा तयार पारेको खोपमा चोबलेर सियोले ३-४ पटक खोप दिनुहोस् ।
- कुखुराको सि.आर.डि./निमोनियाको लागि टाइलोसिन टाटारिट नामक औषधी भेटेरिनरियन/अनुभवी प्राविधिकको सल्लाहमा सफा पानीमा घुलेर ४-५ दिनसम्म खान दिनुहोस् ।
- पि.पि.आर रोग लाग्न नदिन ३ महिना भन्दा माथिका भेडा-बाख्रामा सो रोगको भ्याक्सिन लगाउनुहोस् ।
- बाख्राको मोओलाको उपचारको लागि ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटासको घोलले मुख सफा गर्नुहोस् । मोओलाको भाइरस घाउ, चोटपटक लागेको वा काटेको ठाँउबाट मानिसमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बाख्रालाई घाउ चोटपटक नलागेको मान्छे वा पन्जा लगाएर स्याहार सुसार गर्नुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।
- गाई, भैंसी तथा सुँगुरहरूमा खोरेत रोग लाग्न नदिन पशु सेवा कार्यालयको समन्वयमा सो रोगको भ्याक्सिन ६-६ महिनामा लगाउनुहोस् ।
- माछा पोखरीमा तापक्रम कम रहेकोले भुमिगत पानी (वोरिङ्ग वा ट्युब वेल) ले पोखरीको पानीलाई विस्थापित गर्नुहोस् । साथै माछालाई धेरै नचलाउनुहोस् ।

छ. घाँसेबाली

- जै/बर्सिम घाँसको प्रत्येक कटाई पश्चात् १.२ के.जी. युरिया प्रति कट्टाको दरले टप ड्रेसिड गरि सिंचाइ गर्नुहोस् ।

~§§§§§§§§§§§§§§§§§§~

वर्ष : १ अंक: ३१

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : २९ माघ २०७२

अवधि : २९ माघ २०७२ – ०६ फाल्गुन २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने: PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section/MFD, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

१५ माघ – २१ माघ २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२२.१ – २५.५
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	३.५ – ८.८
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	९७.४ – १००
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	३४.१ – ६३.९
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	२.२५ – ४.७५
हावाको दिशाको दायरा	दक्षिण-पुर्व

२२ माघ – २८ माघ २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	२२ माघ	२३ माघ	२४ माघ	२५ माघ	२६ माघ	२७ माघ	२८ माघ
वर्षा (मि.मी.)	०.०	०.०	०.०	१.१	०.०	०.०	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	२५.२	२४.३	२५.९	२६.३	२६.५	२६.४	२६.५
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	६.६	९.०	१०.२	१३.५	९.६	८.६	९.६
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	९७.४	९६.६	९७.७	९९.०	९८.८	९८.८	९७.६
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	४४.०	५८.१	५८.७	४७.६	४५.०	४८.६	४२.८
हावाको गति (मि./से.)	३.७५	१.७५	७.७५	४.५	३.५	१.२५	३.३
हावाको दिशा	दक्षिण-पश्चिम	पुर्व	दक्षिण	पश्चिम	दक्षिण-पश्चिम	दक्षिण-पुर्व	दक्षिण-पश्चिम

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

गत हप्ताको समग्र मौसमी विश्लेषण

गत हप्ताको शुरुवातमा पश्चिमी वायुका कारण बदली रह्यो र १३.७ मिलिमिटर सम्म वर्षा भयो। वर्षा पछि बिहान हुस्सु लाग्ने र दिउँसो तँवालो लाग्ने क्रम साताको मध्य सम्म रह्यो। साताको अन्त्य तिर मौसम सामान्यतया सफा रह्यो। दिउँसोको तापक्रममा साताको शुरुवातमा सामान्य गिरावट आएपनि पछि सुधार आयो र अधिकतम तापक्रम लगभग स्थिर रह्यो।

आउँदो हप्ताको मौसमी अवस्था

आगामी हप्ताको मौसम सामान्यतया सफा रहनेछ। साताको उत्तरार्धमा भने पश्चिमी वायुका कारण आंशिक बदली रहनेछ तर वर्षाको सम्भावना न्यून रहनेछ। आंशिक बदली का कारण साताको अन्तमा अधिकतम तापक्रममा केही गिरावट आउनेछ। साताको मध्यबाट बिहानीपख हुस्सुको प्रभाव रहनेछ र अधिकतम तापक्रम केही बढ्नेछ। औसत आर्द्रता ५०% भन्दा माथि रहनेछ।

ख. बालीनाली

१. हिउँदे मकै

- मकै रोपेको ४०-४५ दिन पछि सिँचाई गरि २.१ के.जी. युरिया मल प्रति कठ्ठाका दरले टपड्रेस गर्नुहोस्।

२. गहुँ

- गहुँ खेतीबाट राम्रो उत्पादन लिनको लागि सिँचाई सुबिधाको उपलब्धता हेरी १-५ पटक सम्म सिँचाई गर्नुहोस्।

सिँचाई सुबिधाको उपलब्धता	गहुँ बाली को अवस्था				
	छरेको २१-२५ दिन	३५ दिन	५०-५५ दिन	बाला लाग्नु अघि	दुध पस्ने बेलामा (Milking Stage)
१ पटक मात्र भएमा	✓				
२ पटक मात्र भएमा	✓			✓	
३ पटक मात्र भएमा	✓			✓	✓
४ पटक मात्र भएमा	✓	✓		✓	✓
५ पटक सम्म भएमा	✓	✓	✓	✓	✓

३. मुसुरो

- हिउँदे वर्षा पछि सापेक्षिक आर्द्रता ८५% भन्दा बढी, २४ घण्टा सम्म मुसुरो बालीका पातहरु चिसो भइरहेमा र ८ घण्टा सम्म १०° सेल्सियस भन्दा कम तापक्रम भई रहेको खण्डमा मुसुरो बालीमा स्टेमफाइलम डडुवा रोग आउन सक्छ। त्यसकारण बालीलाई यो रोग बाट बचाउन समयमा नै दुसरीनासक विषादी मेन्कोजेव २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा छर्नुहोस्।
- बोट ओईलाउने रोगको रोकथामको लागि २ ग्राम वेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर मुसुरोको बोट भिज्ने गरि छर्नुहोस्।
- मुसुरोको फेद काट्ने कीराको ब्यबस्थापनको लागि क्लोरपाइरिफस २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई साँझपख छर्नुहोस्। साथै काँचो मल प्रयोग नगर्नुहोस्, उचित सिँचाईको ब्यबस्था गर्नुहोस्।

४. अरहर

- कोसामा लाग्ने गवारो (पड बोरर) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा HaNPV (हेली एन. पि. भी.) २५० LE को १.५ एम.एल. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा व्याक्टेरिया जन्य (बी.टी.) Bt (डाई पेल, बायो लेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सी. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि स्प्रे गर्नुहोस्।

ग. फलफूल बाली

- सबै जातका फलफूलमा सबै प्रकारका प्रांगारिक तथा रासायनिक मलखादको सिफारिस मात्रा दिने उपयुक्त समय यहि हो। मलखाद मुल काण्डबाट कम्तीमा पनि २ फीट टाढा हुने गरी कुलेसो बनाई राखी माटोले पुरी सिँचाई गर्नुहोस्। सिँचाईको सुविधा नभएका कृषकहरूले मलखाद राखी सकेपछि खर, पराल, पात पतिङ्गर, सुकेको वस्तुहरूको छापो दिनुहोस्।
- कागतीमा क्याङ्कर रोग लागेको भए बोर्डो मिक्स्चर १% (१ लिटर पानीमा १० ग्राम चुन र १० ग्राम नीलोतुथो मिसाएर बनाएको घोल) छर्नुहोस्।
- कागतीको हाँगा बिँगामा चोप निस्कने समस्या देखा परेको छ भने लाग्ने चक्कुले चोप सहितको बोक्रा राम्रोसँग खुर्केर बोर्डो पेष्ट वा रेडो मायल को पेष्ट बनाएर लगाउनुहोस्।
- यस वर्ष केरा खेती सुरु गर्नु भएका कृषकहरूको बगैँचामा ब्याक्टेरियाबाट टुप्पो मर्ने रोग व्यापक रूपमा फैलिएको पाइएकोले उक्त ब्याक्टेरियाबाट जोगाउन १% बोर्डो मिश्रणको घोल (१ लिटर पानीमा १० ग्राम चुन र १० ग्राम नीलोतुथो मिसाएर बनाएको घोल) टुप्पो भिज्ने गरि छर्नुहोस्।
- सिँचाईको सुविधा भएका जमिनमा व्यवसायिक केरा खेती गर्ने कृषकहरूले केरा लगाउन यस समयमा जग्गाको तयारी गर्नुहोस्।
- केराको गुवो सुक्ने समस्याको ब्यवस्थापनको लागि साफ २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई प्रत्येक ७-१० दिनको फरकमा ३-४ पटक छर्नुहोस्। यसो गर्दा पनि नियन्त्रण नभएमा कृषि विकास कार्यालयमा सम्पर्क गर्नुहोस्।

घ. तरकारी बालीहरू

आलु

आलु भण्डारण विधि:-

आलुलाई अँध्यारो, सुख्खा र चिसो (छोटो समयको लागि १०° सेल्सियस भन्दा कम र लामो समयको लागि तथा बीउ भण्डारणको लागि २-४° सेल्सियस तापक्रममा) ठाउँमा काठका बाकस, प्लाष्टिकका क्रेट वा रयाकमा फिजाएर ३ तहसम्म मिलाएर राख्नुहोस्। यसरी राख्दा दुई तहको बीचमा पत्रिका ओछ्याएर राख्नुहोस्। लामो समयसम्म भण्डारण गर्नुपर्ने आलुलाई अँध्यारो, सुख्खा र चिसो कोठामा १०-१५° सेल्सियस तापक्रममा २ हप्तासम्म नचलाईकन राख्नाले बोक्रा बाक्लिन्छ र दानामा रहेको धूलो पनि सुक्छ, त्यसपछि धूलो सफा गरेर माथि भनिउँदै गरी भण्डारण गर्नुहोस्। रोगकीराले क्षति नपुर्याएका, चोटपटक नलागेका दाना भण्डारण गर्नुपर्छ तर यस्ता दानालाई फ्रिजमा र डिफ्रिजमा, अन्य फलफूलको नजिक भण्डारण गर्नु हुँदैन र भण्डारण गर्नु ठीक अघि पानीले पखाल्नु पनि हुँदैन।

- गोलभेंडाको डढुवा व्यवस्थापनको लागि डढुवाको प्रकोप आँकलन गर्न फिल्ड निरीक्षण गर्नुहोस्। यदि डढुवाको प्रकोप कम छ भने मेन्कोजेब ७५% डब्लु.पि. २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस्। यदि डढुवाको प्रकोप बढि नै छ भने क्रिलाक्सिल एम.जेड. ७२% डब्लु.पि. को धुलो २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस्।
- काउली, बन्दा लगाएको ४५-५० दिन भईसकेको भएमा ७-१०ग्राम यूरिया (१ चम्चा) प्रत्येक बोटको वरिपरि घेरा बनाई राखी पुर्नुहोस्। यसरी दोश्रो टपड्रेस गरिसकेपछि सिँचाई गर्नुहोस्।
- हिउँदे तरकारी बालीको जरा कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयरबाट फेद भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- खुर्सानीको फल लागिसकेको अवस्थामा पात तथा फलमा लाग्ने थोप्ले रोग (सर्कास्पोरा र एन्थ्राक्नोज रोग) लाग्नसक्ने हुनाले बेभिष्टिन ५०% डब्लु. पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगरि छर्नुहोस्।
- फल दिने बाली गोलभेंडा, भण्टा, खुर्सानी र भेंडै खुर्सानी लाई अरु बाली भन्दा अलि बढि खाद्यतत्वको आवश्यकता हुनाले पहिलो बाली टिपिएको हरेक १५-२० दिनको फरकमा युरिया मल १० ग्राम प्रति बोटको दरले टपड्रेस गर्नुहोस्। यस्तै गरि सुक्ष्म खाद्य तत्व जस्तै मल्टिट्रिप्लेक्स / ट्रिप्लेक्स / एग्रोमिन लाई २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर बोटमा स्प्रे गर्नुहोस्।

अन्य

- सापेक्षिक आर्द्रता घटबढ भइरहने हुनाले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरूलाई रोग तथा कीराबाट बचाउन समय-समयमा हेरचाह गर्नुहोस् ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन् । तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं । मित्रजीव कीराहरू जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं ।
- मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमीत अवलोकन गर्नुहोस् ।

ड. बाली संरक्षण

१. लाही (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि भोलीपल्ट छर्कनु राम्रो हुन्छ ।
- मालाथियन ५० इ.सी; २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि छर्कनुहोस् ।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

च. पशुपालन

- कुखुरामा बिफर रोग लाग्न नदिन ६ देखि ८ हप्ताका कुखुरालाई पखेटाको भित्री भागमा तयार पारेको खोपमा चोबलेर सियोले ३-४ पटक खोप दिनुहोस् ।
- कुखुराको सि.आर.डि./निमोनियाको लागि टाइलोसिन टारिग्ट नामक औषधी भेटेरिनरियन/अनुभवी प्राविधिकको सल्लाहमा सफा पानीमा घुलेर ४-५ दिनसम्म खान दिनुहोस् ।
- पि.पि.आर रोग लाग्न नदिन ३ महिना भन्दा माथिका भेडा-बाख्रामा सो रोगको भ्याक्सिन लगाउनुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।
- गाई, भैंसी तथा सुँगुरहरूमा खोरेत रोग लाग्न नदिन पशु सेवा कार्यालयको समन्वयमा सो रोगको भ्याक्सिन ६-६ महिनामा लगाउनुहोस् ।
- माछा पोखरीमा तापक्रम कम रहेकोले भुमिगत पानी (वोरिङ्ग वा ट्युब वेल) ले पोखरीको पानीलाई विस्थापित गर्नुहोस् । साथै माछालाई धेरै नचलाउनुहोस् ।

छ. घाँसेबाली

- जै / बर्सिम घाँसेको प्रत्येक कटाई पश्चात् १.२ के.जी. युरिया प्रति कट्टाको दरले टप ड्रेसिङ गरि सिंचाइ गर्नुहोस् ।

~§§§§§§§§§§§§§§§§§§~

वर्ष : १ अंक: ३२

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : ९ फाल्गुन २०७२

अवधि : ०७ फाल्गुन २०७२ – १३ फाल्गुन २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने: PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section/MFD, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

२२ माघ – २८ माघ २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	१.१
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२४.३ – २६.५
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	६.६ – १३.५
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	९६.६ – ९९.०
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	४२.८ – ५८.७
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	३.३ – ७.७५
हावाको दिशाको दायरा	दक्षिण-पश्चिम

२९ माघ – ०६ फाल्गुन २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	२९ माघ	०१ फाल्गुन	०२ फाल्गुन	०३ फाल्गुन	०४ फाल्गुन	०५ फाल्गुन	०६ फाल्गुन
वर्षा (मि.मी.)	०.०	०.०	०.०	१.१	०.०	०.०	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	२५.२	२४.३	२५.९	२६.३	२६.५	२६.४	२६.५
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	६.६	९.०	१०.२	१३.५	९.६	८.६	९.६
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	९७.४	९६.६	९७.७	९९.०	९८.८	९८.८	९७.६
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	४४.०	५८.१	५८.७	४७.६	४५.०	४८.६	४२.८
हावाको गति (मि./से.)	३.७५	१.७५	७.७५	४.५	३.५	१.२५	३.३
हावाको दिशा	दक्षिण-पश्चिम	पुर्व	दक्षिण	पश्चिम	दक्षिण-पश्चिम	दक्षिण-पुर्व	दक्षिण-पश्चिम

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

गत हप्ताको समग्र मौसमी विश्लेषण

गत हप्ताको मौसम सामान्यतया सफा रह्यो । साताको उत्तरार्धमा भने पश्चिमी वायुका कारण आर्शिक बदली रह्यो । एक-दुई दिन बाहेक हुस्सु अथवा तुवांलोको प्रभाव रहेन । दिउँसोको तापक्रम साताको शुरुवातमा लगभग स्थिर रहेपनि साताको मध्य तिर बढेर ३२° सेल्सियस सम्म पुग्यो ।

आउँदो हप्ताको मौसमी अवस्था

आगामी हप्ताको मौसम सफा रहनेछ । बादलको मात्रा न्युन हुनाले दिउँसोको तापक्रम पनि बढ्नेछ । साताको शुरुवातमा बिहानीपख हुस्सुको प्रभाव रहेपनि साताको मध्यसम्ममा त्यो हट्नेछ र दिन सफा रहनेछ । औसत आर्द्रता ६०% भन्दा माथी रहनेछ ।

ख. बालीनाली

१. गहुँ

- गहुँ खेतीबाट राम्रो उत्पादन लिनको लागि सिंचाइ सुबिधाको उपलब्धता हेरी १-५ पटक सम्म सिंचाई गर्नुहोस् ।

सिंचाइ सुबिधाको उपलब्धता	गहुँ बाली को अवस्था				
	छरेको २१-२५ दिन	३५ दिन	५०-५५ दिन	बाला लाग्नु अघि	दुध पस्ने बेलामा (Milking Stage)
१ पटक मात्र भएमा	✓				
२ पटक मात्र भएमा	✓			✓	
३ पटक मात्र भएमा	✓			✓	✓
४ पटक मात्र भएमा	✓	✓		✓	✓
५ पटक सम्म भएमा	✓	✓	✓	✓	✓

२. मुसुरो

- मुसुरो बालीलाई स्टेमफाइलम डडुवा रोगबाट बचाउन समयमा नै दुसिनासक विषादी मेन्कोजेव २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।
- बोट ओईलाउने रोगको रोकथामको लागि २ ग्राम वेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर मुसुरोको बोट भिज्ने गरि छर्नुहोस् ।
- मुसुरोको फेद काट्ने कीराको ब्यबस्थापनको लागि क्लोरपाइरिफस २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई साँझपख छर्नुहोस् । साथै काँचो मल प्रयोग गर्नुहुदैन र उचित सिंचाईको ब्यबस्था गर्नुहोस् ।

३. अरहर

- कोसामा लाग्ने गवारो (पड बोरर) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा *HaNPV* (हेली एन. पि. भी.) २५० LE को १.५ एम.एल. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा व्याक्टेरिया जन्य (बी.टी.) *Bt* (डाई पेल, बायो लेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सी. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि स्प्रे गर्नुहोस् ।

ग. फलफूल बाली

- कागतीमा क्याङ्कर रोग लागेको भए बोर्डो मिक्स्चर १% (१ लिटर पानीमा १० ग्राम चुन र १० ग्राम नीलोतुथो मिसाएर बनाएको घोल) छर्नुहोस् ।
- कागतीको हाँगा बिँगाँमा चोप निस्कने समस्या देखा परेको छ भने लाग्ने चक्कुले चोप सहितको बोक्रा राम्रोसँग खुर्केर बोर्डो पेष्ट वा

रेडो मायल को पेश बनाएर लगाउनुहोस् ।

- यस वर्ष केरा खेती सुरु गर्नु भएका कृषकहरूको बगैँचामा ब्याक्टेरियाबाट टुप्पो मर्ने रोग व्यापक रूपमा फैलिएको पाइएकोले उक्त ब्याक्टेरियाबाट जोगाउन १% बोर्डो मिश्रणको घोल (१ लिटर पानीमा १० ग्राम चुन र १० ग्राम नीलोतुथो मिसाएर बनाएको घोल) टुप्पो भिज्ने गरि छर्नुहोस् ।
- केराको गुवो सुक्ने समस्याको ब्यवस्थापनको लागि साफ २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई प्रत्येक ७-१० दिनको फरकमा ३-४ पटक छर्नुहोस् । यसो गर्दा पनि नियन्त्रण नभएमा जिल्ला कृषि विकास कार्यालयमा सम्पर्क गर्नुहोस् ।

घ. तरकारी बालीहरु

आलु

आलु भण्डारण विधि:-

आलुलाई अँध्यारो, सुख्खा र चिसो (छोटो समयको लागि १०° सेल्सियस भन्दा कम र लामो समयको लागि तथा बीउ भण्डारणको लागि २-४° सेल्सियस तापक्रममा) ठाउँमा काठका बाकस, प्लाष्टिकका क्रेट वा रयाकमा फिँजाएर ३ तहसम्म मिलाएर राख्नुपर्छ । यसरी राख्दा दुई तहको बीचमा पत्रिका ओछ्याएर राख्नुपर्छ । लामो समयसम्म भण्डारण गर्नुपर्ने आलुलाई अँध्यारो, सुख्खा र चिसो कोठामा १०-१५° सेल्सियस तापक्रममा २ हप्तासम्म नचलाईकन राख्नाले बोक्रा बाक्लिनन्छ र दानामा रहेको धूलो पनि सुक्छ, त्यसपछि धूलो सफा गरेर माथि भनिएझैँ गरी भण्डारण गर्नुपर्छ । रोगकीराले क्षति नपुर्याएका, चोटपटक नलागेका दाना भण्डारण गर्नुपर्छ तर यस्ता दानालाई फ्रिजमा र डिफ्रिजमा, अन्य फलफूलको नजिक भण्डारण गर्नु हुँदैन र भण्डारण गर्नु ठीक अघि पानीले पखाल्नु पनि हुँदैन ।

- भण्टाको डाँठ सुक्ने रोगको लागि बेभिष्टिन ५०% डब्लु. पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।

चित्र - भाँटाको डाँठ सुक्ने रोग

- गोलभेंडाको डढुवा व्यवस्थापनको लागि डढुवाको प्रकोप आँकलन गर्न फिल्ड निरीक्षण गर्नुहोस् । यदि डढुवाको प्रकोप कम छ भने मेन्कोजेब ७५% डब्लु.पि. २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस् । यदि डढुवाको प्रकोप बढि नै छ भने क्रिलाक्सिल एम.जेड. ७२% डब्लु.पि. को धुलो २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस् ।
- हिउँदे तरकारी बालीको जरा कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेरबाट फेद भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- खुर्सानीको फल लागिसकेको अवस्थामा पात तथा फलमा लाग्ने थोप्ले रोग (सर्कास्पोरा र एन्थ्राकनोज रोग) लाग्नसक्ने हुनाले बेभिष्टिन ५०% डब्लु. पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- फल दिने बाली गोलभेंडा, भण्टा, खुर्सानी र भेंडे खुर्सानी लाई अरु बाली भन्दा अलि बढि खाद्यतत्वको आवश्यकता हुनाले पहिलो बाली टिपिएको हरेक १५-२० दिनको फरकमा युरिया मल १० ग्राम प्रति बोटको दरले टपड्रेस गर्नुहोस् । यस्तै गरि सुक्ष्म खाद्य तत्व जस्तै मल्टिप्लेक्स / ट्रिप्लेक्स / एग्रोमिन लाई २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर बोटमा स्प्रे गर्नुहोस् ।

अन्य

- सापेक्षिक आर्द्रता घटबढ भइरहने हुनाले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरूलाई रोग तथा कीराबाट बचाउन समय-समयमा हेरचाह गर्नुहोस् ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन् । तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं । मित्रजीव कीराहरू जस्तै

माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारूला, नमस्ते कीरा (प्रेइड्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं ।

- मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस् ।

कम्पोस्ट मल बनाउने तरिका

माटोको उत्पादकत्व जोगाउन प्रांगारिक पदार्थको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । गाई बस्तुको मलले नपुगेमा वरिपरि पाइने झारपात, स्याउला आदि कुहाएर कम्पोस्ट मल बनाउन सकिन्छ । १ मीटर गहिरो र १ - २ मीटर चाक्लो खाडल खनी झारपात, स्याउला र कोसेबालीहरूको इयांग विभिन्न तहमा खाडलमा जम्मा गर्नुपर्छ । छिटो र राम्रोसंग कुहियोस भनेर खाडलको शुरुमा र प्रत्येक तहको बिच-बिचमा जङ्गलको माटो, गोबरमल आदि कुराहरु जोरनको रुपमा राख्नुहोस् । खाडल भरिएपछि माथिबाट हिलो माटो वा खरानीले टाली स्याउला वा प्लास्टिकले छोप्नुपर्दछ । कुहिनको लागि चिस्यान चाहिने हुनाले डुबान नहुने गरी राम्रोसंग कुहिने बेला सम्म गाई बस्तुको गहुँत र घरमा खेर गएको पानी खाडलमा जाने व्यवस्था मिलाउनुहोस् ।

मिश्रणको कुहिने क्षमता र बाहिरको तापक्रम अनुसार ३० देखि ५० दिनमा मिश्रणलाई फर्काउनु पर्छ । नजिकै अर्को खाडल खन्दा फर्काउन सजिलो हुन्छ । ठाउँ अनुसार ३ देखि ६ महिनामा राम्रोसंग कुहिएको कम्पोस्ट मल तयार हुन्छ । बालीहरूको आवश्यकता अनुसार तयारी कम्पोस्ट मललाई तुरुन्तै प्रयोग गर्न पनि सकिन्छ र पछिको लागि संचय गरेर राख्न पनि सकिन्छ ।

ड. बाली संरक्षण

१. लाही (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिजेगरि भोलीपल्ट छर्कनु राम्रो हुन्छ ।
- मालाथियन ५० इ.सी.; २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिजेगरि छर्कनुहोस् ।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

च. पशुपालन

- कुखुरामा बिफर रोग लाग्न नदिन ६ देखि ८ हप्ताका कुखुरालाई पखेटाको भित्री भागमा तयार पारेको खोपमा चोबलेर सियोले ३-४ पटक खोप दिनुहोस् ।
- कुखुराको सि.आर.डि./निमोनियाको लागि टाइलोसिन टाटरेट नामक औषधी भेटेरिनरियन/अनुभवी प्राविधिकको सल्लाहमा सफा पानीमा घुलेर ४-५ दिनसम्म खान दिनुहोस् ।
- पि.पि.आर रोग लाग्न नदिन ३ महिना भन्दा माथिका भेडा-बाख्रामा सो रोगको भ्याक्सिन लगाउनुहोस् ।
- गाई, भैंसी तथा सुँगुरहरूमा खोरेत रोग लाग्न नदिन पशु सेवा कार्यालयको समन्वयमा सो रोगको भ्याक्सिन ६-६ महिनामा लगाउनुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।
- खाने माछा उत्पादनको लागि सुख्खा बनाएर राखेको पोखरीमा चूना ५०० के.जी. प्रति हेक्टर (१७ के.जी. प्रति कठ्ठा) र गोबर मल ३ टन प्रति हेक्टर (१०० के.जी. प्रति कठ्ठा) राखेर पानीले भर्ने र एक हप्तापछि माछाको ठूलो भुराहरु राख्नुहोस् ।

छ. घाँसेबाली

- जै/बर्सिम घाँसको प्रत्येक कटाई पश्चात् १.२ के.जी. युरिया प्रति कठ्ठाको दरले टप ड्रेसिड गरि सिंचाइ गर्नुहोस् ।

~\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$~

वर्ष : १ अंक: ३३

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : १४ फाल्गुन २०७२

अवधि : १४ फाल्गुन २०७२ – २० फाल्गुन २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने: PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section/MFD, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

२९ माघ – ०६ फाल्गुन २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२७.९ – ३२.८
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	६.६ – १०.७
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	८४.१ – ९८.७
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	२८.१ – ३२.२
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	१.५ – ८.२५
हावाको दिशाको दायरा	दक्षिण-पुर्व

०७ फाल्गुन – १३ फाल्गुन २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	०७ फाल्गुन	०८ फाल्गुन	०९ फाल्गुन	१० फाल्गुन	११ फाल्गुन	१२ फाल्गुन	१३ फाल्गुन
वर्षा (मि.मी.)	०.०	छिट्टा	१.०	०.०	०.०	०.०	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	३३.८	२८.५	२५.८	२४.३	२६.९	२८.३	२८.०
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	१२.०	१५.६	१६.०	१४.४	९.८	११.६	१२.६
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	९५.७	९२.६	१००	९३.९	९८.९	९२.३	८९.५
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	२९.५	४७.५	६२.६	६८.७	४५.४	४२.३	४३.७
हावाको गति (मि./से.)	७.०	५.७५	९.५	१.७५	५.०	२.२५	०.७५
हावाको दिशा	दक्षिण-पश्चिम	दक्षिण-पुर्व	दक्षिण	दक्षिण-पुर्व	दक्षिण-पश्चिम	दक्षिण-पुर्व	उत्तर-पुर्व

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

गत हप्ताको समग्र मौसमी विश्लेषण

गत हप्ताको मौसम सामान्यतया सफा रह्यो । साताको उत्तरार्धमा भने पश्चिमी वायुका कारण आंशिक बदली रह्यो । एक दुई दिन बाहेक हुस्सु अथवा तुँवालोको प्रभाव रहेन । दिउँसोको तापक्रम साताको शुरुवातमा लगभग स्थिर रहेपनि साताको मध्यतिर बढेर ३१° सेल्सियस सम्म पुग्यो ।

आउँदो हप्ताको मौसमी अवस्था

आगामी हप्ताको मौसम सफा रहनेछ । बादलको मात्रा न्यून हुनाले दिउँसोको तापक्रम पनि बढ्नेछ । साताको शुरुवातमा बिहानीपख हुस्सुको प्रभाव रहेपनि साताको मध्यसम्ममा त्यो हट्नेछ र दिन सफा रहनेछ । औसत आर्द्रता ६०% भन्दा माथी रहनेछ ।

ख. बालीनाली

१. गहुँ

- गहुँ खेतीबाट राम्रो उत्पादन लिनको लागि सिंचाइ सुबिधाको उपलब्धता हेरी १-५ पटक सम्म सिंचाई गर्नुहोस् ।

सिंचाइ सुबिधाको उपलब्धता	गहुँ बाली को अवस्था				
	छरेको २१-२५ दिन	३५ दिन	५०-५५ दिन	बाला लाग्नु अघि	दुध पस्ने बेलामा (Milking Stage)
१ पटक मात्र भएमा	✓				
२ पटक मात्र भएमा	✓			✓	
३ पटक मात्र भएमा	✓			✓	✓
४ पटक मात्र भएमा	✓	✓		✓	✓
५ पटक सम्म भएमा	✓	✓	✓	✓	✓

२. मुसुरो

- मुसुरो बालीलाई स्टेमफाइलम डडुवा रोगबाट बचाउन समयमा नै दुसीनासक विषादी मेन्कोजेव २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।
- बोट ओईलाउने रोगको रोकथामको लागि २ ग्राम वेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर मुसुरोको बोट भिज्ने गरि छर्नुहोस् ।

३. अरहर

- कोसामा लाग्ने गवारो (पड बोरर) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा *HaNPV* (हेली एन. पि. भी.) २५० LE को १.५ एम.एल. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा व्याक्टेरिया जन्य (बी.टी.) *Bt* (डाई पेल, बायो लेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सी. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि स्प्रे गर्नुहोस् ।

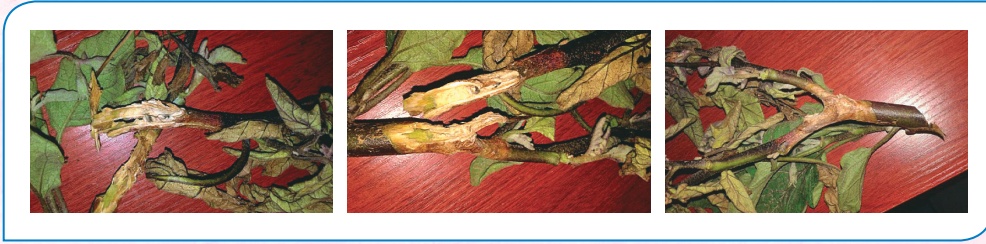
ग. फलफूल बाली

- कागतीमा क्याङ्कर रोग लागेको भए बोर्डो मिक्स्चर १% (१ लिटर पानीमा १० ग्राम चुन र १० ग्राम नीलोतुथो मिसाएर बनाएको घोल) छर्नुहोस् ।
- कागतीको हाँगा बिँगामा चोप निस्कने समस्या देखा परेको छ भने लाग्ने चक्कुले चोप सहितको बोक्रा राम्रोसँग खुर्केर बोर्डो पेष्ट वा रेडो मायल को पेष्ट बनाएर लगाउनुहोस् ।

- यस वर्ष केरा खेती सुरु गर्नु भएका कृषकहरूको बगैँचामा ब्याक्टेरियाबाट टुप्पो मर्ने रोग व्यापक रूपमा फैलिएको पाइएकोले उक्त ब्याक्टेरियाबाट जोगाउन १% बोर्डो मिश्रणको घोल (१ लिटर पानीमा १० ग्राम चुन र १० ग्राम नीलोतुथो मिसाएर बनाएको घोल) टुप्पो भिज्ने गरि छन्नुहोस् ।
- केराको गुवो सुक्ने समस्याको व्यवस्थापनको लागि साफ २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई प्रत्येक ७-१० दिनको फरकमा ३-४ पटक छन्नुहोस् । यसो गर्दा पनि नियन्त्रण नभएमा जिल्ला कृषि विकास कार्यालयमा सम्पर्क गर्नुहोस् ।

घ. तरकारी बालीहरू

- भण्टाको डाँठ सुक्ने रोगको लागि बेभिष्टिन ५०% डब्लु. पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगरि छन्नुहोस् ।

चित्र - भण्टाको डाँठ सुक्ने रोग

- गोलभेंडाको डडुवा व्यवस्थापनको लागि डडुवाको प्रकोप आँकलन गर्न फिल्ड निरीक्षण गर्नुहोस् । यदि डडुवाको प्रकोप कम छ भने मेन्कोजेब ७५% डब्लु.पि २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस् । यदि डडुवाको प्रकोप बढि नै छ भने क्रिलाक्सिल एम.जेड. ७२% डब्लु.पि. को धुलो २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुहोस् ।
- तरकारी बालीको जरा कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयरबाट फेद भिज्नेगरि छन्नुहोस् ।
- खुर्सानीको फल लागिसकेको अवस्थामा पात तथा फलमा लाग्ने थोप्ले रोग (सर्कास्पोरा र एन्थ्राक्नोज रोग) लाग्नसक्ने हुनाले बेभिष्टिन ५०% डब्लु. पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगरि छन्नुहोस् ।
- फल दिने बाली गोलभेंडा, भण्टा, खुर्सानी र भेंडे खुर्सानी लाई अरु बाली भन्दा अलि बढि खाद्यतत्वको आवश्यकता हुनाले पहिलो बाली टिपिएको हरेक १५-२० दिनको फरकमा युरिया मल १० ग्राम प्रति बोटको दरले टपड्रेस गर्नुहोस् । यस्तै गरि सुक्ष्म खाद्य तत्व जस्तै मल्टिप्लेक्स / ट्रिप्लेक्स / एग्रोमिन लाई २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर बोटमा स्प्रे गर्नुहोस् ।

अन्य

- सापेक्षिक आर्द्रता घट्बढ भइरहने हुनाले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरूलाई रोग तथा कीराबाट बचाउन समय-समयमा हेरचाह गर्नुहोस् ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन् । तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं । मित्रजीव कीराहरू जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं ।
- मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस् ।

कम्पोस्ट मल बनाउने तरिका

माटोको उत्पादकत्व जोगाउन प्रांगारिक पदार्थको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । गाई वस्तुको मलले नपुगेमा वरिपरि पाइने झारपात, स्याउला आदि कुहाएर कम्पोस्ट मल बनाउन सकिन्छ । १ मीटर गहिरो र १ - २ मीटर चाक्लो खाडल खनी झारपात, स्याउला र कोसेबालीहरूको इयांग विभिन्न तहमा खाडलमा जम्मा गर्नुपर्छ । छिटो र राम्रोसंग कुहियोस भनेर खाडलको शुरुमा र प्रत्येक तहको बिच-बिचमा जङ्गलको माटो, गोबरमल आदि कुराहरू जोरनको रूपमा राख्नुहोस् । खाडल भरिएपछि माथिबाट हिलो माटो वा खरानीले टाली स्याउला वा प्लास्टिकले छोप्नुपर्दछ । कुहिनको लागि चिस्यान चाहिने हुनाले डुबान नहुने गरी राम्रोसंग कुहिने बेला सम्म गाई वस्तुको गहुँत र घरमा खेर गएको पानी खाडलमा जाने व्यवस्था मिलाउनुहोस् । मिश्रणको कुहिने क्षमता र बाहिरको तापक्रम अनुसार ३० देखि

५० दिनमा मिश्रणलाई फर्काउनु पर्छ । नजिकै अर्को खाडल खन्दा फर्काउन सजिलो हुन्छ । ठाउँअनुसार ३ देखि ६ महिनामा राम्रोसंग कुहिएको कम्पोस्ट मल तयार हुन्छ । बालीहरुको आवश्यकता अनुसार तयारी कम्पोस्ट मललाई तुरुन्तै प्रयोग गर्न पनि सकिन्छ र पछिको लागि संचय गरेर राख्न पनि सकिन्छ ।

ड. बाली संरक्षण

१. लाही (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि भोलीपल्ट छर्कनु राम्रो हुन्छ ।
- मालाथियन ५० इ.सी; २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि छर्कनुहोस् ।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

च. पशुपालन

- कुखुरामा बिफर रोग लाग्न नदिन ६ देखि ८ हप्ताका कुखुरालाई पखेटाको भित्री भागमा तयार पारेको खोपमा चोबलेर सियोले ३-४ पटक खोप दिनुहोस् ।
- कुखुराको सि.आर.डि./निमोनियाको लागि टाइलोसिन टाटरेट नामक औषधी भेटेरिनरियन/अनुभवी प्राविधिकको सल्लाहमा सफा पानीमा घुलेर ४-५ दिनसम्म खान दिनुहोस् ।
- पि.पि.आर रोग लाग्न नदिन ३ महिना भन्दा माथिका भेडा-बाख्रामा सो रोगको भ्याक्सिन लगाउनुहोस् ।
- गाई, भैंसी तथा सुँगुरहरुमा खोरेत रोग लाग्न नदिन पशु सेवा कार्यालयको समन्वयमा सो रोगको भ्याक्सिन ६-६ महिनामा लगाउनुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।
- खाने माछा उत्पादनको लागि सुख्खा बनाएर राखेको पोखरीमा चूना ५०० के.जी. प्रति हेक्टर (१७ के.जी. प्रति कठ्ठा) र गोबर मल ३ टन प्रति हेक्टर (१०० के.जी. प्रति कठ्ठा) राखेर पानीले भर्ने र एक हप्तापछि माछाको ठूलो भुराहरु राख्ने ।

छ. घाँसेबाली

- जै / बर्सिम घाँसको प्रत्येक कटाई पश्चात् १.२ के.जी. युरिया प्रति कठ्ठाको दरले टप ड्रेसिड गरि सिंचाइ गर्नुहोस् ।

~§§§§§§§§§§§§§§§§§§~

वर्ष : १ अंक: ३४

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : २१ फाल्गुन २०७२

अवधि : २१ फाल्गुन २०७२ – २७ फाल्गुन २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने: PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section/MFD, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

०७ फाल्गुन – १३ फाल्गुन २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	१.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२४.३ – ३३.८
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	९.८ – १६.६
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	८९.५ – १००
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	२९.५ – ६२.६
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	०.७५ – ९.५
हावाको दिशाको दायरा	दक्षिण-पश्चिम

१४ फाल्गुन – २० फाल्गुन २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	१४ फाल्गुन	१५ फाल्गुन	१६ फाल्गुन	१७ फाल्गुन	१८ फाल्गुन	१९ फाल्गुन	२० फाल्गुन
वर्षा (मि.मी.)	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	२९.९	२९.५	३१.३	३१.१	३१.७	३१.१	३१.५
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	१३.८	१५.२	१४.३	१५.८	१२.८	१३.२	१२.६
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	९०.१	८४.१	९५.९	८८.६	९१.४	९३.७	९५.७
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	४९.४	५१.५	३५.८	४४.०	३९.३	३६.५	३७.०
हावाको गति (मि./से.)	४.२५	४.२५	२.२५	३.२५	२.२५	२.७५	५.२५
हावाको दिशा	दक्षिण-पश्चिम	दक्षिण-पश्चिम	दक्षिण-पश्चिम	दक्षिण-पुर्व	दक्षिण-पुर्व	दक्षिण-पुर्व	उत्तर-पुर्व

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

गत हप्ताको समग्र मौसमी विश्लेषण

गत हप्ताको मौसम सामान्यतया सफा रह्यो । साताको मध्यमा भने पश्चिमी वायुका कारण आंशिक बदली रह्यो । बदली भएको दिन अधिकतम तापक्रममा सामान्य गिरावट भए पनि त्यसपछि अधिकतम तापक्रममा पुनः बढ्यो र साताको अन्तसम्म नै लगभग स्थिर रह्यो । साताभरी नै वायुको दिशा बिहानीपख पुर्वी र मध्यान्ह पछि उत्तर-पश्चिमी रह्यो ।

आउँदो हप्ताको मौसमी अवस्था

आगामी हप्ता स्थानीय वायु र पश्चिमी वायुको प्रभावका कारण मौसम आंशिक बदली रहनेछ । पश्चिमी वायुको प्रभावका कारण साताको शुरुवातमा सामान्य वर्षा हुनेछ । साताको मध्यमा आकाश केही खुले पनि आंशिक बदलीको अवस्था साताको अन्त सम्मै रहनेछ । आंशिक बदलीको कारण दिउँसोको तापक्रममा केहि घटबढ हुनेछ । औसत आर्द्रता ६०% भन्दा माथि रहनेछ ।

ख. बालीनाली

१. गहुँ

- गहुँ खेतीबाट राम्रो उत्पादन लिनको लागि सिंचाइ सुबिधाको उपलब्धता हेरी १-५ पटक सम्म सिंचाई गर्नुहोस् ।

सिंचाइ सुबिधाको उपलब्धता	गहुँ बाली को अवस्था				
	छरेको २१-२५ दिन	३५ दिन	५०-५५ दिन	बाला लामु अघि	दुध पस्ने बेलामा (Milking Stage)
१ पटक मात्र भएमा	✓				
२ पटक मात्र भएमा	✓			✓	
३ पटक मात्र भएमा	✓			✓	✓
४ पटक मात्र भएमा	✓	✓		✓	✓
५ पटक सम्म भएमा	✓	✓	✓	✓	✓

२. मुसुरो

- मुसुरो बालीलाई स्टेमफाइलम डडुवा रोगबाट बचाउन समयमा नै दुसिनासक विषादी मेन्कोजेव २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।
- बोट ओईलाउने रोगको रोकथामको लागि २ ग्राम वेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर मुसुरोको बोट भिज्ने गरि छर्नुहोस् ।

३. अरहर

- कोसामा लाग्ने गवारो (पड बोरर) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा *HaNPV* (हेली एन. पि. भी.) २५० LE को १.५ एम.एल. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा व्याक्टेरिया जन्य (बी.टी.) *Bt* (डाई पेल, बायो लेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सी. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि स्प्रे गर्नुहोस् ।

ग. फलफूल बाली

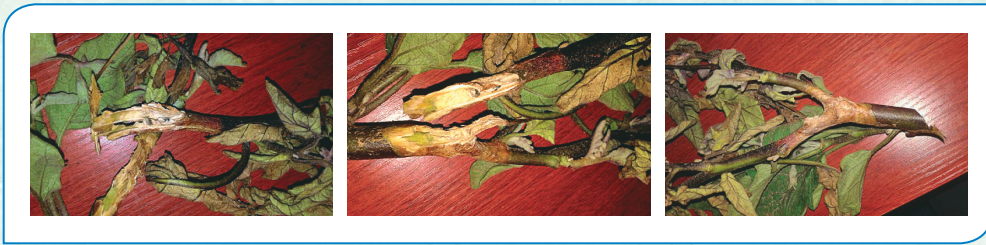
- टिस्यू कल्चर वा गानोबाट प्रशारण गरी लगाइएका केरा बगैँचामा अझै पनि गुवो कुहिने समस्या नहटेमा १% बोर्डो मिश्रण (१ लिटर पानीमा १० ग्राम चुन र १० ग्राम नीलोतुथो मिसाएर बनाएको घोल) छर्नुहोस् ।
- तापक्रम बढ्दै जाँदा केराको बोटमा गवारोको प्रकोप बढ्दै जाने हुँदा क्लोरोपारिफस ५% धुलो २.८ ग्राम प्रति बोट राख्नुहोस् ।

एकपटक राखिसकेपछि ६ महिना सम्म राख्नु पर्दैन ।

- केराको गुवो सुक्ने समस्याको व्यवस्थापनको लागि साफ २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई प्रत्येक ७-१० दिनको फरकमा ३-४ पटक छर्नुहोस् । यसो गर्दा पनि नियन्त्रण नभएमा जिल्ला कृषि विकास कार्यालयमा सम्पर्क गर्नुहोस् ।
- कागतीमा क्याङ्कर रोग लागेको भए बोर्डो मिक्सचर १% (१ लिटर पानीमा १० ग्राम चुन र १० ग्राम नीलोतुथो मिसाएर बनाएको घोल) छर्नुहोस् ।
- कागतीको हाँगा बिँगामा चोप निस्कने समस्या देखा परेको छ भने लाग्ने चक्कुले चोप सहितको बोक्रा राम्रोसँग खुर्केर बोर्डो पेष्ट वा रेडो मायलको पेष्ट बनाएर लगाउनुहोस् ।
- तापक्रम बढ्दै जाने भएकोले कागतीको बोटको डाँठमा प्वाल पार्ने गवारो कीरा र पुतलीको लार्वाको प्रकोप बढ्न सक्छ । बगैँचा निरीक्षण गरी नियन्त्रणका उपाय अपनाउनुहोस् ।
- फूल फुल्ने समय भएकोले कागती लिची, आँप खेती गर्नु भएका कृषकहरूले मौरीको भ्रमण प्रोत्साहन गर्न विषादी प्रयोग नगर्नुहोस् ।
- कागती, आँप, लिची खेती गर्नु भएका कृषकले केराउगेडे फल भएका भए प्लान्टोप्लेक्स नामक हर्मोन सिफारीस मात्रामा छरेमा फल झर्ने समस्या कम हुन्छ ।
- गत महिना सुक्ष्म खाद्यतत्व युक्त मल प्रयोग गर्नु भएको छैन भने अब ढिला नगर्नुहोस् । सुक्ष्म खाद्यतत्व युक्त एग्रोमिन वा मल्टिप्लेक्स २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली छर्नुहोस् ।

घ. तरकारी बालीहरू

- भण्टाको डाँठ सुक्ने रोगको लागि बेभिष्टिन ५०% डब्लु. पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।

चित्र - भण्टाको डाँठ सुक्ने रोग

- तरकारी बालीको जरा कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयरबाट फेद भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- फल दिने बाली गोलभेंडा, भण्टा, खुर्सानी र भेंडै खुर्सानी लाई अरु बाली भन्दा अलि बढि खाद्यतत्वको आवश्यकता हुनाले पहिलो बाली टिपिएको हरेक १५-२० दिनको फरकमा युरिया मल १० ग्राम प्रति बोटको दरले टपड्रेस गर्नुहोस् । यस्तै गरि सुक्ष्म खाद्य तत्व जस्तै मल्टिप्लेक्स / ट्रिप्लेक्स / एग्रोमिन लाई २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर बोटमा स्प्रे गर्नुहोस् ।
- खुर्सानीको फल लागिसकेको अवस्थामा पात तथा फलमा लाग्ने थोप्ले रोग (सर्कास्पोरा र एन्थ्राक्नोज रोग) लाग्नसक्ने हुनाले बेभिष्टिन ५०% डब्लु. पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।

शीत भण्डारमा आलु भण्डारण गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरू

आलु खनिसकेपछि चोटपटक नलागेका, नकुहिएका, स्वस्थ र बेदाग दाना छानी केही दिन छाँयामा सुकाइ टाँसिएको माटो झारेर साइज अनुसार ग्रेडिङ गरि अलग अलग जुटको बोरामा राख्नुपर्छ । आलुको जात, साइज, उत्पादन गर्ने संस्था वा व्यक्तिको नाम, तैल आदि जानकारीहरू रिबनमा मार्करले लेखेर बोराको भित्र र बाहिर राखी शीत भण्डारमा राख्नुपर्छ । आलुलाई शीत भण्डारमा गर्मी वा तातो अवस्थाबाट सिधै शीत भण्डारमा लैजाँदा आलु विग्रनसक्ने हुनाले केही समय शीतल ठाउँमा राखेर शीत भण्डारमा लैजानुपर्दछ ।

शीत भण्डारबाट आलु झिकेपछि ध्यान दिनुपर्ने कुराहरू

आलु शीत भण्डारबाट झिकेपछि एक दिन खुला ठाउँमा तर छहारीमा फिजाएर दानाको पसिना ओभाउन दिनुपर्छ। त्यसपछि कुहिएका, सडेगलेका दाना हटाई पुनः बोरामा प्याक गरि सम्बन्धित ठाउँमा लगेर न्यानो, उज्यालो, ओभानो र हावा खेल्ने ठाउँमा टुसाउन राख्नुपर्छ। दानाको सबै आँखामा हरिया छोटा र मोटा टुसा निस्केपछि मात्र बीउ आलु रोप्नुपर्छ।

अन्य

- सापेक्षिक आर्द्रता घटबढ भइरहने हुनाले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरूलाई रोग तथा कीराबाट बचाउन समय-समयमा हेरचाह गर्नुहोस्।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमीत अवलोकन गर्नुहोस्।

कम्पोस्ट मल बनाउने तरिका

माटोको उत्पादकत्व जोगाउन प्रांगारिक पदार्थको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ। गाई बस्तुको मलले नपुगेमा वरिपरि पाइने झारपात, स्याउला आदि कुहाएर कम्पोस्ट मल बनाउन सकिन्छ। १ मीटर गहिरो र १ - २ मीटर चाक्लो खाडल खनी झारपात, स्याउला र कोसेबालीहरूको झ्यांग विभिन्न तहमा खाडलमा जम्मा गर्नुपर्छ। छिटो र राम्रोसंग कुहियोस भनेर खाडलको शुरुमा र प्रत्येक तहको बिच-बिचमा जङ्गलको माटो, गोबरमल आदि कुराहरू जोरनको रूपमा राख्नुहोस्। खाडल भरिएपछि माथिबाट हिलो माटो वा खरानीले टाली स्याउला वा प्लास्टिकले छोप्नुपर्दछ। कुहिनको लागि चिस्यान चाहिने हुनाले डुबान नहुने गरी राम्रोसंग कुहिने बेला सम्म गाई वस्तुको गहुँत र घरमा खेर गएको पानी खाडलमा जाने व्यवस्था मिलाउनुहोस्। मिश्रणको कुहिने क्षमता र बाहिरको तापक्रम अनुसार ३० देखि ५० दिनमा मिश्रणलाई फर्काउनु पर्छ।

नजिकै अर्को खाडल खन्दा फर्काउन सजिलो हुन्छ। ठाउँअनुसार ३ देखि ६ महिनामा राम्रोसंग कुहिएको कम्पोस्ट मल तयार हुन्छ। बालीहरूको आवश्यकता अनुसार तयारी कम्पोस्ट मललाई तुरुन्तै प्रयोग गर्न पनि सकिन्छ र पछिको लागि संचय गरेर राख्न पनि सकिन्छ।

ड. बाली संरक्षण

१. लाही (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि भोलीपल्ट छर्कनु राम्रो हुन्छ।
- मालाथियन ५० इ.सी; २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि छर्कनुहोस्।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस्।

च. पशुपालन

- फाल्गुण-चैत महिनामा अधिकांश बाख्रा ब्याउने भएकोले, बाख्रापालक कृषकहरूले भर्खर ब्याएका तथा १ महिना सम्मका पाठा-पाठी भएका माऊहरूलाई सन्तुलित दाना तथा स्वच्छ पानीको व्यवस्थापनमा ध्यान दिनुहोस्।
- कुखुरामा बिफर रोग लाग्न नदिन ६ देखि ८ हप्ताका कुखुरालाई पखेटाको भित्री भागमा तयार पारेको खोपमा चोबलेर सियोले ३-४ पटक खोप दिनुहोस्।
- कुखुराको सि.आर.डि./निमोनियाको लागि टाइलोसिन टाटरिट नामक औषधी भेटेरिनरियन/अनुभवी प्राविधिकको सल्लाहमा सफा पानीमा घुलेर ४-५ दिनसम्म खान दिनुहोस्।
- पि.पि.आर. रोग लाग्न नदिन ३ महिना भन्दा माथिका भेडा-बाख्रामा सो रोगको भ्याक्सिन लगाउनुहोस्।

- गाई, भैंसी तथा सुँगुरहरुमा खोरेत रोग लाग्न नदिन पशु सेवा कार्यालयको समन्वयमा सो रोगको भ्याक्सिन ६-६ महिनामा लगाउनुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।
- खाने माछा उत्पादनको लागि सुख्खा बनाएर राखेको पोखरीमा चूना ५०० के.जी. प्रति हेक्टर (१७ के.जी. प्रति कठ्ठा) र गोबर मल ३ टन प्रति हेक्टर (१०० के.जी. प्रति कठ्ठा) राखेर पानीले भर्ने र एक हप्तापछि माछाको ठूलो भुराहरु राख्नुहोस् ।

छ. घाँसेबाली

- जै / बर्सिम घाँसको प्रत्येक कटाई पश्चात् १.२ के.जी. युरिया प्रति कठ्ठाको दरले टप ड्रेसिड गरि सिंचाइ गर्नुहोस् ।

~§§§§§§§§§§§§§§§§§§~

वर्ष : १ अंक : ३५

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : २८ फाल्गुन २०७२

अवधि : २८ फाल्गुन २०७२ – ०४ चैत्र २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने: PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section/MFD, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

१४ फागुन – २० फागुन २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२९.५ – ३१.७
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	१२.६ – १५.८
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	८४.१ – ९५.९
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	३५.८ – ५१.५
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	२.२५ – ५.२५
हावाको दिशाको दायरा	दक्षिण-पश्चिम

२१ फागुन – २७ फागुन २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	२१ फागुन	२२ फागुन	२३ फागुन	२४ फागुन	२५ फागुन	२६ फागुन	२७ फागुन
वर्षा (मि.मी.)	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	३३.०	३२.६	३२.६	३३.७	३३.०	३२.५	३१.५
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	१३.५	१५.१	१६.८	१५.१	१६.५	१३.५	१३.५
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	८५.८	९६.०	९४.४	९५.०	८६.७	९१.७	८९.८
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	३३.१	४२.३	३७.४	२८.७	३१.५	२८.०	३६.३
हावाको गति (मि./से.)	३.०	३.७५	३.७५	५.२५	५.५	१२.०	९.०
हावाको दिशा	उत्तर-पुर्व	दक्षिण-पुर्व	दक्षिण-पश्चिम	दक्षिण-पुर्व	दक्षिण-पुर्व	दक्षिण-पश्चिम	दक्षिण-पुर्व

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

गत हप्ताको समग्र मौसमी विश्लेषण

गत हप्ताको मौसम सामान्यतया सफा रह्यो । अधिकतम तापक्रम तथा न्युनतम तापक्रम सामान्यतया बढ्ने क्रममै रह्यो । गत हप्ताको अधिकतम तापक्रम ३१.७ देखि ३३ डिग्री सेल्सियसको बिच रह्यो भने न्युनतम तापक्रम १२.६ देखि १६.५ डिग्री सेल्सियस बिच रह्यो । साताभरी नै वायुको दिशा बिहानीपख पुर्वी र मध्यान्ह पछि उत्तर - उत्तर-पश्चिम बिच रह्यो भने वायुको गति ७.७२ मि./से. सम्म पुग्यो ।

आउँदो हप्ताको मौसमी अवस्था

आगामी हप्ताको शुरुमा स्थानिय वायु र पश्चिमी वायुको प्रभावका कारण मौसम सामान्य बदली रहनेछ । पश्चिमी वायुको प्रभावका कारण साताको शुरुवातमा मेघ गर्जन सहित सामान्य वर्षा हुने संभावना छ । साताको मध्यपछि आकाश सामान्यतया सफा रहनेछ । आंशिक बदलीको कारण अधिकतम तथा न्युनतम तापक्रममा केहि घटबढ हुनेछ ।

ख. बालीनाली

१. वसन्ते मकै

- मकै बालीमा फट्याङ्ग्राको आर्थिक क्षतीको अनुगमन गर्दा यदि ७-१२ वटा फट्याङ्ग्रा प्रति बर्ग मिटर पाइएमा मात्र विषादीको प्रयोग गर्नुहोस् । आर्थिक क्षती हुने अवस्थामा प्राविधिकको सल्लाह अनुसार मालाथियन ५०% ई.सी. २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले छर्नुहोस् ।

२. गहुँ

- गहुँ बालीबाट राम्रो उत्पादन लिनको लागि दानामा दुध पस्ने अवस्था (Milking Stage) मा सिंचाइ गर्नुहोस् ।

३. मुसुरो

- मुसुरो बालीलाई स्टेमफाइलम डढुवा रोगबाट बचाउन समयमा नै दुसीनासक विषादी मेन्कोजेव २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।
- बोट ओईलाउने रोगको रोकथामको लागि २ ग्राम वेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर मुसुरोको बोट भिज्ने गरि छर्नुहोस् ।

४. अरहर

- कोसामा लाने गवारो (पड बोरर) कीरा व्यवस्थापनको लागी १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा *HaNPV* (हेली एन. पि. भी.) २५० LE को १.५ एम.एल. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा व्याक्टेरिया जन्य (बी.टी.) *Bt* (डाई पेल, बायो लेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सी. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि स्प्रे गर्नुहोस् ।

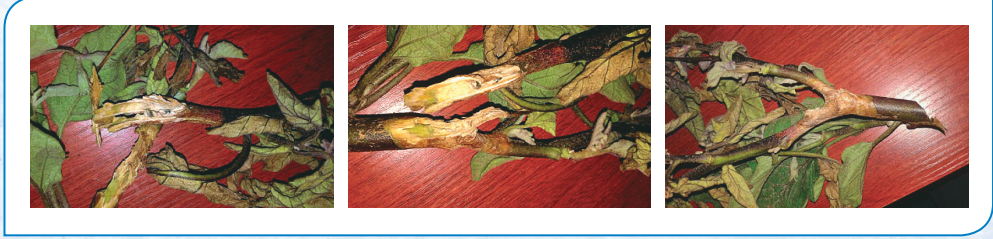
ग. फलफूल बाली

- तापक्रम बढ्दै जाने भएकोले कागतीको बोटको डाँठमा प्वाल पार्ने गवारो कीरा र पुतलीको लार्वाको प्रकोप बढ्न सक्छ । बगैँचा निरीक्षण गरी नियन्त्रणका उपाय अपनाउनुहोस् ।
- फूल फुल्ने समय भएकोले कागती लिची, आँप खेती गर्नु भएका कृषकहरूले मौरीको भ्रमण प्रोत्साहन गर्न विषादी प्रयोग नगर्नुहोस् ।
- कागती, आँप, लिची खेती गर्नु भएका कृषकले केराउ गेडे फल भएका भए प्लान्टोप्लेक्स नामक हर्मोन सिफारीस मात्रामा छरेमा फल झर्ने समस्या कम हुन्छ ।
- गत महिना सुक्ष्म खाद्यतत्व युक्त मल प्रयोग गर्नु भएको छैन भने अब ढिला नगर्नुहोस् । सुक्ष्म खाद्यतत्व युक्त एग्रोमिन वा मल्टिप्लेक्स २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर छर्नुहोस् ।

घ. तरकारी बालीहरु

- रूख कटहरको फल कुहिने समस्या देखिइरहेमा कपर युक्त विषादी २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली छन्नुहोस् । साथै फलको आकार असमान बृद्धि भई गज्याड-गुजुड देखिएमा सुक्ष्म खाद्य तत्वयुक्त घोल जस्तै मिराक्लोन वा मल्टिप्लेक्स पातमा छन्नुहोस् ।
- भण्टाको डाँठ सुक्ने रोगको लागि बेभिष्टिन ५०% डब्लु. पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगारि छन्नुहोस् ।

चित्र - भण्टाको डाँठ सुक्ने रोग

- तरकारी बालीको जरा कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयरबाट फेद भिज्नेगारि छन्नुहोस् ।
- फल दिने बाली गोलभेंडा, भण्टा लाई अरु बाली भन्दा अलि बढि खाद्यतत्वको आवश्यकता हुनाले पहिलो बाली टिपिएको हरेक १५-२० दिनको फरकमा युरिया मल १० ग्राम प्रति बोटको दरले टपड्रेस गर्नुहोस् । यस्तै गरि सुक्ष्म खाद्य तत्व जस्तै मल्टिप्लेक्स / ट्रिप्लेक्स / एग्रोमिन लाई २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर बोटमा स्प्रे गर्नुहोस् ।

फल कुहाउने औँसा

- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा फल कुहाउने औँसाबाट बच्नको लागि क्यु ल्युर युक्त बोटल ट्रयाप प्रति हेक्टर ८ ओटाको दरले राख्नुहोस् । साथै प्रत्येक २ हप्तामा नयाँ क्यु ल्युर युक्त बोटल परिवर्तन गर्नुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर प्रति हेक्टर २०-२५ ठाँउमा फूल फुल्नु अगाडि देखि १-१ महिनाको अन्तरमा छन्नुहोस् ।

शीत भण्डारमा आलु भण्डारण गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरु

आलु खनिसकेपछि चोटपटक नलागेका, नकुहिएका, स्वस्थ र बेदाग दाना छानी केही दिन छाँयामा सुकाइ टाँसिएको माटो झारेर साइज अनुसार ग्रेडिङ गरि अलग अलग जुटको बोरामा राख्नुपर्छ ।

आलुको जात, साइज, उत्पादन गर्ने संस्था वा व्यक्तिको नाम, तैल आदि जानकारीहरु रिबनमा मार्करले लेखेर बोराको भित्र र बाहिर राखी शीत भण्डारमा राख्नुपर्छ । आलुलाई शीत भण्डारमा गर्मी वा तातो अवस्थाबाट सिधै शीत भण्डारमा लैजाँदा आलु विग्रनसक्ने हुनाले केही समय शीतल ठाउँमा राखेर शीत भण्डारमा लैजानुपर्दछ ।

अन्य

- सापेक्षिक आर्द्रता घटबढ भइरहने हुनाले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरुलाई रोग तथा कीराबाट बचाउन समय-समयमा हेरचाह गर्नुहोस् ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरु हानिकारक हुदैनन् । तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं । मित्रजीव कीराहरु जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरुको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं ।
- मौरी धारमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस् ।

कम्पोस्ट मल बनाउने तरिका

माटोको उत्पादकत्व जोगाउन प्रांगारिक पदार्थको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । गाई बस्तुको मलले नपुगेमा वरिपरि पाइने झारपात, स्याउला आदि कुहाएर कम्पोस्ट मल बनाउन सकिन्छ । १ मीटर गहिरो र १-२ मीटर चाक्लो खाडल खनी झारपात, स्याउला र कोसेबालीहरुको

झ्यांग विभिन्न तहमा खाडलमा जम्मा गर्नुपर्छ । छिटो र राम्रोसंग कुहियोस भनेर खाडलको शुरुमा र प्रत्येक तहको बिच-बिचमा जङ्गलको माटो, गोबरमल आदि कुराहरु जोरनको रुपमा राख्नुहोस् । खाडल भरिएपछि माथिबाट हिलो माटो वा खरानीले टाली स्याउला वा प्लास्टिकले छोप्नुपर्दछ । कुहिनको लागि चिस्यान चाहिने हुनाले डुबान नहुने गरी राम्रोसंग कुहिने बेला सम्म गाई वस्तुको गहुँत र घरमा खेर गएको पानी खाडलमा जाने व्यवस्था मिलाउनुहोस् । मिश्रणको कुहिने क्षमता र बाहिरको तापक्रम अनुसार ३० देखि ५० दिनमा मिश्रणलाई फर्काउनु पर्छ ।

नजिकै अर्को खाडल खन्दा फर्काउन सजिलो हुन्छ । ठाउँअनुसार ३ देखि ६ महिनामा राम्रोसंग कुहिएको कम्पोस्ट मल तयार हुन्छ । बालीहरुको आवश्यकता अनुसार तयारी कम्पोस्ट मललाई तुरुन्तै प्रयोग गर्न पनि सकिन्छ र पछिको लागि संचय गरेर राख्न पनि सकिन्छ ।

ड. बाली संरक्षण

१. लाही (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि भोलीपल्ट छर्कनुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी; २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि छर्कनुहोस् ।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

च. पशुपालन

- फाल्गुण-चैत महिनामा अधिकांश बाख्रा ब्याउने भएकोले पाठा-पाठी अड्किने समस्या भएमा यथाशिघ्र स्थानीय प्राविधिकको सहयोग लिनुहोस् । बाख्रापालक कृषकहरुले भर्खर ब्याएका तथा १ महिना सम्मका पाठा-पाठी भएका माऊहरुलाई सन्तुलित दाना तथा स्वच्छ पानीको व्यवस्थापनमा ध्यान दिनुहोला ।
- बाख्रालाई पखाला लागेमा बत्तिसा वा अन्य आयुर्वेदिक पाचन सहयोगी औषधी खुवाउन सकिन्छ । समस्या अधिक भएमा बड्कौला जाँच गरि स्थानीय प्राविधिकको सिफारीसमा औषधी खुवाउनु पर्दछ ।
- पि.पि.आर. रोग लाग्न नदिन ३ महिना भन्दा माथिका भेडा-बाख्रामा सो रोगको भ्याक्सिन लगाउनुहोस् ।
- खोरेत लागेका पशुहरुको मुख तथा खुट्टाको घाउ फिटकिरी पानी वा नीलोटुथोको घोल अथवा वेटाडीनले नियमित सफा गर्नुहोस् । घाउ तथा संक्रमण अधिक भएमा प्राविधिकको सल्लाहमा एन्टीबायोटीक औषधीहरु खुवाउनुपर्दछ । साथै खोरेत रोग लाग्न नदिन पशु सेवा कार्यालयको समन्वयमा सो रोगको भ्याक्सिन ६-६ महिनामा लगाउनुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।
- कुखुरामा बिफर रोग लाग्न नदिन ६ देखि ८ हप्ताका कुखुरालाई पखेटाको भित्री भागमा तयार पारेको खोपमा चोबलेर सियोले ३-४ पटक खोप दिनु पर्दछ ।
- कुखुराको सि. आर. डि. को लागि टाइलोसिन टाटारिट नामक औषधी भेटेरिनरियन/अनुभवी प्राविधिकको सल्लाहमा सफा पानीमा घुलेर ४-५ दिनसम्म खान दिनु पर्दछ ।
- खाने माछा उत्पादनको लागि सुख्खा बनाएर राखेको पोखरीमा चूना ५०० के.जी. प्रति हेक्टर (१७ के.जी. प्रति कठ्ठा) र गोबर मल ३ टन प्रति हेक्टर (१०० के.जी. प्रति कठ्ठा) राखेर पानीले भर्ने र एक हप्तापछि माछाको ठूलो भुराहरु राख्नुहोस् ।

छ. घाँसेबाली

- जै / बर्सिम घाँसको प्रत्येक कटाई पश्चात् १.२ के.जी. युरिया प्रति कठ्ठाको दरले टप ड्रेसिड गरि सिंचाइ गर्नुहोस् ।

~\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$~

वर्ष : १ अंक: ३६

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : ०५ चैत्र २०७२

अवधि : ०५ चैत्र २०७२ – ११ चैत्र २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने: PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section/MFD, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

२१ फागुन – २७ फागुन २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	३१.५ – ३३.७
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	१३.५ – १६.८
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	८५.८ – ९६.०
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	२८.० – ४२.३
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	३.० – १२.०
हावाको दिशाको दायरा	उत्तर – दक्षिण पश्चिम

२८ फागुन – ०४ चैत्र २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	२८ फागुन	२९ फागुन	३० फागुन	०१ चैत्र	०२ चैत्र	०३ चैत्र	०४ चैत्र
वर्षा (मि.मी.)	०.०	०.०	०.०	फाटफुट	१२.५	०.०	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	३३.७	३५.६	३१.५	३०.०	२९.३	३१.३	३१.३
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	१४.०	१५.६	१८.६	१७.३	१२.५	१७.०	११.३
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	९३.९	९१.०	८०.६	९२.५	९४.६	९४.४	९३.३
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	३४.६	३१.४	४३.०	३९.६	३०.०	३१.०	-
हावाको गति (मि./से.)	८.५	५.५	५.२५	६.५	४.७५	५.७५	२.०
हावाको दिशा	दक्षिण-पश्चिम	उत्तर-पश्चिम	दक्षिण	पश्चिम	दक्षिण-पश्चिम	दक्षिण-पश्चिम	दक्षिण

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

गत हप्ताको समग्र मौसमी विश्लेषण

गत हप्ताको शुरुवातमा मौसम सामान्यतया सफा रह्यो। त्यसपछिका दिनमा भने पश्चिमी वायुका कारण आर्शिक बदली रहयो। पश्चिमी वायुका कारण साताको अन्ततिर सामान्य वर्षा भयो। साताको अन्ततिर बिहानीपख आकाश खुले पनि दिउँसो र राति सामान्य बदली रहिरह्यो। साताभरीनै वायुको दिशा उत्तर-पश्चिमी रह्यो।

आउँदो हप्ताको मौसमी अवस्था

आगामी हप्ताको शुरुवातमा पश्चिमी वायुका कारण आर्शिक बदली रहेपनि मौसम साताभरि नै सामान्यतया सफा रहनेछ। स्थानीय वायुका कारण दिउँसोपख भने क्षणिक आर्शिक बदली रहनेछ। अधिकतम र न्यूनतम तापक्रम लगभग स्थिर रहनेछ। औसत आर्द्रता ४०% को आसपास रहनेछ।

ख. बालीनाली

१. वसन्ते मकै

- मकै रोपेको ४०-४५ दिन पछि सिँचाई गरि २.१ के.जी. युरिया मल प्रति कठ्ठाका दरले टपट्रेस गर्नुहोस्।
- मकै बालीमा फट्याङ्ग्राको आर्थिक क्षतीको अनुगमन गर्दा यदि ७-१२ वटा फट्याङ्ग्रा प्रति बर्ग मिटर पाइएमा मात्र विषादीको प्रयोग गर्नुहोस्। आर्थिक क्षती हुने अवस्थामा प्राविधिकको सल्लाह अनुसार मालाथियन ५०% ई.सी. २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले छर्नुहोस्।

२. गहुँ

- गहुँ बालीबाट राम्रो उत्पादन लिनको लागि दानामा दुध पस्ने अवस्था (Milking Stage) मा सिँचाई गर्नुहोस्।

३. मुसुरो

- मुसुरो बालीलगाई स्टेमफाइलम डढुवा रोगबाट बचाउन समयमा नै दुसीनासक विषादी मेन्कोजेव २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई ७-१० दिनको फरकमा छर्नुहोस्।
- बोट ओईलाउने रोगको रोकथामको लागि २ ग्राम वेभिष्टिन वा डेरोसाल (कार्बेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर मुसुरोको बोट भिज्ने गरि छर्नुहोस्।

४. अरहर

- कोसामा लाग्ने गवारो (पड बोरर) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा *HaNPV* (हेली एन. पि. भी.) २५० LE को १.५ एम.एल. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा व्याक्टेरिया जन्य (बी.टी.) *Bt* (डाई पेल, बायो लेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सी. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि स्प्रे गर्नुहोस्।

ग. फलफूल बाली

- रूख कटहरको फल कुहिने समस्या देखिएरहेमा कपर युक्त विषादी २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली छर्नुहोस्। सथै फलको आकार असमान बृद्धि भई गज्याड-गुजुड देखिएमा सुक्ष्म खाद्य तत्वयुक्त घोल जस्तै मिराक्लोन वा मलिटप्लेक्स पातमा छर्नुहोस्।
- तापक्रम बढ्दै जाने भएकोले कागतीको बोटको डाँठमा प्वाल पार्ने गवारो कीरा र पुतलीको लार्भाको प्रकोप बढ्न सक्छ। बगैँचा निरीक्षण गरी नियन्त्रणका उपाय अपनाउनु पर्दछ।
- फूल फुल्ने समय भएकोले कागती लिची, आँप खेती गर्नु भएका कृषकहरूले मौरीको भ्रमण प्रोत्साहन गर्न विषादी प्रयोग नगर्नुहोस्।

- कागती, आँप, लिची खेती गर्नु भएका कृषकले केराउगोडे फल भएका भए प्लान्टोप्लेक्स नामक हर्मोन सिफारीस मात्रामा छरेमा फल झर्ने समस्या कम हुन्छ ।
- गत महिना सुक्ष्म खाद्यतत्व युक्त मल प्रयोग गर्नु भएको छैन भने अब ढिला नगर्नुहोस् । सुक्ष्म खाद्यतत्व युक्त एग्रोमिन वा मल्टिप्लेक्स २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर छर्नुहोस् ।

घ. तरकारी बालीहरु

- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारो व्यवस्थापनको लागि गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपि करीव १ फिट गहरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस् । क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सी. ०.२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- भण्टाको डाँठ सुक्ने रोगको लागि बेभिष्टिन ५०% डब्लु. पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।

चित्र - भण्टाको डाँठ सुक्ने रोग

- तरकारी बालीको जरा कुहिने रोगको व्यवस्थापन गर्न कार्बेन्डाजिम (बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि. को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयरबाट फेद भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- फल दिने बाली गोलभेंडा, भण्टा लाई अरु बाली भन्दा अलि बढि खाद्यतत्वको आवश्यकता हुनाले पहिलो बाली टिपिएको हरेक १५-२० दिनको फरकमा युरिया मल १० ग्राम प्रति बोटको दरले टपड्रेस गर्नुहोस् । यस्तै गरि सुक्ष्म खाद्य तत्व जस्तै- मल्टिप्लेक्स / ट्रिप्लेक्स / एग्रोमिन लाई २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर बोटमा स्प्रे गर्नुहोस् ।

फल कुहाउने औँसा

- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा फल कुहाउने औँसाबाट बच्नको लागि क्यु ल्युर युक्त बोटल ट्रयाप प्रति हेक्टर ८ ओटाको दरले राख्नुहोस् । साथै प्रत्येक २ हप्तामा नयाँ क्यु ल्युर युक्त बोटल परिवर्तन गर्नुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर प्रति हेक्टर २०-२५ ठाँउमा फूल फुल्नु अगाडि देखि १-१ महिनाको अन्तरमा छर्नुहोस् ।

रातो खपटे कीरा

काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा रातो खपटे कीराबाट बच्नको लागि

- लार्भाहरु जमीनको सतह भन्दा अलिकति मुनी बस्ने भएकोले समय समयमा गोडमेल गर्नुहोस् ।
- कीराले बिहान र बेलुका नोकसानी पुर्याउने भएकोले साँझपख कार्बोक्सिल (५०% डब्लु. पि.) २ ग्राम प्रति लिटरको दरले माटो र बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।

अन्य

- सापेक्षिक आर्द्रता घटबढ भइरहने हुनाले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरुलाई रोग तथा कीराबाट बचाउन समय-समयमा हेरचाह गर्नुहोस् ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरु हानिकारक हुदैनन् । तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं । मित्रजीव कीराहरु जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइड्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरुको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं ।

- मौरी घारमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस् ।

कम्पोस्ट मल बनाउने तरिका

माटोको उत्पादकत्व जोगाउन प्रांगारिक पदार्थको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । गाई बस्तुको मलले नपुगेमा वरिपरि पाइने झारपात, स्याउला आदि कुहाएर कम्पोस्ट मल बनाउन सकिन्छ । १ मीटर गहिरो र १-२ मीटर चाकलो खाडल खनी झारपात, स्याउला र कोसेबालीहरूको इयांग विभिन्न तहमा खाडलमा जम्मा गर्नुपर्छ । छिटो र राम्रोसंग कुहियोस भनेर खाडलको शुरुमा र प्रत्येक तहको बिच-बिचमा जङ्गलको माटो, गोबरमल आदि कुराहरू जोरनको रूपमा राख्नुपर्दछ । खाडल भरिएपछि माथिबाट हिलो माटो वा खरानीले टाली स्याउला वा प्लास्टिकले छोप्नुपर्दछ । कुहिनको लागि चिस्यान चाहिने हुनाले डुबान नहुने गरी राम्रोसंग कुहिने बेला सम्म गाई वस्तुको गहुँत र घरमा खेर गएको पानी खाडलमा जाने व्यवस्था मिलाउनु पर्दछ । मिश्रणको कुहिने क्षमता र बाहिरको तापक्रम अनुसार ३० देखि ५० दिनमा मिश्रणलाई फर्काउनु पर्छ । नजिकै अर्को खाडल खन्दा फर्काउन सजिलो हुन्छ । ठाउँअनुसार ३ देखि ६ महिनामा राम्रोसंग कुहिएको कम्पोस्ट मल तयार हुन्छ । बालीहरूको आवश्यकता अनुसार तयारी कम्पोस्ट मललाई तुरुन्तै प्रयोग गर्न पनि सकिन्छ र पछिको लागि संचय गरेर राख्न पनि सकिन्छ ।

बोर्डो मिश्रण (१%) बनाउने तरिका

नीलोतुथो पग्लन समय लाने हुनाले रातभरी पानीमा राखी पग्लन दिनुहोस् । प्लाष्टिकको बाल्टिनमा एक लिटर पानीमा २०० ग्राम नीलोतुथो र प्लाष्टिकको अर्को बाल्टिनमा एक लिटर पानीमा २०० ग्राम चुना राखेर छुट्टाछुट्टै घोल्नु पर्दछ । यसरी बेग्ला बेग्लै भाडामा पगालेको नीलोतुथो र चुनालाई तेश्रो प्लाष्टिकको बाल्टिनमा मिसाएर घोल तयार गर्नुपर्छ । यसको लागि नीलोतुथो र चुनको गोल संगसगै बराबर रूपमा मिसीने गरी खन्याउँदै जाने र अर्को व्यक्तिले लड्ठीले चलाउँदै जानुपर्दछ । यसरी तयार भएको घोलमा १८ लिटर पानी थपि २० लिटर बनाउनुहोस् । यस्तो मिश्रण तयार गर्दा धातुका भाडा प्रयोग गर्नुहुदैन ।

यसरी मिश्रण बानई सकेपछि नीलोतुथो र चुनको मात्र मिसाएर नमिसीएको जान्नु पर्दछ । यसको लागि एउटा सफा खिया नलागेको चक्कु वा ब्लेड घोलमा डुबाउने र निकालेर हेर्ने । यदि यसमा खिया लागे जस्तो रङ्ग आएमा पुनः चुन थप्दै चलाउँदै जाने र फेरि जाँच्ने । यसरी चक्कु वा ब्लेडमा खिया नआई सफा छ भने मिश्रण तयार भयो भन्ने बुझ्नुपर्दछ । निलो लिट्रमस पेपर डुबाउदा रातो गरेको २४ घण्टा भित्र छरि सक्नुपर्दछ । पानी परेको वा चर्को घाम लागेको बेला बोर्डो मिश्रण छर्नु हुदैन ।

बोर्डो लेप (१%) बनाउने तरिका

क्र.सं.	सामग्रीको नाम	इकाई	मात्रा	बनाउने तरिका
१	प्लाष्टिकको बाल्टिन (१२ लि)	के.जी.	३	
२	नीलोतुथो (CuSO ₄) धुलो	के.जी.	१	प्लाष्टिकको बाल्टिनमा ५ लिटर पानी राखेर घोल्ने
३	चुना	के.जी.	१.५	प्लाष्टिकको बाल्टिनमा ५ लिटर पानी राखेर घोल्ने
४	पानी	लिटर	१०	दुई छुट्टाछुट्टै भाँडोमा घोलेको मिक्चरलाई तेश्रो भाँडोमा एकै पटक एक नासले मिसाउने
५	आलसको तेल	एम.एल.	२००	नीलोतुथो र चुनाको घोललाई एकै साथ मिसाई सकेपछि आलसको तेल पानी मिलाई घोल्ने ।

यसरी तयार गरिसकेपछि सकेसम्म ५-६ घण्टा भित्र वा सोही दिनमा पेष्ट लगाई सक्नुहोस् अन्यथा घोल विशाक्त हुन्छ ।

ड. बाली संरक्षण

१. लाही (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि भोलीपल्ट छर्कनुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी; २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि छर्कनुहोस् ।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

च. पशुपालन

- फाल्गुण-चैत महिनामा अधिकांश बाख्रा ब्याउने भएकोले पाठा-पाठी अङ्किने समस्या भएमा यथाशिघ्र स्थानीय प्राविधिकको सहयोग लिनुहोस् । बाख्रापालक कृषकहरूले भर्खर ब्याएका तथा १ महिना सम्मका पाठा-पाठी भएका माऊहरूलाई सन्तुलित दाना तथा स्वच्छ पानीको व्यवस्थापनमा ध्यान दिनुहोस् ।
- बाख्रालाई पखाला लागेमा बत्तिसा वा अन्य आयुर्वेदिक पाचन सहयोगी औषधी खुवाउन सकिन्छ । समस्या अधिक भएमा बड्कौला जाँच गरि स्थानीय प्राविधिकको सिफारीसमा औषधी खुवाउनुहोस् ।
- पि.पि.आर रोग लाग्न नदिन ३ महिना भन्दा माथिका भेडा-बाख्रामा सो रोगको भ्याक्सिन लगाउनुहोस् ।
- खोरेत लागेका पशुहरूको मुख तथा खुट्टाको घाउ फिटकिरी पानी वा नीलोतुथोको घोल अथवा वेटाडीनले नियमित सफा गर्नुहोस् । घाउ तथा संक्रमण अधिक भएमा प्राविधिकको सल्लाहमा एन्टीबायोटीक औषधीहरू खुवाउनुपर्दछ । साथै खोरेत रोग लाग्न नदिन पशु सेवा कार्यालयको समन्वयमा सो रोगको भ्याक्सिन ६-६ महिनामा लगाउनुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।
- कुखुरामा बिफर रोग लाग्न नदिन ६ देखि ८ हप्ताका कुखुरालाई पखेटाको भित्री भागमा तयार पारेको खोपमा चोबलेर सियोले ३-४ पटक खोप दिनुहोस् ।
- कुखुराको सि. आर. डि. को लागि टाइलोसिन टाटारिट नामक औषधी भेटेरिनरियन/अनुभवी प्राविधिकको सल्लाहमा सफा पानीमा घुलेर ४-५ दिनसम्म खान दिनुहोस् ।
- खाने माछा उत्पादनको लागि सुख्खा बनाएर राखेको पोखरीमा चूना ५०० के.जी. प्रति हेक्टर (१७ के.जी. प्रति कठ्ठा) र गोबर मल ३ टन प्रति हेक्टर (१०० के.जी. प्रति कठ्ठा) राखेर पानीले भर्ने र एक हप्तापछि माछाको ठूलो भुराहरू राख्नुहोस् ।

छ. घाँसेवाली

- जै / बर्सिम घाँसको प्रत्येक कटाई पश्चात् १.२ के.जी. युरिया प्रति कठ्ठाको दरले टप ड्रेसिड गरि सिंचाइ गर्नुहोस् ।

~§§§§§§§§§§§§§§§§§§~

वर्ष : १ अंक: ३७

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : १२ चैत्र २०७२

अवधि : १२ चैत्र २०७२ – १८ चैत्र २०७२

जिल्ला : बाँके

(जारी गर्ने: PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; AERD, NARC and Agro-met Section/MFD, DHM)

नेपालगञ्ज एयरपोर्ट, बाँकेको मौसमी तथ्यांक

२८ फागुन – ०४ चैत्र फागुन २०७२ को मौसमी अवस्था

कूल वर्षा (मि.मी.)	१२.५
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	२९.३ – ३५.६
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड) को दायरा	११.३ – १८.६
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	८०.६ – ९४.६
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%) को दायरा	३०.० – ४३.०
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	२.० – ५.७५
हावाको दिशाको दायरा	उत्तर – दक्षिण पश्चिम

०५ चैत्र – ११ चैत्र २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	०५ चैत्र	०६ चैत्र	०७ चैत्र	०८ चैत्र	०९ चैत्र	१० चैत्र	११ चैत्र
वर्षा (मि.मी.)	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	३२.६	३५.०	३६.०	३४.५	३०.४	३२.१	३३.८
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)	१५.६	१५.३	१५.०	१४.७	१२.०	१३.०	१४.०
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	७५.९	८०.३	९५.९	७०.८	८६.९	८९.५	८८.३
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता (%)	३०.०	२६.०	२७.०	१६.७	३३.०	३८.१	३५.६
हावाको गति (मि./से.)	५.२५	५.२५	१०.२५	१२.७५	८.०	१.७५	१.७५
हावाको दिशा	दक्षिण-पुर्व	दक्षिण-पश्चिम	उत्तर-पश्चिम	उत्तर-पश्चिम	दक्षिण-पश्चिम	दक्षिण-पुर्व	दक्षिण-पुर्व

क. मौसमी विश्लेषण

गत हप्ताको समग्र मौसमी विश्लेषण

गत हप्ताको मौसम साताभरि नै सामान्यतया सफा रह्यो । दिउँसोको तापक्रम ३६° सेल्सियस सम्म पुग्यो । साताभरि नै वायुको दिशा बिहानीपख पूर्वी र दिउँसोपख उत्तर-पश्चिमी रह्यो ।

आउँदो हप्ताको मौसमी अवस्था

आगामी हप्ताको सुरुवातदेखि पश्चिमी वायुको प्रभाव रहनेछ । पश्चिमी वायुको कारण साताको मध्यसम्म आंशिक बदली रहनेछ । साताको मध्य पछि मौसममा सुधार आउनेछ तर साताको अन्तमा पुनः अर्को पश्चिमी वायुको प्रभाव रहनेछ र आकाश बदली हुनेछ । साताको मध्यमा आकाश खुल्नेछ र दिउँसोको तापक्रममा वृद्धि हुनेछ । दिउँसोको तापक्रम (३४-३६)° सेल्सियस बीच रहनेछ । औसत आर्द्रता ६०% को आसपास रहनेछ ।

ख. बालीनाली

१. धान

- चैते धानको २१-२५ दिनको बेर्ना २-३ वटा प्रति गावामा रोप्नुपर्छ ।
- खेत हिल्याउने बेलामा डि.ए.पि. २.२ के.जी., युरिया २.८ के.जी. र म्युरेट अफ पोटास १.६ के.जी. प्रति कठ्ठाको दरले हाल्नुहोस् ।
- सुख्खा मौसमको असरबाट धानको बीऊ राखेको ब्याडका बेर्नालाई जोगाउन ग्रीन मिराकल झोल ३ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर हप्तामा २ पटक बेलुकीपख छर्नुहोस् ।

२. मकै

- मकै रोपेको ४०-४५ दिन पछि सिँचाई गरि २.१ के.जी. युरिया मल प्रति कठ्ठाका दरले टपड्रेस गर्नुहोस् ।
- मकै बालीमा फट्याङ्ग्राको क्षतीको अनुगमन गर्दा यदि ७-१२ वटा फट्याङ्ग्रा प्रति बर्ग मिटर पाइएमा मात्र विषादीको प्रयोग गर्नुहोस् । यस्तो अवस्थामा मालाथियन ५०% ई.सी. २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले छर्नुहोस् ।

३. अरहर

- कोसामा लाग्ने गवारो (पड बोरर) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा *HaNPV* (हेली एन. पि. भी.) २५० LE को १.५ एम.एल. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा व्याक्टेरिया जन्य (बी.टी.) *Bt* (डाई पेल, बायो लेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सी. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि स्प्रे गर्नुहोस् ।

ग. फलफूल बाली

- सुख्खा मौसमको (तापक्रम बढ्दै जाने तथा सापेक्षिक आर्द्रता घट्दै जाने भएकोले) असर बाट जोगाउन यसै वर्ष सार्नु भएको केरा, कागती, आँप, लिची आदिमा ७-७ दिनको फरकमा र बढिसकेको लिची, आँप, कागतीमा १०-१० दिनको फरकमा सिँचाई गर्नुहोस् ।
- रूख कटहरको फल कुहिने समस्या देखिइरहेमा कपर युक्त विषादी २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली छर्नुहोस् । साथै फलको आकार असमान बृद्धि भई गज्याड-गुजुड देखिएमा सुक्ष्म खाद्य तत्वयुक्त घोल जस्तै मिराक्लोन वा मल्टिप्लेक्स पातमा छर्नुहोस् ।
- तापक्रम बढ्दै जाने भएकोले कागतीको बोटको डाँठमा प्वाल पार्ने गवारो कीरा र पुतलीको लार्भाको प्रकोप बढ्न सक्छ । बगैँचा निरीक्षण गरी नियन्त्रणका उपाय अपनाउनुहोस् ।
- फूल फुल्ने समय भएकोले कागती लिची, आँप खेती गर्नु भएका कृषकहरूले मौरीको भ्रमण प्रोत्साहन गर्न भरसक विषादी प्रयोग नगर्नु होला ।

- कागती, आँप, लिची खेती गर्नु भएका कृषकले केराउगेडे फल भएका भए प्लान्टोप्लेक्स नामक हर्मोन सिफारीस मात्रामा छेरेमा फल झर्ने समस्या कम हुन्छ ।
- गत महिना सुक्ष्म खाद्यतत्व युक्त मल प्रयोग गर्नु भएको छैन भने अब ढिला नगर्नुहोस् । सुक्ष्म खाद्यतत्व युक्त एग्रोमिन वा मल्टिप्लेक्स २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर छर्नुहोस् ।

घ. तरकारी बालीहरु

- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारो व्यवस्थापनको लागी गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपी करीव १ फिट गहिरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस् । क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सी. ०.२ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- भण्टाको डाँठ सुक्ने रोगको लागी बेभिष्टिन ५०% डब्लु. पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।

कम्पोस्ट मल बनाउने तरिका

माटोको उत्पादकत्व जोगाउन प्रांगारिक पदार्थको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । गाई बस्तुको मलले नपुगेमा वरिपरि पाइने झारपात, स्याउला आदि कुहाएर कम्पोस्ट मल बनाउन सकिन्छ । १ मीटर गहिरो र १-२ मीटर चाक्लो खाडल खनी झारपात, स्याउला र कोसेबालीहरुको झ्यांग विभिन्न तहमा खाडलमा जम्मा गर्नुपर्छ । छिटो र राम्रोसंग कुहियोस भनेर खाडलको शुरुमा र प्रत्येक तहको बिच-बिचमा जङ्गलको माटो, गोबरमल आदि कुराहरु जोरनको रुपमा राख्नुपर्दछ । खाडल भरिएपछि माथिबाट हिलो माटो वा खरानीले टाली स्याउला वा प्लास्टिकले छोप्नुपर्दछ । कुहिनको लागी चिस्यान चाहिने हुनाले डुबान नहुने गरी राम्रोसंग कुहिने बेला सम्म गाई वस्तुको गहुँत र घरमा खेर गएको पानी खाडलमा जाने व्यवस्था मिलाउनु पर्दछ । मिश्रणको कुहिने क्षमता र बाहिरको तापक्रम अनुसार ३० देखि ५० दिनमा मिश्रणलाई फर्काउनु पर्छ । नजिकै अर्को खाडल खन्दा फर्काउन सजिलो हुन्छ । ठाउँअनुसार ३ देखि ६ महिनामा राम्रोसंग कुहिएको कम्पोस्ट मल तयार हुन्छ । बालीहरुको आवश्यकता अनुसार तयारी कम्पोस्ट मललाई तुरुन्तै प्रयोग गर्न पनि सकिन्छ र पछिको लागी संचय गरेर राख्न पनि सकिन्छ ।

- फल दिने बाली गोलभेंडा, भण्टालाई अरु बाली भन्दा अलि बढी खाद्यतत्वको आवश्यकता हुनाले पहिलो बाली टिपिएको हरेक १५-२० दिनको फरकमा युरिया मल १० ग्राम प्रति बोटको दरले टपड्रेस गर्नुहोस् । यस्तै गरि सुक्ष्म खाद्य तत्व जस्तै- मल्टिप्लेक्स / ट्रिप्लेक्स / एग्रोमिन लाई २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर बोटमा स्प्रे गर्नुहोस् ।

फल कुहाउने औँसा

- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा फल कुहाउने औँसाबाट बच्नको लागी क्यु ल्युर युक्त बोटल ट्र्याप प्रति हेक्टर ८ ओटाको दरले राख्नुहोस् । साथै प्रत्येक २ हप्तामा नयाँ क्यु ल्युर युक्त बोटल परिवर्तन गर्नुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर प्रति हेक्टर २०-२५ ठाँउमा फूल फुल्नु अगाडि देखि १-१ महिनाको अन्तरमा छर्नुहोस् ।

रातो खपटे कीरा

काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा रातो खपटे कीराबाट बच्नको लागी

- लार्भाहरु जमीनको सतह भन्दा अलिकति मुनी बस्ने भएकोले समय समयमा गोडमेल गर्नुहोस् ।
- कीराले बिहान र बेलुका नोक्सानी पुर्याउने भएकोले साँझपख कार्बोक्सिल (५०% डब्लु. पि.) २ ग्राम प्रति लिटरको दरले माटो र बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।

अन्य

- सापेक्षिक आर्द्रता घटबढ भइरहने हुनाले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरुलाई रोग तथा कीराबाट बचाउन समय-समयमा हेरचाह गर्नुहोस् ।

- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन् । तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं । मित्रजीव कीराहरू जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेडङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं ।
- मौरी धारमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमीत अवलोकन गर्नुहोस् ।

गोठेमल सुधार

गाईबस्तुको मलमूत्र, घाँसपातका अवशेषहरू र सोत्तरलाई गोठको नजिकै थुपारेर गोठेमल तयार गरिन्छ । गोठे मल सुधार गर्दा कृषकका केहि अभ्यासहरूमा पुनर्विचार गर्नुपर्ने देखिन्छ । बिशेष गरि मूत्रमा गोबरमा भन्दा दोब्बर मात्रामा नाइट्रोजन तत्व पाइन्छ । मूत्र चुहिएर वा सुकेर खेर नजाओस भनेर सोस्ने खालको सोत्तर प्रशस्त प्रयोग गर्नुपर्छ । सजिलै कुहिने र दलहन वा कोशेबाली को झ्यांगलाई सोत्तर को रुपमा प्रयोग गर्दा मल को गुणस्तर पनि राम्रो हुन्छ । गोठबाट कुलेसो बनाई गोबरमल जम्मा गर्ने खाडलमा मूत्रलाई जम्मा गर्न पनि सकिन्छ । घामपानीबाट जोगाउन छानो वा छापोको व्यवस्था गर्नुपर्छ । खेतबारीमा खनजोत गर्नु भन्दा धेरै दिन पहिला मल थुपारेर राख्दा पोषक तत्व नष्ट हुने हुँदा मल खेतबारीमा लगेपछि तुरुन्त खनजोत गरेर माटोमा मललाई मिलाउनुपर्छ । हिउँदमा वा सुक्खा ठाउँमा खाडल बिधिबाट र वर्षामा वा पानी जम्ने ठाउँमा थुप्रो बिधि बाट गोठेमल बनाउनु उपयुक्त हुन्छ । खाडल खन्दा कम गहिराईमै पानी भेटिने अवस्थामा अर्ध खाडल बिधि अपनाउन सकिन्छ । जमिनको सतहमा वरिपरि बाट ढुंगा वा काठपातको बार लगाएर त्यसभित्र मल थुपर्दा खाडल र थुप्रो दुवै विधिको फाइदा लिन सकिन्छ । जुनसुकै बिधि अपनाए पनि गोठको नजिकै भयो भने काम गर्न सजिलो हुन्छ । कम्पोस्ट जसरि फर्काउनु त पर्दैन । तर बेला-बेला मा फिजाएर सतह टमक्क बनाउनुपर्छ । राम्रोसंग कुहाएर मात्र गोठेमल प्रयोग गर्नुपर्छ ।

बोर्डो मिश्रण (१%) बनाउने तरिका

नीलोतुथो पग्लन समय लाग्ने हुनाले रातभरी पानीमा राखी पग्लन दिनुहोस् । यसरी बेला बेग्लै भाडामा पगालेको नीलोतुथो र चुनालाई तेश्रो प्लाष्टिकको बाल्टिनमा मिसाएर घोल तयार गर्नु पर्छ । यसको लागि नीलोतुथो र चुनको गोल संगसंगै बराबर रुपमा मिसीने गरी खन्याउदै जाने र अर्को व्यक्तिले लट्टीले चलाउदै जानु पर्दछ । यसरी तयार भएको घोलमा १८ लिटर पानी थपि २० लिटर बनाउनुहोस् । यस्तो मिश्रण तयार गर्दा धातुका भाँडा प्रयोग गर्नुहुँदैन ।

यसरी मिश्रण बनाई सकेपछि नीलोतुथो र चुनको मात्र मिसाए नमिसीएको जाँचु पर्दछ । यसको लागि एउटा सफा खिया नलागेको चक्कु वा ब्लेड घोलमा डुबाउने र निकालेर हेर्ने । यदि यसमा खिया लागे जस्तो रङ्ग आएमा पुनः चुन थप्दै चलाउदै जाने र फेरि जाँच्ने । यसरी चक्कु वा ब्लेडमा खिया नआई सफा छ भने मिश्रण तयार भयो भन्ने बुझ्नुपर्दछ । निलो लिट्मस पेपर डुबाउदा रातो गरेको २४ घण्टा भित्र छरि सक्नु पर्दछ । पानी परेको वा चर्को घाम लागेको बेला बोर्डो मिश्रण छर्नु हुँदैन ।

बोर्डो पेष्ट (लेप) (१.०%) बनाउने तरिका

क्र. सं.	सामग्रीको नाम	इकाई	मात्रा	बनाउने तरिका
१	प्लाष्टिकको बाल्टिन (१२ लि.)	के.जी.	३	
२	नीलोतुथो (CuSO ₄) धुलो	के.जी.	१	प्लाष्टिकको बाल्टिनमा ५ लिटर पानी राखेर घोल्ने
३	चुना	के.जी.	१.५	प्लाष्टिकको बाल्टिनमा ५ लिटर पानी राखेर घोल्ने
४	पानी	लिटर	१०	दुई छुट्टाछुट्टै भाँडोमा घोलेको मिक्चरलाई तेश्रो भाँडोमा एकै पटक एक नासले मिसाउने
५	आलसको तेल	एम.एल.	२००	नीलोतुथो र चुनाको घोललाई एकै साथ मिसाई सकेपछि आलसको तेल पानी मिलाई घोल्ने ।

यसरी तयार गरिसकेपछि सकेसम्म ५-६ घण्टा भित्र वा सोही दिनमा पेष्ट लगाई सक्नुहोस् अन्यथा घोल विशाक्त हुन्छ ।

ड. बाली संरक्षण

१. लाही (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि भोलीपल्ट छर्कनुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी;२ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि छर्कनुहोस् ।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

च. पशुपालन

- फाल्गुण-चैत महिनामा अधिकांश बाख्रा ब्याउने भएकोले पाठा-पाठी अड्किने समस्या भएमा यथाशिघ्र स्थानीय प्राविधिकको सहयोग लिनुहोस् । बाख्रापालक कृषकहरूले भर्खर ब्याएका तथा १ महिना सम्मका पाठा-पाठी भएका माऊहरूलाई सन्तुलित दाना तथा स्वच्छ पानीको व्यवस्थापनमा ध्यान दिनुहोस् ।
- बाख्रालाई पखाला लागेमा बत्तिसा वा अन्य आयुर्वेदिक पाचन सहयोगी औषधी खुवाउन सकिन्छ । समस्या अधिक भएमा बड्कौला जाँच गरि स्थानीय प्राविधिकको सिफारीसमा औषधी खुवाउनुहोस् ।
- बाख्राको मोओलाको लागि ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटोसको घोलले मुख सफा गर्नुहोस् । मोओलाको भाइस घाउ, चोटपटक लागेको वा काटेको ठाँउबाट मानिसमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बाख्रालाई घाउ चोटपटक नलागेको मान्छे वा पन्जा लगाएर स्याहार सुसार गर्नुहोस् ।
- पि.पि.आर रोग लाग्न नदिन ३ महिना भन्दा माथिका भेडा-बाख्रामा सो रोगको भ्याक्सिन लगाउनुहोस् ।
- खोरेत लागेका पशुहरूको मुख तथा खुट्टाको घाउ फिटकिरी पानी वा नीलोटुथोको घोल अथवा वेटाडीनले नियमित सफा गर्नुहोस् । घाउ तथा संक्रमण अधिक भएमा प्राविधिकको सल्लाहमा एन्टीबायोटीक औषधीहरू खुवाउनुपर्दछ । साथै खोरेत रोग लाग्न नदिन पशु सेवा कार्यालयको समन्वयमा सो रोगको भ्याक्सिन ६-६ महिनामा लगाउनुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।
- कुखुरामा बिफर रोग लाग्न नदिन ६ देखि ८ हप्ताका कुखुरालाई पखेटाको भित्री भागमा तयार पारेको खोपमा चोबलेर सियोले ३-४ पटक खोप दिनुहोस् ।
- कुखुराको सि. आर. डि. को लागि टाइलोसिन टाटरेट नामक औषधी भेटेरिनरियन/अनुभवी प्राविधिकको सल्लाहमा सफा पानीमा घुलेर ४-५ दिनसम्म खान दिनुहोस् ।
- खाने माछा उत्पादनको लागि सुख्खा बनाएर राखेको पोखरीमा चूना ५०० के.जी. प्रति हेक्टर (१७ के.जी. प्रति कठ्ठा) र गोबर मल ३ टन प्रति हेक्टर (१०० के.जी. प्रति कठ्ठा) राखेर पानीले भर्ने र एक हप्तापछि माछाको ठूलो भुराहरू राख्नुहोस् ।

छ. घाँसेबाली

- जै / बर्सिम घाँसको प्रत्येक कटाई पश्चात् १.२ के.जी. युरिया प्रति कठ्ठाको दरले टप ड्रेसिड गरि सिंचाइ गर्नुहोस् ।

~\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$~

वर्ष १ अंक ३८

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : १९ चैत्र २०७२

अवधि : १९ चैत्र २०७२ – २५ चैत्र २०७२

जिल्लाहरु : बाँके, रुपन्देही, बारा

(जारी गर्ने: PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; Agricultural Environment Research Division,
NARC and Agro-met Section/MFD, DHM)

मौसमी तथ्यांकहरु

०५ चैत्र – ११ चैत्र २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	जिल्ला		
	बाँके	रुपन्देही	बारा
कूल वर्षा (मि.मी.)	०.०	०.०	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)को दायरा	३०.४-३६.०	३१.७-३५.७	३१.५-३४.६
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)को दायरा	१२-१५.६	१३.८-१७	१२-१५.६
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता(%)को दायरा	७०.८-९५.९	५५-७२	५७-८७
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता(%)को दायरा	१६.७-३८.१	१५-३०	३१-५९
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	१.७५-१२.७५	३.७५-१४.७५	३-७
हावाको दिशाको दायरा	दक्षिण-पुर्व	दक्षिण-पश्चिम	दक्षिण- पश्चिम

१२ चैत्र – १८ चैत्र २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	जिल्ला		
	बाँके	रुपन्देही	बारा
कूल वर्षा (मि.मी.)	छिटा	छिटा	३.९
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)को दायरा	३४-३५.५	३२.६-३६.५	३३.०-३५.५
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)को दायरा	१४.५-१९.६	१६.१-२०.३	१६.०-२२.२
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता(%)को दायरा	६६.५-८९.८	४५-६९	६०-७८
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता(%)को दायरा	२६.४-३७.८	२०-४५	४०-५७
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	२.७५-७.५	१.७५-८.५	१.५-४.२५
हावाको दिशाको दायरा	दक्षिण पुर्व- दक्षिण पश्चिम	दक्षिण पुर्व- दक्षिण पश्चिम	पुर्व- दक्षिण पश्चिम

क. मौसमी विश्लेषण

गत हप्ताको समग्र मौसमी विश्लेषण (बाँके)

गत हप्ताको मौसम साताको शुरुवातमा सामान्यतया सफा रह्यो । साताको मध्यमा पूर्ण बदलीको अवस्था रह्यो र छिटपुट वर्षा भयो । साताको अन्तमा दिनभर आकाश खुले पनि बेलुकी पख आंशिक बदली रह्यो । दिउँसोको तापक्रम ३५.५° सेल्सियस सम्म पुग्यो । साताभरि नै वायुको दिशा उत्तर-पश्चिमी रह्यो ।

आउँदो हप्ताको मौसमी अवस्था (बाँके)

आगामी हप्ताको शुरुवातदेखि पश्चिमी वायुको प्रभाव रहनेछ । पश्चिमी वायुको कारण साताभरी आंशिक बदली रहनेछ । यस प्रणालीका कारण साताको मध्यमा छिटपुट वर्षा हुनेछ । दिउँसोको तापक्रम ३४°-३६° सेल्सियस बीच रहनेछ । औसत आर्द्रता ५०% को आसपास रहनेछ ।

ख. बालीनाली

१. धान

- चैते धानको २१-२५ दिनको बेर्ना २-३ वटा प्रति गावामा रोप्नुपर्छ ।
- खेत हिल्याउने बेलामा डि. ए. पि. २.२ के.जी., युरिया २.८ के.जी. र म्युरेट अफ पोटास १.६ के.जी. प्रति कठ्ठाको दरले हाल्नुहोस् ।
- सुख्खा मौसमको असरबाट धानको बीऊ राखेको ब्याडका बेर्नालाई जोगाउन ग्रीन मिराकल झोल ३ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर हप्तामा २ पटक बेलुकीपख छर्नुहोस् ।

२. मकै (बाँके)

- मकैको बोट संख्या धेरै भएमा मकै उम्रेको १५-२० दिन पछि नराप्नो, रोगी वा कमजोर बोटहरू उखेली दिनुहोस् ।
- मकै रोपेको ४०-४५ दिन पछि सिँचाई गरि २.१ के.जी. युरिया मल प्रति कठ्ठाका दरले टपड्रेस गर्नुहोस् ।
- मकै बालीमा फट्याङ्ग्राको क्षतीको अनुगमन गर्दा यदि ७-१२ वटा फट्याङ्ग्रा प्रति बर्ग मिटर पाइएमा मात्र विषादीको प्रयोग गर्नुहोस् । यस्तो अवस्थामा मालाथियन ५०% ई.सी. २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले छर्नुहोस् ।

३. अरहर (रुपन्देही)/ चना (बाँके)

- कोसामा लाग्ने गवारो (पड बोरर) कीरा व्यवस्थापनको लागि १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा *HaNPV* (हेली एन. पि. भी.) २५० LE को १.५ एम.एल. हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा ब्याक्टेरिया जन्य (बी.टी.) *Bt* (डाई पेल, बायो लेप) ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, अथवा क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सी. ०.४ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि स्प्रे गर्नुहोस् ।

ग. फलफूल बाली

- तापक्रम बढ्दै जाने तथा सापेक्षिक आर्द्रता घट्दै जाने भएकोले यसको असर बाट जोगाउन यसै वर्ष सार्नु भएको केरा, कागती, आँप, लिची आदिमा ७-७ दिनको फरकमा र बढिसकेको लिची, आँप, कागतीमा १०-१० दिनको फरकमा सिँचाई गर्नुहोस् ।
- तापक्रम बढ्दै जाने भएकोले कागतीको बोटको डाँठमा प्वाल पार्ने गवारो कीरा र पुतलीको लार्वाको प्रकोप बढ्न सक्छ । बगैँचा निरीक्षण गरी नियन्त्रणका उपाय अपनाउनुहोस् ।
- फूल फुल्ने समय भएकोले कागती लिची, आँप खेती गर्नु भएका कृषकहरूले मौरीको भ्रमण प्रोत्साहन गर्न भरसक विषादी प्रयोग नगर्नुहोस् ।
- कागती, आँप, लिची खेती गर्नु भएको भए प्लान्टोप्लेक्स नामक हर्मोन सिफारीस मात्रामा छरेमा फल झर्ने समस्या कम हुन्छ ।

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष १, अंक ३८, अवधि : १९ चैत्र २०७२ – २५ चैत्र २०७२

- गत महिना सुक्ष्म खाद्यतत्व युक्त मल प्रयोग गर्नु भएको छैन भने अब ढिला नगर्नुहोस् । सुक्ष्म खाद्यतत्व युक्त एग्रोमिन वा मल्टिप्लेक्स २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर छर्नुहोस् ।

घ. तरकारी बालीहरु

- प्याजको पात सुक्ने समस्या समाधानको लागि डाईथेनियम-४५ (मेन्कोजेब) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस् ।
- खुर्सानीमा भाइरस रोग लागेको भएमा भिकोन एच झोल १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नु पर्दछ ।
- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा लिफ माइनरको प्रकोप कम गर्नको लागि तल-तलको पुरानो पातहरु हटाउनुपर्दछ ।
- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा पाउडरी मिल्ड्यूको प्रकोपबाट बच्नको लागि क्याराथेन २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली छर्नुहोस् ।
- भण्टाको डाँठ तथा फलको गबारो व्यवस्थापनको लागी गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपि करीव १ फिट गहिरो खाडलमा पुर्नुहोस् वा जलाउनुहोस् । क्लोरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ एस.सी. २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- भण्टाको डाँठ सुक्ने रोगको लागि बेभिष्टिन ५०% डब्लु.पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।
- फल दिने बाली गोलभेंडा, भण्टालाई अरु बाली भन्दा अलि बढि खाद्यतत्वको आवश्यकता हुनाले पहिलो बाली टिपिएको हरेक १५-२० दिनको फरकमा युरिया मल १० ग्राम प्रति बोटको दरले टपड्रेस गर्नुहोस् । यस्तै गरि सुक्ष्म खाद्य तत्व जस्तै- मल्टिप्लेक्स / ट्रिप्लेक्स / एग्रोमिन लाई २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर बोटमा स्प्रे गर्नुहोस् ।

फल कुहाउने औँसा

- काँक्रो, फर्सी, समुहको लहरे बालीमा फल कुहाउने औँसाबाट बच्नको लागि क्यु ल्युर युक्त बोटल ट्याप प्रति कट्टा ३-४ ओटाको दरले राख्नुहोस् । साथै प्रत्येक २ हप्तामा नयाँ क्यु ल्युर युक्त बोटल परिवर्तन गर्नुहोस् ।
- फलफूल बालीमा फल कुहाउने औँसाबाट बच्नको लागि मिथायल इयुजिनल युक्त बोटल ट्याप प्रति कट्टा १ ओटाको दरले राख्नुहोस् । साथै प्रत्येक २ हप्तामा नयाँ मिथायल इयुजिनल युक्त बोटल परिवर्तन गर्नुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर प्रति हेक्टर २०-२५ ठाँउमा फूल फुल्नु अगाडि देखि १-१ महिनाको अन्तरमा छर्नुहोस् ।

रातो खपटे कीरा

काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा रातो खपटे कीराबाट बच्नको लागि

- लार्भाहरु जमीनको सतह भन्दा अलिकति मुनी बस्ने भएकोले समय समयमा गोडमेल गर्नुहोस् ।
- कीराले बिहान र बेलुका नोक्सानी पुर्याउने भएकोले साँझपख कार्बोक्सिल (५०% डब्लु. पि.) २ ग्राम प्रति लिटरको दरले माटो र बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।

अन्य

- सापेक्षिक आर्द्रता घटबढ भइरहने हुनाले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरुलाई रोग तथा कीराबाट बचाउन समय-समयमा हेरचाह गर्नुहोस् ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरु हानिकारक हुदैनन् । तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं । मित्रजीव कीराहरु जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरुको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं ।
- मौरी धारमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमीत अवलोकन गर्नुहोस् ।

कम्पोस्ट मल बनाउने तरिका

माटोको उत्पादकत्व जोगाउन प्रांगारिक पदार्थको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ। गाई वस्तुको मलले नपुगेमा वरिपरि पाइने झारपात, स्याउला आदि कुहाएर कम्पोस्ट मल बनाउन सकिन्छ। १ मीटर गहिरो र १-२ मीटर चाक्लो खाडल खनी झारपात, स्याउला र कोसेबालीहरूको इयांग विभिन्न तहमा खाडलमा जम्मा गर्नुपर्छ। छिटो र राम्रोसंग कुहियोस भनेर खाडलको शुरुमा र प्रत्येक तहको बिच-बिचमा जङ्गलको माटो, गोबरमल आदि कुराहरू जोरनको रूपमा राख्नुपर्दछ। ५०० किलोग्राम कम्पोस्ट तयार गर्न को लागि इ.एम. (Effective Microorganisms) १ लिटर + ट्राइकोडर्मा १०० मि. लि. (ग्राम) + स्युडोमोनास १०० मि. लि. (ग्राम) + सख्खर १ किलोग्राम लाई ५०० लिटर पानीमा मिसाएर कम्पोस्ट बनाउने पदार्थमा मिसाउँदा कम्पोस्टलाई राम्रोसंग कुहाउन सहयोग गर्छ।

खाडल भरिएपछि माथिबाट हिलो माटो वा खरानीले टाली स्याउला वा प्लास्टिकले छोप्नुपर्दछ। कुहिनको लागि चिस्यान चाहिने हुनाले डुबान नहुने गरी राम्रोसंग कुहिने बेला सम्म गाई वस्तुको गहुँत र घरमा खेर गएको पानी खाडलमा जाने व्यवस्था मिलाउनु पर्दछ। मिश्रणको कुहिने क्षमता र बाहिरको तापक्रम अनुसार ३० देखि ५० दिनमा मिश्रणलाई फर्काउनु पर्छ। नजिकै अर्को खाडल खन्दा फर्काउन सजिलो हुन्छ। ठाउँअनुसार ३ देखि ६ महिनामा राम्रोसंग कुहिएको कम्पोस्ट मल तयार हुन्छ। बालीहरूको आवश्यकता अनुसार तयारी कम्पोस्ट मललाई तुरुन्तै प्रयोग गर्न पनि सकिन्छ र पछिको लागि संचय गरेर राख्न पनि सकिन्छ।

गोठेमल सुधार

गाईवस्तुको मलमूत्र, घाँसपातका अवशेषहरू र सोत्तरलाई गोठको नजिकै थुपारेर गोठेमल तयार गरिन्छ। गोठे मल सुधार गर्दा कृषकका केहि अभ्यासहरूमा पुनर्विचार गर्नुपर्ने देखिन्छ। बिशेष गरि मूत्रमा गोबरमा भन्दा दोब्बर मात्रामा नाइट्रोजन तत्व पाइन्छ। मूत्र चुहिएर वा सुकेर खेर नजाओस भनेर सोस्ने खालको सोत्तर प्रशस्त प्रयोग गर्नु पर्छ। सजिलै कुहिने र दलहन वा कोशेबालीको इयांगलाई सोत्तरको रूपमा प्रयोग गर्दा मल को गुणस्तर पनि राम्रो हुन्छ। गोठबाट कुलेसो बनाई गोबरमल जम्मा गर्ने खाडलमा मूत्रलाई जम्मा गर्न पनि सकिन्छ। ५०० किलोग्राम गोठेमल तयार गर्न को लागि इ.एम. (Effective Microorganisms) १ लिटर + ट्राइकोडर्मा १०० मि. लिटर (ग्राम) + स्युडोमोनास १०० मि. लिटर (ग्राम) + सख्खर १ किलोग्राम लाई ५०० लिटर पानीमा मिसाएर मलमूत्र र सोत्तरमा मिसाउँदा गोठेमललाई राम्रोसंग कुहाउन सहयोग गर्छ। घामपानीबाट जोगाउन छानो वा छापोको व्यवस्था गर्नुपर्छ।

खेतबारीमा खनजोत गर्नु भन्दा धेरै दिन पहिला मल थुपारेर राख्दा पोषक तत्व नष्ट हुने हुँदा मल खेतबारीमा लगेपछि तुरुन्त खनजोत गरेर माटोमा मललाई मिलाउनु पर्छ। हिउँदमा वा सुक्खा ठाउँमा खाडल बिधिबाट र वर्षामा वा पानी जम्ने ठाउँमा थुप्रो बिधि बाट गोठेमल बनाउनु उपयुक्त हुन्छ। खाडल खन्दा कम गहिराईमै पानी भेटिने अवस्थामा अर्ध खाडल बिधि अपनाउन सकिन्छ। जमिनको सतहमा वरिपरि बाट हुंगा वा काठपातको बार लगाएर त्यसभित्र मल थुपादा खाडल र थुप्रो दुवै विधिको फाइदा लिन सकिन्छ। जुनसुकै बिधि अपनाए पनि गोठको नजिकै भयो भने काम गर्न सजिलो हुन्छ। कम्पोस्ट जसरि फर्काउनु त पर्दैन। तर बेला-बेला मा फिजाएर सतह टमक्क बनाउनु पर्छ। राम्रोसंग कुहाएर मात्र गोठेमल प्रयोग गर्नुपर्छ।

बोर्डो मिश्रण (१%) बनाउने तरिका

नीलोतुथो पग्लन समय लाने हुनाले रातभरी पानीमा राखी पग्लन दिनुहोस्। प्लाष्टिकको बाल्टिनमा एक लिटर पानीमा २०० ग्राम नीलोतुथो र प्लाष्टिकको अर्को बाल्टिनमा एक लिटर पानीमा २०० ग्राम चुना राखेर छुट्टाछुट्टै घोल्नु पर्दछ। यसरी बेग्ला बेग्लै भाडामा पगालेको नीलोतुथो र चुनालाई तेश्रो प्लाष्टिकको बाल्टिनमा मिसाएर घोल तयार गर्नुपर्छ। यसको लागि नीलोतुथो र चुनको गोल संगसगै बराबर रूपमा मिसीने गरी खन्याउदै जाने र अर्को व्यक्तिले लड्ठीले चलाउदै जानुपर्दछ। यसरी तयार भएको घोलमा १८ लिटर पानी थपि २० लिटर बनाउनुहोस्। यस्तो मिश्रण तयार गर्दा धातुका भाँडा प्रयोग गर्नुहुँदैन।

यसरी मिश्रण बनाई सकेपछि नीलोतुथो र चुनको मात्र मिसाए नमिसीएको जाँच्नु पर्दछ। यसको लागि एउटा सफा खिया नलागेको चक्कु वा ब्लेड घोलमा डुबाउने र निकालेर हेर्ने। यदि यसमा खिया लागे जस्तो रङ्ग आएमा पुनः चुन थप्दै चलाउदै जाने र फेरि जाँच्ने। यसरी चक्कु वा ब्लेडमा खिया नआई सफा छ भने मिश्रण तयार भयो भन्ने बुझ्नुपर्दछ। निलो लिट्मस पेपर डुबाउदा रातो गरेको २४ घण्टा भित्र छरि सक्नु पर्दछ। पानी परेको वा चर्को घाम लागेको बेला बोर्डो मिश्रण छर्नुहुँदैन।

बोर्डो पेष्ट (लेप) (१०%) बनाउने तरिका

क्र.सं.	सामग्रीको नाम	इकाई	मात्रा	बनाउने तरिका
१	प्लाष्टिकको बाल्टिन (१२ लि)	के.जी.	३	
२	नीलोतुथो (CuSO ₄) धुलो	के.जी.	१	प्लाष्टिकको बाल्टिनमा ५ लिटर पानी राखेर घोल्ने
३	चुना	के.जी.	१.५	प्लाष्टिकको बाल्टिनमा ५ लिटर पानी राखेर घोल्ने
४	पानी	लिटर	१०	दुई छुट्टाछुट्टै भाँडोमा घोलेको मिक्चरलाई तेश्रो भाँडोमा एकै पटक एक नासले मिसाउने
५	आलसको तेल	एम.एल.	२००	नीलोतुथो र चुनाको घोललाई एकै साथ मिसाई सकेपछि आलसको तेल पानी मिलाई घोल्ने।

यसरी तयार गरिसकेपछि सकेसम्म ५-६ घण्टा भित्र वा सोही दिनमा पेष्ट लगाई सक्नुहोस् अन्यथा घोल विशाक्त हुन्छ।

ड. बाली संरक्षण

१. लाही (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि भोलीपल्ट छर्कनु राम्रो हुन्छ।
- मालाथियन ५० इ.सी; २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि छर्कनुहोस्।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस्।

च. पशुपालन

- फाल्गुण-चैत महिनामा अधिकांश बाखा ब्याउने भएकोले पाठा-पाठी अड्किने समस्या भएमा यथाशिघ्र स्थानीय प्राविधिकको सहयोग लिनुहोस्। बाखापालक कृषकहरूले भर्खर ब्याएका तथा १ महिना सम्मका पाठा-पाठी भएका माऊहरूलाई सन्तुलित दाना तथा स्वच्छ पानीको व्यवस्थापनमा ध्यान दिनुहोस्।
- बाखालाई पखाला लागेमा बत्तिसा वा अन्य आयुर्वेदिक पाचन सहयोगी औषधी खुवाउन सकिन्छ। समस्या अधिक भएमा बड्कौला जाँच गरि स्थानीय प्राविधिकको सिफारीसमा औषधी खुवाउनुहोस्।
- बाखाको मोओलाको लागि ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटासको घोलले मुख सफा गर्नुहोस्। मोओलाको भाइरस घाउ, चोटपटक लागेको वा काटेको ठाँउबाट मानिसमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बाखालाई घाउ चोटपटक नलागेको मान्छे वा पन्जा लगाएर स्याहार सुसार गर्नुहोस्।
- पि.पि.आर रोग लागेका बाखाको आँखा, नाक, मुख (थुतुनो) मनतातो पानीमा सफा कपास भिजाई दिनमा २ पटक सफा गर्नुहोस्। साथै ५% बोरो-ग्लिसिरिनले मुख सफा गर्नु लाभदायी हुन्छ। सहायक संक्रमण रोकथाम गर्न अक्सीटेट्रासाइक्लिन वा क्लोरटेट्रासाइक्लिन औषधी प्रयोग गर्न सकिन्छ। पि.पि.आर रोग लाग्न नदिन ३ महिना भन्दा माथिका भेडा-बाखामा सो रोगको भ्याक्सिन लगाउनुहोस्।
- खोरेत लागेका पशुहरूको मुख तथा खुट्टाको घाउ फिटिकिरी पानी वा नीलोतुथोको घोल अथवा वेटाडीनले नियमित सफा गर्नुहोस्। घाउ तथा संक्रमण अधिक भएमा प्राविधिकको सल्लाहमा एन्टीबायोटीक औषधीहरू खुवाउनुपर्दछ। साथै खोरेत रोग लाग्न नदिन पशु सेवा कार्यालयको समन्वयमा सो रोगको भ्याक्सिन ६-६ महिनामा लगाउनुहोस्।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस्।
- कुखुरामा बिफर रोग लाग्न नदिन ६ देखि ८ हप्ताका कुखुरालाई पखेटाको भित्री भागमा तयार पारेको खोपमा चोबलेर सियोले ३-४ पटक खोप दिनुहोस्।

- कुखुराको सि. आर. डि. को लागि टाइलोसिन टाटरिट नामक औषधी भेटरिनरियन/अनुभवी प्राविधिकको सल्लाहमा सफा पानीमा घुलेर ४-५ दिनसम्म खान दिनुहोस् ।
- खाने माछा उत्पादनको लागि सुख्खा बनाएर राखेको पोखरीमा चूना ५०० के.जी. प्रति हेक्टर (१७ के.जी. प्रति कठ्ठा) र गोबर मल ३ टन प्रति हेक्टर (१०० के.जी. प्रति कठ्ठा) राखेर पानीले भर्नुहोस् र एक हप्तापछि माछाको ठूलो भुराहरु राख्नुहोस् ।

छ. घाँसेबाली

- जै / बर्सिम घाँसको प्रत्येक कटाई पश्चात् १.२ के.जी. युरिया प्रति कठ्ठाको दरले टप ड्रेसिड गरि सिंचाइ गर्नुहोस् ।

~§§§§§§§§§§§§§§§§§§§§~

वर्ष १ अंक ३९

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : २६ चैत्र २०७२

अवधि : २६ चैत्र २०७२ – २ वैशाख २०७३

जिल्लाहरु : बाँके, रुपन्देही, बारा

(जारी गर्ने:PPCR/BRCH/AMIS project,MOAD; Agricultural Environment Research Division,
NARC and Agro-met Section/MFD,DHM)

मौसमी तथ्यांकहरु

१२ चैत्र – १८ चैत्र २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	जिल्ला		
	बाँके	रुपन्देही	बारा
कूल वर्षा (मि.मी.)	छिटा	छिटा	३.९
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)को दायरा	३४-३५.५	३२.६-३६.५	३३.०-३५.५
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)को दायरा	१४.५-१९.६	१६.१-२०.३	१६.०-२२.२
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता(%)को दायरा	६६.५-८९.८	४५-६९	६०-७८
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता(%)को दायरा	२६.४-३७.८	२०-४५	४०-५७
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	२.७५-७.५	१.७५-७	१.२५-४.२५
हावाको दिशाको दायरा	दक्षिण पूर्व- दक्षिण पश्चिम	दक्षिण पूर्व- दक्षिण पश्चिम	पूर्व- दक्षिण पश्चिम

१९ चैत्र – २५ चैत्र २०७२ को मौसमी विवरण

मौसमी विवरण	जिल्ला		
	बाँके	रुपन्देही	बारा
कूल वर्षा (मि.मी.)	०.०	४.४	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)को दायरा	३४.६-३९.६	३२.४-४१.५	३१.२-३९.५
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)को दायरा	१७-२१.६	१८.८-२५.०	१७.०-२४.०
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता(%)को दायरा	७३.७-९१.५	३५-७५	५६-७३
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता(%)को दायरा	२४-४६.३	१५-५०	१५-५७
हावाको गति (मि./से.) को दायरा	२.५-११.५	५-१२.७५	१.५-७.९.७५
हावाको दिशाको दायरा	दक्षिण पूर्व- दक्षिण पश्चिम	दक्षिण पूर्व- दक्षिण पश्चिम	पूर्व- दक्षिण पूर्व

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

गत हप्ताको समग्र मौसमी विश्लेषण (बाँके)

गत हप्ताको मौसम साताको शुरुवातमा सफा रह्यो । साताको मध्यमा आंशिक बदलीको अवस्था रह्यो । साताको अन्तमा दिनभरि आकाश खुल्यो अनि तापक्रम पनि बढेर ३९.६ डिग्रि सेन्टिग्रेड सम्म पुग्यो । साताभरि नै वायुको दिशा उत्तर-४ हरिमीश्वरपि-६ मिटर प्रति सेकेन्ड को गतिमा बह्यो ।

आउँदो हप्ताको मौसमी अवस्था (बाँके)

आगामी हप्ताको शुरुवातमा सामान्य बदलिको अवस्था रहनेछ । साताको मध्य तथा अन्तमा मौसमी अवस्था सफा हुनेछ । दिउँसोको तापक्रम ३८.०४ -सेन्टिग्रेड डिग्रि बीच रहने अनुमान छ । औसत आर्द्रता ३०.०४- प्रतिशतको बीच रहनेछ । विगत दुई हप्ताको तापक्रमको अवस्था हेर्दा यस हप्ताको अधिकतम तथा न्यूनतम तापक्रम अझै बढ्न सक्ने सम्भावना छ ।

ख. बालीनाली

१. धान

- चैते धानको २१-२५ दिनको बेर्ना २-३ वटा प्रति गावामा रोप्नुपर्छ ।
- खेत हिल्याउने बेलामा डि. ए. पि. २.२ के.जी., युरिया २.८ के.जी. र म्युरेट अफ पोटास १.६ के.जी. प्रति कठ्ठाको दरले हाल्नुहोस् ।
- सुख्खा मौसमको असरबाट धानको बीऊ राखेको ब्याडका बेर्नालाई जोगाउन ग्रीन मिनाकल झोल ३ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर हप्तामा २ पटक बेलुकीपख छर्नुहोला ।

२. मकै

- मकैको बोट संख्या धेरै भएमा मकै उम्रेको १५-२० दिन पछि नराप्नो, रोगी वा कमजोर बोटहरु उखेली दिनुहोस् ।
- गवारोको ब्यबस्थापन गर्न कार्बोफ्युरन ३जी, ३-४ दानाको दरले अथवा फिप्रोनिल ३जी २-३ दानाको दरले हातमा पन्जा र मुखमा मास्क लगाई बोटको गुवोमा राख्नुहोस् ।
- मकै बालीमा फट्याङ्ग्राको क्षतीको अनुगमन गर्दा यदि ७-१२ वटा फट्याङ्ग्रा प्रति बर्ग मिटर पाइएमा मात्र विषादीको प्रयोग गर्नुहोस् । यस्तो अवस्थामा मालाथियन ५०% ई.सी. २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले छर्नुहोस् ।

३. गहुँ

- गहुँ बाली को १०-१२% दानामा चिसोपनाको मात्रा नहुन्जेल २-३ दिन घाममा सुकाएपछि भण्डारण गर्नुहोस् ।

४. मूंग

- मूंगको खेतीको लागि उन्नत जातहरु पुसा, बैशाखी, कल्याण र प्रतिक्षा १-१.५ केजी प्रति कठ्ठाको दरले लगाउनुहोस् ।

५. उखु

- उखु लगाउनु हुने कृषकहरुले सिफारिस गरिएका उन्नत जातहरु १ जितपुर २, जितपुर-३ र जितपुर ४ लगाउनुहोस् ।
- जग्गा तयारीको बेलामा ३३३ के.जी. कम्पोष्ट, ३.५ के.जी. युरिया, ४.३५ के.जी. डि.ए.पी र २.२२ के.जी. म्युरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाउनुहोस् ।
- सुख्खा मौसम हुनाले माटोमा चिस्यान कम भए पानी लगाई उखु लगाउनुहोस् ।
- तीनवटा आँखला भएको १५००-२००० वटा सेट प्रति कठ्ठाको लागि पर्याप्त हुन्छ ।

ग. फलफूल बाली

- तापक्रम बढ्दै जाने तथा सापेक्षिक आर्द्रता घट्दै जाने भएकोले यसको असर बाट जोगाउन यसै वर्ष सार्नु भएको केरा, कागती, आँप, लिची आदिमा ७-७ दिनको फरकमा र बढिसकेको लिची, आँप, कागतीमा १०-१० दिनको फरकमा सिँचाई गर्नुहोस् ।
- कागती, आँप, लिची खेती गर्नु भएको भए प्लान्टोप्लेक्स नामक हर्मोन सिफारीस मात्रामा छरेमा फल झर्ने समस्या कम हुन्छ ।
- गत महिना सुक्ष्म खाद्यतत्व युक्त मल प्रयोग गर्नु भएको छैन भने अब ढिला नगर्नुहोस् । सुक्ष्म खाद्यतत्व युक्त एग्रोमिन वा मल्टिप्लेक्स २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर छर्नुहोस् ।

तरकारी बालीहरू

- प्याजको पात सुक्ने समस्या समाधानको लागि डाईथेनियम-४५ (मेन्कोजेब) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस् ।
- खुर्सानीमा भाइरस रोग लागेको भएमा भिकोन एच झोल १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस् ।
- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा लिफ माइनरको प्रकोप कम गर्नको लागि तल-तलको पुरानो पातहरू हटाउनुहोस् ।
- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा पाउडरी मिल्ड्यूको प्रकोपबाट बच्नको लागि क्याराथेन २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोली छर्नुहोस् ।
- फल दिने बाली गोलभेंडा, भण्टालाई अरु बाली भन्दा अलि बढि खाद्यतत्वको आवश्यकता हुनाले पहिलो बाली टिपिएको हरेक १५-२० दिनको फरकमा युरिया मल १० ग्राम प्रति बोटको दरले टपड्रेस गर्नुहोस् । यस्तै गरि सुक्ष्म खाद्य तत्व जस्तै- मल्टिप्लेक्स / ट्रिप्लेक्स / एग्रोमिन लाई २ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर बोटमा स्प्रे गर्नुहोस् ।

घ. फल कुहाउने औँसा

- काँक्रो, फर्सी, समुहको लहरे बालीमा फल कुहाउने औँसाबाट बच्नको लागि क्यु ल्युर युक्त बोटल टूयाप प्रति कडा ३-४ ओटाको दरले राख्नुहोस् । साथै प्रत्येक २ हप्तामा नयाँ क्यु ल्युर युक्त बोटल परिवर्तन गर्नुहोस् ।
- फलफूल बालीमा फल कुहाउने औँसाबाट बच्नको लागि मिथायल इयुजिनल युक्त बोटल टूयाप प्रति कडा १ ओटाको दरले राख्नुहोस् । साथै प्रत्येक २ हप्तामा नयाँ मिथायल इयुजिनल युक्त बोटल परिवर्तन गर्नुहोस् ।
- मालाथियन ५० इ.सी., २ एम.एल. प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर प्रति हेक्टर २०-२५ ठाँउमा फूल फुल्नु अगाडि देखि १-१ महिनाको अन्तरमा छर्नुहोस् ।

रातो खपटे कीरा

काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा रातो खपटे कीराबाट बच्नको लागि

- लार्भाहरू जमीनको सतह भन्दा अलिकति मुनी बस्ने भएकोले समय समयमा गोडमेल गर्नुहोस् ।
- कीराले बिहान र बेलुका नोकसानी पुर्याउने भएकोले साँझपख कार्बोक्सिल (५०% डब्लु. पि.) २ ग्राम प्रति लिटरको दरले माटो र बोट भिज्नेगरि छर्नुहोस् ।

कम्पोस्ट मल बनाउने तरिका

माटोको उत्पादकत्व जोगाउन प्रांगारिक पदार्थको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । गाई वस्तुको मलले नपुगेमा वरिपरि पाइने झारपात, स्याउला आदि कुहाएर कम्पोस्ट मल बनाउन सकिन्छ । १ मीटर गहिरो र १-२ मीटर चाक्लो खाडल खनी झारपात, स्याउला र कोसेबालीहरूको इयांग विभिन्न तहमा खाडलमा जम्मा गर्नुपर्छ । छिटो र राम्रोसंग कुहियोस भनेर खाडलको शुरुमा र प्रत्येक तहको बिच-बिचमा जङ्गलको माटो, गोबरमल आदि कुराहरू जोरनको रूपमा राख्नुपर्दछ । ५०० किलोग्राम कम्पोस्ट तयार गर्न को लागि इ. एम. (Effective Microorganisms) १ लिटर + ट्राइकोडर्मा १०० मि. लि. (ग्राम) + स्युडोमोनास १०० मि. लि. (ग्राम) + सख्खर १ किलोग्राम लाई ५०० लिटर पानीमा मिसाएर कम्पोस्ट बनाउने पदार्थमा मिसाउँदा कम्पोस्टलाई राम्रोसंग कुहाउन सहयोग गर्छ । खाडल भरिएपछि माथिबाट हिलो माटो वा खरानीले टाली स्याउला वा प्लास्टिकले छोप्नुपर्दछ । कुहिनको लागि चिस्यान चाहिने हुनाले डुबान नहुने गरी राम्रोसंग कुहिने बेला सम्म गाई वस्तुको गहुँत र घरमा खेर गएको पानी खाडलमा जाने व्यवस्था मिलाउनु पर्दछ । मिश्रणको

कुहिने क्षमता र बाहिरको तापक्रम अनुसार ३० देखि ५० दिनमा मिश्रणलाई फर्काउनु पर्छ । नजिकै अर्को खाडल खन्दा फर्काउन सजिलो हुन्छ । ठाउँअनुसार ३ देखि ६ महिनामा राम्रोसंग कुहिएको कम्पोस्ट मल तयार हुन्छ । बालीहरूको आवश्यकता अनुसार तयारी कम्पोस्ट मललाई तुरुन्तै प्रयोग गर्न पनि सकिन्छ र पछिको लागि संचय गरेर राख्न पनि सकिन्छ ।

अन्य

- सापेक्षिक आर्द्रता घटबढ भइरहने हुनाले घरमा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा बीउहरूलाई रोग तथा कीराबाट बचाउन समय-समयमा हेरचाह गर्नुहोस् ।
- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन् । तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं । मित्रजीव कीराहरू जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं ।
- मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस् ।

गोठेमल सुधार

गाईबस्तुको मलमूत्र, घाँसपातका अवशेषहरू र सोत्तरलाई गोठको नजिकै थुपारेर गोठेमल तयार गरिन्छ । गोठे मल सुधार गर्दा कृषकका केहि अभ्यासहरूमा पुनर्विचार गर्नुपर्ने देखिन्छ । विशेष गरि मूत्रमा गोबरमा भन्दा दोब्बर मात्रामा नाइट्रोजनध तत्व पाइन्छ । मूत्र चुहिएर वा सुकेर खेर नजाओस भनेर सोस्ने खालको सोत्तर प्रशस्त प्रयोग गर्नु पर्छ । सजिलै कुहिने र दलहन वा कोशेबालीको झ्यांगलाई सोत्तर को रूपमा प्रयोग गर्दा मल को गुणस्तर पनि राम्रो हुन्छ । गोठबाट कुलेसो बनाई गोबरमल जम्मा गर्ने खाडलमा मूत्रलाई जम्मा गर्न पनि सकिन्छ । ५०० किलोग्राम गोठेमल तयार गर्न को लागि इ. एम. (Effective Microorganisms) १ लिटर + ट्राइकोडर्मा १०० मि. लिटर (ग्राम) + स्युडोमोनास १०० मि. लिटर (ग्राम) + सख्खर १ किलोग्राम लाई ५०० लिटर पानीमा मिसाएर मलमूत्र र सोत्तरमा मिसाउँदा गोठेमललाई राम्रोसंग कुहाउन सहयोग गर्छ । घामपानीबाट जोगाउन छानो वा छापोको व्यवस्था गर्नुपर्छ ।

खेतबारीमा खनजोत गर्नु भन्दा धेरै दिन पहिला मल थुपारेर राख्दा पोषक तत्व नष्ट हुने हुँदा मल खेतबारीमा लगेपछि तुरुन्त खनजोत गरेर माटोमा मललाई मिलाउनु पर्छ । हिउँदमा वा सुकखा ठाउँमा खाडल बिधिबाट र वर्षामा वा पानी जम्ने ठाउँमा थुप्रो बिधि बाट गोठेमल बनाउनु उपयुक्त हुन्छ । खाडल खन्दा कम गहिराईमै पानी भेटिने अवस्थामा अर्ध खाडल बिधि अपनाउन सकिन्छ । जमिनको सतहमा वरिपरि बाट हुंगा वा काठपातको बार लगाएर त्यसभित्र मल थुपार्दा खाडल र थुप्रो दुवै विधिको फाइदा लिन सकिन्छ । जुनसुकै बिधि अपनाए पनि गोठको नजिकै भयो भने काम गर्न सजिलो हुन्छ । कम्पोस्ट जसरी फर्काउनु त पर्दैन । तर बेला-बेला मा फिजाएर सतह टमक्क बनाउनु पर्छ । राम्रोसंग कुहाएर मात्र गोठेमल प्रयोग गर्नुपर्छ ।

ड. बाली संरक्षण

१. लाही (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि भोलीपल्ट छर्कनु राम्रो हुन्छ ।
- मालाथियन ५० इ.सी; २ एम.एल. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्नेगरि छर्कनुहोस् ।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सर्वो वा एट्सो तेल १५ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नुहोस् ।

च. पशुपालन

- फाल्गुन-चैत्र महिनामा अधिकांश बाख्रा ब्याउने भएकोले पाठा-पाठी अड्किने समस्या भएमा यथाशिघ्र स्थानीय प्राविधिकको सहयोग लिनुहोस् । बाख्रापालक कृषकहरूले भर्खर ब्याएका तथा १ महिना सम्मका पाठा-पाठी भएका माऊहरूलाई सन्तुलित दाना तथा स्वच्छ पानीको व्यवस्थापनमा ध्यान दिनुहोस् ।
- बाख्रालाई पखाला लागेमा बत्तिसा वा अन्य आयुर्वेदिक पाचन सहयोगी औषधी खुवाउन सकिन्छ । समस्या अधिक भएमा बड्कौला जाँच गरि स्थानीय प्राविधिकको सिफारीसमा औषधी खुवाउनुहोस् ।
- बाख्राको मोओलाको लागी ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटासको घोलले मुख सफा गर्नुहोस् । मोओलाको भाइरस घाउ, चोटपटक लागेको वा काटेको ठाँउबाट मानिसमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको

घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बाख्रालाई घाउ चोटपटक नलागेको मान्छे वा पन्जा लगाएर स्याहार सुसार गर्नुहोस् ।

- पि.पि.आर. रोग लागेका बाख्राको आँखा, नाक, मुख (थुतुनो) मनतातो पानीमा सफा कपास भिजाई दिनमा २ पटक सफा गर्नुहोस् । साथै ५% बोरो-ग्लिसिरिनले मुख सफा गर्नु लाभदायी हुन्छ । सहायक संक्रमण रोकथाम गर्न अक्सीटेट्रासाइक्लिन वा क्लोरटेट्रासाइक्लिन औषधी प्रयोग गर्न सकिन्छ । पि.पि.आर रोग लाग्न नदिन ३ महिना भन्दा माथिका भेडा-बाख्रामा सो रोगको भ्याक्सिन लगाउनुहोस् ।
- खोरेत लागेका पशुहरूको मुख तथा खुट्टाको घाउ फिटकिरी पानी वा नीलोतुथोको घोल अथवा वेटाडीनले नियमित सफा गर्नुहोस् । घाउ तथा संक्रमण अधिक भएमा प्राविधिकको सल्लाहमा एन्टीवायोटीक औषधीहरू खुवाउनुपर्दछ । साथै खोरेत रोग लाग्न नदिन पशु सेवा कार्यालयको समन्वयमा सो रोगको भ्याक्सिन ६-६ महिनामा लगाउनुहोस् ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्नुहोस् ।
- तापक्रम वृद्ध सँगै कुखुरामा देखा परने लक्षणहरू जस्तै- चाडो-चाडो सास फेर्ने, पानी धेरै खाने, दाना कम खाने, खोरमा कुखुराहरूको मृत्यु हुने, पखेटा र खुट्टा फाल्ने बस्ने, अण्डा उत्पादनमा कमी आदी देखा परेमा पर्याप्त भेन्टीलेसन प्रदान गर्ने, स्वस्थ र चिसो पानी सधैं भरी राख्ने, पानीको भाडा धेरै संख्यामा राख्ने र पानीमा इलेक्ट्रोलाइट र मल्टी भिटामिन राखेर दिनुहोस् ।
- कुखुराको सि. आर. डि. को लागि टाइलोसिन टारिड नामक औषधी भेटेरिनरियन/अनुभवी प्राविधिकको सल्लाहमा सफा पानीमा घुलेर ४-५ दिनसम्म खान दिनुहोस् ।
- खाने माछा उत्पादनको लागि सुख्खा बनाएर राखेको पोखरीमा चूना ५०० के.जी. प्रति हेक्टर (१७ के.जी. प्रति कठ्ठा) र गोबर मल ३ टन प्रति हेक्टर (१०० के.जी. प्रति कठ्ठा) राखेर पानीले भर्ने र एक हप्तापछि माछाको ठूलो भुराहरू राख्नुहोस् ।

छ. घाँसेबाली

- जै / बर्सिम घाँसको प्रत्येक कटाई पश्चात् १.२ के.जी. युरिया प्रति कठ्ठाको दरले टप ड्रेसिड गरि सिंचाइ गर्नुहोस् ।

~\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$~

विज्ञ समूह

नाम : डा. दीपक भण्डारी
योग्यता : पी. एच. डी. (कृषि)
विज्ञता : बाली रोग विज्ञान

नाम : डा. आनन्द कुमार गौतम
योग्यता : पी. एच. डी. (कृषि)
विज्ञता : बाली विज्ञान

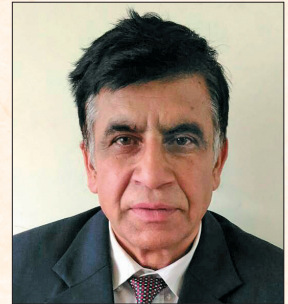
नाम : सुरेश कुमार राई
योग्यता : एम.एस.सी. (कृषि)
विज्ञता : बाली विज्ञान

नाम : घनश्याम मल्ल
योग्यता : एम.एस.सी. (कृषि)
विज्ञता : बाली विज्ञान

नाम : गोपाल प्रसाद पराजुली
योग्यता : एम.एस.सी. (कृषि)
विज्ञता : बाली रोग विज्ञान

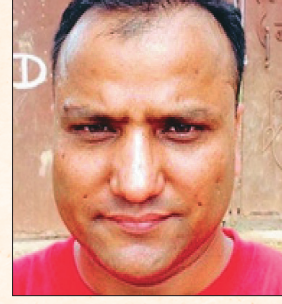
नाम : डा. दोजराज खनाल
योग्यता : पी. एच. डी.
विज्ञता : भेटेरेनरी विज्ञान

नाम : दयामणी देवी गौतम
योग्यता : एम.एस.सी. (कृषि)
विज्ञता : बाली विज्ञान

नाम : डा. कालिका प्रसाद उपाध्याय
योग्यता : पी. एच. डी . (कृषि)
विज्ञता : बागबानी विज्ञान

नाम : मनोज कुमार ठाकुर
योग्यता : एम.एस.सी. (कृषि)
विज्ञता : कृषि संचार बिज्ञ

नाम : संजय बिष्ट
योग्यता : एम.एस.सी. (कृषि)
विज्ञता : कीट विज्ञान

नाम : डा. गिरीधारी सुबेदी
योग्यता : पी. एच. डी . (कृषि)
विज्ञता : बागबानी विज्ञान

नाम : सालिक राम गुप्ता
योग्यता : एम.एस.सी. (कृषि)
विज्ञता : प्लान्ट ब्रीडिंग एण्ड जेनेटिक्स

नाम : नबिन गोपाल प्रधान
योग्यता : एम.एस.सी. (कृषि)
विज्ञता : बागबानी विज्ञान

नाम : शिव नेपाल
योग्यता : एम.एस.सी. (मेटेरीयोलोजी)
विज्ञता : मौसम प्रक्षेपण

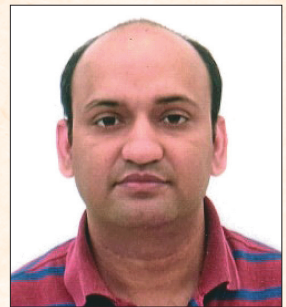
नाम : बिष्णु प्रसाद पौडेल
योग्यता : एम.एस.सी. (कृषि)
विज्ञता : माटो विज्ञान

नाम : डा. टेक प्रसाद गोतामे
योग्यता : पी. एच. डी. (कृषि)
विज्ञता : बागबानी विज्ञान

नाम : डा. अमित प्रसाद तिमिल्सिना
योग्यता : पी. एच. डी. (कृषि)
विज्ञता : बाली विज्ञान

नाम : चेतना मानन्धर
योग्यता : एम.एस.सी. (कृषि)
विज्ञता : बाली रोग विज्ञान

नाम : नबिन रावल
योग्यता : एम.एस.सी. (कृषि)
विज्ञता : माटो विज्ञान

नाम : रुपा बास्तोला
योग्यता : एम.एस.सी. (पशु विज्ञान)
विज्ञता : पशु प्रजनन

नाम : भोजन ढकाल
योग्यता : एम.एस.सी. (पशु विज्ञान)
विज्ञता : पशु अहारा तथा घाँसेबाली उत्पादन

नाम : रामेश्वर रिमाल
योग्यता : एम.एस.सी. (मेटेरियोलोजी)
विज्ञता : एग्रोमेटेरियोलोजी

नाम : सुदिप कुमार उपाध्याय
योग्यता : एम.एस.सी. (कृषि)
विज्ञता : कीट विज्ञान

नाम : विश्वास पौडेल
योग्यता : बि.एस.सी. (कृषि)
विज्ञता : पशु विज्ञान

नेपाल सरकार
नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्
कृषि वातावरण अनुसन्धान महाशाखा
जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना
(कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)

खुमलटार, ललितपुर

फोन न. +९७७-१-५५३५९८१, ५५३०६२५

E-mail: env.narc@gmail.com, env@narc.gov.np

website: narc-env.gov.np